

ХРИСТО МЕРАНЗОВ

**БЪЛГАРСКИЯТ ОЛИМПИСКИ СПОРТ
ПРЕЗ МОИТЕ ОЧИ. РАВНОСМЕТКА**

Българският олимпийски спорт през моите очи. Равносметка

© Христо Меранзов, автор, 2021

© Петър Добрев, дизайн на корицата, 2021

© ТАНГРА ИК, 2021

ISBN 978-619-91801-0-5

Всички права са запазени.

Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна, презапис или по друг начин – без изричното писмено разрешение на издателите.

Христо МЕРАНЗОВ

**БЪЛГАРСКИЯТ
ОЛИМПИСКИ
СПОРТ ПРЕЗ
МОИТЕ ОЧИ
РАВНОСМЕТКА**

ТАНГРА ИК
София, 2021

*Посвещавам на моето голямо и задружно семейство:
на съпругата ми Надя, на дъщерите ни Здравка и Милена,
на зетя Морис, на внучката Надин
и на внуците Явор, Орлин, Христо и Боян*

БЛАГОДАРНОСТ

Над 70 години съм в българския спорт. Общувал съм и съм работил с много експерти, дейци, треньори и спортисти. Контактувал съм с общественици и държавници, които са имали задължения или симпатии към спорта. Няма да назовавам имена и да соча цифри. Искам да благодаря на всички, които са ме ръководили и поддържали, и на всички, с които съм се трудил заедно за олимпийските успехи на България.

Авторът

ВСТЪПИТЕЛНА ЧАСТ

ОТ ИЗДАТЕЛЯ

Уважаеми читатели,

Това е петата книга на Христо Меранзов, която издаваме. Съдбата ни срещна случайно през 2003 г. Той – бивш отговорен ръководител в системата на българския спорт, пред когото се прекланям за изключителните му заслуги за развитието на спорта, и аз – издател, чиито живот и сърце също са свързани със спорта. Завършил съм ВИФ „Г. Димитров“, специалност „Организация и управление на спорта“. Работил съм в Димитровския районен комитет на ДКМС, в ЦК на ДКМС и в Софийския градски комитет на ДКМС като завеждащ отдел „Физическа култура и спорт“. Бил съм зам.-председател на ДФС „Локомотив“, зам.-председател на Софийския градски съвет на БСФС. Станах инициатор, създател и управител на първото специализирано предприятие в България за платени спортни услуги – СОФСПОРТ (1988 – 1992), единственото на пълна финансова самоиздръжка. През 1992 г. се оттеглих от спорта, за да не бъда съучастник в унищожаването му.

Съвсем естествено на тази среща през 2003 г. с тревога започнахме да коментираме упадъка на спорта у нас след 1990 г. Дадохме си дума да издадем първата книга – албум, богато илюстриран, на български и английски език – за историята на българския спорт. Да отразим достиженията му, за които се премълчава днес. Той се ангажира да бъде основен автор, съставител и да осъществи общата редакция на книгата. Включиха се учени от Националната спортна академия и други спортни експерти. Книгата „Българският спорт“ излезе от печат през 2008 г. и бе представена в Народното събрание и в Музея на спорта. Изпратена бе в световните библиотеки благодарение на международния книгообмен на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Последваха книгите му „Златният век на българския

спорт“ (2012), „Да върнем спорта на обществото“ (2013), „Българският олимпийски спорт – възход и падение“ (2017).

По моя идея създадохме Инициативен комитет, на който съм един от секретарите и от авторите на предложението до държавните институции в Република България за награждаването на Христо Меранзов с орден „Стара планина“ за изключителните му заслуги към българския спорт по случай 85-годишния му юбилей. Това предложение бе предизвикателство към управляващите днес, защото Христо Меранзов е награждаван от председателя на Държавния съвет на НРБ Тодор Живков с най-високото отличие на Народна република България – орден „Георги Димитров“ (1976) за заслугите си към спорта. Беше интересно как ще реагират управляващите днес и дали ще оценят постигнатото до 1989 г. в българския спорт под неговото ръководство. Отговорът беше положителен – Христо Меранзов получи най-високата оценка от две различни политически системи за своя труд. След награждаването му с орден „Стара планина“ от президента на Република България (2019) и отбелязването на 85-годишния му юбилей го помолих да напише тази книга като повествование за изграждането и функционирането на системата за олимпийска подготовка от началото на втората половина на миналия век и като изповед и равносметка на постигнатото.

Сега държите в ръцете си поредната книга на Христо Меранзов, написана за днешните политици и ръководители на спорта, които едва ли ще я прочетат, но с надежда за бъдещите поколения. В нея ще проследите равносметката на живота му, посветен на развитието на спорта в България до 1989 г., в неговия Златен век, както и тревогата му за сегашното състояние на спорта у нас и препоръките му за бъдещето. В книгата са публикувани извадки и оценки за неговата дейност от спортисти, треньори, съратници, с които е работил и които е ръковолил.

Приятно четене!

Димитър М. Димитров
Управител на Тангра ИК

ПРЕДЛОЖЕНИЕ
от Инициативен комитет за награждаване
на ст.н.с. Христо Меранзов, доктор, с орден „Стара планина“
за изключителни заслуги към българския спорт
по случай 85-годишния му юбилей

Уважаеми госпожи и господа,

На 18 февруари 2019 г. Христо Меранзов навършва 85 години.

Във връзка с честването на юбилейната му годишнина ние, деятелите на спорта, олимпийски и световни шампиони, учредихме Инициативен комитет и предлагаме ст.н.с. Христо Меранзов, доктор, да бъде удостоен с орден „Стара планина“ за изключителни заслуги в научното обосноваване и практическото реализиране на системата за олимпийска подготовка и системата за детско-юношески спорт в България, благодарение на които нашата страна постигна изключителни спортни успехи на олимпийските игри и на световните първенства през 70-те и 80-те години на миналия век.

В приложената подписка и обзорен списък на членовете на Инициативния комитет 68 души подкрепят нашето предложение. Между тях са трима двукратни олимпийски шампиони, многократни световни и европейски шампиони и рекордьори, които са спечелили общо 75 медала от тези първенства, като 41 от тях са златни, и са подобрили 22 световни рекорда. Подписи са поставили 11 професори и 8 доценти, в това число и тримата последни ректори на НСА. Подкрепя регистрираха и ръководителите (председатели, заместник-председатели, секретари) на 16 федерации и национални спортни организации като БОК, БСФС, ФБС, БАСУ, БАСВ и др., както и двама бивши зам.-министри и един бивш министър на спорта.

От 1949 до 2007 г., в продължение на 58 години, Христо Меранзов активно участва в управлението на националния спорт като ръководител на всички нива на спортната йерархия – от председател на физкултурния колектив в гимназията в родния му град Харманли до първи зам.-председател на БСФС, дългогодишен зам.-председател и председател на Българската федерация по вдигане на тежести, член на борда и вицепрезидент на Международната федерация по вдигане на тежести.

Неговият дисертационен труд „Организационно-методични основи на системата за олимпийска подготовка“, чрез който той се хабилитира като

старши научен сътрудник във Висшия институт за физкултура (днес Национална спортна академия „Васил Левски“), бе оценен по достойнство – системата му бе приложена на практика веднага и много скоро донесе завидни и трайни резултати. С участието си с научни доклади и съобщения в редица национални, международни и олимпийски научни конгреси ст.н.с. д-р Христо Меранзов се утвърди като водещ експерт в областта на спорта на национално и международно равнище. Като автор на десетки книги, монографии, статии, между които книгите: „За славата на спорта и честта на родината“ (1974), „Система за олимпийска подготовка“ (1976), „Анализ на програмата и участието на България на олимпийските игри“ (1980) и др., той допринася за популяризирането на спорта в обществото, за превръщането му в притегателна цел за младите поколения българи.

Макар и на достолепна възраст, той не престава да милее и да работи за връщането на някогашния престиж на нашия спорт в световен мащаб. Неговите книги, издадени в ново време: „Българският спорт“ (2008), „Златният век на българския спорт“ (2012), „Да върнем спорта на обществото“ (2013) и „Българският олимпийски спорт – възход и падение“ (2017), са приноси за историята, безценен източник на информация и указания за по-нататъшно управление и развитие на спорта.

Неслучайно през 2017 г. Христо Меранзов получи званието „Почетен гражданин на град Харманли“ за заслугите си към родния град и областта, както и за неговите национални и международни приноси в областта на спорта и главно за умелото ръководство на подготовката на българските спортисти за участие в няколко олимпиади, което е в основата на големите успехи на българския олимпийски спорт през 70-те и 80-те години, когато България е сред първите спортни нации.

Накратко за неговите приноси:

1. Христо Меранзов инициира и ръководи преустройството на спортно-състезателната дейност, учебно-тренировъчния процес и олимпийската подготовка на българския спорт.

В резултат на това:

- а) промени се философията, съдържанието и предназначението на спортния календар, като кампанийните мероприятия (празници и дни на физкултурата) се заменят със система от спортни състезания за всеки спорт и на всички равнища (низово, градско, общинско, областно и републиканско) и за

всички възрастови групи: деца, юноши – младша и старша възраст, мъже и жени; ежегодно БСФС започва да утвърждава Единен републикански спортен календар;

б) ученическите спортни школи (УСШ) на Министерството на народната просвета и младежките спортни школи (МСШ) на Българския съюз за физическа култура и спорт (БСФС) са интегрирани в рамките на новоизграждащата се система за детско-юношески спорт (СДЮС), която след няколко години придобива следната структура: детски спортни школи (ДСШ), ученически спортни школи (УСШ), специализирани спортни школи (ССШ), спортни училища (СУ), школи за високо спортно майсторство (ШВСМ) и ведомствени школи за високо спортно майсторство (ВШВСМ);

в) разработени са единни програми за обучение и тренировка по всеки спорт;

г) в дружествата за физическа култура и спорт (ДФС) се изграждат центрове за високо спортно майсторство – комплексни и по отделен спорт.

2. Христо Меранзов проектира и ръководи внедряването на система за олимпийска подготовка (СОП) на три равнища:

а) национални олимпийски отбори;

б) проектоолимпийски отбори;

в) ведомствени и окръжни проектоолимпийски отбори.

3. Христо Меранзов привлича научни работници и преподаватели от ВИФ (днес НСА), с чиято помощ се създават научни комисии по федерации и Център за научно-приложна дейност в спорта (ЦНПДС) към ЦС на БСФС и към няколко ДФС в страната.

4. Христо Меранзов активно участва в дейността на нашата и на Международната федерация по борба и е награден с почетния ѝ знак за принос.

5. Международната федерация по вдигане на тежести по негово предложение учредява Научно-методичен комитет и го избира за негов председател, както и за член на борда и вицепрезидент на федерацията.

На тези позиции е преизбиран няколко пъти и работи в продължение на 16 години. Награден с почетен знак за принос в тази сфера и с най-високите отличия за принос в развитието на щангите в света.

Невъзможно е да се посочат всички заслуги на този неуморим труженик и радетел за славата на българския спорт. Но ако трябва в няколко изречения да се обобщат огромният му принос в развитието на българския спорт, се налага да подчертаем и открийм следното:

*Съпредседателите на Инициативния комитет
(от ляво на дясно): Нораир Нуриkyн, Цено Ценов, Петър Киров*

По негови разработки и предложения в продължение на около 30 години БСФС успешно прилага програмно-целевия подход и изгражда ефективна научнообоснована национална спортна система. Благодарение на тази система България успява от 1972 до 1988 г. четири пъти да се класира в десетката на олимпийските игри, като през 1988 г. на олимпиадата в Сеул заема пето място с 10 златни, 12 сребърни и 13 бронзови медала, а през четиригодишния олимпийски цикъл нашите спортисти подобряват 113 световни рекорда за мъже и жени и 84 – за юноши и девойки.

С право този период се смята за Златен век на българския олимпийски спорт.

СЪПРЕДСЕДАТЕЛИ:

(п) з.м.с. проф. Петър Киров, доктор – двукратен олимпийски шампион

(п) з.м.с. Нораир Нуриkyн, двукратен олимпийски шампион

(п) з.д.ф. Цено Ценов – председател на Българската федерация по борба

ИЗПЪЛНИТЕЛНИ СЕКРЕТАРИ:

(п) з.м.с. Йорданка Благоева, доктор, олимпийски вицешампион, бивш световен рекордьор

(п) Димитър Димитров – съпредседател на ТАНГРА ТанНакРа ОБФ

Невъзможно е да се посочат всички заслуги на този неуморим труженик и радетел за славата на българския спорт. Но ако трябва в няколко изречения да се обобщат огромният му принос в развитието на българския спорт, се налага да подчертаем и открийм следното:

ПО НЕГОВИ РАЗРАБОТКИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ В ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА ОКОЛО 30 ГОДИНИ БСФС УСПЕШНО ПРИЛАГА ПРОГРАМНО ЦЕЛЕВИЯ ПОДХОД И ИЗГРАЖДА ЕФЕКТИВНА НАУЧНО-ОБОСНОВАНА НАЦИОНАЛНА СПОРТНА СИСТЕМА. БЛАГОДАРЕНИЕ НА ТАЗИ СИСТЕМА БЪЛГАРИЯ УСПЯВА ОТ 1972 ДО 1988 Г. ЧЕТИРИ ПЪТИ ДА СЕ КЛАСИРА В ДЕСЕТКАТА НА ОЛИМПИЙСКИТЕ ИГРИ, КАТО ПРЕЗ 1988 Г., НА ОЛИМПИАДАТА В СЕУЛ, ЗАЕМА ПЕТО МЯСТО С 10 ЗЛАТНИ, 12 СРЕБЪРНИ И 13 БРОНЗОВИ МЕДАЛА, А ПРЕЗ ЧЕТИРИГОДИШНИЯ ОЛИМПИЙСКИ ЦИКЪЛ НАШИТЕ СПОРТИСТИ ПОДОБРЯВАТ 113 СВЕТОВНИ РЕКОРДА ЗА МЪЖЕ И ЖЕНИ И 84 – ЗА ЮНОШИ И ДЕВОЙКИ.

С ПРАВО ТОЗИ ПЕРИОД СЕ СМЯТА ЗА ЗЛАТЕН ВЕК НА БЪЛГАРСКИЯ ОЛИМПИЙСКИ СПОРТ.

Приложения:

1. Биографична справка на ст. н. с. Христо Меранзов, доктор
2. Книгите „Златният век на българския спорт” и „Да върнем спорта на обществото”
3. Подписка в подкрепа на Инициативния комитет и сборен списък на подкрепилите предложението

СЪПРЕДСЕДАТЕЛИ:

1. з.м.с. проф. Петър Киров, доктор Двукратен олимпийски шампион	2. з.м.с. Нораир Нурикян двукратен олимпийски шампион	3. з.д.ф. Цено Ценов Председател на ЕФ по борба
--	---	--

ИЗПЪЛНИТЕЛНИ СЕКРЕТАРИ:

1. з.м.с. Йорданка Благоева, доктор Вицеолимпийски шампион, бивш Световен рекордьор	2. Димитър М. Димитров Съпредседател на фондация ТАНГРА ТанНакРа ОБФ
--	--

Факсимиле на страницата с подписите на съпредседателите и изпълнителните секретари на Инициативния комитет

ДЪРЖАВНИ ОТЛИЧИЯ

Орден „Стара планина“ – първа степен

Указ на президента на Р България

2019 г. Президентът на Република България Румен Радев връчва на Христо Меранзов орден „Стара планина“ – първа степен

Орден „Георги Димитров“

№ на указа	Дата
2235	27. IX. 1972
918	15. XI. 1968
2728	19. XII. 1980
1496	7. X. 1976

Награден с орден: *Народна република България* Степен: *I*

„Зерв знаме на труда“

„Орден на труда“ - 2а

„Георги Димитров“

№ 011682

Секретар на Държавния съвет
на Народна република България

Орденска книжка на Христо Меранзов

1976 г. Председателят на Държавния съвет на НРБ и първи секретар на ЦК на БКП Тодор Живков връчва на Христо Меранзов орден „Георги Димитров“

ПЪРВА ЧАСТ

**ОЛИМПИСКИЯТ СПОРТ
В БЪЛГАРИЯ ПРЕДИ И ПО ВРЕМЕ
НА НЕГОВИЯ ЗЛАТЕН ВЕК**

ПРЕДИСЛОВИЕ

Предложението на г-н Димитър М. Димитров да напиша тази книга ме изненада и в известен смисъл ме провокира. Защо да правя равносметка и на какво – на моя живот или на спорта? А те няма ли да си приличат? Възможно ли е въобще да пиша за живота си, без да пиша за спорта? Та нали живея за и със спорта? Много са въпросите. Но... въпреки всичко приемам предизвикателството. И това не е нещо ново за мен и за човек, който се е отдал на спорта. Надявам се в края на книгата Вие, уважаеми читателю, да разберете каква е равносметката.

В късната есен на моята 70-годишна спортна кариера като състезател, спортен арбитър, научен и организационен работник пиша тази аналитична книга с чувството на дълг към хората, с които работих през този период, и с чувството на отговорност пред бъдещето на българския спорт.

Ще се опитам да обясня как стана възможно една обществена организация като Българския съюз за физическа култура и спорт (БСФС) да предприеме и да реализира такава мащабна и със стратегическо значение спортна реформа в Народна република България по време на Студената война през втората половина на миналия век.

Нали над тази организация са правителството и партията, която създаде тоталитарен режим на управление на обществото? Нали господстваше комунистическата идеология? Нали всяко отклонение от статуквото се приемаше като ерес? Да, така беше. БСФС като спортна организация нито имаше за цел, нито можеше да се бори за промяна на държавното управление или да променя обществото. Тя единствено можеше да се адаптира към тях и да ги използва за благо на спорта. Двама председатели на БСФС – Стефан Петров и Трендафил Мартински, и техните управленски екипи имаха заслугата да осъзнаят това и смелостта, без да го афишират, да го направят. Съгласно чл. 1, ал. 2 на тогавашната конституция, който гласи: „Ръководната сила в обществото и държавата е Българската комунистическа партия“, се прилагаше следният механизъм: всички кардинални спортни пробле-

ми, които касаеха не само БСФС, се предлагаха в Политбюро или в Секретариата на ЦК на БКП и след тяхното одобряване се оформяха във вид на постановления или решения, които Министерският съвет приемаше. По този механизъм националните четиригодишни олимпийски планове и всички други документи, приети или утвърдени от партията и правителството, ставаха задължителни за всички държавни, общински и обществени органи и организации, имащи задължения за развитието на спорта.

Ето как БСФС си извоюва правото да бъде национален спортен лидер. Вътрешната и особено външнополитическата обстановка на противопоставяне на двата враждуващи лагера по време на Студената война и тоталното използване на спорта за показване на превъзходство благоприятстваше както приемането на лансираната реформа, така и механизма за нейното налагане и финансиране в обществото.

Във встъпителната част на книгата издателят, а по-нататък и други спортни експерти и деятели казват толкова много и хубави неща за мен и моята роля толкова е преекспонирана, че даже ми е неудобно да потвърдя всичко това. Не съм гений. А и да бях гений, сам не можех да свърша това, което беше направено. Помня много добре, че съм първият „ви-фаджия“ – т.е. човек, завършил Висшия институт за физическа култура (ВИФ), който беше назначен за заместник-председател на БСФС, и ми възложиха да се занимавам с учебно-спортната работа. Помислих какво ще трябва да се направи. Трудно е на буренясала и неизорана целина да произвеждаш продукцията на световно равнище. Едно обаче разбрах – че моята мисия като първия висшист с физкултурно образование в спорта е да направя така, че онова, което го има на „Тина Киркова“ 36 (сградата на бившия ВИФ), да бъде убедено да дойде и да работи в спорта. Първите, които привлякохме, бяха Цветан Желязков и д-р Кръстю Кръстев. По-късно дойдоха Живко Филипов, Константин Жалов, Никола Хаджиев, Димитър Добрев, Ангел Акрабов, Илчо Илиев, Рачо Косев, Георги Кабуров, Светослав Иванов и много други. Това обаче в самото начало не можеше да стане, ако не бяха двамата най-дългогодишни председатели на БСФС, с които съм работил и имах пълната им поддръжка – Стефан Петров и Трендафил Мартински. Те се помнят и ще бъдат помнени

Ръководството на БСФС през по-голямата част от периода 1970–1989 г. (от ляво на дясно): Крум Василчев, Христо Меранзов, Иван Николов, Грую Юруков, Трендафил Мартински, Крум Илиев, ген. Владимир Стойчев, Тодор Тодоров, Панчо Балов, Димитър Николов, Николай Андонов

като хората, които дадоха път на професионализма в управлението на българския спорт. В по-късния етап привлякохме по мое предложение много експерти от ВИФ. Във всяка федерация изградихме научни комитети, тренъорски съвети и те бяха оглавявани от тях.

За да не изброявам всичко, ще кажа, че в края на краищата това, което по-нататък беше направено в цялата страна от една организация (БСФС), създадена по инициатива на ЦК на Комсомола и на Профсъюзите, с хора, които желяеха да направят нещо в спорта, но не знаеха как, стана реалност, когато дойдоха експертите от ВИФ и казаха как. И благодарение на това ние стигнахме върховете, за които говорим.

В такава обстановка по време на Златния спортен век на България действахме и реформирахме в движение подсистемите за детско-юношески спорт, за центрове за високо спортно майсторство в страната и за подготовката на националните отбори и трасирахме магистралите за постигане на неочаквани за обществото и света резултати. Нито тогава,

нито сега имам съмнение и колебание в правилността на нашите действия, защото те бяха в интерес на спорта.

За българската национална спортна система като цяло и за ролята на Българския съюз за физическа култура и спорт, за неговата същност като обществен и функционален организъм можете да прочетете в книгата на най-дългогодишния председател на БСФС Трендафил Мартински „Моят живот в спорта“ (Издателска къща „Христо Ботев“, С., 2002).

Предмет на това, което започвам да пиша, е същностната характеристика на спортната дейност – селекция, обучение и тренировка. Анализите и описанието на работата по развитието на спорта в НР България ще намерите в книгите ми „За славата на спорта и честа на родината“ (1974), „Система за олимпийска подготовка“ (1976) и „Златният век на българския спорт“ (2012), а критичните анализи през новия век и препоръките към бъдещото развитие на олимпийския спорт ще намерите в книгите ми „Да върнем спорта на обществото“ (2013) и „Българският олимпийски спорт – възход и падение“ (2017). Поради това сега ще разкажа само за работата по обосноваването, внедряването в практиката и функционирането на системата за олимпийска подготовка по време на Златния век на българския спорт.

За първи път публикувам два много важни документа: 1. Постановление на VIII пленум на ЦС на БСФС от 05.05.1965 г. „За задачите на физкултурните организации за масовото развитие на спорта и издигане майсторството на българските спортисти“ и 2. Стенограма от дискусиата „За или против системата за олимпийска подготовка“ от 23.11.1968 г. В тях е описана и аргументирана философията на реформирането и концепцията за бъдещото развитие на олимпийския спорт на България.

Книгата, която започвам да пиша, предполага добро познаване на развитието на олимпийския спорт в света през втората половина на XX и началото на XXI век. Имам убеждението, че добре познавам периода поради личното ми участие както в управлението на нашия спорт, така и от участието ми в провеждането на 8 последователни олимпиади – от 1964 до 1992 г., и в стотици международни състезания през това време. Ето защо си позволявам по-често да прибягвам към използването на първо лице, единствено число.

I. СЪВРЕМЕННИТЕ ОЛИМПИАДИ И БЪЛГАРИЯ

Великият французин Пиер дьо Кубертен не само възроди древните олимпийски игри през 1896 г. в Атина, но очерта и перспективата за интернационализиране на олимпийския идеал и олимпийския спорт и за превръщането им в най-значимото социално явление в съвременния свят, в критерий за оценка на състоянието на спорта във всяка страна. Ние, българите, сме горди, че освободената и възстановена българска държава, навършила едва 18 години от своето възкресение след петвековното турско робство, оценява значимостта и перспективата на събитието, регистрира съпричастност в реализацията му и е една от 13-те страни – учредителки на съвременните олимпийски игри. Акцентирам върху определението, че участието и постигнатото от спортистите на олимпийските игри е критерий за състоянието на националния спорт и определя неговото място в световната ранглиста.

В участието и представянето на България на всички съвременни олимпиади **се очертават три периода:**

Първият обхваща времето от игрите в Атина (1896 г.) до игрите в Лондон (1948 г.), когато битката е да подготвим спортисти за участие, като сме успели 4 пъти да регистрираме български олимпийци от проведените олимпиади;

Вторият период обхваща времето от олимпиадата в Хелзинки (1952 г.) до олимпиадата в Сеул (1988 г.), когато се борим за повече медали и по-предно класиране, като започваме от 40-о място в Хелзинки и стигаме до 7-о по златни медали и точки и 5-о по общия брой на медалите и точките в Сеул (изключвам олимпиадата в Москва, където сме трети, и тази в Лос Анджелис, където не участваме, поради бойкота и нереалното класиране).

Третият период – от олимпиадата в Барселона (1992 г.) до олимпиадата в Рио де Жанейро (2016 г.), когато бележим непрекъснато отстъпление от позициите, завоювани през втория период, и стигаме дъното (засега 65 – 66-о място). (Вж. табл. 1.)

Таблица 1
МЕДАЛИ И КОМПЛЕКСНО КЛАСИРАНЕ НА БЪЛГАРИЯ НА ЛЕТНИТЕ ОЛИМПИСКИ ИГРИ

№ на игри	Година	Място на провеждане	Медали				Призови места			Класиране по нации		
			Злато	Сребро	Бронз	Общо	IV	V	VI		Точки	
I	1896	Атина	България участва, но не печели медал									
II	1900	Париж	България не участва									
III	1904	Сейнт Луис	България не участва									
IV	1908	Лондон	България не участва									
V	1912	Стокхолм	България не участва									
VI	1916		Не се провежда									
VII	1920	Антверпен	България не участва									
VIII	1924	Париж	България участва, но не печели медал									
IX	1928	Амстердам	България участва, но не печели медал									
X	1932	Лос Анджелис	България не участва									
XI	1936	Берлин	България участва, но не печели медал									
XII	1940		Не се провежда									
XIII	1944		Не се провежда									
XIV	1948	Лондон	България не участва									
XV	1952	Хелзинки	-	-	1	1	-	-	-	-	4	40
XVI	1956	Мелбърн	1	3	1	5	-	-	4	1	36.5	18
XVII	1960	Рим	1	3	3	7	-	-	2	4	40.5	17
XVIII	1964	Токио	3	5	2	10	2	2	2	1	65.5	15

XIX	1968	Мексико	2	4	3	9	4	3	5	66.83	15
XX	1972	Мюнхен	6	10	5	21	8	3	3	145	8
XXI	1976	Монреал	6	9	7	22	8	7	4	156.5	8
XXII	1980	Москва	8	16	17	41	9	12	11	265	3
XXIII	1984	Лос Анджелис	България не участва								
XXIV	1988	Сеул	10	12	13	35	9	12	11	247.8	7 (5)
XXV	1992	Барселона	3	7	6	16	3	9	7	113.5	17
XXVI	1996	Атланта	3	7	5	15	6	5	4	108	17
XXVII	2000	Сидни	5	6	2	13	2	3	-	85	16
XXVIII	2004	Атина	2	1	9	12	5	6	2	84	33
XXIX	2008	Пекин	1	1	3	5	-	3	1	31	42
XXX	2012	Лондон	-	1	2	3	1	3	1		63-68
XXXI	2016	Рио де Жанейро	-	-	1	2	3	-	-	-	65-66
		Общо	51	86	80	217	57	73	56		

Забележка към табл. 1: За олимпиадата в Сеул са известни три класирания: а) по златни медали сме 7-и, а по броя на medalите и по броя на точките сме 5-и.

КЛАСИРАНЕ: а) индивидуално: 1 – 3-то – медали; 4 – 6-о – грамоти – извършва се от МОК; б) неофициално класирание по нации – по медали (практикува се от Атина 1896 г.) и по точки (практикува се от Париж 1924 г.) – извършва се от организаторите на игрите и пресата.

В неофициалното класирание по нации се начисляват точки за индивидуалното класирание, както следва: по медали – по 3, 2, 1 точка съответно за златен, сребърен и бронзов медал; по точки – начисляват се точки за всяко място от първо до шесто по системата – 7, 5, 4, 3, 2, 1.

ПЪРВИ ПЕРИОД (1896 – 1948)

България участва на първите (учредителните) игри на съвременните олимпиади в Атина през 1896 г. символично, за да засвидетелства своята подкрепа на олимпийската идея и вярата на българите за просперитета на олимпийските игри. България изпраща 5-членна делегация, а само един спортист – Шарл Шампов – швейцарски учител по гимнастика у нас и главатар на юнашка чета, участва в състезанията.

Българската държава в своята над 13-вековна история е оставила паметници, легенди, песни, които разказват удивителната история на нашия народ, разкриват неговите стремления и постижения във всички области на живота.

От далечни времена българите са отлични ездачи и борци. Фолклорът е запазил спомени за различни прояви, в които българите са изпитвали силата, ловкостта и издръжливостта си. Обширно място в народното творчество заемат песните и преданията за подвизите на силни и юначни борци. След Освобождението през 1878 г. и възстановяването си държавата създава армия, при обучението на която включва и редица спортове като фехтовка, гимнастика, езда и др. В училищата освен часовете по гимнастика се практикуват и различни спортни дисциплини. В страната се създават спортни клубове и дружества. Много популярни стават четите за гимнастика „Спартак“.

През 1923 г. се учредява Български олимпийски комитет (БОК), който в обстановка на все още слаба популярност на спорта ограничава дейността си в тесните рамки на едно почти формално участие на олимпиадите с малки групи и недобре подготвени спортисти.

ВТОРИ ПЕРИОД, ИЛИ ЗЛАТЕН ВЕК В УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ НА ОЛИМПИЙСКИ ИГРИ (1952 – 1988)

Живял съм в три Бългрии – Царство България (1934 – 1947), Народна република България (1947 – 1990) и Република България – след 1990 година. В Царството съм завършил първоначалното училище, в Народната република съм завършил образованието си и съм работил в областта на спорта, а в Републиката бях пенсиониран в първите години и съм работил пак в областта на спорта, но на обществени начала, т.е. без заплата. Направлението, в което работех, основно в БСФС, бе създаване на системи и управлението им в учебната, в тренировъчната и в спортно-състезателната дейност.

Средното си образование завърших в Смесената гимназия на гр. Харманли през 1952 г. По това време в средните учебни заведения, освен на класно-урочното обучение, се обръщаше голямо внимание и на извънкласната и извънучилищната дейност, където съществена роля играеше ученическото самоуправление. То се ръководеше от училищен комитет (учком) на самоуправляващата се организация, която последователно си сменяше името и се наричаше Съюз на народната младеж (СНМ), Димитровски съюз на народната младеж (ДСНМ), а след 1958 г. – Димитровски комунистически младежки съюз (ДКМС).

В дейността на младежката организация в гимназията имаше три главни направления – организационно, културно-просветно и физкултурно. Организационното направление се занимаваше с организационния живот на четирите дружества – по едно във всеки гимназиален клас, и с шестнайсетте групи – по една във всяка паралелка, и с координация на трите направления. Негов ръководител бе секретарят на учкома, който представляваше организацията пред Околийския комитет на ДКМС и пред учителския съвет на училището. Културно-просветното направление се занимаваше основно с политическа просвета (кръжоци, стенвестници, пропагандни мероприятия, събрания, митинги, печат). Третото направление се занимаваше с извънкласната и извънучилищната физкултурна и спортна дейност. Ръко-

водителят му се водеше като физкултурник на учкома и председател на физкултурния колектив.

Бях ученик в 9-и клас, на 15-годишна възраст, когато моите съученици ме избраха за председател на физкултурния колектив на харманлийската гимназия. През лятната ваканция ме изпратиха на лагер-школа на Централния комитет на Димитровския съюз на народната младеж за обучение на физкултурниците на учкомите от страната. В следващите години ръководех извънкласната и извънучилищната спортна дейност на училището. Провеждахме много активна учебно-тренировъчна и спортно-състезателна дейност в училището, в общината и в областта. Имахме училищен спортен календар, в който се предвиждаха състезания между отборите на 16-те паралелки в гимназията, между сборните отбори на паралелките в 4-те класа и множество турнири в чест на бележити дати, като Ден на армията, Ден на Кирил и Методий, Ден на труда, патронния празник на гимназията, щафетна обиколка на училището, годишна гимнастическа продукция пред жителите на града и, разбира се, двустранни срещи с отборите на другите училища в околията и областта. Аз, освен ръководенето на физкултурния колектив, активно участвах в спортно-състезателната дейност и в отборите на гимназията по волейбол, баскетбол и футбол.

Няма да се спирам подробно на тази дейност, но ще посоча, че по-късно някои от моите съученици постигнаха високи резултати. Борецът Кирил Петков завоюва сребърен медал на Олимпийските игри в Токио през 1964 г., сребърен медал на Световното и златен медал на Европейското първенство в Тампере, Финландия, 1965 г., по класическа борба, лекоатлетът Митю Дичев – многократен републикански и балкански шампион по хвърляне на копие, четири пъти подобрява републиканския рекорд и от 1958 до 1961 г. го придвижи от 67,42 до 76,29 м, волейболистите Стойчо Крайчев и Иван Иванов станаха национални състезатели, участваха на европейски и световни първенства и на олимпиади.

В края на втория ми годишен мандат като председател на физкултурния колектив се получи неприятен сблъсък между мен и председателя на Околийски комитет (ОК) на ДСНМ. В края на всяка учебна година

по решение на ОК завършващите образованието си членове на учкома на ДСНМ се освобождаваха, а на тяхно място се номинираха други, от по-долните класове. Най-популярни бяха първите трима – секретарят, политпросветникът и физкултурникът. Аз заемах третата позиция. От Околийския комитет ме номинираха за по-горен пост – политпросветник. Тези номинации бяха публични и предстоеше на училищната конференция през есента да се проведат изборите. Преди конференцията ме извика на разговор председателят на Околийския комитет и ме обвини, че съм изпратил членове от ръководството на физкултурния колектив да настояват да ме оставят при тях. Бях изненадан от обвинението, но поласкан от инициативата на съучениците ми. Отговорих, че сега чувам за това, но съм на същото мнение и смятам на конференцията да си направя отвод. Останах с впечатление, че не ме разбра. Отидох при председателя на Околийски комитет за физическа култура и спорт и го помолих за помощ. Така си отвоювах по-ниския ранг на физкултурник.

След дипломирането ми през 1952 г. бях назначен на длъжност „Учебно-спортен инструктор“ на Околийски комитет за физическа култура и спорт (ОКФС) в Харманли, а година след това бях приет за студент във Висшия институт за физкултура, сега Национална спортна академия. Моето отиване на щатна работа в системата на спорта и студентските ми години съвпаднаха с първата национална спортна реформа.

След Втората световна война както в света, така и в България настъпиха коренни промени във всички области на човешката дейност, на държавните и на обществените системи на управление, в това число и в спорта. Голяма част от обществените спортни организации, действащи преди Втората световна война, се закриха по решение на ЦК на БКП и правителството и прекратиха своето съществуване с неубедителни аргументи и по идейно-политически съображения, а други промениха уставите си и продължиха своята дейност. В кварталите и в училищата се формираха физкултурни колективи под ръководството на младежката организация на БКП, а в предприятията, в заводите и учрежденията – физкултурни колективи под ръководството на профсъюзите. На национално равнище бе създаден Народен физкултурен съюз (НФС).

Българският парламент прие Закон за физическото възпитание и спорта (19.12.1947 г.), в който се определяше ръководната роля на държавата в управлението на спорта. На 01.01.1948 г. бе създаден Върховен комитет за физическа култура и спорт (ВКФС) с ранг на министерство към Министерския съвет, с подразделения по всички етажи на държавното управление в центъра и по области, околии и общини. Година по-късно излезе решение на ЦК на БКП „За състоянието на физическата култура и спорта и задачите на партията в тая област“, с което бе преустановено съществуването на Народния физкултурен съюз. Към учебните заведения, военните поделения, предприятията, кварталите и в селата се формираха физкултурни колективи. Изграждаха се републикански секции (вместо федерации) по спортове на подчинение на ВКФС, както и спортни секции към подразделенията му в страната. Всички тези органи провеждаха учебно-тренировъчни занимания и спортни състезания по териториален принцип.

Освен териториалните структури през 1949 г. бяха създадени и 11 на брой доброволни спортни организации (ДСО) по производствен и ведомствен признак, също подчинени на ВКФС и неговите подразделения. Производствените ДСО бяха огледален образ на съответните профсъюзни организации: на профсъюза на миньорите съответстваше ДСО „Миньор“, на металурзите – „Металург“, на административните служители – „Червено знаме“, и т.н. Ведомствените ДСО се изграждаха към съответните ведомства: към Министерство на народната отбрана – Централен спортен клуб на армията (ЦСКА), към Министерство на вътрешните работи – „Спартак“, към Министерство на транспорта – „Локомотив“, към Министерство на строителството – „Строител“, към Министерство на съобщенията – „Динамо“, и т.н. Със Закона за физическото възпитание и спорта и с решението на ЦК на БКП самодейният спорт бе поставен в подчинение на държавните и на административните органи и донякъде и на синдикатите. Държавата и ведомствата финансираха чрез бюджета развитието на физическата култура и спорта. Към ВКФС бе изграден Централен научноизследователски институт за физическа култура (ЦНИФК). Разкрити бяха юношески спортни школи (ЮСШ) и младежки спортни школи (МСШ). Разработваха се основите на ранната спортна специализация. Държавата създаде условия за подготовка на кадри чрез Висшия институт за физическа

култура (ВИФ) „Г. Димитров“, създаден през 1942 г. като Висше училище за физическа култура. По този начин държавата постави началото на изграждането на национална система за детско-юношески спорт, на система от спортни състезания и масови физкултурни прояви (празници, спартакиади) и създаде условия за подготовка на националните отбори. Ежегодно в страната се провеждаше Ден на физкултурника, а веднъж на две години – Празник на физкултурата, който по-късно прерасна в Републиканска спартакиада, провеждана на всеки 5 години. Денят на физкултурника и Празникът на физкултурата имаха предимно пропаганден характер и най-важното в тях бяха масовите гимнастически упражнения или композиции.

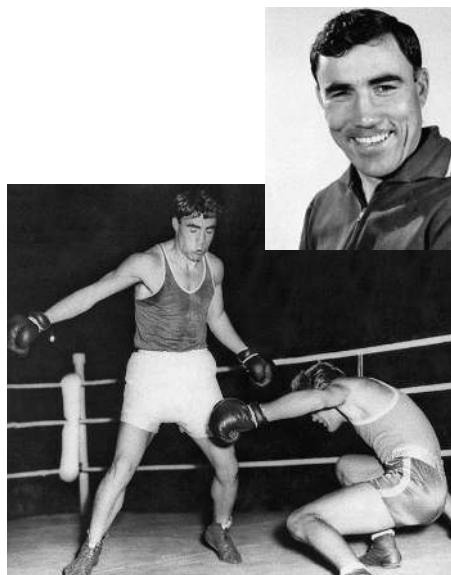
Правителството утвърди два нормативни документа с голямо значение. Комплексът „Готов за труд и отбрана“ (ГТО) бе предназначена за развитие и оценка на физическата дееспособност и здравето на населението, а Единната републиканска спортна класификация (ЕРСК) – да оценява степента и да стимулира овладяването на спортното майсторство от спортистите. В правилника за ЕРСК е записано, че е предназначен „да съдейства за масовото развитие на отделните спортове и внедряването им в бита на народа и да мобилизира силите на спортнопедагогическите кадри и спортистите за непрекъснато повишаване на качеството на учебно-тренировъчната дейност и за издигане ръста на спортното майсторство по отделните спортове“. Посочени са 32 вида спорт, по които са утвърдени съответни нормативи. „Въвеждат се следните спортни звания и разреди: заслужил майстор на спорта, майстор на спорта, кандидат-майстор на спорта; първи, втори, трети разред; първи и втори юношески разред.“ Имаше държавен физкултурен план за цялата страна за покриване на нормативите и в края на годината на първенеца по изпълнението му се връчваше знамето на Министерския съвет на НР България.

Създадените структури и нормативи, както и дейността по тяхното прилагане позволиха да се постигнат успехи не само вътре в страната, а и на балканско, континентално, световно и олимпийско равнище.

Националният отбор по волейбол – мъже, спечели през 1949 г. в Прага първи медал (бронзов) за България от световно първенство, през 1951 г. в Париж – първи медал (сребърен) от европейско първенство, а през 1952 г. в Москва – бронзов медал от европейско първенство.

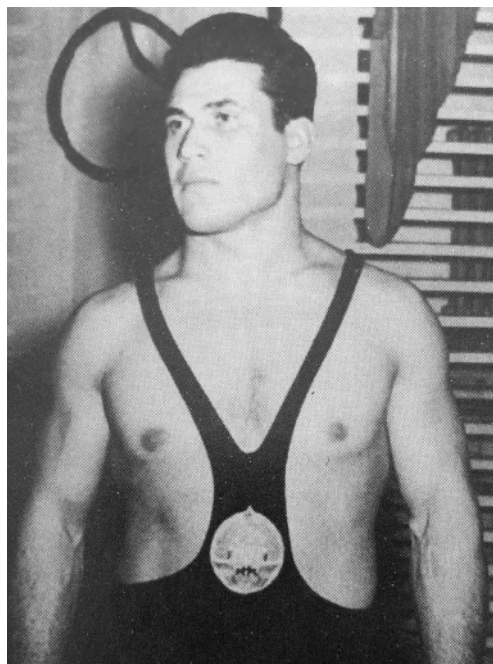
*Отборът по волейбол (мъже) – европейски
бронзов медалист, Москва, 1952 г.
Състав (от ляво на дясно): Борис Гюдеров,
Деню Денев, Панайот Пондалов, Драгомир
Стоянов, Димитър Захариев, Константин
Баджасков, Константин Шопов, Людмил
Гюдеров, Борис Владимиров, Боян Мошелов,
Тодор Симов. Треньор Георги Кръстев.*

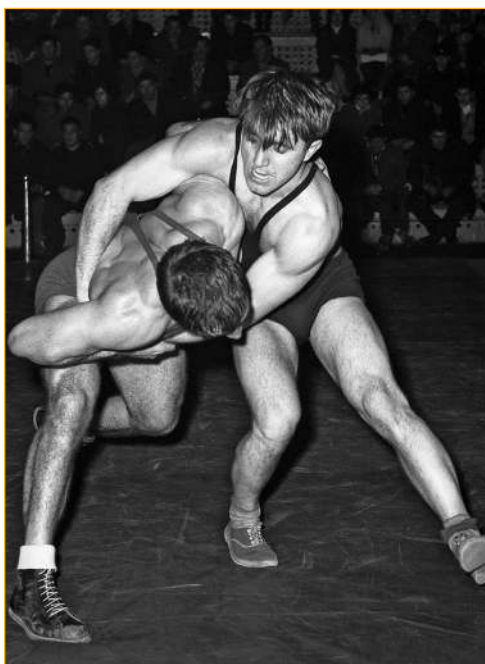
*Борис Георгиев (бокс) – бронзов
медал, Хелзинки, 1952 г.*

*Футболният отбор – бронзов олимпийски медал, Мелбърн, 1956 г. От ляво на
дясно: Димитър Миланов, Иван Колев, Крум Янев, Никола Ковачев, Георги
Димитров, Милчо Горанов, Тодор Диев, Кирил Ракаров, Манол Манолов, Георги
Найденов, Стефан Божков – капитан.*

Никола Станчев (борба) – първият олимпийски шампион – Мелбърн, 1956 г.

Димитър Добрев (борба) – олимпийски шампион – Рим, 1960 г.

Петко Сираков (борба) – световен шампион, Истанбул, 1958 г.

Бинка Джамбазова с купата от европейския шампионат по баскетбол (жени) – 1958 г.

*Ген. Владимир Стойчев –
председател на БОК и член на
МОК 1952 – 1987 г.*

Боксьорът Борис Георгиев печели първия олимпийски медал за България в Хелзинки (1952 г.).

През 1956 г. в Мелбърн борецът Никола Станчев стана първият българин олимпийски шампион.

Година по-късно борецът Петко Сиравков стана първият ни световен шампион.

Боксьорът Димитър Велинов спечели първи златен медал на европейско първенство (1957 г.). Националният отбор по баскетбол – жени, спечели бронзов медал на Европейското първенство през 1954 г. а футболистите – бронзов медал от олимпиадата през 1956 г.

Волейболът, баскетболът и футболът придобиха голяма масовост и популярност, постигнаха международно равнище на спортното майсторство, което доведе и до първите медали – европейски, световни и олимпийски. Започна възходът на борбата и бокса, появиха се нови спортове за страната.

Председател на ВКФС и БОК (Български олимпийски комитет) през този период е ген. Владимир Стойчев, член на МОК от 1952 до 1987 г., който остави дълбока следа в българския и в международния олимпийски спорт.

Първата отборна европейска шампионска купа в гр. Лодз, Полша, през 1958 г. спечелиха българските баскетболистки с треньор Димитър Митев в следния състав: Таня Тодорова, Дора Василева, Дора Кузова, Благвеста Ченгелиева, Весела Илова, Райна Рангелова, Ваня Войнова, Кръстина Гьошева, Веселина Маникова, Ермила Попова, Ница Борисова. Под ръководството на този треньор те завоюваха още 3 сребърни медала – 2 от европейско и 1 от световно първенство.

На олимпиадата в Рим през 1960 г. борецът Димитър Добрев завоюва олимпийската титла, а България спечели още 3 сребърни и 3 бронзови медала и заема 17-о място в комплексното класиране по нации.

СПОРТ И НАУКА

ВИСШ ИНСТИТУТ ЗА ФИЗКУЛТУРА „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ“

От 1953 до 1957 г. учих във Висшия институт за физическа култура (ВИФ), сегашната Национална спортна академия (НСА), и активно участвах в учебната и в обществената дейност на института. Бях отличен студент и ректорът ми присъди единствената за института Димитровска стипендия. В края на втори курс трябваше да определя по коя специалност да продължа следването си. Имах колебания между волейбол, лечебна физкултура и лека атлетика. Започнах с лечебна физкултура, но аргументите на завеждащия катедра „Лека атлетика“ доц. Живко Филипов бяха убедителни и се прехвърлих в леката атлетика. И не сбърках. Леката атлетика (Царицата на спортовете) е основен олимпийски спорт, с енциклопедичен характер и с голямо разнообразие на дисциплините, с методика за развитие на всички физически качества – сила, скоростна сила, силова издръжливост, бързина, ловкост, гъвкавост и т.н., както и с многообразие на техниката по отделните дисциплини. Методиката за развитие на физическите качества на лекоатлетите се прилага и в другите спортове. Неслучайно Веселин Темков – първият преподавател по баскетбол в института, обясняваше на студентите образно, че баскетболът – това е атлетика с топка. Специализацията в атлетиката ми даде широк поглед, с който по-късно можех да разбирам и анализирам цялата гама от олимпийски спортове, с които трябваше да работя.

Задълбочени теоретични знания и умения за научни анализи получавахме и от научните кръжоци към катедрите. По линията на младежката организация провеждахме ежегодно преглед на студентската научна самодейност. На един такъв преглед от името на нашия кръжок по лека атлетика с Михаил Бъчваров (по-късно професор) докладвахме обосновка на „принципа на нулевото положение“ при усвояването и усъвършенстването на техниката в лекоатлетическите дисциплини. Научен ръководител ни бе доц. Живко Филипов.

Във ВИФ имахме силна комсомолска организация, която подпомагаше учебната дейност и ръководеше самодейната работа на студентите.

Бях член на вузовски комитет (ВК) на Комсомола, а през последните две години – негов секретар. Тази позиция ми даваше привилегията да присъствам на заседанията на Ректорския съвет и на всички общовузовски мероприятия. Така бях в течение на изискванията на академичното ръководство и в състояние да поставям наши предложения и становища по обсъжданите там студентски проблеми.

В свободното време посещавахме много състезания, но като всички студенти и ние нямахме достатъчно пари за билети, което налагаше да се ангажираме като разпоредители по стадиони и зали. По този начин можехме не като запаянковци, а като бъдещи педагози и ръководители да следим развитието на спортовете и големите спортисти.

През лятото на 1956 г. имахме едномесечна практика по организация на физическата култура и спорта в Бургаски окръг. Получихме възможност да се срещнем и да обсъждаме с много щатни и обществени спортни дейатели положението както във физкултурни колективи, така и в обществените спортни секции в града и в окръга.

ДЪРЖАВАТА ВРЪЩА СПОРТА НА ОБЩЕСТВОТО УЧРЕДИТЕЛЕН КОНГРЕС НА БСФС

На 19 март 1957 г. по инициатива на централните ръководства на младежката и на профсъюзната организация се проведе национално съвещание с представители на съществуващите тогава 11 доброволни спортни организации на Върховния комитет за физическа култура и спорт (ВКФС), на Централния съвет на профсъюзите (ЦСПС) и на Централния комитет на Димитровския съюз на народната младеж (ЦК на ДСНМ). След обстойно обсъждане съвещанието реши да се създаде единна национална спортна организация и избра Временен централен физкултурен съвет със задачата да подготви и проведе конгрес за учредяването на обществена национална спортна организация. Считахме се, че постигнатите резултати не отговарят на положените усилия и че потенциалът ни е по-висок. Върховният комитет за физкултура и спорт (с ранг на министерство) наложи административно-бюрократичен модел, който

изолира управляващите от спортната общественост, от физкултурните колективи, спортните секции и от деятелите в страната. Чиновническият държавен апарат вместо да координира и подпомага спорта, се опита да го командва и не оправда очакванията.

През януари 1958 г. се проведе Учредителен конгрес на Българския съюз за физическа култура и спорт (БСФС) и бе възстановена традицията спортът в България да се ръководи от обществото. В продължение на 2-3 години към Министерския съвет имаше и комитет с ограничени щат и функции, но и той се оказа излишен и бе закрит. След това държавата пое своя дял – формиране на държавна политика по отношение на спорта, изграждане на материална база, подготовка на кадри, развитие на науката и физическото възпитание в учебните заведения, физическа подготовка в армията и лечебната гимнастика в здравните заведения, производствена гимнастика в предприятията и др. По-късно държавата предостави някои от своите функции на спортния съюз (част от развитието на науката, т.е. приложната наука, преподаването и квалификацията на управленските и треньорските кадри, формирането на националната стратегия и на националната спортна система).

В резултат на настъпилите промени и на основата на постигнатото дотогава спортната общественост в лицето на БСФС си постави задачата за широко развитие на детско-юношеския и масовия спорт, както и постигане на високо спортно майсторство. Научно бе обоснована необходимостта от ранна спортна специализация, формирано бе приложно направление на спортната наука, създаде се национална система за спортни състезания и т.н.

Създаването на единна национална обществена спортна организация е нов етап в развитието на българския спорт. Съюзът пое задължението да преодолее задържащите и пречещите на неговия възход прояви на държавно администриране и бюрократизъм, на раздробяване и разпиляване на кадровите и материалните ресурси на страната. Конгресът прие името и в устава му бе записано: „Българският съюз за физическа култура и спорт (БСФС) е масова, обществена, самодейна, доброволна организация на трудещите се и младежта в Народна република България“ и провежда дейността си „...в най-тясна връзка и взаимодействие

с професионалните съюзи, Димитровския съюз на народната младеж, народните съвети, Българския туристически съюз и (...) другите организации и ведомства, които имат отношение към физическата култура и спорта“.

Тъй като сега, през 2021 г., БСФС не съществува във вида, в който бе създаден, ще се опитам да покажа неговата структура, с която в продължение на 32 години (от 1958 до 1990 г.) управляваше спорта.

КОНГРЕС	Свиква се на всеки 4 години
ЦЕНТРАЛЕН СЪВЕТ (ЦС) на БСФС – ПЛЕНУМ	Избира се от конгреса. Разширен състав: 127 членове и 71 кандидат-членове. Заседава 3-5 пъти годишно.
БЮРО на ЦС на БСФС	17-19 членове – избира се от пленума и заседава 8-9 пъти годишно
ПРЕДСЕДАТЕЛСТВО на ЦС на БСФС	Председател и 5-7 заместник-председатели. Оперативен орган, заседава веднъж седмично. Избира се от пленума.

Това са изборните управленски органи на ЦС на БСФС, в които са представени окръжните организации на БСФС и българските спортни федерации. Те ръководят работата на служебните органи – апарата на ЦС на БСФС, и координират работата на обществените органи – българските спортни федерации и окръжните организации на БСФС. Ръководствата на федерациите и на окръжните съвети на БСФС се избират на техни конференции. Както се вижда, в цялата национална спортна структура властва самодейният обществен принцип на самоуправление.

Колективните обществени органи се подпомагат от апарат за администриране (управления, отдели, сектори) и от съвети за координиране на юридически самостоятелните федерации: съвет за индивидуални спортове, съвет за колективни спортове, съвет за зимни и водни спортове и няколко самостоятелни федерации.

МЛАДЕЖКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

През ноември 1957 г. се дипломирах и няколко месеца бях учител в Харманли, а от февруари 1958 г. започнах работа в спортния отдел на ЦК на ДКМС. Младежният съюз, като инициатор и съучредител на БСФС, имаше задължението да активира своите усилия по развитието на физическата култура и спорта и да се включи активно в новоизграждащите се структури и дейности на спортния съюз. Много комсомолски активисти бяха изпратени на щатна или на обществена работа в звената на БСФС, като особено внимание се отделяше на развитието на леката атлетика и на плуването. Под шефството на ЦК на ДКМС се провеждаха състезания за купите и за наградите на в. „Народна младеж“ по лека атлетика, средношколски петобой и пионерски четирибой, масови кросове и щафети, а по плуване – обучение на нови плувци, масови преплувания на р. Дунав, язовири и други водни площи, по борба – турнир за наградите на Комсомола, и др. Един от секретарите на ЦК на ДКМС бе избран за председател на федерацията по плуване, а главният редактор на в. „Народна младеж“ – за председател на леката атлетика.

През 1959 г. бях избран за член на Бюрото на федерацията по лека атлетика и председател на Комисията за деца и юноши. Във всеки окръжен комитет на Комсомола имаше щатен завеждащ физкултурния отдел и във всяко комсомолско дружество – отговорник за спорта. Благодарение на този стил на работа младежният съюз бе фактор в развитието и управлението на физическата култура и спорта в страната.

През 1960 г. бях изпратен за една година като ръководител на българската група в Централната комсомолска школа (ЦКШ) в Москва. В школата се обучаваха около 600 щатни комсомолски работници от Съветския съюз и групи от по 8-12 души от младежките организации от останалите европейски социалистически страни и от някои от развиващите се страни. Преподаваха ни организация и управление на младежките дейности, марксизъм-ленинизъм, исторически и диалектически материализъм, руски език и практика в московските младежки и пионерски организации. Лекциите ни бяха само до обяд, а следобедите използвахме по наше усмотрение.

Няма да разказвам подробно за живота в школата и в града, а ще се спра само на три момента.

Първо. Представих се на директора на школата като професионален спортен педагог и го помолих да ме свържат с хората от физкултурния отдел на Комсомола и с ръководители на направленията за масов и детско-юношески спорт в Министерството на спорта. Това бе направено и аз можах да получа информация и познанства, които поддържах и използвах в продължение на десетилетия.

Второ. Участвах много активно в самодейните мероприятия, което ме направи популярен и ръководителите на националните групи от социалистическите страни ме упълномощиха от тяхно име да се изкажа на срещата с Бюрото на ЦК на Комсомола при закриването на учебната година. Това ми даде възможност да установя личен контакт със Сергей Павлов – първия секретар на Комсомола, който бе завършил Московския физкултурен институт и няколко години по-късно оглави спортната организация на Съветския съюз. Този контакт ми беше много полезен по времето, когато работих в ЦС на БСФС и бях съпредседател на смесената българо-съветска комисия за спортно сътрудничество.

Трето. На 12 април 1961 г. Юрий Гагарин осъществи първия в света полет в космоса. Имах щастието да бъда на Червения площад в Москва сред милионите, които го посрещнаха. Това не се забравя.

След школата в Москва отначало за кратко време бях заместник завеждащ отдел „Пионери“, а след това завеждащ отдел „Физкултурен“ на ЦК на ДКМС и от тези позиции положих много усилия за активиране на Комсомола в областта на масовизирането на спорта сред пионерите (учениците от началните училища) и младежите. За тази цел проведохме специално разширено национално съвещание по физкултура, а след това съвместно национално съвещание със спортния съюз за развитието на леката атлетика и на плуването. Турнира по лека атлетика за купата и наградите на в. „Народна младеж“ реструктурирахме от едноактно състезание в система от състезания по градове и окръзи в цялата страна, а за пионерите по същата схема въведохме пионерски четирибой. Много активно включихме Комсомола в масовото обучение по плуване. Младежката организация стана инициатор и главен координатор по масово-

то преплуване на река Дунав, което за няколко години се разрасна до общонационално мероприятие по преплуването на Дунав и други водни басейни със стотици хиляди участници. Стартира ежегоден турнир по борба за купите и наградите на Комсомола, масово спускане със ски от Черни връх до София и други подобни мероприятия в страната.

От 1962 до 1965 г. бях щатен завеждащ отдел „Физкултурен“ на ЦК на ДКМС. През това време на обществени начала работех и като председател на Съвета за зимни и водни спортове на ЦС на БСФС; зам.-председател на ЦС на БСФС от 1963 до 1965 г. и председател на Бюрото за олимпийска подготовка за олимпиадите в Токио – 1964 г., и Мексико – 1968 г. В изпълнение на тези функции активно работех за провеждането на втората реформа в спорта.

Между Втория (1962 г.) и Третия (1966 г.) конгрес на БСФС се проведоха много мероприятия за масовизиране на спорта и повишаване на спортното майсторство. Въведена бе физкултурна учебна година за децата и юношите, проведени бяха семинари за подготовка на обществени треньори и инструктори, които да водят заниманията с тях, разработени бяха програми за обучение и тренировка, открити бяха детски спортни школи (ДСШ), учебни групи по училища, пионерски домове и физкултурни дружества, започна структурното изграждане на Система за детско-юношески спорт (СДЮС), като ученическите спортни школи (УСШ) на Министерство на просветата се обединиха функционално с тези на БСФС. Създадени бяха групи за подготовка на кандидати за ученическите и юношеските школи на физкултурните дружества в страната, подготвени бяха условията за изграждане на комплексни школи по няколко спорта и специализирани спортни школи (ССШ) само по един спорт. В ход бе идеята за изграждане на спортни училища и на ведомствени спортни школи за високо спортно майсторство към Министерство на народната отбрана, Министерство на вътрешните работи, Министерство на просветата, Министерство на транспорта и към Строителни войски.

Реорганизирахме системата на републиканските първенства, като въведохме поголовно кръговата система (дотогава се използваше системата за пълно елиминиране, т.е. отпадане при първа загуба, а при кръговата система се играе всеки срещу всеки в два кръга), с което броят на състе-

занятия се увеличи многократно, а спартакиадите от еднократни пропагандни мероприятия се превърнаха в прегледи на спортното майсторство с комплексно класиране по подобие на олимпиадите.

Към федерациите създадохме научни комисии, оглавявани от преподаватели на ВИФ. ЦС на БСФС създаде Медицинска лаборатория за функционална диагностика и постави началото на изграждането на Център за научно-приложна дейност в спорта.

Във всяка олимпийска федерация изградихме проектоолимпийски национални отбори, действащи през целия олимпийски цикъл. Въведохме четиригодишен олимпийски цикъл на планиране на подготовката на отборите, индивидуални планове за всеки проектоолимпиец и съответни планове за медицинско и научно-приложно осигуряване. Наложихме принципа на централизираната подготовка и отборите бяха на разположение на федерациите през цялата година.

ОСМИ ПЛЕНУМ НА БСФС

Няма да се спирам на подготовката за олимпиадата в Токио през 1964 година, а ще разкажа малко по-подробно как отчетохме и как оценихме участието си там. Всяка федерация проведе своя национална конференция за отчет на представянето и за планиране на участието в следващите игри. В Бюрото за олимпийска подготовка обобщихме резултатите от обсъжданията по федерации и изготвихме обобщен доклад, който изнесох пред пленума на ЦС на БСФС през май 1965 г. в София. В доклада бе анализирана подготовката и участието на игрите в Токио – 1964 г., и състоянието на детско-юношеския спорт и високото спортно майсторство в страната.

Докладът бе 32 страници, а постановлението – 13. За пръв и последен път пленум на БСФС прие не решение, както бе обикновено, а постановление. Това означаваше, че този документ е с широкообхватен характер, дългосрочен период на действие и съдържаеше оценките за подготовката и представянето на олимпиадата и за състоянието на спорта в страната.

Ще отбележа само, че новоизбраният на Втория конгрес председател на БСФС Стефан Петров изцяло прие постановките и доклада и лично

участва в редактирането и в прецизирането на текста на постановлението. Имах пълната му подкрепа в хода на налагането на системния подход при внедряването в практиката на постановките на този изключително важен съюзен документ.

Прилагам текста на документа без редактиране и без коментар.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
за задачите на физкултурните организации
по масовото развитие на спорта и издигане майсторството
на българските спортисти
(VIII пленум на ЦС на БСФС – 05.05.1965 г.)

Централният съвет на Българския съюз за физическа култура и спорт, ръководейки се от решенията на VIII партиен конгрес, приветствието на ЦК на партията до II конгрес на Съюза и речта на др. Тодор Живков пред новоизбрания Централен съвет на БСФС, както и от решенията на II конгрес на Съюза, през изтеклия период правилно е насочвал усилията на физкултурните организации към подобряване на учебно-спортната работа и повишаване на спортните резултати.

В периода на подготовката на Втората републиканска спартакиада и на XVIII летни олимпийски игри значителен размах придоби развитието на масовия спорт и се повишиха постиженията и майсторството на българските спортисти. От 1962 г. до 1964 г. бяха подготвени 502 193 спортисти, покрити 909 351 разредни норми по отделните спортове, от които 13 177 първи разред и 832 норми за майстор на спорта.

Тези положителни резултати дадоха възможност на българските спортисти достойно да защитят спортното име на НР България на XVIII летни олимпийски игри в Токио, като завоюваха 3 златни, 4 сребърни и 3 бронзови медала и заеха 15-о място в неофициалното комплексно класиране по нации. Най-голямата заслуга за това принадлежи на борците от двата стила.

В свободния стил за първи път в историята на олимпийските игри българските борци завоюваха първо място в отборното класиране. Успехи завоюваха и представителите на спортовете: спортна стрелба, бокс, лека атлетика, волейбол и кану-каяк.

Пленумът изказва благодарност на спортистите, спечелили за българския спорт златни, сребърни и бронзови медали, и на тези, които се наредиха сред 10-те най-добри в света; изказва благодарност и на треньорите, на научните работници, на българските спортни федерации, на съветите на БСФС и на многобройния актив от деятели, дали своя принос в подготовката на българските спортисти за олимпийските игри в Токио.

Пленумът обаче със загриженост отбелязва, че темпът, с който се развива българският спорт, е значително по-бавен от темповете на развитие на световния спорт и не отговаря на сегашните високи изисквания.

Особено неудовлетворително се представиха на олимпиадата в Токио спортовете: гимнастика и вдигане тежести, а футболният и баскетболният отбор отпаднаха още на квалификационните турнири. Значително изостават в развитието силеката атлетика, плуването и гимнастиката – основни спортове в олимпийската програма. Тяхното изоставане поставя нашата страна в неблагоприятно положение за класиране по нации. Много бавно се развиват и зимните спортове.

Причината за това изоставане се крие най-вече в сериозните недостатъци на учебно-тренировъчния процес. Подценяват се планирането, контролът и отчитането на учебно-тренировъчния процес. Тренировките протичат неравномерно. Съществува голям контраст между тренировките в националните отбори и тренировките по места, където се работи с по-малка интензивност и обем и без достатъчен медицински и педагогически контрол. През последните десетилетия се натрупа огромно количество от средства за физическо развитие, но болшинството от треньорите малко ги познават и внедряват в работата си. Общата и специалната физическа подготовка се определят с помощта на контролни нормативи, но те не се прилагат редовно, в един и същ комплекс и в еднакви условия, което често води до невярна представа и неправилни изводи. В БСФС не е утвърдена практиката с въпросите на учебно-тренировъчната работа да се занимават бюрата на съответните ръководства. Не се оценява ролята и мястото на методиста в учебно-тренировъчния процес. Учебно-спортните отдели в окръзите и в дружествата не са се утвърдили като компетентни помощни органи на бюрата по ръководството на учебно-тренировъчната работа.

Спортният календар в колективите и дружествата, въпреки подобряването му през 1964 г., не създава необходимите предпоставки за масова спортно-състезателна дейност и не съдейства в пълна сила за масовизирането на отделните спортове. Кръговата система, като най-подходяща за тази цел,

*Председателят Стефан Петров (вляво) и Христо Меранзов
на пленума на БСФС – 05.05.1965 г.*

не е намерила пълно приложение особено във физкултурните колективи и дружествата. Спортните състезания недостатъчно се използват като основно средство за пропагандиране и масовизиране на спорта.

От сериозни недостатъци страда и Републиканският спортен календар. Не са установени трайни календари по отделните спортове за период от няколко години. Федерациите почти всяка година променят системите на първенствата, намаляват или увеличават проявите във вътрешния и в международния спортен календар. Главните причини и подбуди при тези промени не винаги са от методическо естество.

В републиканските състезания участват и много спортисти и отбори с ниска квалификация. В леката атлетика, във вдигането на тежести, в колоезденето и други изискванията за комплексно класиране по дисциплини, пол и възрастови групи принуждават организациите и треньорите да разпиляват усилията си, пречат им да се съсредоточат в проблемите за подготовка на състезатели с високи постижения.

Още не са обособени центрове на отделните спортове, където да се готвят висококвалифицирани спортисти и да служат за база при съставянето на националните отбори. Редица средища в миналото на отделните спортове в страната замряха и не дават попълнение на националните отбори – Русе по

гимнастика и бокс, Търново по баскетбол, Шумен по гимнастика, Ст. Загора по борба свободен стил и др. Досегашната система за отчитане на работата по спортното майсторство позволява на дружествата, дори с посредствени постижения, да си осигурят добро класиране в републиканските първенства, което задържа спортното майсторство.

Водещите физкултурни дружества ЦСКА „Червено знаме“ и „Левски“ – София, представени съответно от 13 и 2 спортисти в олимпийската делегация, не донесоха нито една точка от Токио. Варненската и търновската организация, силни и инициативни в много акции, също така с нищо не допринесоха за по-доброто представяне на страната. Пловдивската организация бе представена само от трима спортисти, спечелили едва една точка. Приносът на студентския спорт се заключава в един медал и 4,5 точки – крайно незадоволителен атестат за нашата академична младеж. Неудовлетворителен е и приносът на Софийската градска организация – от 10-те носители на медали само един е от София.

След Втория конгрес на Съюза бе издигната ролята на специалистите в системата на БСФС. От 1962 г. на щатна работа в Съюза са постъпили над 300 души специалисти.

Все още обаче в редица спортове и дисциплини ние нямаме треньори и специалисти, способни да изведат нашите състезатели до европейско и световно равнище. На голяма част от тях липсва нужната подготовка и стремеж към повишаване на своята квалификация, което задържа спортното развитие на талантиливи и перспективни млади спортисти.

Физкултурната наука все още не е навлязла в спортната практика. Налице е известна откъснатост на научните дейци в областта на спорта от непосредствения учебно-тренировъчен процес.

Наличната материална база е недостатъчна и не задоволява изискванията на съвременната тренировъчна методика.

Много сериозни недостатъци се допускат в развитието на спорта сред учащите се и студентите.

В много от средните училища спортната работа се води на ниско равнище. В спортните школи, като форма на спортно усъвършенстване, още не са изживени слабостите по подбора, а в организацията на работата не е ликвидирано текучеството. Резултатите от школите не отговарят на изискванията и на изразходваните средства.

Студентският спорт сериозно изостава от спортните постижения на студентите в другите страни и не се е превърнал в основен източник за попълването на националните отбори. Във ВУЗ е съсредоточена голяма маса от перспектив-

ни спортисти и добре подготвени учебно-спортни кадри. Съюзът не е намерил прекия път към най-целесъобразното използване на това богатство.

Не са привлечени вниманието и грижите на ведомствата и другите обществени организации за издигане майсторството на българските спортисти.

Причините за неудовлетворителните резултати в спортното майсторство трябва да се търсят и в ръководството на учебно-спортната работа. Не са задоволителни помощта и ръководството от страна на българските спортни федерации, съветите по спортове и Централния съвет на БСФС. Липсва стройна система за контрол и ръководство на учебно-спортната работа в целия Съюз. Не се проявява необходимата настойчивост за изпълнение на вече приетите решения за спортното майсторство.

По-нататъшното развитие на масовия спорт и решителният подем на спортното майсторство изискват бързото преодоляване на посочените недостатъци.

Изхождайки от тези констатации, Осмият пленум на ЦС на БСФС

ПОСТАНОВЯВА:

Главното направление в работата на БСФС занапред трябва да бъде по-нататъшното развитие на масовия спорт и решителното подобряване на организационното и методическото ръководство на спортната дейност с цел да се подготвят широк кръг квалифицирани спортисти, способни да дадат високи постижения и да осигурят успешно представяне на българския спорт на XIX летни олимпийски игри в Мексико – 1968 година.

Решението на Секретариата на ЦК на БКП от м. април 1964 г. задължава съветите на Съюза „в близките 3-4 години да се изпълни задачата нашата страна да заеме водещо положение на Балканите по основните видове спорт и българските състезатели да се представят с по-голям успех на европейските и на световните първенства“.

Това изисква дълбоко преустройство на цялата учебно-спортна работа, решително усилване на вниманието на Съюза към специалистите, треньорите и научните работници.

Пленумът счита за необходимо физкултурните организации със съдействието на ведомствата и на първо място МНО, МНП, МВР, Министерство на транспорта и съобщенията, Главно управление на трудовата повинност, профсъюзите и Комсомола да подготвят до 1968 г. 500 майстори на спорта, 1200

кандидат-майстори на спорта и 10 000 първоразрядници, **като особено внимание се отдели за подготовката на висококвалифицирани спортисти по олимпийските спортове.**

Пленумът подчертава, че проблемите на спортното майсторство могат да се решат само при пълно взаимодействие и отговорност на физкултурните организации, ведомствата, училищата и ВУЗ, съответните държавни и обществени органи и организации.

За тази цел:

1. Масовото развитие на спортовете, като изходна база за постигане на високи спортни резултати, да заеме централно място в дейността на физкултурните колективи и дружества. **Масова физкултура – това означава преди всичко масово развити спортове.**

Окръжните съвети на БСФС и физкултурните дружества да работят за превръщане на физкултурните колективи в центрове на масова спортна дейност. Да се създават и укрепват секциите и отборите по отделните спортове, да се утвърждават научно обосновани спортни календари, осигуряващи масово целогодишно спортуване и излъчване на разрядници.

Да се организира система от семинари за квалификация на физкултурния актив и за подготовка на обществени инструктори и съдии. През периода 1965 – 1968 г. да се подготвят 30 000 обществени инструктори и съдии.

Пленумът обръща внимание на окръжните съвети на БСФС и на физкултурните дружества за това, че не полагат усилия за привличане в активна дейност на вече подготвени обществени физкултурни кадри.

Препоръчва да се организират масови спартакиади, турнири и прояви по отделни спортове с цел тяхното популяризиране и масовизиране.

Да се дава най-широк простор на инициативите за масово въвличане на трудещите се в занимания с физическа култура и спорт.

За успешното решаване на задачите по масовизирането на спорта да се търсят помощта и съдействието на Комсомола, профсъюзите, органите на Министерството на народната просвета и другите масови организации и ведомства.

Специални грижи да се отделят за развитието на леката атлетика, плуването, вдигането на тежести и борбата.

В провеждането на дружествените първенства широко да се прилага кръговата система, която има големи предимства за масовизиране на спорта и внедряване на системност в заниманията.

2. Спортният календар е основният планиращ документ, който обезпечава необходимите пропорции, системи и етапи на състезания, подпомага и сти-

мутира тренировъчния процес в продължение на определен период и играе важна роля в борбата за високи спортни резултати.

Счита за **нецелесъобразно** воденето на **комплексно класиране** в отделните спортове и препоръчва на федерациите да прекратят воденето му от 1966 г.

Правилно съставеният и добре изпълнен спортен календар в колективите и в дружествата осигурява масовост и системност в заниманията със спорт. По този път – по пътя на осъществяване на богати спортни календари в колективите и в дружествата с многообразни и масови състезания, най-успешно ще се води борбата против проявите на формализъм в масовата физкултурна дейност.

Ръководейки се от това, пленумът утвърждава перспективен спортен календар и системите на републиканските първенства по видове спорт за периода 1966 – 1968 г., както и следните комплексни спортни прояви:

1965 г.

- Републиканска селска спартакиада
- Спартакиади по браншове за работници и служители

1966 г.

- Републикански преглед на спортната младост
- Работнически и селски спартакиади до окръжен мащаб

1967 г.

- Републикански преглед на масовия спорт, в това число:
 - ✓ общоученическа спартакиада
 - ✓ общоселска спартакиада
 - ✓ общоработническа спартакиада
 - ✓ общостудентска спартакиада
 - ✓ общоармейска спартакиада
- Републикански преглед на постиженията на сборните окръжни отбори.

1968 г.

• Спартакиади за селската, работническата и ученическата младеж до окръжен мащаб

- Участие в XIX олимпийски игри в Мексико

1969 г.

• III републиканска спартакиада – финал, по случай 25 години от 9 септември 1944 г.

- Преглед на спортната младост

3. Възлага на Бюрото на ЦС на БСФС да осигури подготовката за участие в XIX летни олимпийски игри в Мексико под лозунга **В Мексико – по-добре от Токио.**

Необходимо е решително да се увеличи отговорността на федерациите в подготовката на сборните отбори, както и да се привлече най-близко вниманието на ведомствата и институтите, имащи отношение по участието на България в олимпийските игри.

Съветите на БСФС да вземат на отчет членовете на националните отбори от своите окръзи и дружества, системно да обсъждат подготовката им, да им създават необходимите условия, да полагат грижи за тяхното възпитание и образование.

Подготовката за олимпиадата в Мексико да се води по следните спортове:

1. Борба – свободен и класически стил
2. Бокс
3. Баскетбол
4. Волейбол
5. Вдигане тежести
6. Стрелба
7. Лека атлетика
8. Плуване
9. Гимнастика
10. Футбол
11. Кану-каяк
12. Академично гребане
13. Колоездене
14. Модерен петобой
15. Водна топка

Пленумът утвърждава основните положения на перспективния план и проектосъстава на олимпийския отбор на НРБ за подготовка и участие в XIX летни олимпийски игри в Мексико. При нужда промени в плана и в състава могат да се правят от Бюрото на ЦС на БСФС.

Бюрото на ЦС на БСФС да приеме плана за подготовка и участие в X зимни олимпийски игри.

Счита за необходимо да се създадат до края на м. юли т.г. проектоолимпийски отбори на базата на съответните физкултурни дружества и ведомства: към ЦСКА „Червено знаме“ – МНО, „Академик“ – МНП, „Спартак“ – МВР, ГУТП „Славия“, „Локомотив“ – Министерство на транспорта, и по отделни спортове

*Тримата борци – олимпийски шампиони от Токио, 1964 г. (от ляво на дясно):
Боян Радев, Продан Гарджев, Еньо Вълчев*

към ОС на БСФС в Пловдив, Варна, Бургас, Видин, Стара Загора и физкултурно дружество „Левски“ – София.

Проектоолимпийските отбори на ведомствата и ОС на БСФС да се готвят по единен план и при подходящи условия, които да осигурят високи постижения.

Възлага на Бюрото по подготовката на националните и на олимпийските отбори (БОП) да утвърди плановете и съставите им и да осъществява организационно-методическо ръководство, помощ и контрол.

Във ведомствените и в окръжните проектоолимпийски отбори да се следва линия – възрастовият състав на спортистите да бъде: до 20 години – 50% от 21 до 22 години – 30%, и над 23 години – 20%. Промени в съставите на тези отбори да се извършват само с решение на Бюрото за олимпийска подготовка (БОП).

4. Пленумът счита за целесъобразно по-нататъшното концентриране на материалните, финансовите и на кадровите възможности на Съюза в главните центрове за повишаване на спортното майсторство. Утвърждава като правилна провежданата линия за създаване на центрове по спортове, където в близките години да се подготвят състезатели с високи постижения.

В сега действащата в нашия съюз Единна републиканска спортна квалифи-

кация (ЕРСК) изискванията по някои спортове за висшите разреди са силно занижени и не стимулират подготовката на висококвалифицирани състезатели. Пленумът задължава Бюрото на ЦС на БСФС да приведе в съответствие със задачите, стоящи пред нашия спорт, изискванията за покриване на 1-ви разред и майстори на спорта.

Ръководството и контролът по приложението на ЕРСК от ОС на БСФС и особено от българските спортни федерации да се подобрят и конкретизират.

Бюрото на ЦС на БСФС да утвърди директиви за повишаване на постиженията на 10-те най-добри спортисти през периода 1965 – 1968 г. по лека атлетика, плуване и вдигане на тежести.

5. Централният и окръжните съвети на БСФС и физкултурните дружества да обърнат особено внимание за повишаване квалификацията на треньорските кадри, да обезпечават внедряването на научните постижения и челния опит в практическата учебно-тренировъчна дейност на треньорите.

Да се издадат необходимите методически пособия по основните олимпийски спортове. Да се създаде център за усъвършенстване на работещите в БСФС спортно-педагогически кадри.

Да се създаде център за научно-методическа документация и информация, който да събира положителния наш и чужд опит, да го обобщава, популяризира и предлага за внедряване в тренировъчната практика. Предлага на МНП и ВИФ „Г. Димитров“ да обособят факултет за подготовка на треньорски кадри.

ЦС на БСФС да осигури следващите 3-4 години изпращането на аспиранти и студенти в съответните институти на другите социалистически страни, както и треньори на специализация.

Възлага на Бюрото на ЦС на БСФС да внесе изменения в правилника за спортно-педагогическите кадри в съответствие с новите изисквания към треньорите за стимулиране на тяхната работа по ранното обучение и спортната специализация и подготовката на спортисти от високи разреди. Повишаването на треньорите в категория да зависи от тяхната продукция.

Учредява почетен златен медал на ЦС на БСФС, с който да бъдат удостоверявани треньори, постигнали високи успехи в подготовката на европейски и световни шампиони или рекордьори, и почетен знак за треньорите, работещи с деца и юноши.

Счита за необходимо да се повиши ролята на методиста в системата на БСФС. Стремехът да бъде на 10-12 души треньори да се обезпечават по един методист.

6. Науката е един от основните двигатели на прогреса в спорта. Нейното подценяване в спортната практика обрича усилията за издигане равнището на спортното майсторство на българските състезатели на лутане, безперспективност и провал. За повишаване ролята на науката в спортната практика и за ликвидиране на нейното подценяване Пленумът:

- Възлага на Научно-методичен съвет (НМС) да разработи конкретни предложения относно най-новите научни постижения на българската и на чуждестранната физкултурна наука, които следва да бъдат приложени в подготовката на българските спортисти за олимпиадата в Мексико и заедно с Бюрото за подготовката на националните и на олимпийските отбори да конкретизира тези предложения по отношение на видовете спорт, да ги включи в тренировъчните планове и да следи за тяхното прилагане.

- Задължава НМС да предложи на Бюрото на ЦС система от мерки, която да осигури личната заинтересованост на научните работници от внедряването на резултатите от научноизследователската им работа в спортната практика, а също така да стимулира спортно-педагогическите кадри и членовете състезатели в провеждането на научно-практическите изследвания.

- Препоръчва на ОС на БСФС и ръководствата на по-големите дружества да организират на обществени и служебни начала научно-методични лаборатории или кабинети към най-големите стадиони в помощ на треньорите и състезателите.

- Задължава НМС да внесе в Бюрото на ЦС на БСФС цялостна система за внедряване на науката в спортната практика за периода 1965 – 1968 г.

7. Пленумът намира за крайно наложително да се вземат специални мерки за подобряване и най-рационално използване на спортните съоръжения, като се обърне особено внимание на оборудването им със съвременен инвентар. Нужно е ЦС на БСФС да концентрира своите средства в строителство на модерни спортни съоръжения, отговарящи на изискванията на съвременната спортна наука и практика.

Задължава финансово-стопанското управление на ЦС на БСФС да набави нови съвременни модели на спомагателни и спортно-състезателни уреди и пособия и да организира тяхното производство.

Възлага на Бюрото да утвърди основните строителни обекти за периода 1965 – 1968 г. с оглед подобряване на високото спортно майсторство.

8. Пленумът счита, че решаващо условие за масовата подготовка на резерви за националния спорт е коренното подобряване на физкултурната и на спортната работа сред учащите се и усъвършенстването на организационните и методическите форми на работа в спортните школи.

При съвременното развитие на спорта в света, когато се провеждат по 5-6 седмични тренировки с високи натоварвания, нужни са специални грижи за възстановяване и правилно редуване на тренировките с учението и отдиха. Пленумът намира за необходимо да се направят постъпки за откриване в близките години на 4-5 спортни гимназии.

В съответствие с политиката на Съюза възлага на Бюрото на ЦС на БСФС при изграждането на центрове по отделните спортове на мястото на някои от сега съществуващите комплексни школи да се създадат специализирани спортни школи по видове спорт.

Обръща внимание на ОС на БСФС за неправилното тясно профилиране на училищата по отделни спортове и ги задължава да осигурят във всяко училище работата по развитието на леката атлетика и спортната гимнастика. Да се провеждат първенства в училищата по всички спортове, залегнали в училищните програми по физическо възпитание.

9. Пленумът счита, че в подготовката на резерви за националния спорт особено място заема работата във ВУЗ и Българската народна армия.

Във връзка с това намира за необходимо ЦС на БСФС съвместно с МНП да организират специална подготовка на студенти спортисти по олимпийските спортове, като се създават необходимите условия за спортно усъвършенстване поне на 700-800 студенти в страната.

Задължава Бюрото на ЦС на БСФС съвместно с колегиума на МНП и ЦК на ДКМС да разгледат дейността на студентския спортен съвет и да обсъдят мерки за по-добро специализирано ръководство на студентския спорт.

Предлага на МНП заедно с Бюрото на ЦС на БСФС да изработят съвместен план за подготовка на майстори на спорта, кандидат-майстори на спорта и първостепенници, изпълнението на който да се възложи на студентските физкултурни дружества и клубове и на катедрите в съответните ВУЗ. Намира за възможно във ВУЗ до 1968 г. да бъдат подготвени 100 майстори на спорта, 250 кандидат-майстори на спорта и 1000 първостепенници, като 70% от тях са по олимпийските спортове.

Оценявайки голямата роля и мястото за развитието на спорта в Българската народна армия (БНА), предлага на МНО да обсъди възможността и структурата за масово практикуване на спортовете и спортното усъвършенстване на военнослужещите от БНА. Предлага да се приеме съвместен план за подготовка на майстори на спорта, кандидат-майстори на спорта и първостепенници, които МНО да изпрати до командирите на подразделенията за изпълнение. Счита за възможно в редовете на БНА до 1968 г. да бъдат подготвени 100

майстори на спорта, 200 кандидат-майстори на спорта и 1000 първоразрядници, като 60% от тях са по олимпийските спортове.

10. Съвременните спортни постижения достигнаха такава висота, че тяхното завоюване изисква не само съвършена физическа, техническа и тактическа подготовка, но и специална спортнопсихологическа, интелектуално-емоционална и волева подготовка. От друга страна, нарасналото политическо и общо културно значение на големите спортни постижения и заслужените високи почести и внимание, които съвременното общество отдава на своите най-добри представители в областта на спорта, все по-настойчиво да изискват висока обща култура и културно поведение от спортистите, както и осигуряване на достойно място в живота сред приключване на спортносъстезателната им дейност.

Пленумът възлага на треньорите, наред с другите страни на подготовката, в хода на спортните тренировки и състезания да осъществяват и спортнопсихическата подготовка на състезателите, да разширяват и задълбочават техните спортни знания, спортно-техническото и естетическото им възпитание, особено да укрепяват волевите им качества.

Бюрото на ЦС на БСФС и бюрата на дружествата да организират политическа работа с представителните отбори. Да се положат специални грижи за повишаване на образованието на изтъкнатите спортисти.

За повишаване на общата култура, за усвояване на комунистическите добродетели и трудовите качества на спортистите да се търси съдействието на партийните, комсомолските и профсъюзните организации и цялата социалистическа общественост.

При нарушения на спортния режим и непристойни прояви от спортистите морална отговорност да се търси и от техните треньори и ръководители, както и от техните ръководители от обществените организации, където спортистите членуват.

11. Пленумът обръща внимание, че поставените задачи за масовото развитие на спортовете и издигане майсторството на българските спортисти изискват коренно подобряване на учебно-спортната дейност във всички звена на Съюза – физкултурните колективи, дружествата, окръзите, българските спортни федерации, научно-приложните институции и ЦС на БСФС.

Цялата дейност на органите на БСФС следва да се подчини на масовото развитие на спортовете, да се създаде пълно единство между организационната, пропагандната и учебно-спортната дейност.

Изпълнението на богат спортен календар в колективите и дружествата, организирането на многобройни масови състезания и привличането в тях на

широк кръг младежи трябва да бъдат дело на всички органи на БСФС – на организационно-масовите и учебно-спортните отдели, на спортните секции и федерации, като се търси сътрудничеството на всички ведомства и организации. Като се изхожда от обстоятелството, че учебно-спортните отдели сега недостатъчно се занимават с методическото ръководство на спорта, намира за целесъобразно те да се преустроят в учебно-методични. Тяхната главна задача да бъде методическо ръководство и на треньорите, и на работа по подготовка на отборите, и по изпълнение на плановете за майстори на спорта и разрядници, по изработване на методически материали, наредби, указания и др.

Пленумът на Централния съвет на Българския съюз за физическа култура и спорт призовава спортисти, деятели, спортно-педагогически кадри, научни работници, съвети на БСФС, цялата спортна общественост на упорита работа за подобряване развитието на масовия спорт и повишаване майсторството на българските спортисти.

Уважаеми читателю,

Вероятно ти е скучно да четеш цитати от документи, писани толкова отдавна, но нали трябва да разбереш какво е било и как е реформирано.

Защо основното в една обществена организация е събранието, а в БСФС трябва да бъде състезанието, защо в спортния календар трябва да има система от състезания, а не механичен сбор от състезания?

Защо треньорът е командир на тренировъчния процес, негов научен ръководител и ние сме длъжни да му съдействаме всестранно, да създадем такава организация, която да осигури прилагането в практиката на онова, което се знае от треньора?

Защо треньорът трябва да се подпомага и ръководи от методист с определен образователен ценз, а не от организатор без или с общо образование?

Ако си търпелив и достатъчно любознателен, ще откриеш отговорите на тези въпроси.

Както се вижда, в това постановление се прави анализ на състоянието на нашия спорт и се очертават контурите на бъдещото му развитие. Намирахме се в началото на олимпийския цикъл Токио – Мексико. Подготовката на олимпийските отбори протичаше под лозунга ***В Мексико по-добре от Токио.***

В МЕКСИКО ПО-ДОБРЕ ОТ ТОКИО

Град Мексико – домакин на игрите през 1968 г., се намира на 2400 м над морското равнище. Това създаде проблеми, тъй като парциалното налягане на кислорода е по-ниско и спортистите или трябваше да се състезават в условията на хипоксия (кислороден недостиг), или да се аклиматизират.

По проблемите на аклиматизацията ние имахме експерти от световна величина в лицето на д-р Кръстьо Кръстев и неговите колеги от ВИФ д-р Илчо Илиев и д-р Рачо Косев (по-късно и тримата станаха професори и доктори на науките). По тяхно предложение успяхме до проведем два лагер-сбора в Мексико – през 1965 и 1967 г., по адаптирането на съществуващата и по внедряването на нова методика на високопланинска тренировка. Лично ръководех двата лагера в Мексико и се убедих колко прави са в настояването си експертите и треньорите, че времевата аклиматизация непосредствено преди игрите в условията на града домакин е недостатъчна, а продължителната предварителна подготовка във високата планина ще бъде актуална и ще дава предимство и в бъдеще, когато състезанията ще се провеждат на нормална надморска височина. Така се роди идеята да имаме спортна база в някоя от нашите планини за подготовка на националните отбори. Успях да убедя в това и председателя на БСФС Стефан Петров. Неговата реакция бе бърза и изненадваща. Само след няколко дни той сподели с мен следната идея: България има природните дадености за високопланинска база, имаме убедеността от ползата на тренировката в тези условия, но нямаме финансов ресурс за изграждането ѝ. Строителството не можеше да стане без чужди инвестиции. Германската демократична република (ГДР) проведе няколко експедиции в Мексико и в Хималаите и имаше същото убеждение за необходимостта от високопланинска подготовка. Следователно можехме да обсъждаме с тях съвместно строителство и експлоатация на подобна база. Разбрахме се, че той ще сондира мнение във външнотърговските организации и във външното министерство и при проявено разбиране и подкрепа ще осъществи контакти със своя колега от ГДР, а аз трябваше да обсъдя с експертите възможните места за строителство. След няколко месеца нашите предложения бяха готови.

По покана на ЦС на БСФС в България пристигна 3-членна делегация от ГДР, ръководена от Манфред Евалд – председател на Германския спортен съюз, за проучване и обсъждане на проблемите. Като инициатор на идеята ми бе възложено да представлявам нашите интереси и да придружавам делегацията. Посетихме много местности в Родопите, Пирин и Рила и накрая решихме, че Белмекен е най-подходящото място за построяване на бъдещата база. Оставаше външноикономическите и правителствените органи на двете страни да се договорят за финансовите условия. Не съм финансист и не участвах в обсъждането им. Знам само, че ние не само не дадохме пари, но благодарение на приетите методики за разплащане години наред получавахме компенсации от ГДР, една от които бе вносът и монтирането на сградата на Научно-приложния център в Дианабад. Високопланинската спортна база „Белмекен“ бе готова една година преди игрите и продължава и днес да обслужва българския спорт. Имаше и противници на строителството на базата дори и сред ръководството на БСФС. Един от колегите ми (Иван Русаманов) бе много краен, като заяви, че на Белмекен строим паметник на глупостта на Меранзов. По ирония на съдбата се случи така, че години наред след това същият този човек отговаряше за функционирането ѝ.

Високопланинската спортна база „Белмекен“

Успоредно с подготовката за олимпиадата в Мексико решихме да проучим чуждия опит по развитието на спорта. Изпратихме делегации в Съветския съюз, ГДР и Унгария, които бяха значително по-добри от нас, сред първите в комплексното класиране на олимпийските игри и най-добрите в социалистическия лагер и където политическите и обществените условия и нагласи бяха сходни с тези у нас. След обстоен експертен анализ стигнахме до заключението, че е невъзможно да се прилага изцяло опитът само на една от тези страни. Приехме, че ще следваме съветската система, допълнена с опита на ГДР в детско-юношеския спорт, който е по-подходящ за страна с ограничени човешки ресурси като България.

В края на 1967 г. бяха направени промени в ръководството на БСФС – Стефан Петров бе изпратен за посланик в Куба, а Трендафил Мартински бе избран за председател. Новият председател се запозна с работата, с проблемите и с кадрите и прояви голям такт, когато трябваше да променя или усъвършенства направления, дейности, структури или да сменя кадри. Този подход и безспорните му организационно-управленски качества оставиха дълбока дия в развитието на спорта, а той остана най-дълго време на този пост – цели 22 години (до 1989 г.). Около месец след встъпването му в длъжност проведохме интересен разговор. Някои от моите колеги не приемаха реформирането на националната спортна система и особено централизираната подготовка на националните отбори и настояваха пред него да не подкрепя реформата. В разговора той сподели, че това го притеснява и разколебава, и ми предложи да помисля за евентуални корекции. Отговорих, че разбирам притесненията му и знам, че за толкова кратко време е трудно човек да се ориентира в една чужда все още за него материя. Подчертах, че направеното през последните няколко години е в правилната посока и то ще даде резултат, но ако сега се откажем, има опасност от провал след една година и тогава никой няма да поеме отговорност за него. Обещах му, че след олимпиадата ще поема инициативата да подготвя дискусия за бъдещето на системата за олимпийска подготовка и в зависимост от резултатите ще направим и корекции, а ако се провалим в Мексико, аз ще поема цялата отговорност. Предложението ми бе прието, участвахме. Не се провалихме.

В комплексното класиране заехме 15-о място, както и в Токио, т.е. нямаше съществена разлика. Разлика имаше в представянето на отделните спортове – борбата спечели 8 точки и 3 медала по-малко, с което потвърди нашите опасения след Токио, че не бива да се разчита само на един спорт в комплексното класиране. За сметка на това останалите спортове спечелиха 1 медал и 8,5 точки повече и потвърдиха правилността на линията за повече усилия по тяхното развитие. Процентното изражение на тези цифри е 76,20% от точките в Токио за борбата и 23,80% за останалите спортове. В Мексико съответно 61,44% и 38,66%. Тези резултати показват, че правилно сме се съмнявали дали един олимпийски цикъл е достатъчен да се реформиране и да получим желания скок в представянето си на олимпиадата. За първи път българин стана двукратен олимпийски шампион (Боян Радев).

В Мексико станахме свидетели и на скандал – български състезател и треньор бяха дисквалифицирани. Треньорът на отбора по класическа борба Филип Кривиралчев в почивката между първата и втората част на борбата подава намокрен с амоняк пешкир за вдишване на Христо Трайков. Съгласно правилника пешкирът не може да бъде мокър и с препарат, който изкуствено подпомага състезателя. Гръцкият съдия Караянис – председател на тепиха, открива нарушението и информира Роже Кулон – президент на Международната федерация по борба. Последва дисквалификация на двамата българи за използване на „допинг“. Бях в залата и веднага отидох при Кулон да протестирам с аргумента, че амонякът не е вписан в допинговата листа на МОК и следователно не е допинг. Отговорът бе, че по правилника на ФИЛА е забранено през почивката да се ползва мокър пешкир и той лично като президент има право да наказва нарушителите. Веднага след това се „завъртя“ следващият кръг в категорията без Христо Трайков и вече нямаше нито технологично време, нито смисъл да се жалваме пред медицинската комисия на МОК. Така останахме с един медал по-малко и без треньор до края на състезанието. На мястото на Кривиралчев застана Райко Петров и така „класиците“ финишираха с две титли под ръководството на „свободняка“ Райко Петров. Скандалът бе потушен, без да се разчуе, но за наша сметка.

ЗА ИЛИ ПРОТИВ СИСТЕМАТА ЗА ОЛИМПЕЙСКА ПОДГОТОВКА НАЦИОНАЛНА ДИСКУСИЯ (23 ноември 1968 г.)

В съответствие с договорката между мен и новоизбрания (на 03.11.1967 г.) председател на БСФС Трендафил Мартински един месец след олимпиадата в Мексико проведехме дискусия в ЦС на БСФС. На всеки участник в дискусията бяха раздадени следните

ПРЕДВАРИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

ПРЕДМЕТ НА ДИСКУСИЯТА: Система на подбор и подготовка на спортисти за постигане на високи резултати в НР България

ЦЕЛ НА ДИСКУСИЯТА: Да се усъвършенства или предложи нова система.

В помощ на участниците в дискусията се предлагат следните положения:

1. Определение на системата за подготовка на спортисти с високи резултати:

Системата на подготовка на спортисти за постигане на високи резултати е съвкупност от усилия, средства и мероприятия, обезпечавачи многогодишен непрекъснат научнообоснован учебно-тренировъчен и спортно-състезателен процес с цел постигане на съвършенство на физическите, функционалните, психическите и техническите възможности на организма на спортиста и тяхното реализиране във висок спортен резултат.

Тази система обхваща подготовката на спортиста от най-ранна до най-зряла спортна възраст.

1. Системата за подготовка на спортисти за постигане на високи резултати се разделя на 2 основни раздела:

А. Система на подготовка на спортистите от най-висока спортна класа (националните състезатели) в страната;

Б. Система за подбор и подготовка на резерва на националния спортен елит.

Към първия раздел (А) се причисляват следните основни компоненти:

1. Управление на учебно-тренировъчния процес:

а) планиране

б) контрол, информация (срочна, текуща, едноръчна, двуръчна), отчет и анализ – оперативен, етапен, годишен

в) състезания.

2. Медицинско обезпечаване (профилактика, лечение, биостимулиране, възстановяване).

3. Научно обезпечаване.

4. Аклиматизация.

5. Материално-техническо обезпечаване.

6. Формиране на отборите и работата с първите резерви (критерии за включване в отбора, подборни състезания и др.)

7. Повишаване на квалификацията на треньорските кадри.

8. Изучаване и обобщаване на нашия и чуждия опит (спортно разузнаване)

9. Лагер-сборове.

10. Политико-възпитателна работа.

Към втория раздел (Б) се причисляват следните основни компоненти:

1. Липсва основа на детско-юношеския спорт.

2. Наличие на селекция (спортни школи, спортни училища и интернати).

3. Спортно усъвършенстване и темп на постигане на висок резултат (армия, ВУЗ, специализирани спортни школи, отбори на водещи окръжни съвети и физкултурни дружества).

4. Спортно майсторство (национални юношески отбори, отбори на основните спортни центрове в страната, национални младежки отбори, национални отбори).

Условия за приложение на раздел Б като система:

1. Материална база.

2. Състезателен кадър.

3. Треньорски кадър.

4. Медицинско обслужване.

5. Методически контрол и ръководство по съдържанието на учебно-тренировъчния процес.

6. Време, необходимо за тренировка.

7. Време, необходимо за възстановяване.

8. Средства за възстановяване.

Методологическа основа на раздел Б е научнообосновано обучение и тренировка от ранно детство до зряла спортна възраст.

Малко история за предварителните бележки

Веднага след завръщането ни от олимпиадата започна подготовката за дискусиата. Моите колеги от ръководството на Съюза настояваха пред председателя да ме задължи да им предоставя документа, който ще се дискутира. Аз отказах и обясних на Мартински защо. Знам, че опонентите ми нямат идея за реформа и са за статуквото. Ако им дам предварително разработения проект, те ще се ограничат да доказват неговата неприложимост и няма да предложат алтернатива или, с други думи, дискусиата няма да се получи. Поради тази причина заявих, че ще изложа устно структурата и съдържанието на бъдещата система за олимпийска подготовка, а на участниците ще раздам в кратка тезисна форма във вид на предварителни бележки сърцевината на предлаганата система.

След откриването на дискусиата изнесох встъпително слово във вид на основни положения, които помествам по-долу, препечатани от стенограмата.

ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ

на системата за подбор и подготовка на висококвалифицирани спортисти в НР България

Конкуренцията в отделните спортове и получените резултати в Мексико надхвърлиха нашите очаквания и предвиждания от 1965 година.

I. Характеристика на олимпиадата в Мексико, 1968 г.

1. Независимо от отдалечеността на Мексико, неговите специфични условия (надморска височина) XIX олимпийски игри бяха най-масовите до този момент по броя на страни и участници. Ето какво показват цифрите (табл. 2):

Таблица 2

БРОЙ УЧАСТВАЛИ СТРАНИ И СПОРТИСТИ В РИМ, ТОКИО И МЕКСИКО

Място	Година	Брой страни	Брой участници
Рим	1960	84	5902
Токио	1964	94	5558
Мексико	1968	115	6090

2. От спортно-техническа гледна точка XIX олимпийски игри бяха най-силните в историята на олимпиадите. Това най-добре проличава, ако вземем два основни показателя:

- а) величината на първите резултати – световни и олимпийски рекорди;
- б) плътността на високите резултати и оттам голямата конкуренция.

- В Токио бяха подобрени 35 световни и 75 олимпийски рекорда
- В Мексико бяха подобрени 29 световни и 74 олимпийски рекорда.

Това се очакваше, но величината на някои от световните рекорди, постигнати в Мексико, трудно можеше да бъде предсказана – **лека атлетика: дълъг скок – 8,90 м, троен скок – 17,39 м.**

•

Къде би трябвало да търсим причините за тези резултати?

1. В системата на подготовката, която с всяка година се усъвършенства.
2. Съвременната система на подготовка не е привилегия само на най-напредналите в спортно отношение страни. По модерни съвременни изисквания се готвят в Африка, Южна Америка, Азия – там, където се считаше, че резултатите са предимно плод на физически и природни качества.
3. Материалната база даде своя принос за високите резултати. Лекоатлетическата писта от тартан, колодрума и спортните зали в Мексико бяха на най-голяма висота във всяко отношение.
4. Редкият въздух допринесе немало за високи резултати в спринтовете и скоковете за атлетиката и колоезденето. Но основно си остава подготовката.

Нашето представяне в Мексико

Когато се дава оценка на представянето ни в Мексико, трябва да се изхожда от поставената задача. VIII пленум на ЦС на БСФС от 05.05.1965 г. определя в утвърдения от него перспективен четиригодишен план, че „Главната цел на подготовката през четиригодишния цикъл е постигане високи спортни резултати, издигане нивото на спортното майсторство по олимпийските спортове и спечелване на медали и призови места на XIX олимпийски игри, с което нашата страна да се нареди на по-предно място в класирането по нации (стр. 4-5 от перспективния план, утвърден на 05.05.1965 г. от VIII пленум на ЦС на БСФС).

И в Токио, а и в Мексико сме на 16-о място, като към 65-те точки през 1968 година добавихме още 1.

Някои спекулират с тълкуването на лозунга „В Мексико по-добре от То-

кио“. Лозунгът не е задача, а средство да се мобилизират хората за постигане на определена цел. Това недвусмислено е посочено и в резолюцията на III конгрес на БСФС, раздел II, стр. 24: „Конгресът задължава ЦС на БСФС да води подготовката за участие в XIX летни олимпийски игри в Мексико под лозунга „В Мексико по-добре от Токио“. В Мексико ние не можахме да реализираме всичко, на което нашите отбори бяха готови. Не всички възможности реализирахме в класическата борба, бокса, гребането, футбола, леката атлетика, баскетбола.

Умението да се изяви постигнатото в тренировките в състезанието бе нашето слабо място. Неумението да се запази строга тактическа дисциплина (баскетбол, гребане, бокс), липса на зрялост, смущение, неопитност на една част от треньорите.

Целта, която имахме в Мексико, е реализирана. Максималното, разбира се, не е постигнато. Теоретически ние можехме да бъдем и пред Мексико. Това щеше да бъде таванът, до който ние можем да стигнем. Ето защо е нужен реализъм както при оценяването на Мексиканската олимпиада, така и при поставяне на задачата ни за Мюнхен.

Естествено е да се зададе въпросът можем ли да бъдем пред Италия, т.е. на 13-о място? Считаме, че това е нереално. И ако все пак в Мюнхен ние победим Италия, трябва да се смята, че италианският спорт е изпаднал в дълбока криза и отива към залез.

В Мексико ние победихме Швеция и Холандия. Това са две страни с изключително големи възможности и традиции в спорта. Възможно е предимството ни над тях да е резултат, в немалка степен, на добрата ни предварителна аклиматизация на Белмекен.

С много бързи темпове се развива големият спорт и в Канада. Благодарение на плуването и конния спорт, а може би и на борбата, в Мюнхен тя ще бъде един от основните ни конкуренти за 15-о място в света.

Следователно нашата цел за комплексно класиране в Мюнхен трябва да се състои в това: да победим Мексико и да не допуснем повече от една страна (Швеция, Холандия или Канада) да се класират пред нас. Да увеличим приноса на спортовете извън борбата, да разширим кръга на спортовете, по които ще бъдем в световната конкуренция. Това ще бъде една изключително трудна задача, чието изпълнение ще изисква голямо напрежение и стройна организация по подготовката.

Някои съвременни тенденции в развитието на спорта в света (Фактори, допринесли за неговото развитие)

Въз основа на постигнатите резултати през последните 10-15 години на олимпийски игри, на световни и европейски първенства могат да се определят основните тенденции в развитието на световния спорт:

- Огромна популярност на спорта в отделните страни и обществено признание
- Неимоверно високи темпове на развитие в количествено и в качествено отношение
- Отпадане на понятието „Аполитичност в спорта“. В момента спортът е мощно пропагандно средство, понеже в него се отразяват до голяма степен равнището (материално и културно) на дадена страна, жизнеността на съществуващата социална система
- Въпросите на физическото възпитание, на подготовката на висококвалифицирани спортисти станаха държавно дело поради голямата значимост на въпроса за повишаване на жизнеността на нацията.

Кои са факторите, които доведоха до това развитие на спорта?

- Подобряване на жизнения уровень.
- Положително отношение на държавните органи.
- Усъвършенстване на материалната база.
- Усъвършенстване на системата за подготовка от най-ранната възраст до върховете на спортното майсторство.

Тези тенденции ще имат свое логично продължение и проявление. Макар и не точно, а бих казал и прекалено смело, все пак могат да се направят някои прогнози за олимпиадата в Мюнхен:

- За спечелването на медал ще бъде необходимо постижение около или над световния рекорд. Тук не става дума само да си подготвен за такъв резултат, а и да си в състояние именно в деня и часа на състезанието да го дадеш.
- Конкуренцията ще бъде голяма, а челото много плтно. Победителят в спринтовете и в някои други дисциплини няма да може да се определи не само с просто око, но и със съвременната измерителна апаратура. В единоборствата, гимнастиката и в дисциплините със субективна преценка изключителна роля ще играят съдиите.
- В учебно-тренировъчния процес ще настъпят изменения главно за сметка на модернизацията на средствата за тренировка. Може би някои неща ще

ни станат известни след олимпиадата, но струва ми се, че учените ще открият по-ефикасни средства, при които с по-малка по обем (време) тренировка ще се получи по-голям ефект.

Извод. Тенденциите в развитието на световния спорт показват, че без 4-годишен непрекъснат научнообоснован тренировъчен процес не може да се разчита на успех в Мюнхен. Това налага мобилизация на всички организационни, методически, материални и морални сили на БСФС и българския спорт въобще.

Система на подготовка

В недалечното минало, преди 10-15 години, в понятието „система на подготовка“ се включваха тесен кръг въпроси, засягащи предимно организацията на тренировъчния процес и неговите компоненти за челните спортисти.

Развитието на световния спорт през последните години разшири чувствително това понятие. Практиката показва, че учебно-транировъчният процес в неговия съвременен вид е вече достояние на широк кръг специалисти в света. Усилията на челните в спорта страни бяха насочени към създаването на такава система за физическо възпитание, която да създаде в широкия кръг деца, юноши и девойки една солидна база на физическите качества, които да дават възможност за бързо развитие и достигане на високи спортни резултати.

Това бе наложено от изискванията на големия спорт. Физическите възможности на човека са най-големи във възрастта 18-28 години. Но в настоящия момент не само физическите качества решават успеха, а и психическите – рутината, умението да се състезават, което е едно голямо изкуство. Най-добре умеят да се състезават състезателите, които имат 4-8 години стаж в големия спорт. Изводът е, че високото спортно майсторство трябва да се готви в ранните години.

В какви направления се насочиха някои от силните в спорта страни?

- Независимо от някои различия във формите, основните усилия бяха насочени към физическото възпитание в училищата и във висшите учебни заведения. Основният принцип е ежедневни занимания по физическо възпитание под ръководството на най-добри специалисти, с много добра материална база, с богат вътрешен календар за всяко училище. Добавяме и интернатни условия за живот и занимания. Това са характерните белези на системата в САЩ, с малки изключения във Франция, Италия, Швеция, Холандия, Финландия, Норвегия и др.

Страни с по-малки възможности за такава разгърната работа, липса на достатъчен кадър и материална база в училищата са се насочили към различно използване на наличностите.

- Подбор на най-талантливите и включването им в редовни занимания в школи, специализирани спортни училища, интернати при най-добрите треньори и материална база (ГДР).

- Спускане на единна програма за обучение и тренировка по всеки вид спорт от долу до горе. Това дава голямо предимство и яснота на треньорската работа – приемственост в растежа на младежа, преминаване през стройно построен учебен материал, който формира правилно и целенасочено физическите качества и техническите прийоми (Унгария).

- 4-8-годишни планове за олимпийски игри (СССР, Полша, Румъния).

Такива са в най-общи линии насоките на водещите в спорта страни по подготовката на младото поколение.

При това положение в понятието „система на подготовка“ за олимпийски игри се включват и мероприятия (организационни и учебно-методични), обезпечаващи системна подготовка на юноши и девойки от 10-12- до 21-22-годишна възраст.

Тази система обхваща подготовката на спортиста от най-ранна до най-зряла спортна възраст.

Системата на подготовка на спортисти за постигане на високи резултати се състои от два основни елемента:

А. Система на подготовка на спортистите от най-висока спортна класа (националните състезатели) в страната.

Б. Система за подбор и подготовка на резерва на националния спортен елит.

Към първия раздел (А) се причисляват следните основни компоненти:

1. Управление на учебно-тренировъчния процес:

а) планиране

б) контрол, информация (срочна, текуща, еднопосочна, двупосочна), отчет и анализ – оперативен, етапен, годишен

в) състезания

2. Медицинско обезпечаване (профилактика, лечение, биостимулиране, възстановяване)

3. Научно обезпечаване

4. Аклиматизация

5. Материално-техническо обезпечаване

6. Формиране на отборите и работата с първите резерви (критерии за включване в отбора, подборни състезания и др.)

7. Повишаване квалификацията на треньорските кадри

8. Изучаване и обобщаване на нашия и на чуждия опит (спортно разузнаване)

9. Лагер-сборове

10. Политико-възпитателна работа.

Към раздел Б се причисляват следните компоненти (основни):

- Масова основа на детско-юношеския спорт
- Селекция (спортни школи, спортни училища, спортни интернати, отбори на дружества и клубове във ВУЗ)
- Спортно усъвършенстване и темп на постигане на висок резултат (армия, ВУЗ, ССШ, отборите на водещите ОС и физкултурни дружества)
- Спортно майсторство (национални юношески отбори, отбори на основните центрове, национални младежки отбори, национални отбори).

Условия за приложение на раздел Б като система:

1. Материална база
2. Състезателен потенциал
3. Наличие на треньори и методика
4. Медицинско обслужване
5. Методически контрол и ръководство по съдържание на учебно-тренировъчния процес
6. Време, необходимо за тренировка
7. Време, необходимо за възстановяване
8. Средства за възстановяване.

Методологическата основа на раздел Б – система на подбор и подготовка на резерва, е научнообосновано обучение и тренировка от ранно детство до зряла спортна възраст по отделния вид спорт.

Системата, която прилагаме, се характеризира с два основни момента:

1. Централизирана подготовка на националните проектоолимпийски отбори.

2. Липса на стройна система – организационна и учебно-тренировъчна, с резервите в страната.

Трябва да се каже, че централизираната подготовка е наложена от някои особености в развитието на спорта ни. Кои са те?

За истинско развитието на спорта ние можем да говорим фактически след 9 септември 1944 г. Оставеното наследство бе печално и всичко трябваше да

започне отново: спечелване на обществено признание, масовизация, кадри, материална база, форми на работа.

Липсата на специалисти в цялата страна най-напред бе задоволена в София. Едни от най-способните кадри, завършили висше образование, заработиха в столицата.

Първата по-модерна база, отговаряща за една съвременна подготовка, също бе построена в София.

Завършилите ВИФ състезатели бяха оставени на работа в софийските организации. Това се отнася и до другите студенти, защото София бе единствен студентски спортен град.

Така трите основни компоненти на подготовката – спортисти, материална база, треньорско ръководство, се групираха в центъра.

В същото време българският спорт постигна успехи на международното поле, които трябваше да се разширяват и развиват.

Стремежът да се влезе на международното поле с успех, при липсата на пълни условия в провинцията, намери правилния за този момент изход.

А. Централизирана подготовка на най-добрите състезатели при най-добра материална база под ръководството на най-добрите треньори.

Нейните предимства:

1. Всичко ново, което се появяваше в чужбина, бързо се прилагаше в подготовката на най-добрите.

2. Оказващите помощ съветски и други специалисти прилагаха своя богат опит върху най-добрите състезатели.

3. Усъвършенствана бе системата на учебно-тренировъчната работа и състезания.

4. За челните състезатели се подбираха условия за тренировка и живот.

5. Създаде се съответна организация и база на обезпечаванията:

а) медицинско – диспансер;

б) функционално – лаборатория за функционална диагностика;

в) материално – финансово-стопанско управление и поделенията му.

Оформиха се национални тренировъчни бази – Дианабад, Петрич, Варна, Созопол, Белмекен.

г) научно – отдел „Наука“, НИС, Научно-методична комисия, лабораториите по психология, по тренировъчна методика, конструкторска електронна работилница и др.

6. Създаде се съответна организация, особено за Токио и Мексико, на планиране, контрол и ръководство на учебно-тренировъчния процес на на-

ционалните състезатели във и извън лагер-сборовете. Същото се отнася и за възпитателната работа, за повишаване на квалификацията на треньорските кадри, за спортното разузнаване и др.

В резултат на всичко това българските спортисти смело излязоха на международното спортно поле, завоюваха заслужено име и авторитет.

Заедно с положителните страни тази система има и редица слабости:

1. Продължителното откъсване на състезателя от неговата естествена среда и обстановка влияе на някои неблагоприятно.

2. Дезинтересира дружествата.

3. Федерациите, нямайки необходимата стройна организационна структура сред юношите и девойките, не можаха на пренесат учебно-тренировъчния процес, прилаган в националните отбори, в страната.

4. Поради липса на достатъчно средства федерациите оформиха като организирано звено само националния отбор. Младежките и юношеските състави се сформираха преди някои състезания от международния календар.

5. Централните структури не успяват едновременно да работят с националните отбори и с отборите и школите в страната, поради което резервът изостава.

Б. Подготовка на резерва на националния спорт

България има заслугата, че е една от първите страни, която още в 50-те години постави на дневен ред проблема за ранната спортна специализация. В резултат на това бяха взети съответни организационни и финансови мерки и у нас започна на доста широк фронт работа с деца и юноши. Болшинството от сегашните наши национали са плод именно на тази работа. Впоследствие из средата на спортните школи излязоха редица талантиливи спортисти. Опитът показва, че когато Съюзът насочи вниманието си към тази възраст, резултати се получават.

В организационно отношение работата ни се характеризира с непрекъснато търсене на форми.

Имаше период, когато примерно в един град имаше юношеска спортна школа към Министерство на просветата, юношеска спортна школа към БСФС, юношески отбор на дружеството по един и същ спорт. Всяка от тези инстанции се финансираше поотделно, търсеше се самостоятелна база при общия ѝ недостиг, тренировката се водеше по различни програми – на БСФС, на министерството, на треньора в дружеството или на учителя в гимназията.

Липсата на единно методично ръководство в юношеския спорт доведе до узаконяването на един абсурд в съвременната подготовка. На преподавателите

лите в школите на министерството се дава отпуск във времето, когато трябва да се провежда активна състезателна дейност – през летния период.

Фактически тренировъчният процес за болшинството от юношите и девойките (невключени в националния отбор или дружествения) се прекъсва всяка година по 2-3 месеца. Значи ние нямаме налице първото необходимо условие на тренировъчния процес – непрекъснатостта!

Това означава на практика невъзможност за последователно повишаване на спортния резултат, т.е. нямаме нормално развитие от година в година.

Само липсата на стройна организационна структура и единство на тренировъчната програма са достатъчни, за да обяснят неудачите ни в детско-юношеския спорт.

Как се отразиха тези слабости върху българския спорт?

Отвори се ножицата между първите ни състезатели и тила. Ограничен е броят на силните състезатели.

Липсата на система „от долу до горе“, която да „храни“ националните отбори, принуди федерациите и треньорите да включват в национални отбори „добре сложени“ момчета и момичета, на които им липсва елементарна подготовка. Много често националните отбори, вместо да работят изключително върху високото усъвършенстване, отделят много време да учат новите състезатели на азбука, която те трябва да знаят!

Пак поради липса на такава система силата на един спорт у нас е непостоянна величина. Има Капсъзов – има гимнастика, няма Капсъзов – няма гимнастика. Има Михайлова – има лека атлетика, няма Михайлова – няма лека атлетика. Имаме „Славия“ жени – баскетбол – имаме женски баскетбол – излязоха състезателките – нямаме баскетбол.

Извод: Ако продължаваме по този начин още 6-8 години, българският спорт ще се характеризира с големи колебания в представянето си на международното спортно поле.

Някои стратегически аспекти в нашата подготовка

След всичко гореказано естествено възниква въпросът: По какъв път би трябвало да тръгнем? Как най-безболезнено и в най-кратко време може да се излезе от това положение?

Има два основни пътя, по които въпросът може да се реши.

Първият – да се абстрахираме от представянето на България в световния спорт, да отстъпим от позициите, завоювани на олимпийските игри, в светов-

ни първенства, европейски първенства и балкански игри. Това ще ни даде възможност да съсредоточим усилията си върху проблемите на тила.

Вторият – в периода 1969 – 1972 година да продължим подготовката на челните си спортисти с малко облекчение на лагерната програма и успоредно с това да създадем условия за постепенно децентрализиране на подготовката в някои спортове и да организираме работата в детско-юношеския спорт.

Първият път има редица съществени слабости. Някой би задал въпроса – защо се смята, че ако изведнъж децентрализираме подготовката, ще загубим позициите си в световния спорт?

Като изхождаме от опита от 1963 – 1968 година, когато националните състезатели се връщаха от своите дружества с рязко понижени възможности, считаме, че ние още не сме готови с условията – материални и кадрови, и организационно да преминем рязко към тази система. Ако приемем, това означава да снижим нашите успехи на олимпийските игри в Мюнхен.

Имаме ли право на това?

Народна република България е член на социалистическата общност, която води непримирима борба с капиталистическите страни за превъзходство в спорта. Нашият принос, макар и скромнен, не е малък: 9 медала и 67 точки. Считаме, че нямаме право да намалим нашия принос към социалистическия лагер.

Историята на развитието на спорта у нас и в другите страни доказва, че веднъж загубил позиция в големия спорт и изпуснал темпото, извънредно трудно е да се включиш в групата.

Това означава в продължение на 2-3 олимпийски цикъла да гоним това, което ще загубим.

Ясно е, че този път е неудачен!

Вторият път е по-приемлив. Това се обуславя от задачата успешно да се представим в Мюнхен. Какво означава това?

При съвременното ниво на световния спорт нашите спортисти трябва да бъдат отлично подготвени, т.е. нашите спортисти трябва да тренират на равнина на световните стандарти, като се движат в рамките на 450-500 тренировъчни годишно с около 1000 тренировъчни часа и всичко това в продължение на 4 години непрекъснато.

За да се изпълни това, е необходимо:

1. Време за тренировка – 4-6 часа дневно
2. Време за възстановяване – 14-16 часа денонощно. В това възстановя-

ване влиза: сън – 10 часа, специална храна, масаж, баня, сауна, ежедневни лекарски прегледи

3. Време за теоретическа подготовка, анализиране и планиране
4. Време за културни мероприятия и самообразование
5. Състезателна програма – 20-30 състезания в годината
6. Материална база и съоръжения
7. Квалифицирана треньорска, лекарска, научна, методическа и друга помощ.

Състезателите, готвеци се за класиране в Мюнхен, не могат да имат други по-големи ангажименти от тренировъчната работа, т.е. тренировките трябва да бъдат доминанта на спортиста.

Това е условието за класация в Мюнхен и тези изисквания определят формите на подготовката.

Един пример: Да се разчита на успех в гребането, е необходимо в годината да се премине на вода над 7000 километра. За да се изпълни този обем, гребната подготовка трябва да започне от месец декември-януари. Къде може да се гребе в България през зимата? Само в Созопол. Това налага от декември до март – четири месеца, националният отбор да бъде на лагер в Созопол, разбира се, с известни прекъсвания.

Извод: Изискванията на съвременната подготовка (обем и интензивност) и условията (материални, кадрови, организационни) определят формите на работа.

Проблеми по подготовката на националните олимпийски отбори (Система „А“)

Токио и Мексико показаха, че нашата система на подготовка на националните отбори за олимпийските игри в своята принципна същност е правилна, е полезна и съвременна. Целта е да се обезпечи непрекъснат четиригодишен тренировъчен процес с високи тренировъчни натоварвания, отговарящи на световните стандарти и създаващи база за конкуренция с най-силните спортисти в света. Усъвършенствана и коригирана, сегашната система трябва да се използва и за Мюнхен.

Основният документ, по който трябва да се работи в бъдеще, е перспективната 4-годишна програма за олимпийска подготовка. Както и досега, националните олимпийски отбори показаха редица слабости и дефекти, дори като форма:

- а) нямат състезания;

б) не се оформиха като отделни, самостоятелно съществуващи формации;
в) помагаша на дружествата при провеждането на вътрешните първенства и спартакиадата, но приносът им по отношение на националните олимпийски отбори не е в желаната степен.

Не може да се отрече, че от средата на ведомствените олимпийски отбори излязоха и много талантливи спортисти, една част от които по всяка вероятност ще бъдат нужни за Мюнхенската олимпиада през 1972 г. Това идва да покаже, че тази форма на работа трябва да се обогати и усъвършенства, за да се използва по-рационално.

Струва си обсъждането и на такъв един вариант: да се възложат конкретни задачи на отделни дружества или ведомства, с които ЦС да подпише договори. Защо например да не се договорираме с ВИФ за подготовка на 15-20 състезатели, участници в Мюнхен, със задача да донесат определено количество медали и точки. Същото бихме могли да направим и с ЦСКА, „Спартак“ и т.н. Може да се помисли и за създаване на паралелни олимпийски отбори – например по бокс в София и Пловдив, по гимнастика в София и Варна и т.н.

Опитът на Бюрото за олимпийска подготовка трябва да се пренася във федерациите и основните центрове в страната.

Линията за повишаване ролята и отговорността на федерациите – упорито и последователно провеждана през последните години, трябва да се продължи като правилна и необходима.

По научното обезпечаване

В работата с отборите, както в центъра, така и в дружеството, трябва да се използват повече научни работници. Опитът на дружествата ЦСКА и „Спартак“ – София, по осъществяването на научно-приложната работа трябва да се популяризира.

Необходимо е да се отделят повече средства за апаратура за научноизследователска работа и за срочна информация. Треньорът трябва да знае повече за въздействието на неговите методи и средства върху организма и психиката на спортистите.

Може би в отделни случаи ще се наложи да се открият и щатни бройки, тъй като тези във ВИФ се недостатъчни, или отново да се постави въпросът за създаването на научноизследователски институт.

По медицинското обезпечаване

По лечението, стимулирането (биологични стимулатори) и профилактика

на спортни травми ние имаме много нерешени въпроси. Всичките обаче не са от наша компетенция и възможности. Нужно е активната намеса и помощ от Министерството на народното здраве и социалните грижи (МНЗСГ).

По политико-възпитателната работа

Опитът през 1967 – 1968 година показва необходимостта от сериозна работа в тази област. Ние постигнахме редица успехи, които следва да се укрепят и разширят. Ние обаче имаме много съществуващи недостатъци по морално-етичните проблеми и по самоуправлението на комсомолските организации и техния самодееен характер.

Нашето влияние в международните спортни организации

Олимпиадата в Мексико още веднъж потвърди, че нашето влияние и позиции в международните спортни организации са слаби. Те са недостатъчни дори за неутрализация на стремежите на някои среди да пречат на нашето представяне, както и за създаване на нормални условия за изява на нашите спортисти (бокс, футбол, гимнастика, вдигане на тежести и др.).

От това произлиза и отговорната задача за активно, организирано и постоянно настъпление с цел повече наши представители да заемат място в органите на международните спортни организации. В никакъв случай не бива да се слугува на дребнавостта и егоизма. На тази задача трябва да се гледа като на една от първостепенните.

По структурата на олимпийския отбор

Ние отново сериозно ще разчитаме на единоборствата (борба и бокс) и помощта на всички останали спортове.

Леката атлетика и плуването имат голямо значение за физическото развитие на младежта в отделните страни и за представянето на олимпиадата. Затова трябва да се вземат допълнителни мерки както от нас, така и от ДКМС и правителството за тяхното развитие. Що се отнася до Мюнхен обаче, на нас не ни е позволено да се заблуждаваме, за да няма впоследствие огорчение. На XX олимпиада тези спортове могат и, надяваме се, ще донесат точки, а може би и медал, но това ще стане главно за сметка на отделни таланти, а не в резултат на масовото навлизане на български лекоатлети и плувци в големия спорт.

Макар и много трудно, плодът от една сериозна работа в тези два вида

спорт може да дойде след една-две олимпиади, тъй като резултатите в света са много далеч (напред от нас).

Отново трябва да обърнем поглед на онези по-слабо развити в световен мащаб спортове, където ние за кратък срок бихме постигнали по-добри резултати. Следва с още по-голяма амбиция да работим в гребането, кану-каяка, конния спорт, волейбола, вдигането на тежести, а може би и в отделни дисциплини на някои спортове (колхозене, ветроходство, фехтовка, стрелба). С много търпение и упоритост трябва да продължим работата си в спортните игри.

Като основна идея за състав на олимпийския ни отбор за Мюнхен би следвало да приемем, че е необходимо да се готвят повече спортове – 16-18, и спортисти – 1120-1300, в националните отбори и още толкова във ведомствените проектоолимпийски отбори.

Има още редица проблеми от системата за олимпийска подготовка, като материалното обезпечаване, спортното разузнаване, лагер-сборовете, квалификацията и усъвършенстване на кадрите и др.

Тук излагам само някои основни идеи по проекта за програмата за подготовката ни за Мюнхен. При положение че тези идеи се възприемат от Бюрото на ЦС на БСФС, след като се конкретизират и изяснят, те могат да послужат за основа или идея, по която да работи съответната програма.

Проблеми на тила (резерва) на българския спорт (Система „Б“)

Струва ми се, че вече е назрял моментът да се помисли за планирането на нашата работа не само за един олимпийски цикъл (4 години), а за два (8 години). Това е жизнен въпрос за бъдещето на нашия спорт, за неговия тил.

Ние нямаме определена система, а бих казал – може би и ясна идея за работата ни с тила. Всичко при нас все още е въпрос на импровизация, а работата, която вършим, е резултат от лозунга за детско-юношеския спорт и ентузиазъм, пренесен от работата на СССР, ГДР, УНР и др.

Според мен тук може да се изгради една стройна система, която да бъде база на нашите олимпийски отбори.

Какви са или могат да бъдат основните моменти на тази система?

1. Масова основа в училищата. Масовизиране на спорта във всички видове и степени училища. Особено внимание да се отдели на основните спор-

тове – атлетика, плуване, борба, на игрите, от които след това може да се преминава в други спортове.

2. Селекция. На базата на тази масова работа да се извърши селекция и да се насочват децата към съответните спортове. Това да стане чрез секциите на училищата и пионерските домове, спортните школи, спортните училища и др.

3. Спортно усъвършенстване. Да се осъществява в горепосочените форми ССШ и интернати и за основа да има **ВИСОКОЕФЕКТИВЕН УЧЕБНО-ТРЕНИРОВЪЧЕН ПРОЦЕС**. Какво означава това? Това означава, че сега за нас придобива **ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ГОЛЯМО ЗНАЧЕНИЕ СЪБСЯВАНЕТО НА ВРЕМЕТО, НЕОБХОДИМО ЗА ПОСТИГАНЕ НА МАЙСТОРСКА НОРМА И РЕЗУЛТАТ ОТ ВИСОКА МЕЖДУНАРОДНА КЛАСА**.

По всяка вероятност това ще направи необходимо утвърждаването на редица методични документи, които да регламентират работата и заедно с това да помагат за творческото дръзновение на треньори и състезатели. Видимо събсаяването на сроковете не е правилно да става за сметка на форсираната подготовка, а преди всичко за сметка на по-ранната възраст на започване на тренировката.

4. Спортно майсторство – в ранна възраст. Цялата система трябва да има своя логичен връх. Ще бъде необходимо да се създадат национални гарнитурни поне за две възрастови групи, съвпадащи с изискванията за състезанията на „Олимпийските надежди“ на социалистическите страни, които подобно на олимпиадата са критерии и стимул за развитието на младежкия спорт. Ще трябва да се помисли за оперативното ръководство на тези гарнитурни.

Тази схема на работа с юношите и младежта се налага и от още един факт – промени се в световен мащаб схемата на попълване на националните отбори. Вместо юношески отбор на клуб (СШ), национален юношески отбор, национален мъжки отбор, сега пътят минава от юношеския отбор на клуба (СКШ), национален юношески отбор, национален мъжки отбор.

Освен това всяка федерация с помощта на научни работници, лекари и най-добри специалисти от страната трябва да утвърди „Единната програма“ за подготовка от най-ранна възраст до постигане на резултат за майстори по съответния вид спорт.

Тази програма трябва да отразява нашия опит и изискванията на съвременната методика, като даде за всяка възрастова група:

- брой тренировки
- брой часове
- обем и интензивност на основните тренировъчни средства

- периодизация
- нормативи за развитие на физическите качества
- технически прийоми, които трябва да се усвоят, и др.

Тази програма да се приложи в четиригодишния цикъл. Да се водят наблюдения по нейното прилагане и в края на 1972 година да се внесат необходимите корекции.

Прилагането на единна програма ще спомогне:

1. За необходимата системност в усвояването на обема и интензивността на формирането на физическите качества и техническите прийоми в младежите.

2. Ще изхвърли излишния „баласт“ от упражнения, за които се губи и без това ограниченото време. Ще навлязат в практиката най-ефективните упражнения и средства.

3. Ще конкретизира работата на треньорския апарат.

4. Ще повиши качеството на контрола и оценката на работата на треньора от всички контролиращи инстанции.

5. Ще повиши качеството на приемствеността, когато състезателят напусне дадена школа или отбор и продължи при друг треньор.

За да има по-голям ефект от тази програма на учебно-тренировъчната работа, през 1969 година по-голямата част от средствата за материалната база трябва да се насочат към:

а) съвременен оборудване на наличната материална база – салони, стадиони и др.

б) добро поддържане и стопанисване на наличната база

в) уплътняване на материалната база.

Успоредно с това усилията трябва да се насочат и към по-задълбочено решаване на въпросите с развитието на спорта в страната.

1. Усъвършенстване системата на физическото възпитание в училищата:

а) повишаване броя на часовете по физическа подготовка в седмицата

б) усъвършенстване програмата за физическо възпитание, в основата на която трябва да залегнат спортовете, които дават основа за всички

в) построяване на материална база в училищата или близко до тях, отговаряща на съвременните изисквания

г) повишаване на квалификацията на учителите по физическо възпитание.

2. Усъвършенстване на физическото възпитание във ВУЗ и в армията на базата на съвременните изисквания

3. Укрепване на физкултурните дружества в страната

4. Укрепване на центровете – основна база, опорна точка.

Разбира се, има и редица проблеми, като подготовка на треньорски кадри, обществени инструктори и съдии, повишаване квалификацията на организационните работници в БСФС, създаването на определен вкус и навик към методическия контрол и т.н., на които тук нямаме възможност да се спрем.

Заключение

Проблемите, които стоят пред българския спорт, са много и големи. Тяхното решение надхвърля възможностите на БСФС. Нужно е най-активното включване в тази дейност на Комсомола и редица правителствени органи, включително и Министерския съвет (Комитет за младежта и спорта, министерствата на отбраната, на образованието, на вътрешните работи и на транспорта и т.н.)

Опитът от работата и резултатите потвърдиха правилността на линията на ЦС на БСФС (утвърдена и на III конгрес) за централизация и единство на организационните, методическите и педагогическите изисквания при подготовката на националните олимпийски отбори и концентрация на материалните, организационните и кадровите ресурси на спорта в страната в така наречените центрове или, с други думи, да преминем от екстензивно към интензивно развитие на спорта, както е при най-напредналите спортни нации.

Нашата задача трябва да бъде следователно не промяна на линията и създаване на нова система на работа, ръководство и управление на олимпийската подготовка, а пълното приложение на линията на Съюза при усъвършенстване на системата за олимпийска подготовка и изграждане на система на подготовка на резерв на националния спорт.

През 1965 година VIII пленум на ЦС на БСФС констатира, че ние се намираме пред прага на големия спорт. Сега според мен положението се е изменило малко и ние се намираме не пред, а на прага на големия спорт. Ще успеем ли да преодолеем този праг, няма ли да се спънем на него?

Професионални основи в тренировката или тренировка по самочувствие?

Воюване за всеки резултат, за всеки талант или каквото дойде?

Стройна организация в подготовката или импровизация?

Интензивно или екстензивно развитие?

Ако намерим правилния, точния отговор на тези въпроси, вероятността да се препънем в прага на големия спорт ще бъде много по-малка.

Успех на дискусиата!

На дискусиата присъстваха представители на всички федерации и окръзи и председателите на физкултурните дружества от София. Имаше анализи, критики, предложения, спорове. Изказаха се 15 от участниците, като трима с висше физкултурно образование, един научен работник (професор), а останалите – дългогодишни физкултурни деятели или преминали в БСФС от партийния, профсъюзния или комсомолския апарат.

Тук ще поместя извадки само от няколко изказвания.

Проф. д-р Драгомир Матеев – дългогодишен ректор на ВИФ, по-късно член-кореспондент на Българската академия на науките и директор на Института по физиология на БАН:

Най-напред искам да поздравя инициаторите за свикването на тази прекрасна широка дискусия. С удоволствие и с удовлетворение изслушах изложението на Христо Меранзов. В него се повдигат важни, съществени, вълнуващи въпроси и проблеми на нашето физкултурно и спортно движение. Това е актуална проблематика, от която зависи бъдещето на спорта. На първо място искам да кажа няколко думи във връзка с въпроса за спортното майсторство и масовия спорт. Докладчикът предоставя първенство на развитието на спортното майсторство и обръща внимание към масовия спорт в тила. Тази постановка е правилна, защото не може да има масов спорт без спортно майсторство. Спортното майсторство е водещото звено, което ще увлича масите към все по-голямо спортно съвършенство и постижения. Това е движеща сила, която създава масовия спорт в тила. Това е сила, която става причина да се почувства необходимостта от спорта. От друга страна, вярна е и втората теза, че няма спортно майсторство без масов спорт, без научно, правилно организиран спорт. Оттук идва необходимостта да обърнем извънредно голямо внимание на тила. Искам да подчертая, че спортното майсторство и големите спортни постижения влачат след себе си масовия спорт. Това трябва да бъде за нас като аксиома...

Напоследък се дискутира проблемът с високите тренировъчни натоварвания, като едната теза е, че те пречат на спорта и на здраве-

то на спортуващите. Ние, физиолозите, сме против това. Не може да има максимално постижение без максимално натоварване. Безспорно при максимално натоварване съществува опасност да се прехвърли границата, но затова е медицинският надзор, затова е науката, за да предпазва. Моето становище е, че колкото по-големи са натоварванията, толкова по-големи са възможностите за успех...

...За спортните постижения в Мексико. Съгласен съм, че те са неочаквано високи и дори в дисциплините, в които хипоксията пречи. Главната причина е големият прогрес в усъвършенстването на спортната тренировка.

...На дневен ред е проблемът за ролята на тренировката при хипоксични условия и участие в състезания при нормално надморско равнище. Доказано е, че при определени условия и методика резултатите са по-високи. Затова богатството, което имаме с базата на Белмекен, трябва да се използва максимално и в подготовката за олимпиадата в Мюнхен, 1972 г.

...Масовият спорт и училищното физическо възпитание са взаимно обвързани и зависими. Колкото по-качествено е училищното физическо възпитание, толкова по-голям и по-качествен ще е притокът към масовите спортни занимания и масовото спортуване.

...Само няколко думи за науката. В последните години е направено твърде много и то вече се отплаща с успехите на спортистите. Имаме създадена база от лаборатории, от кадри и от апаратура. Постигнатите успехи са вече обект на интерес за редица страни, които идват у нас, за да се поучат. Получава се така, че ние сме силни в теоретическата разработка, а при практическото прилагане още сме назад. Правилно в доклада се настоява за по-голямо внимание към приложната наука... Бих допълнил, че ще спечелим, ако се обърнем с лице към научните звена, лаборатории и институти на Българската академия на науките и на Медицинска академия и ги използваме в нашето научно-приложно направление.

...Подкрепям идеята за тъй нареченото „спортно разузнаване“. Това не е шпионаж, а изучаване и използване на чуждия опит. Това е наука и е правилно да го наричаме научна информация и документация.

Недялко Донски – зам.-председател на ЦС на БСФС и председател на федерацията по футбол:

...Понеже сме вече на път към новата олимпиада след 4 години, искам да попитам проф. Матеев – какво е Вашето мнение за бъдещата система на подготовка на нашите спортисти?

Проф. Матеев:

Трябва в основни линии да бъде запазена системата, която беше досега, по която работехме за олимпиадата в Мексико.

Н. Донски:

Като взимам думата, очевидно и аз желая да изразя собственото си разбиране по обсъжданите въпроси.

Безспорно Бюрото за олимпийска подготовка (БОП) допринесе за подготовката и представянето в Мексико. Но в нашата система – имам предвид БСФС, не то е главното звено, което отговаря и осъществява подготовката. То не може да бъде това звено. Защо?

1. Може ли БОП да разработва и внедрява научните принципи на тренировка? Не. То вероятно не си и поставя тази задача. Предполагам, че в тази насока неговите функции са само направляващи и контролиращи...

2. Може ли БОП да ръководи компетентно отборите? И трябва ли? Категорично не. Най-добрите специалисти са във федерациите и селекцията най-добре може да се извършва във федерациите. Планирането, периодизацията, съдържанието на различните цикли, формите и съдържанието на тренировките и т.н. следва да се разработват и практически да се осъществяват от самите федерации...

3. Могат ли националните състезатели да се подготвят само в националните отбори? Решително не. Само федерациите могат да помогнат на дружествата и да изискват от дружествените треньори качествена работа с националните състезатели.

4. Какви други въпроси има, които изискват и налагат съществуването на БОП? Медицинско обезпечаване, информация и документация, утвърждаване и контролиране на изпълнение на индивидуалните планове? Но това е работа само на федерациите.

...Някои считат, че у нас няма условия да се подобрява работата в дружествата и клубовете, поради което смятат, че успехите на националните отбори не отговарят на действителното състояние на спортовете в страната. Но това е много опасно схващане, защото на практика това означава да се откажем от работата по подобряване на състоянието на спорта в страната... Това означава, че представянето на олимпиадите става самоцел. Нужно ли е да се доказва, че една такава линия е неправилна...

* * *

Поместих извадки от изказванията само на двама участници, които са диаметрално противоположни и това не е случайно: единият – проф. Матеев – учен със световна известност в областта на спортната физиология, с изключителен спортен интелект и комплексна спортна компетенция, другият – Недялко Донски – интелигентен човек с висше хуманитарно образование, аматьор в областта на спорта, типичен футболен деятел от средата на миналия век.

Първият е за **интензивно**, а вторият – за **екстензивно** развитие на спорта. Ще се въздържа от коментари и сравнения на техните разсъждения.

Отказах се и от правото на докладчика да изкаже позиция по мнението на отделните участници в името на феърплея и за да оставя правото на председателя да формулира крайното решение.

Другите 12 души, направили изказвания в зависимост от своята компетенция, се нареждат, повечето от тях, по-близо до мнението на проф. Матеев и бяха за интензивното развитие на спорта.

Обстойно заключително изказване направи Трендафил Мартински – председател на БСФС. Макар и председател само от една година, той много бързо навлезе в същината на нашата работа и се ориентира безпо-

грешно в намиращия се на кръстопът спортен съюз. Затова формулира категорично крайното решение.

От него ще дам само един цитат: „...*трябва да се придържаме към една теза – да усъвършенстваме и допълваме системата за олимпийска подготовка*“ (стр. 193 от стенограмата).

Така приключи спорът. Остана работа за по-нататъшното реформиране на цялата национална система в духа и в посоките, начертани от III конгрес на БСФС. По време на и след дискусията се изясни същността и структурата на националната спортна система и особено на СОП (отнасяща се за националните отбори) като водеща и приоритетна нейна компонента. Не само по важност, но и по време тя изпреварваше реформирането на останалите подсистеми.

Всъщност както тогава, така и сега се налага още веднъж да обясня, без да давам дефиниция, какво трябва да разбираме, когато говорим за национална система за физическа култура и спорт. Тя обхваща всички дейности, свързани по някакъв начин с практикуването на физически упражнения и спорт и осъществявани от държавата, обществото и от индивида. От съдържателна гледна точка системата е с два главни компонента – физически упражнения и спорт. Физическите упражнения се практикуват за здраве и удоволствие и нямат съревнователен характер, т.е. отсъства състезанието. Спортът се практикува за здраве и за рекорд или за победа, т.е. съревнованието е налице и в тренировката, и в състезанието. Разликата е съществена и предопределя различията както в методиката и в средствата на заниманията, така и в съдържанието, структурата и формите на организация и управление.

НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ

В периода 1965 – 1970 г. се разработваше национална стратегия за развитието на спортовете в страната. Използвахме всяка възможност да обсъждаме със специалисти тази проблематика.

Ето един пример от обсъжданията.

В края на 1968 г. се проведеха разширени пленуми на федерациите за обсъждане на отчетите от Мексико '68 и планирането за Мюнхен '72, в които взеха участие над 1200 души, 246 от които се изказаха. Основната част от изказалите се бяха треньори, методисти, научни работници и обществени деятели. Тяхното внимание бе насочено върху причините за допуснатите слабости в подготовката и проблемите на бъдещото развитие на съответните спортове. По този начин документите ставаха колективно дело на цялостния комплекс от щатни и обществени специалисти на БСФС.

Подреждахме и категоризирахме спортовете, като давахме предимство на основните спортове – лека атлетика, плуване и гимнастика, и на традиционните за нас спортове. Към края на периода стратегията бе съставена, предложена и приета отначало в Политбюро на ЦК на БКП (септември 1969 г.), на X пленум на ЦС на БСФС (февруари 1970 г.), на VI конгрес (1971 г.), а след това Министерският съвет я утвърди с нарочно постановление (1972 г.).

По това време вече Системата за олимпийска подготовка бе структурирана и функционираше. Усъвършенстване и допълнения правехме в движение както по подготовката на националните отбори, така и по работата в детско-юношеския спорт и в централите в страната. Преди да анализирам представянето ни в Мюнхен, ще разкажа какви промени направихме и какво представляваше СОП през 70-те години на миналия век.

II. ИЗГРАЖДАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ОЛИМПИЙСКА ПОДГОТОВКА (СОП) В БЪЛГАРИЯ

Изграждането и утвърждаването на СОП в БСФС беше продължителен процес, през който много неща от първоначалния замисъл бяха коригирани, за да се стигне до този вид, който имаше преди олимпиадата в Мюнхен през 1972 г. Основен критерий за съществуването на СОП бе реализацията на целите, които се поставяха пред нея при наличието на обективни условия за това.

За начален стадий на формиране на СОП се смята подготовката и участието на българските спортисти на Олимпийските игри в Хелзинки през 1952 г. Първото участие на социалистическа България в олимпиада регистрира и първия успех.

Опитът от това участие помогна да се усъвършенства СОП и в следващите две олимпиади – в Мелбърн (1956 г.) и в Рим (1960 г.), се получиха значително по-високи резултати.

Този **първи етап** от оформянето на националната СОП (1951 – 1960 г.) би могъл да се характеризира със следното:

а) с приближаването на игрите се разработва общ организационен план и планове по отбори;

б) определя се един от отделите на ЦС на БСФС (учебно-спортен), който координира подготовката на отборите;

в) в навечерието на игрите се утвърждава ръководството на олимпийската делегация, която няколко месеца преди игрите работи и като оперативен ръководен орган;

г) разработва се и се внедрява съответна методична документация;

д) системата функционира обикновено около 1 – 1,5 години преди олимпиадата, след което се разформирова, за да се създаде отново в навечерието на следващите игри.

В информация на Бюрото на ЦС на БСФС пред II пленум, състоял се на 08.09.1958 г., т.е. когато остават по-малко от 2 години до олимпиадата в Рим, се прави извод, че „излъчената от Бюрото на ЦС и на Олимпийския комитет комисия (има се предвид комисия за олимпийска

подготовка) не е започнала да функционира, поради което подготовката се ръководи главно от секциите (федерациите – б. а.), без да има център за направление и координиране на работата“;

е) използването на науката и научните методи за организация на подготовката и за ръководство на учебно-тренировъчния процес е в своя зародиш;

ж) развитието на спорта в страната не е подчинено на олимпийските интереси на България.

През този етап три или три и половина години спортистът се готви извън погледа на ЦС на БСФС, т.е. няма оная близка, целенасочена, многогодишна, планомерна работа от страна на ръководството на ЦС на БСФС по специфичната подготовка на състезателя за участие в олимпийските игри. Само част от последната година на олимпийския цикъл се използва за организирана подготовка, ръководена методично от българските спортни федерации и административно от учебно-спортния отдел. Няколко месеца (2-3) преди игрите ръководството на олимпийската делегация поема цялостното ръководство на подготовката.

През 1963 г. Бюрото на ЦС на БСФС, отчитайки опита от подготовката за предишните олимпиади и допуснатите слабости, по мое предложение реши да се промени начинът на подготовката, като се създаде постоянно в условията за развитието на олимпийския спорт и се оформи специализираното му ръководство.

Предвид малкото време до олимпиадата Бюрото на ЦС на БСФС на заседанието си от 10.01.1964 г. постави за цел да се акцентира върху два момента – правилната организация на подготовката и използването на научни методи за контрол и управление на тренировъчния процес.

Подготовката на националните проектоолимпийски отбори се възлага на оперативно бюро, което да извърши цялата си дейност, като се опира на помощта на федерациите. Създава се и се обзавежда научно-приложна лаборатория за функционална диагностика. Оперативното бюро е с ранг на специализиран помощен орган на Бюрото на ЦС на БСФС.

С този акт се преминава към **втория етап** от изграждане на СОП като относително самостоятелна подсистема в БСФС.

До игрите в Токио (1964 г.) бе направено следното:

- а) въведе се ново планиране – общо за БСФС и отделно за всеки отбор;
- б) разработи се нова документация, отнасяща се само за олимпийските отбори;
- в) постави се началото на оперативен контрол на направленията;
- г) изградена бе първата научно-приложна лаборатория;
- д) преработен бе спортният календар и подчинен на подготовката за игрите.

Наред с тези положителни тенденции се откритоха и много слабости, но най-характерните бяха:

- а) откъсването на олимпийските отбори от федерациите;
- б) примитивният контрол.

Националните отбори по отделните спортове съществуваша преди и след създаването на СОП. Преди създаването на СОП те бяха единствена форма на организация на спортистите за участие в международни състезания.

С навлизането на СОП във втория етап успоредно с националния отбор се създаде и национален проектоолимпийски отбор. Има обаче съществена разлика между национален и национален проектоолимпийски отбор по даден спорт.

Националният отбор се формира в началото на годината, но води съвместна подготовка само в навечерието на международната си среща. Следователно съществуването на отбора се обуславя от неговите международни срещи, т.е. водещ признак за съставянето на националния отбор и неговия живот е спортният календар.

Националният проектоолимпийски отбор по даден спорт има част от свойствата на националния отбор, но не се покрива с него. Той е постоянно действаща формация в продължение на един 4-годишен олимпийски цикъл, като в първите три – три и половина години е проектоолимпийски и едва няколко месеца преди олимпиадата става олимпийски. Отборът има постоянен състав, из чиято среда се подбират съставите на националните отбори за участие в двустранни срещи, балкански, европейски и световни първенства. Подготовката на отбора и състеза-

телите се планира за 4 години и се осъществява в рамките на проектоолимпийския отбор и в дружествата. Целта на проектоолимпийския отбор е да се извърши такава учебно-тренировъчна и спортносъстезателна дейност, която ще доведе до най-добри резултати в края на цикъла, т.е. на самите олимпийски игри. Участието в състезания през 4-годишния цикъл се подчинява на поставената цел. В този смисъл водещо звено в подготовката на проектоолимпийския отбор е тренировката, а не състезанието. Състезанието е част от подготовката на отбора, но с подчинени на тренировката функции. Проектноолимпийският отбор като относително постоянна и относително самостоятелна система се грижи за своето съхранение, обновление и развитие.

Има и други различия между националния и проектоолимпийския отбор, но и по тези разлики до голяма степен може да се съди за съществуването и характера на съответна национална система за олимпийска подготовка.

В периода на подготовката за Токио бе създадено Оперативно бюро за олимпийска подготовка, на което бе възложена задачата да ръководи и оптимизира подготовката на националните проектоолимпийски отбори. Това бе преходен период, носещ белезите и на първия, и на втория етап.

Основните от тях са:

а) до този момент в продължение на години националните състезатели и отбори се готвеха в дружествата и се събираха в националния отбор само за 8-10 дни преди отговорните спортни прояви. В навечерието на олимпийските игри те провеждат 30-дневен лагер-сбор.

През 1964 г. се премина към солидарна отговорност за подготовката на състезателите между треньорите на националните отбори и дружествените треньори.

б) по-голямата част от националните отбори нямаха постоянно утвърдени ръководства, а някои от тях, като тези по гимнастика (мъже и жени), плуване, волейбол, вдигане на тежести, гребане, кану-каяк, класическа борба, колоездене и др., нямаха щатни старши треньори;

в) медицинското осигуряване се осъществяваше от обществени или хонорувани лекари, а в някои отбори липсваха и такива;

г) научното осигуряване не съществуваше като подсистема (през

1964 г. бе създадена функционалната лаборатория, с което се постави началото);

д) Оперативното бюро имаше делегирани функции и власт от Бюрото на ЦС на БСФС, но нямаше достатъчно организационна и методическа компетенция и опит. Неговата дейност не бе синхронизирана с тази на федерациите.

След олимпиадата в Токио Осмият пленум на ЦС на БСФС от 05.05.1965 г. прие за необходимо подготовката на българските спортисти за Мексико да протече без прекъсвания в целия четиригодишен цикъл и за целта да се създаде съответна система за ръководство. Оперативното бюро прерасна в Бюро за олимпийска подготовка (БОП), на което бе възложено дооформянето и управлението на Системата за олимпийска подготовка.

СЪЩНОСТ И ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ОЛИМПЕЙСКА ПОДГОТОВКА

Изхождайки от теоретичните постановки и от факта, че отсъства единно възприето от всички автори определение на понятието „система“, както и единна терминология в социалната и управленската литература по проблемите на „системите“, се придържаме към следното разбиране за СОП.

Системата за олимпийска подготовка е съвкупност от дейности, които са структурно и функционално свързани помежду си в определен ред и са оформени в съответни органи или в организационни форми. Тези дейности и органи, изпълнени със съдържание и движени (ръководени) от съответни кадри, осигуряват многогодишен учебно-тренировъчен процес с цел да се постигнат високи спортни резултати по време на олимпийските игри. СОП е сложна, динамична кибернетична система. В нея има три вида съвкупности – от дейности, от органи и от кадри.

Съвкупността от дейности се декомпозира на следните 8 компонента:

(1) тренировъчен процес; (2) спортносъстезателна дейност; (3) работа с резерва; (4) научно осигуряване; (5) медицинско осигуряване; (6) възпитателна дейност; (7) финансиране; (8) материал-

но-техническо осигуряване. Освен изредените дейности има и други – като международни спортни връзки, международни конгреси, битово устройство на кадрите и др., които не включваме в СОП.

Съвкупността от органи, които съответстват на дейностите и чрез които се изпълва със съдържание и функционира съвкупността от дейности, се декомпозира на: (1) Съвет за високо спортно майсторство; (2) съвети на федерациите и самостоятелни федерации; (3) национални проектоолимпийски отбори; (4) Комисия за научно-приложна дейност; (5) Републикански център по спортна медицина; (6) комисия по политико-възпитателна дейност; (7) други органи: треньорски съвети, научни комисии и др.; (8) Управление спортни имоти: снабдителен отдел, хотели, ресторанти, спортна база и др.

Съвкупността от кадри се подразделя на: (1) състезатели; (2) треньори; (3) административно-управленски кадри; (4) научни работници; (5) медицински работници; (6) комсомолски дейци; (7) други кадри – обществени деятели; (8) помощно-технически персонал – различни специалности и др.

Ще се спра само на някои от компонентите на съвкупностите от дейности:

Тренировъчен процес

Тренировъчният процес е подсистемата, която характеризира „производствения“ процес в системата. В тесен смисъл понятието „спортна тренировка“ се характеризира с физическа, технико-тактическа и морално-волева подготовка на спортиста, осъществявани посредством физически упражнения.

В широк смисъл понятието „спортна тренировка“ се определя като процес, в който занимаващите се, под ръководството на треньор (или самостоятелно – чрез физическите упражнения) усвояват и усъвършенстват двигателните, моралните, психическите и интелектуалните си качества с цел да постигнат високи спортни резултати върху базата на всестранното развитие, укрепването на здравето и изграждането на граждански добродетели. Руският автор проф. Верхошански определя тренировката

като „специално програмиран режим на поведение на организма, осигуряващ повишаване на неговата дееспособност в посока, необходима за развитието на процеса на изграждане на спортното майсторство“.

Същността на тренировъчния процес е въздействие върху организма чрез физическите упражнения. Това въздействие наричаме тренировъчно натоварване. То има две страни – величина и характер. Величината се характеризира с обема и интензивността на прилаганите тренировъчни въздействия, а характерът – с координационната сложност на използваните физически упражнения.

Величината и характерът на натоварването водят до физиологични, морфологични и психични промени в организма на спортиста. Това се постига благодарение на адаптационните възможности на отделните системи на организма на спортиста към въздействието на тренировъчното натоварване. Броят на работните (тренировъчни и състезателни) дни, броят на тренировъчните часове, километри, килограми и т.н. ни информира за количеството извършена тренировъчна дейност, а промените на РН, Ве, максималното кислородно потребление, спортният резултат и т.н. носят информация за ефекта от натоварването. Човешкият организъм е сложна биологична система, която реагира по различен начин не само на всеки специфичен дразнител, но и в зависимост от неговата сила и характер. Организмът на спортиста реагира на величината и на характера на тренировъчното натоварване и адаптира съответните системи към тях.

Натоварването, адаптацията и спортният резултат са в диалектическа връзка. Не всяко натоварване предизвиква адаптация, т.е. не всяко натоварване има трениращ ефект. Големите натоварвания, приближаващи се към оптималните възможности на организма на отделния спортист в дадения момент, дават най-добър ефект. Използването на тежест от 100 кг за развитието на качеството сила при един спортист има ефект, а при друг няма, защото, ако за първия тази тежест е оптимална, за другия е твърде лека, за да предизвика реакция в съответните вътрешни системи на неговия организъм. Нещо повече. Използвана продължително време от първия спортист на определен етап от натрупването на качеството сила, тази тежест престава да е тренираща, т.е. дразнителят е вече твърде

слаб, за да предизвика вътрешни изменения. Този факт има изключително голямо значение за практиката и най-често, когато не се съобразяват с него, води до застои („плато“) в постиженията на спортиста.

Прекъсването на тренировката води до постоянна регресия (инволюция) на работоспособността на организма и на спортния резултат. Инволюцията се разпространява върху всички компоненти на физическата и психическата работоспособност и протича толкова по-бързо, колкото по-свежа и незатвърдена е адаптацията.

Големите тренировъчни натоварвания се използват за извършване на качествено нови изменения в организма на спортиста, средните – за тяхното стабилизиране, а малките – за възстановяване на организма и подготовката му за нови високи натоварвания. Чрез умелото и правилно използване и вариране с величината (обема и интензивността) и характера (координационната сложност) на тренировъчното натоварване спортният педагог влияе на адаптационните възможности на функционалните системи на организма, развива в него едни или други качества, управлява процеса на тренировката, управлява общата и специфичната спортна работоспособност на спортиста.

На спортните специалисти много трудно се удава обективизирането (математизирането) на величината и характера на тренировъчното натоварване, което се отразява неблагоприятно върху процеса на управлението на тренировъчния процес. Това се отнася и за СОП. Все пак обемът на натоварването в неговите общи и специфични показатели в значителна степен е обективизиран в работата с националните проектоолимпийски отбори и дава възможност за сравнения и най-обща изводи.

С оглед на качествата или на комплекса от качества, които възпитаваме у спортиста чрез тренировката, подсистемата „тренировъчен процес“ може да се декомпозира на: физическа, техническа, тактическа, теоретическа, психическа и състезателна подготовка. За интересите на нашето изложение ще се ограничим до разглеждането на тренировъчния процес като подсистема на СОП, а неговите компоненти ще приемем за „черна кутия“.

Спортносъстезателна дейност

Спортносъстезателната дейност се планира и провежда в съответствие със закона за цикличността на тренировъчния процес, респективно с периодизацията на спортната тренировка. Периодизацията на тренировката има обективен характер и се обуславя от взаимната връзка между педагогическите и биологическите явления в спортната тренировка, тъй като законите за управление развитието на спортната работоспособност по своята същност са закони, изразяващи връзките между педагогически организирани въздействия, от една страна, и това как те се отразяват върху функционалното и морфологичното състояние на организма – от друга. (*Матвеев, Л. П.* Периодизация на спортната тренировка. С., 1970).

Следователно картината на протичане на тренировъчния процес в течение на годината в педагогически аспект следва да се съпостави с картината на протичането на биологичните процеси в организма, предизвикани от тренировъчните натоварвания и въз основа на корелацията между тях да се състави периодизацията на тренировката в годишните или многогодишните спортни занимания.

Спортната тренировка протича във времето и пространството, което най-добре е изразено в периодизацията ѝ. Връзката между тренировката и състезанието е диалектическа. Те си влияят.

Ако в спортния календар (годишен план на състезанията по дати), който по същество е система за планиране на състезателната дейност, състезанията са предвидени достатъчно по количество и са разпределени правилно по дати, съгласно периодизацията на тренировката, той непременно ще играе ролята на стимул за съответния спорт и обратно – ако не са спазени тези принципи, има реална опасност да се срина тренировъчният процес. Периодизацията на спортната тренировка има обективен характер и се използва при планирането както на тренировката, така и на състезанията. Спортният календар като основен планиращ документ за състезателната дейност се изгражда на базата на обективните закономерности на периодизацията на спортната тренировка и съответства на нейното съдържание и характер.

Спортният календар трябва да отговаря на следните основни изисквания:

1) да осигурява необходимия брой състезания в зависимост от етапа на подготовката, а състезанията да бъдат подредени така, че основните от тях да бъдат концентрирани в един състезателен период (ако тренировката се провежда в един цикъл) или в толкова периоди, колкото тренировъчни цикъла има. Продължителността на периода, в който са набелязани основните състезания, трябва да бъде оптимален, т.е. да отговаря на доказаната възможност за поддържане на спортната форма;

2) състезанията да се подреждат по степента на трудността им в зависимост от изискванията на тренировъчния процес и от мястото на най-важното състезание за годината;

3) в основните си моменти спортният календар трябва да бъде стабилен и традиционен;

4) да съответства на спортния календар на по-висшестоящата спортна организация.

Спортното състезание по своето предназначение в комплекса „учебно-спортна дейност“ е средство за изява, за демонстрация на спортния резултат. Напоследък обаче спортното състезание се използва и като средство за подготовка. В този смисъл от 1966 г. в СОП се въвежда понятието „състезателна“ подготовка, а спортните състезания се разглеждат като контролни, подготвителни и основни.

В БСФС тогава имаше единен спортен календар с два раздела, тясно свързани и взаимно обусловени – международен и вътрешен.

Състезателите, които са обект на СОП, участват в състезания по международния и по вътрешния календар. Това обстоятелство налага необходимостта от още по-голяма съгласуваност между тях. Водещи в системата на планиране са периодизацията на спортната тренировка и основните състезания от плана на международните спортни федерации. Четиригодишният план за олимпийска подготовка се съобразява с тях, а той от своя страна определя задължителните елементи и тенденции за изработването на международния и републиканския спортен календар. Последните взаимно си влияят, но определяща роля има международният спортен календар.

Тази система дава предимство на протичането на тренировъчния процес и на оптималното съотношение между вътрешните и международните състезания. Утвърдените критерии за участие в международни състезания ограничават необоснованото разрастване на международния спортен календар. През 1965 – 1966 г. се констатира голямо несъответствие между вътрешните състезания и международните прояви, главно по фактора периоди на провеждане и време за подготовка на проекто-олимпийските отбори.

Преустройството в системата на планиране на спортносъстезателната дейност и в системите на републиканските първенства бе предизвикано от необходимостта да се даде приоритет и простор на тренировката пред състезанията, т.е. планирането им да съответства на обективния закон за цикличността на тренировъчния процес.

Работа с резерва

Както вече подчертахме, системата за високо спортно майсторство е приемник преди всичко на системата за детско-юношески спорт (СДЮС). Тези две системи са взаимно свързани и зависими. Измененията в системата за олимпийска подготовка предизвикват и изменения в системата за детско-юношеския спорт. Например:

а) голямата конкуренция на олимпийските игри води до усъвършенстване на методите за откриване на талантите;

б) с всяка олимпиада средната възраст на победителите се намалява, т.е. съществува тенденция към „подмладяване“ на олимпийските шампиони. Следователно издирването на таланти трябва да започва от ранна детска възраст (плуване – 6-8 години, спортна гимнастика – 7-9 години, борба, атлетика, спортни игри – 9-11 години, и т.н.);

в) постигането на висок резултат от олимпийски ранг изисква 5-8 години непрекъсната тренировка и подготовка, която отнема по 3-7 часа дневно на спортиста. Явно е, че с такова време не разполага обикновеният работник или служещ. Това налага използването на ученическите, студентските и войнишките години за подготовка на талантите;

г) при класирането на олимпийските игри, на световните и на евро-

пейските първенства не се отчитат човешките, материалните, научните и други ресурси на отделните страни. Класирането е на базата на показания резултат. Макар това да е равноправно и спортсменско, все пак то поставя в по-неизгодно положение малките страни и народи, каквато е и България. Тази особеност на олимпийските игри заставя малките по население и територия страни да изграждат по-рационални системи за олимпийска подготовка и за детско-юношески спорт.

Продукцията на изграждащата се вече СДЮС трябваше да намери място и условия да продължи спортното си усъвършенстване. Естествен път на талантливите юноши и девойки след завършване на средното образование преминаваше през отборите на физкултурните дружества, армията и ВУЗ. За целта в армията се създадоха отначало спортна рота и спортни взводове, а по-късно – армейска спортна школа за високо спортно майсторство (АСШВСМ) на МНО и БСФС, армейска спортна школа (АСШ) при Главно управление на Строителни войски и БСФС и АСШ към МВР, Министерство на транспорта и 2-3 гарнизона в страната. През 1972 г. се създаде съвместно от Министерството на образованието и БСФС Школа за високо спортно майсторство, в която се включиха най-добрите спортисти от софийските висши учебни заведения.

Действащата тогава СДЮС имаше 4 нива: I ниво – масови мероприятия, II – подбор и начална подготовка, III – спортна специализация и усъвършенстване, и IV – спортно майсторство. Тези 4 нива бяха задължителни за всеки спорт. На всяко ниво отговаряха и съответни звена.

Първо ниво – тук се провеждаше най-масовата и най-общата работа. Децата се обучаваха в обща двигателна култура и в обща физическа подготовка. Всичко се вършеше на самодейни начала. Провеждаха се и масови състезания по подвижни игри, по комбинирани щафети и игри, както и състезания по опростени правила в съответния вид спорт. Тук се включваха и всички масови физкултурни и спортни мероприятия, провеждани от ДПО „Септемврийче“ и ДКМС. Звената, в които се провеждаше организирано обучение, бяха секциите и групите на секциите в училищата.

Второ ниво – подбор и начална спортна подготовка. На това ниво се организираше масовият подбор на най-подходящите и талантливи

за спорта деца и се провеждаше началната им спортна подготовка. Тук действаха следните звена:

- 1) спортни кръжоци по видове спорт в основните училища;
- 2) подготвителни групи по вид спорт;
- 3) кръжок по обща физическа подготовка;
- 4) спортни секции към пионерските домове;
- 5) детски спортни школи (ДСШ).

Пределна възраст за обучение – 14 години.

Тези звена имат особено значение за СДЮС, тъй като те я свързват с масовите мероприятия сред децата и юношите и играят извънредно голяма роля за естественото осъществяване на прехода от масовия спорт в българското училище към специализираните звена за спортна подготовка в БСФС.

Децата изучават техниката на няколко дисциплини или на отделен спорт, провеждат 3-4 тренировки седмично и освен за техника работят и за физическа подготовка. Треньорът следва да открие наклонностите на своите ученици и по своя преценка, а в някои спортове и с помощта на тестове и специфични функционални и спортнопедагогически проби да ги ориентира към определен спорт.

Трето ниво – спортна специализация и усъвършенстване. Това ниво имаше следните 4 звена за обучение и тренировка:

- а) специализирани спортни школи (ССШ);
- б) интернати и полуинтернати;
- в) спортни училища;
- г) отбори на физкултурни дружества за юноши.

Пределна възраст за обучение и тренировки – 19 години.

Тук се извършва спортна специализация, т.е. усвояват се основите на спортната техника по вече избрания вид спорт и се провежда тренировка. Целта на обучението и тренировката е да даде възможност на състезателите да се подготвят за участие в състезания. Участието в състезанията се използва от треньорите за по-детайлно изучаване на спортистите – техните физически, технически, психически и морално-волеви качества. Спортният резултат е един от показателите, но не най-важният за откриване на надареността и спортния талант на

спортистите. Обикновено се прави комплексна оценка на качествата.

СДЮС приема, че в това ниво попадат спортисти с определени интереси и амбиции, поради което освен специализация се провежда и курс по спортно усъвършенстване, т.е. усвояват се детайлите на спортната техника и тактика, провежда се спортна тренировка с доста големи физически натоварвания (5-10 пъти седмично). На това ниво по принцип би трябвало да се открие талантът на спортиста за дадения спорт, макар че в практиката има случаи, когато това става и в последното ниво. Разбира се, в спортните училища (СУ) освен всичко казано, се работи и за спортно майсторство.

Четвърто ниво – спортно майсторство.

Тук има следните звена за обучение и тренировка:

- а) армейски школи за високо спортно майсторство;
- б) студентски школи за високо спортно майсторство;
- в) национални юношески отбори.

Това е последното ниво на СДЮС и първото от системата за олимпийска подготовка на националните отбори. Тук повече селекция не се извършва, а се предполага, че спортистите, които са достигнали до него, са най-подходящите за съответния спорт. Съзнателно употребявам думата „най-подходящите“, защото съм далеч от мисълта, че всички са талантливи спортисти. Измежду тези „най-подходящи“, с които се работи за спортно майсторство, има и немалко таланти. Изявяват се обаче само онези, които са трудолюбиви, дисциплинирани и попадат при добър треньор и добри условия.

По същество школите за високо спортно майсторство в армията и ВУЗ и в националните юношески отбори следваше да решат крайно отговорната задача – да продължат усъвършенстването на талантливите спортисти на първите 3 нива на СДЮС в най-отговорния период за състезателя – прехода към високото спортно майсторство.

Ще акцентирам по-подробно само на две от звената на СДЮС – на спортните школи, като традиционен и характерен неин белег, и на СУ, като на най-съвършената, най-прогресивна и засега оптимална форма за съчетаване на откриването и усъвършенстването на спортния талант с получаването на образование.

▪ **Спортни школи.** В СДЮС съществуват два вида школи – детски (ДСШ) и специализирани (ССШ). В ДСШ през 1973 г. се обучават 79 136 деца при 1220 треньори, като на един треньор се падат по 65,3 школници. В ССШ през същата година има 18 355 школници при 473 треньори, или по 38,8 на един треньор. От тези данни се вижда, че:

- а) броят на школниците в ДСШ е 4 пъти по-голям от този в ССШ;
- б) броят на треньорите в ДСШ е близо 3 пъти по-голям от този в ССШ;
- в) един треньор в ДСШ работи средно с 26,5 деца в повече от треньора в ССШ.

Следователно с повишаване на спортната специализация на таланта намалява броят на спортистите и треньорите, но се увеличават грижите и се подобряват условията за работа (на един треньор в ССШ се падат 26,5 спортисти по-малко).

ССШ се утвърждават в практиката на БСФС като крупни специализирани извънучилищни спортни учебни заведения, които играят голяма роля в откриването и усъвършенстването на спортните таланти.

Таблица 3

СПОРТИСТИ В СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ ЗВЕНА ЗА ДЕЦА И ЮНОШИ

Звена	1988 г.	1989 г.	1990 г.	1991 г.	1992 г.	1993 г.	1994 г.
ДСШ	99 816	110 562	94 325	58 254	41 097	31 902	20 247
УСШ	33 559	37 920	36 696	31 853	23 230	21 025	23 163
ССШ	27 080	25 588	23 253	15 593	12 032	8 868	9 266
СУ	12 934	15 996	14 664	9700	8261	6575	5830
ДФС – юношески отбори	8579	8151	8095	7022	5540	6233	7098
ОБЩО	181 968	190 066	179 437	124 222	90 160	74 603	65 604

▪ **Спортни училища.** Спортните училища (СУ) са сравнително нови звена в СДЮС. Те съществуват от 1967 г., но се налагат като най-прогресивната и оптимална форма за обучение в спорта и за общо образование. СУ се различават от обикновеното средно училище по това, че

всички ученици са настанени в интернат, получават безплатна храна и спортна екипировка. Учебните занимания се провеждат така, че да могат учениците да тренират по 2 пъти на ден (сутрин и след обяд). Приемането в СУ се извършва от V клас, а обучението трае до XI клас. Освен преподавателите по общообразователните предмети в СУ работят и треньори. На един треньор се падат средно по 17,4 ученици, което е с 21,4 ученици по-малко от ССШ и с 47,9 ученици по-малко от ДСШ. Явно е, че в СУ се създават възможности за много по-висококвалифицирана и индивидуална работа с талантливите деца и юноши. За да се използват тези възможности най-рационално, е създадена и съответна организация. За общообразователната подготовка на учениците отговарят органите на Министерство на просветата. Те решават тази задача с такива форми и средства, както и в обикновените училища. За спортната подготовка отговарят органите на БСФС, които решават тази задача чрез СДЮС и с утвърдените методи и средства за работа с деца и юноши. За да има единство между образователната и спортната подготовка, учители и треньори са обединени в единен педагогически съвет под ръководството на директора на СУ. За разлика от обикновените училища в СУ има щатен зам.-директор по спортната подготовка. Интересът на родители и ученици към СУ е голям. През 1973 г. за едно място кандидатстваха средно по 3,47 деца.

Няколко думи за подбора, обучението, участието в състезания и ефективността на СДЮС.

Подбор на спортисти за СДЮС. В първото ниво подборът е съвсем естествен и няма определени нормативи. Важното е детето да желае, а родителите да са съгласни то да се занимава със спорт. За приемането на децата във всички останали нива и звена се провеждат приемни изпити. Изискванията са елементарни в началото и се усложняват с преминаването в по-горните нива на СДЮС. Използват се и тестове за подбор на деца за отделните спортове, но те не са достатъчно информативни.

Система за обучение. Обучаването на спортистите в СДЮС става на базата на така наречените „единни програми за обучение и тренировка“. Такава програма имаше разработена и утвърдена за всеки спорт в системата на БСФС. Материалът в програмата е подбран и подреден по

такъв начин, че ако спортистът мине през всички етапи на програмата и е средно надарен (физически нормално развит), той следва да покрие минимум II разред по ЕРСК, а за талантливите деца – I разред или кандидат-майстор на спорта. По програмата се работи до I разред, след което се преминава на индивидуално планиране и подготовка с всеки талантлив спортист.

Участие в спортни състезания. Целта на работата в СДЮС с талантите е те да покажат високи резултати в състезания. Следователно основен критерий за годността, надареността, таланта на спортиста е резултатът от участието му в състезанията. Освен за изява състезанията се използват в отделните етапи и като средство за подготовка и като контрол за достигнатото ниво на усъвършенстване. БСФС имаше утвърдена стройна система от състезания за деца и юноши, която обхващаше състезания в групата, школата, училището, района, града, окръга, зоната и републиката. Освен във вътрешни състезания децата и юношите участваха и в международни състезания. Имаше специално учредени състезания „Дружба“ – за юношите и девойките от бившите социалистически страни. Българските юноши и девойки участваха и в юношеските първенства на Европа и света.

Ефективност на СДЮС. Без претенции за изчерпателност ще приведа някои данни за резултатността и ефективността от работата на СДЮС.

От 1967 до 1972 г. бройките на възпитаниците на СДЮС, включени в разширените състави на юношеските и девическите национални отбори по 22 вида спорт, са: през 1967 г. – 362, през 1970 г. – 674, и през 1972 г. – 778 души. Подобна е ситуацията и с броя на включените в младежките и в първите национални отбори. Вземаме за изходна 1967 г., тъй като оттогава започва преустройването на школите от комплексни в специализирани и създаването на спортните училища. Тази тенденция ще се запази, докато процентът на националните състезатели, които не са минали през СДЮС, стане минимален, т.е. по изключение в националните отбори ще има спортисти, подготвяни извън СДЮС.

Спечелените медали от спортистите на СДЮС в състезанията за юноши и девойки на социалистическите страни „Дружба“ от 19 за 1967 г. стигат до 49 медала за 1972 г.

Вижда се, че СДЮС е ефективна и оправдава своето съществуване. Важен е и изводът, че системата създава предпоставки, условия и възможности за откриване и усъвършенстване на спортните таланти.

Научно осигуряване

Развитието на олимпийския спорт се свързва все по-тясно и трайно с развитието на науката и с научно-техническия прогрес. Високите резултати са не само плод на постиженията на науката, но и сами по себе си са научни постижения. Научноизследователският процес е творчески и подчинен на определени принципи и методология. Учебно-тренировъчният процес също е творчески и подчинен на общи принципи и методика. Той има сложен интегрален характер, тъй като трябва да се съобразява с научните постижения в много науки – биомеханика, биохимия, физиология, анатомия, педагогика, логика, психология и др. Освен това спортният педагог е длъжен да отчете индивидуалността на своя състезател и неговите противници, обстановката около състезанието, психическото напрежение и т.н. Времето на тренировката по самочувствие и на грубия треньорски практицизъм, чието мото е „Аз тренирах по този начин и бях добър спортист – тренирай и ти така“, е отдавна минало. Сложните психо-физически и биологически процеси в организма на спортиста трябва да се управляват в желаната посока. Треньорът е длъжен така да работи, че да промени в необходимото направление даже структурата на подрастващия организъм. Точно определените дати на европейските и световните първенства и олимпиадите диктуват необходимостта в точно определен ден и час да бъде постигнат най-високият резултат. Това са основните причини, поради които проблемите на тренировъчния процес и спортната форма са толкова актуални за научните работници и спортните педагози.

Заслуга на българската наука е, че разкри физиологичния механизъм на тъй наречения „цикъл на самообновяването“. С това се създаде научна биологична основа на специфичната методика на спорта – функционалното натоварване с физически упражнения. Проф. Др. Матеев направи уникални разработки и обяснения на тренировъчния процес като

процес на противоречивото единство на явленията на анаболизма и катаболизма, стоящи в основата на възходящото развитие на човека. Българската наука разработи редица фундаментални и приложни проблеми в областта на спортното майсторство, като ранната специализация, разгръването, целогодишната подготовка, аклиматизацията и подготовката във високата планина, проблемите на обучението и усъвършенстването на техниката, тактиката, силовата подготовка, проблемите на спортната физиология, психология, медицина, биохимия и др.

Физкултурната наука има комплексен характер. Тя използва постиженията на природните, техническите, математическите и обществените науки, но има свой специфичен обект – проблемите на структурното и функционалното усъвършенстване на човека, а също така в по-голяма или по-малка степен и проблемите на духовното (психическото) развитие на личността.

Подобряването на качеството на тренировъчния процес и постигането на високо майсторство е немислимо без поставянето им на научни основи и без пълната интеграция между учебно-тенировъчната и научно-приложната работа. СОП се усъвършенства благодарение на мощта, която получава от науката, и в резултат на научния подход при осъществяване на своите функции.

Много труд е вложен в разработването на методическата концепция за развитието на българския спорт, изложена в документите на VIII пленум на ЦС на БСФС от 1965 г. Един от основните опорни пунктове в нея е оформянето и развитието на приложното направление в спортната наука.

Научните постижения и открития излизат бързо от изследователската сфера и намират приложение в практиката, където повишават рязко ефективността на отделните процеси. Усъвършенстването на медицинската и измерителната апаратура, на уредите и пособията за срочна информация, на тренировъчните и състезателните съоръжения превръщат спорта в обект за практическа реализация на най-съвременните новости, където нагледно се проявява (на базата на спортните резултати) тяхната стойност. Това са предпоставките, които довеждат до бързия ръст на физкултурната наука във всичките ѝ звена и които я превръщат в един

от най-мощните двигатели на прогреса в спорта. Тя има отношение към масовото практикуване на спорта и към спортното майсторство. Водещ проблем във физкултурната наука е спортното майсторство, тъй като тук се създават най-фините, най-сложните и най-рационалните двигателни навици и се постига най-висока степен на физическата и психическата дееспособност.

Внедряването на съвременните научно-технически постижения в учебно-тренировъчния процес е обективна необходимост.

Научно-приложната дейност е призвана да изучава постиженията на световната и нашата наука и практика и да разработва съответни методики (технологии) за внедряване. Тя има за задача да установява състоянието и степента на тренираност на спортиста, да разкрива възможностите за натоваване и развитие на спортната форма, да открива измененията в енергетичния баланс, да предпазва от пренатоваване и отклонение в здравословното състояние, да съдейства за по-правилното усвояване и усъвършенстване на техниката, т.е. да дава диагноза на тренировъчните състояния, обяснения за генезиса им, прогноза и методически обосновано предложение за характера на по-нататъшната тренировъчна работа.

Ефективното внедряване на научните постижения в практиката изисква наличието на няколко основни предпоставки:

1. Научни постижения
2. Информация за научните постижения
3. Научно-приложна база
4. Кадри
5. Научно-приложни звена
6. Обекти
7. Организационна система за научно-приложна дейност.

Системата за научно осигуряване на СОП се състои от основните компоненти от точка 2 до 6 включително, а самата тя е и организационната система за научно-приложна дейност.

1. Научни постижения. Такива има в България и в другите страни на света. Задачата на системата за научно осигуряване (СНО) е да ги изучава и използва за практиката в СОП.

2. Информация за научните постижения. Това е една от най-важните предпоставки за нормалното функциониране на научното осигуряване. В света ежедневно се публикуват множество научни статии, доклади и съобщения, провеждат се научни конгреси, конференции, симпозиуми и др.

Големият поток от научна информация предизвиква създаването на информационни центрове и институти за събиране, класифициране и съхраняване на информацията.

Съществуват два вида източници – официални и неофициални. Информацията от двата класа източници е предпоставка и задължително условие за научно-приложна дейност. България разполага със сравнително малък научен потенциал в областта на спорта, което ограничава възможностите за големи изследвания и глобално развитие на науката за спорта. За БСФС, който не разполага с научен институт, от решаващо значение е събирането и обработката на информация за научните, методическите и техническите постижения у нас и в чужбина и тяхното своевременно внедряване в практиката.

Важен момент в използването на чуждия опит и постижения е разработването на технология (методика) за внедряването им. За разлика от икономиката, където технологията може да се закупи във вид на документация, образци, лицензии и др., в спорта това не може да стане. На този етап от развитието на българския спорт технологиите (методиките) се разработват диференцирано от най-добрите треньори и сътрудниците на научно-приложните лаборатории и на ВИФ „Г. Димитров“. Не може да има никакво съмнение, че бъдещето на спорта в България е в пряка зависимост от изучаването и използването на най-добрите научни, методически и спортно-технически постижения на световната спортна наука, методика и практика.

3. Научно-приложна база. Тя би могла да се класифицира генерално на база за тренировка, за контрол на тренировката, за състезания и за възстановяване. Базата за тренировка и състезания причисляваме към научно-приложната база, тъй като тя трябва да създава условия и предпоставки за научно протичане на тренировъчния и на състезателния процес. В това ни убеждава както световният, така и нашият опит в борбата,

вдигането на тежести, леката атлетика, бокса и др. Научно-приложната база следва да бъде комплексна (в четирите направления), за да отговори на научно-методическите изисквания на олимпийската подготовка.

а) *Базата за тренировка трябва да бъде на високо ниво, за да позволи научнообоснована тренировка.* Тя трябва да бъде: комплексна (в смисъл за натоварване и възстановяване) и специализирана (в смисъл за отделен спорт и за изграждане на отделни качества.) Най-добрата комплексна база за тренировка е на Белмекен, но тя не е достатъчно специализирана, т.е. няма достатъчно специфично оборудване за отделните спортове и за работа за отделните качества.

б) *Базата за контрол върху тренировъчния процес има голямо значение.*

Управлението на спортната тренировка предполага преди всичко осигуряването на надеждна информация за хода на тренировъчната работа. Точната диагностика на функционалното и психическото състояние на спортистите при динамичните, периодичните и експертните изследвания (експертизи), заедно с педагогическите наблюдения, са обратната връзка, която разкрива пред спортните педагози големи възможности да регулират правилно тренировъчния процес, като дозират натоварванията до предели, близки до максималните възможности на всеки спортист.

Прецизната диагноза на състоянието на спортиста зависи от много фактори, но на едно от първите места трябва да се постави адекватността на прилаганите методики. Използването на диагностични методики, които „надникват“ в интимните особености на развитието на спортната форма, е невъзможно без модерно материално-техническо оборудване. За кратък период БСФС успя да снабди с модерни апарати и съоръжения лабораториите по проблемите на спортната тренировка, спортната физиология, спортната биохимия, спортната психология, центъра за научна информация и документация и електронната лаборатория. Те внедряват с успех много надеждни методики и подпомагат съществено българските спортисти в техния поход към върховете на спортното майсторство. Само от лабораториите по спортна физиология и биохимия са проведени повече от 14 000 изследвания със спортисти през един олимпийски ци-

къл. Сега информацията от лабораториите е неделима част от практическата работа на всички треньори на националните и олимпийските отбори както по отношение на текущото управление на тренировката, така и за подбора на най-добре подготвените спортисти за участие в световни първенства и олимпийски игри.

За обслужване на детско-юношеския спорт към отборите на физкультурните дружества и на ОС на БСФС са изградени проблемни научно-приложни лаборатории в градовете Русе, Плевен, Варна, Бургас, Сливен, Пловдив, Видин, София (ЦСКА, „Левски-Спартак“, „Славия“) и др.

в) *Базата за състезания е един от факторите за постигане на висок резултат и е един от обектите за приложение на научните и техническите постижения.* Базата за състезания като обект на науката бихме могли да разделим на два основни дяла:

- база, създаваща условия за постигане на по-високи резултати;
- база (измерителна апаратура) за регистриране на спортните постижения.

По-революционна е базата от първия дял. Тя е катализатор за промяната на техниката и на методиката на обучение и тренировка. Характерен е примерът с овчарския скок, където смяната на пръта води до промени и в техническото изпълнение и създава условия за по-високи резултати. Подобно е положението с лодките и греблата (в гребането), с щангите (при вдигането на тежести), със ските, стрелбата, ветроходството и др. За едно десетилетие се премина от земената кортова писта през битумната и се стигна до тартановата, която създава възможности за по-високи резултати в леката атлетика.

Непрекъснато се усъвършенства и екипировката за състезанията.

Трудно можем да си представим високия връх на световния спорт без постиженията на науката и техническия прогрес в усъвършенстването на спортносъстезателната база.

г) *База за възстановяване.* Тук спадат онези апарати и съоръжения, които се използват за възстановяване на спортистите. Тази база, както и самото възстановяване има комплексен характер, поради което се използват постиженията на науката за физикално, медикаментозно и психическо и методическо възстановяване. В спортния комплекс „Ди-

анабад“ в София построихме и използвахме Център за възстановяване, отговарящ на повечето от тези потребности.

4. Сътрудници. Те работят по научното осигуряване и са с различни специалности и профили – спортни педагози, организатори, медици, физиолози, биохимици, математици, инженери, както и среден изпълнителски персонал. В НПЛ на БСФС работят щатни, хонорувани и обществени кадри. За 6 години щатните бройки на НПЛ нарастват от 15 през 1966-а на 71 през 1972 г., или с прираст от 56 бройки.

5. Научно-приложни звена. Това са лабораториите по функционална диагностична лаборатория, психология, кино и фото, спортна тренировка и биохимия и кабинетите към тях. В научното осигуряване на СОП вземат участие още ЦИД (Център за информация и документация) и съответните специализирани органи на РЦСМ. Създадени са осем филиала на НПЛ в страната и две подвижни лаборатории на ЦС на БСФС.

6. Обекти на научно-приложната работа. Това са отделните спортисти, отбори, школи и спортни училища. Смесът на цялостната научно-приложна дейност е да се стигне до обекта, където става внедряването на научно-техническите новости в практиката. Спортистите, т.е. обектите, имат базисен характер по отношение на научните постижения и информацията за тях.

Приемайки отбора и спортиста за базис, ние по същество приемаме, че учебно-тренировъчният процес има доминиращо положение по отношение на научно-приложната дейност. Тази постановка дава възможност за изграждането на правилна система за научно-приложна дейност, в която изпъква с огромна сила ролята на командира на производството – треньора. Треньорът е не само консуматор, а активен участник и ръководител на научно-приложната работа. Той получава информация от отделните звена, която най-често е съпроводена с принципни препоръки. Конкретизирането на препоръките, тяхното технолизирание и внедряване е дело на треньора. Той взема решението и ръководи измененията в тренировъчния процес, той носи лична, служебна и обществена отговорност за внедряването на научните постижения. Учебно-тренировъчният процес се превръща вече в научно-изследователски, в процес на изключително високо професионално и

научно ниво. Тази постановка чертае в перспектива физиономията не само на тренировката, но и на подготовката на кадрите за нея.

7. Организационна система за научно-приложна дейност. Тя се изменя в зависимост от обема, характера и съдържанието на научно-приложната дейност и от наличната апаратура, кадри, лаборатории и кабинети. В началото (1964 г.) ръководството на научното осигуряване се осъществява от Научно-методичен съвет (НМС), по-късно – от комисия към СВСМ, сетне – от отдел „Наука“, и отново от комисия. СВСМ ръководи научната комисия, която от своя страна осъществява прякото ръководство над лабораториите и функционално – над научно-методическите комисии на федерациите. Националните проектоолимпийски отбори имат структурни връзки с лабораториите и комисииите. От този механизъм на въздействие върху отборите по-постоянни и по-силни са взаимодействията с лабораториите и съвсем анемични са взаимодействията с комисииите на федерациите. Научната комисия се оглавява от зам.-председател на СВСМ и в нея влизат ръководителите на лабораториите и представител на РЦСМ. В зависимост от обсъжданите проблеми в състава на съвещанието се привличат допълнително треньори, лекари, ръководители на научно-методични комисии към федерациите и др. Всяка лаборатория има свое ръководство. Комисията и лабораториите работят по годишен и по тримесечни планове и графици за експертни изследвания, които се утвърждават от СВСМ. Научно-методичните комисии на БСФ (български спортни федерации) с много малки изключения не вземат активно участие в научното осигуряване.

От декември 1973 г. научната комисия на СВСМ се преустройва в КНПД (Комисия за научно-приложна дейност), която получава статут и на съвместен орган на ЦС на БСФС и на ЕЦНПКФКС (Единен център за наука и подготовка на кадри за физическата култура и спорта), или сегашната Национална спортна академия.

Изградена и оформена по този начин, системата за научно осигуряване извършва голяма по обем и на сравнително високо равнище научно-приложна дейност, главно по контрола върху протичането и съдържанието на тренировъчния процес.

Медицинско осигуряване

В системата на медицинското осигуряване различаваме следните шест основни направления.

- профилактика;
- диагностика;
- лечение;
- рехабилитация;
- контрол (медико-биологичен);
- възстановяване и биостимулиране.

Формирането на подсистемата за медицинското осигуряване започна в олимпийския цикъл Токио – Мексико. До Токио медицинското осигуряване се извършваше от хонорувани лекари и нямаше изградена система. Републиканският медико-физкултурен диспансер по това време осъществяваше само методическо ръководство и контрол над хонорувани лекари. След олимпиадата в Токио бяха назначени 4 щатни лекари и се създаде медицинска комисия към СВСМ. С това започна динамичното изграждане на подсистемата. Решаваща роля в това отношение имаше Националната треньорска конференция през 1966 г., след която се пое курс към големи тренировъчни натоварвания.

На конференцията категорично бе обоснована необходимостта от медицинско осигуряване, като профилактика, охрана на спортния труд и повишаване ефективността на спортната подготовка. Броят на лекарите на националните олимпийски отбори нарасна от 4 през 1966 г. на 15 през 1972 г. Броят на кадрите, работещи в РЦСМ, бележи непрекъснато растеж и от 36 стигна до 135.

През 1967 г. по разработка на РЦСМ и предложение на медицинската комисия към СВСМ се утвърди „Указание за работата на лекарите към националните проектоолимпийски отбори“.

Това бе първият организационно-методичен нормативен документ за медицинското осигуряване на олимпийските състезатели. По силата на този документ РЦСМ отдели олимпийските състезатели от останалия свой контингент и ги взе на специален отчет.

Чрез указанието бяха въведени:

- а) задължителни диспансерни прегледи в началото на подготвителния

период и в началото на състезателния период. Прегледите имаха комплексен характер – включваха клинични, параклинични и функционални изследвания. Лекарите на отборите се задължаваха да осигуряват състезателите, да участват в прегледите, да информират треньорите за резултатите и да изготвят специален план за лечение, ако се налага;

б) етапни контролни прегледи – 3-4 пъти годишно лекарят на отбора сам, а при нужда и с помощта на съответните специалисти от РЦСМ осъществяваше задълбочен контрол върху здравословното състояние на спортиста;

в) текущи лабораторни изследвания – провеждаха се ежедневно от лекаря на отбора;

г) лечебно-профилактични мероприятия – осъществяваха се по специално изготвен от лекаря план;

д) санитарно-хигиенни мероприятия – тук работата на лекаря на отбора се изразяваше в контрол върху хигиенното състояние на местата за тренировка, за живеене и хранене и в провеждането на здравна просвета (лекции, беседи, консултации);

е) динамични изследвания и наблюдения (медико-биологичен контрол);

ж) самоконтрол на спортиста;

з) рационализиране на храненето и витаминизирането на спортистите.

По всички тези направления в указанието бяха утвърдени съответни нормативи. Контролът по спазването и изпълнението на указанието бе възложен на медицинската комисия към СВСМ.

През 1968 г. ЦС на БСФС и Министерството на народното здраве и социалните грижи обединиха своите щатни, материални, финансови, кадрови, методични и организационни ресурси в рамките на Републиканския център по спортна медицина (РЦСМ). На РЦСМ се възложи ръководството на медицинското осигуряване в рамките на СОП. Плановете и отчетите на РЦСМ в това отношение се утвърждаваха от СВСМ.

През 1970 и 1971 г. по решение на ЦС на БСФС и МНЗ с общи средства, щат и база бе създаден стационар за рехабилитация (с 40 легла и операционна). В него се приемаха за лечение и рехабилитация по-тежките случаи. По-късно стационарът прерасна в клиника, чийто дългого-

дишен ръководител бе проф. Димитър Шойлев (майстор на спорта по волейбол). След неговата кончина клиниката бе наречена на негово име.

Освен РЦСМ за лечение на травмирани и болни спортисти се използват (по решение на МНЗ) още травматологичните и други специализирани кабинети на Медицинската академия.

През периода 1969 – 1972 г. се дооформи структурно и организационно системата и се създадоха материални и организационни условия за нейното функциониране. СВСМ и РЦСМ изработиха и внедриха редица нови документи, регламентиращи работата на лекарите на отборите и на другите медицински кадри, между които са:

- указание за регистриране и отчитане на спортния травматизъм и неговата профилактика;
- указание за подобряване на организацията и съдържанието на храненето и за осигуряване на диференциран подход при определяне на хранителния режим;
- примерни менюта за спортисти;
- указание за съдържанието, показанията, дозировката и начина на приложение на някои специални медикаменти и биостимулатори;
- указание относно физиопроцедурите преди и след тежки тренировъчни натоварвания;
- модел за работата на лекаря на отбора;
- взаимоотношения и приемственост в обслужването на спортистите между специализираните кабинети на РЦСМ, лекарите на отборите и лекарите в ДФС и т.н.;
- сигнална система за динамично проследяване на отклоненията в здравословното и във функционалното състояние на проектоолимпийските състезатели.

Внедрява се и по-ефективна система за оперативно ръководство, планиране и отчет на дейността на лекарите на отборите в рамките на РЦСМ.

С цел по-пълна заинтересованост на федерациите и на старши треньорите на отборите и осъществяване на спортно-технически контрол и ръководство над медицинското осигуряване през 1969 г. СВСМ внесе допълнения и направи изменения в планиращата учебно-тренировъчна документация. В плановете (отборни и индивидуални) се включиха:

а) контролни функции

- ✓ медико-биологичен контрол
- ✓ медицински и функционални изследвания

б) система от възстановителни мерки

- ✓ възстановителни процедури и тренировки
- ✓ възстановителни и оздравителни лагери
- ✓ витаминизиране и биостимулиране.

Съответни изменения и допълнения се правеха и в личните отчетни картони на състезателите, т.е. взе се на отчет в СВСМ и тяхното здравословно състояние. СВСМ утвърди и „Основни насоки за планиране и съчетаване на учебно-тренировъчната работа с проблемите на възстановяването“. Внедри се индивидуална карта за плановооздравителни мероприятия, витаминизация и биостимулиране. По този начин се създаде и внедри единна документация по планирането на подготовката в спортнопедагогически и спортномедицински аспект, което е предпоставка за пълното адаптиране на медицинските мероприятия към изискванията на тренировъчния процес (по години, цикли, етапи и т.н.).

Извикана на живот от СОП и изградена за нейното обслужване, системата за медицинско осигуряване създаде възможности за по-голяма ефективност на СОП и има значителна роля и заслуги за олимпийския успех на България.

Финансово осигуряване

Финансирането се извършва в рамките на общата финансова дейност на БСФС. Средствата се набират от субсидии по държавния бюджет, което всъщност гарантира финансирането на дейностите на системата за олимпийска подготовка и ги прави независими от случайни фактори. Държавното субсидиране е една от нейните съществени и отличителни черти в сравнение с олимпийските системи в западните страни. Освен държавната субсидия БСФС използва за олимпийския спорт и средства от собствени приходи – спортното, входни билети от състезания, наеми, от международни състезания в България, такси и др. При създадения

механизъм на финансиране в ЦС на БСФС олимпийската подготовка и учебно-спортното направление в Съюза имат предимство. Това е нормално за една спортна организация, чието предназначение и същностна характеристика са тренировката и състезанието.

При разпределението на финансовите, материалните и другите ресурси се прилагаше не принципът „всекиму по лъжичка“, както бе през 50-те години, а всекиму според ранга в страната и според задачата за класиране на олимпиади, световни и континентални първенства. Всички спортове бяха подредени по тези показатели в следните четири групи:

I група – борба, вдигане на тежести, бокс, кану-каяк, академично гребане.

II група – лека атлетика, спортна стрелба, волейбол, спортна гимнастика и футбол.

III група – плуване, колоездене, фехтовка, джудо, конен спорт, баскетбол, хандбал, водна топка, модерен петобой и други олимпийски спортове.

IV група – неолимпийски спортове.

Прилагахме следния механизъм за подготовката на годишния бюджет на учебно-спортното направление, преди да се докладва в Бюрото на ЦС на БСФС: Бюрото за олимпийска подготовка (БОП), което след 1970 година се преобразува в Съвет за високо спортно майсторство (СВСМ), координираше дейността на федерациите, отделите и управленията на ЦС на БСФС по съставянето на спортните календари и плановете за подготовка на националните отбори, остойностяваше ги и ги отстояваше пред Бюрото и пред пленума, който утвърждаваше годишния бюджет. По този начин бюджетът финансира дейността и очаквания резултат и е динамичен фактор и двигател за развитие на спорта.

* * *

През септември 2015 г. посетих стадиона на гр. Хисаря.

Кипеше работа по неговото ремонтиране – бяха сменени дренажната инсталация и чимовеите на терена, пейките за публика и пистата и се асфалтираха подходите към съоръжението. Разговарях с техническия ръководител на ремонта, от когото разбрах, че финансирането е с европейски пари. Попитах го в коя група играе футболният им отбор? Хисаря няма такъв отбор, нито школа – отговарят ми. Защо се строи? – питам. Ами някой има интерес, бе отговорът и ми описа схемата на интереса. Някой получава комисиона, после прави търг за изпълнител и пак комисиона или подкуп и накрая се възлага ремонт. В тази схема липсва спортният потребител или собственик, няма я общинската спортна структура. Вероятно подобна схема се използва и другаде. Ако е така, скоро няма да излезем от батака.

Тук помествам таблицата с бюджета на БСФС за 1989 и проекта за 1990 година с докладната записка, в която се обосновават и аргументират бюджетът и основните насоки за неговото адаптиране към новите административни и икономически промени в страната, настъпили след 1990 г. Правя ги достойние на спортната общественост и ги оставям без коментар.

БЮДЖЕТ НА БСФС ЗА 1990 Г.

Решение № 2 от Протокол № 4 от 28.03.1990
на Бюрото на Съюзния съвет на БСФС

1. Приема проектобюджета на Съюзния съвет на БСФС за 1990 г., заедно с направените изменения и допълнение. Същият да се внесе в Пленума за обсъждане и утвърждаване. Отг.: проф. Г. Христов

2. Разпределението на средствата на физкултурните дружества и регионалните звена да се осъществи въз основа на единни принципи и нормативи, които да бъдат предложени на Пленума за приемане. Отг.: Ц. Ценов и Хр. Константинов

3. Целевите средства за федерациите да се разпределят съобразно задачите им от комисия. Срок: 15.04.1990 г. Отг.: Хр. Константинов

4. За решаването на нерешените с бюджета проблеми да се създаде извънбюджетна партия, в която да се набират надпланови постъпления. Отг.: Кр. Душков

5. Предлага на стопанските организации, Българския спортен тотализатор, „Спортни имоти и прояви“, ВСК „Дружба“ (Белмекен) и „Инфоспорт“ да обсъдят възможността за еднократно отчисляване на средствата по извънбюджетната сметка на Съюзния съвет от фондовете РТУ и „Резервен“. Срок: 25 април 1990 г. Отг.: Ръководителите на организациите и фирмите

6. Стопанска организация „Спортни имоти и прояви“ да представи в ръководството на Съюзния съвет плана за основен ремонт през 1990 г. Срок: 25 април 1990 г. Отг.: Ив. Владиславов

7. Да се изпрати до дружествата и клубовете указание за уреждане разплащанията между тях. Срок: 15 април 1990 г. Орг.: Ц. Ценов и Сл. Тепавичаров

8. Фирмите към Съюзния съвет на БСФС да отчисляват в бюджета 30 на сто от печалбата си и 60 на сто от реализираните нетни валутни приходи. Отг.: Ръководителите на фирмите

ПРОЕКТ!

Б Ю Д Ж Е Т
на Съюзния съвет на БСФС за 1990 година

/в хил.лева/

Показатели	1989 г.	проект 1990 г.	<u>1990</u> 1989 в %
1	2	3	4
А. ПРИХОДИ			
I. Собствени приходи			
1. Преходен остатък	850	1250	147,1
2. Отчисления от:			
а/ СО "БСТ"- 6 x 49	26515	26700	100,7
б/ СО "БСТ"- 5 x 35	-	2500	
в/ Данък оборот	9180	11100	120,0
г/ Доход от СО на БСФС	1350	1400	103,7
д/ Приходи от входни билети	60	75	115,4
е/ Печатни издания	370	500	135,1
з/ Други приходи	60	200	333,3
Всичко р. I	38385	43725	113,9
II. Целеви средства			
1. Олимпийска подготовка /243 РМС/ по програми	26000	28000	
2. Особено важни спортове	2200	-	
3. Капитално строителство	6625	-	
Всичко р. II	34825	28000	80,4
Общо приходи	73210	71725	98,0
Б. РАЗХОДИ			
I. Развитие на националния спорт			
а/ <u>Преки разходи на БСФ</u>			
1. Целеви средства за БСФ	19594	16500	84,2
2. ФРЗ и ЦО на БСФ	1170	1170	100,0
3. Награди по правилника	930	1226	131,0

2.

1	2	3	4
4. Средства за възстановяване	344	350	101,7
5. Лагер-сборове/чрез отдел СМ/	500	400	80,0
6. Издръжка на чужди специалисти	160	100	62,5
7. Издръжка на база по списък № 1	1735	1860	107,2
8. Помощи на заболели спортисти	10	20	200,0
9. МТО-екипи и съоръжения	1650	1960	118,2
10. Издръжка на спортни коне	100	120	120,0
11. Фонд "СБКМ"	33	33	100,0
Всичко:	26232	23729	90,5

б/ Непреки разходи за нац.отбори

1. Научно-изследователска дейност	1790	1790	100,0
2. Издръжка на ВСК "Дружба"- Белмекен	850	900	105,9
3. ФРЗ преподаватели във ВУЗ	100	100	100,0
4. ФРЗ на инструктори в ДКМС	30	-	-
5. Медикаменти и биостимулатори	450	600	133,3
6. Спортно разузнаване	25	30	120,0
7. Дейности ДЮС	82	60	73,2
8. Издръжка на ЕСШ/спорт и здраве/	280	180	64,3
9. Издръжка на ЦСУ "Олимпийски надежди"	832	890	107,0
10. Строителство и реконструкция на МСБ	8425	7600	90,2
Всичко:	12864	12150	94,4

Общо по р. I

39096 35879 91,2

II. Целеви средства за физкултура,
здравословен начин на живот и
развитието на спорта в ДЮС

1. Детски градини	350	350	100,0
2. Детски школи за физкултура и спорт	2993	3080	102,2
- за хонорари	300	300	100,0

3.

1	2	3	4
- за заплати	1850	1900	102,7
- за дейности	650	700	107,7
- за тестиране	193	180	93,3
3. Физкултурни и спортни календари на клубове	2210	2705	122,4
- ученически	587	765	130,3
- студентски	450	450	100,0
- на трудещите се	548	662	128,0
- по местоживеене	445	828	186,0
- от тях за пенсионери	53	43	81,1
- за оборудване	180	-	-
4. Републикански мероприятия на отраслови клубове и федерации	1120	800	71,4
5. Специализирани спортни школи и интернати	2564	2606	101,5
- за дейности	1820	1820	100,0
- за подадени деца в СУ през 89г.	430	706	164,2
- за стимули по приема за 1990г.	230	-	-
- издръжка на интернати	80	80	100,0
6. Регионални звена/СУ, РНПЛ/	6011	7250	120,6
- заплати на преподаватели	4311	5650	131,1
- лекторски	620	520	83,9
- дейност на СУ	300	300	100,0
- издръжка на РНПЛ	780	780	100,0
7. Представителни отбори на ДФС	4360	4850	111,2
- за подготовка на отборите	1530	2000	137,0
- заплати на спортисти	2830	2850	100,7
8. Стимули за качествени резултати, постигнати през 1989г.	1300	1520	116,9
9. Материална база	7200	8000	111,1
- строителство и МТО	1300	-	-
- издръжка на базата	5900	8000	135,6
Всичко по р. II	28108	31160	110,9

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА ПО БЮДЖЕТА

От Кръстю Душков – зав. отдел „Планово-икономически“
при Съюзния съвет на БСФС за 1990 г.

С приемането на Бюджета на Съюзния съвет за тази година се извършва една от първите стъпки за реализиране насоките и решенията на седмия ни конгрес. Ето защо неговото правилно формиране и разпределение придобива изключително голяма значимост, тъй като от първите крачки зависят крайните резултати.

Преди това е необходимо да се открият отправните начала, произтичащи от конгреса, и някои особености, въз основа на които да се изгради новата финансова политика. Като по-значими от тях могат да се посочат следните:

Първо. В съответствие с приетия курс към децентрализиране на дейности, права и отговорности да се увеличат финансовите средства на ДФС и намалят тези за централизираните дейности – на българските спортни федерации и на Съюзния съвет.

Второ. Независимо че от държавния бюджет не се предоставят субсидии за капитално строителство и за подпомагане издръжката на специализираната спортна база, да се заделят необходимите средства от собствени източници.

Трето. Критерий при планирането и разходването на средствата да бъде осигуряването на по-висок социален, спортен или стопански ефект. Въз основа на него да се прецизират плановете за тази година и снемат нискоефективните или неефективни мероприятия. Особено внимание следва да се обърне на международния и вътрешния спортен календар, на „правителствените“ масови прояви и др.

Четвърто. БСФС, независимо от спецификата на дейностите си, трябва да се насочи към пазарна икономика. Тоест:

- Да се разширява броят и обемът на платените физкултурни и спортни услуги;
- Увеличаване броя на самофинансиращите се мероприятия;
- Въвеждане на такси при някои спортове за школниците от ДСШ и ССШ и акордната организация на труда при треньорите;
- Съобразно конкретните условия и възможности да се организират доходоносни спомагателни стопански дейности;
- Да се разширява спонсорската и рекламната дейност във и извън страната.

Пето. Смело и повсеместно да се внедряват действени икономически лостове за повишаване на материалната заинтересованост от осигуряването на повече приходи и за рационално разходване на предоставените ресурси.

Въз основа на посочените отправни начала се предлагат и някои нови моменти във финансово-икономическата политика на БСФС, като:

- Въвеждане на принципна постановка, че отчисленията от тото-играта „5 от 35“ се насочват **само** за модернизация, реконструкция и строителство на материална спортна база.

- Увеличаване процента на ДФС за отчисляване на постъпленията на Тото 2 от 12,6% на 15%, а от „5 от 35“ – на 20%.

- Увеличаване на обема на целевите средства за ДФС, като тяхното разпределение се осъществява въз основа на единни нормативи и приетите планови задачи.

- За компенсирание на намалената държава субсидия от 14 млн. лв. общо за БСФС на всички съюзни организации се разрешава да организират спомагателна стопанска дейност, без ограничения за щат, лимит и др.

Въз основа на посочените съображения на Вашето внимание предлагаме приложения проект на бюджет на Съюзния съвет за 1990 г. в размер на 71.7 млн. лв. Независимо от това, че той е с 2% по-малък от този за 1989 г., може да се окачестви като един добър бюджет. В приходната му част настъпват положителни структурни промени. Относителният дял на собствените приходи в общия обем нараства с 8,6 пункта – от 52,4% на 61%.

С разпределението на бюджета се конкретизира политиката на Съюзния съвет. В сравнение с 1989 година целевите средства за ДФС се предлага да нараснат с 10,9 на сто и да бъдат намалени средствата за общосъюзни централизирани дейности с 24,4%, а за развитие на националния спорт – с 8,8%. Вследствие на това настъпват изменения в структурата на разходите.

Относителният дял на средствата за ДФС в общия обем на бюджета на Съюзния съвет нараства с 5 пункта – от 38,4 на 43,5%.

Този факт е основният отличителен белег на новата финансова политика.

Разходи общо (в %)	1989 г. – 100%	1990 г. – 100%
От тях за:		
а) националния спорт	53,4	50,0
б) целеви средства за ДФС	38,4	43,5
в) Съюзен съвет на БСФС	6,8	5,1
г) резерв	1,4	1,4

С предлаганите средства за развитието на националния спорт се задоволяват над 90% от финансовите потребности на федерациите (БСФ). Разликата следва да се покрива със собствени средства или от рационално разходване на субсидията. За прилагането на такъв подход се създават и икономически условия. От 1 април т.г. БСФ преминават на отделни банкови сметки.

Чрез бюджета на Съюзния съвет се гарантира изпълнението на задачите по олимпийската програма вместо по 24 спорта по 18. За всички федерации са осигурени средства за заплати, периодични лагер-сборове, екипировка, награди за спортисти и др. Средствата за участие в световни и европейски първенства се предлага да бъдат осигурени само на тези, които имат реални шансове за класиране в шестицата. По-голяма част от участията в турнири ще бъдат за сметка на собствени средства на федерациите и дружествата.

Осигуряват се и необходимите средства за научноизследователска и внедрителска дейност в спорта, за Централното спортно училище, за довършване строителството на предходните обекти от националната база и за други дейности, свързани с развитието на националния спорт.

Целевите средства за ДФС са структурирани по ешелони на физическата култура и спорта. Най-голям ръст се предлага за дейностите, свързани с реализирането на социалната функция, т.е. за водене на здравословен начин на живот (с 22,4%). Ограничават се средствата за представителните масови мероприятия (републикански първенства на ученици, студенти и т.н.)

Особено внимание е отделено на спортните училища, на които са осигурени средства за въвеждането на новите заплати без съкращаване на спортнопедагогическите кадри. За частично компенсирани на разходите по децентрализираната подготовка се завишават средствата за подготовка на представителните отбори (с 11,2%) и за крайни качествени резултати (с 16,9%).

С 2,1 млн. лв. се увеличават субсидиите за издръжка на материалната спортна база. Този ръст предлагаме да бъде разпределен предимно в онези райони, където има спортни училища.

Целевите средства ще бъдат разпределени по ДФС въз основа на плановете задачи за 1990 г. и постигнатите качествени резултати през 1989 г.

Предвид, че отчисленията от тото-играта „5 от 35“ се насочват главно за строителство на база в ДФС, то в бюджета на Съюзния съвет не се предлагат средства за подпомагане строителство в кметствата и общините. По този начин се преодолява и твърде големият субективизъм, който досега е прилаган при тяхното разпределяне.

С намаляването на функциите на центъра се предлага намаление и на разходите по издръжката. На критичен анализ са подложени всички разходи и са снети от финансиране неефективните мероприятия. Издръжката на Спортната палата е планирана реално. В нея са включени всички разходи, заплати на персонала по поддръжката, ПТТ, отопление, осветление, поддържане на хигиена и др.

Намаляват се и средствата за апарата на Съюзния съвет по всички елементи. Тук следва да се отбележи, че за издръжката на апарата не се ползват средства от спортния тотализатор и субсидии от държавния бюджет. Апаратът се издържа само от преотстъпените от държавата данъци, начислявани в стопанските организации.

С предлагания за обсъждане бюджет остават нерешени някои въпроси:

Първо. Не се осигуряват 2,5 млн. лв. за започване на ново строителство на обекти със стратегическо значение.

Второ. Не са осигурени около 1,2 млн. лв. за разплащане на извършеното строителство по проведеното Световно първенство по кану-каяк в Пловдив през 1989 г.

Трето. Не са предвидени и средства за Световното първенство (юноши и девойки) по лека атлетика 1990 г. в Пловдив, тъй като при заявяването на домакинството е направена обосновка, че мероприятието ще се самофинансира. От организационния комитет на първенството се предлага да бъдат осигурени сега около 1 млн. лв.

Четвърто. От бившето ръководство на ЦС на БСФС има поети ангажименти за подпомагане строителство в страната за около 600 хил. лв., които също не се предвиждат, тъй като финансирането им следва да се осигурява чрез отчисления от играта „5 от 35“.

При това положение са необходими около 4,5 млн. лв. допълнително. За осигуряването на тези средства следва да се търсят извънбюджетни средства. Възможности за това има чрез:

- Провеждане на извънреден тираж на Тото 2;
- Целево вземане на средства от фонд РТУ и „Резервен“ на СО БСТ, СО СИП и ВСК „Дружба“ – Белмекен;
- Реализиране на надпланови постъпления от Българския спортен тотализатор;
- Намаляване на резерва от бюджета;
- Намаляване на някои от разходите на регионалните и централизираните дейности.

Предложеният проектобюджет на Съюзния съвет е съставен въз основа на подробни разчети, разработени и обосновани от специалисти от Съюзния съвет. След неговото обсъждане и уточняване предлагаме той да бъде внесен в Пленума на СС за утвърждаване.

Зав. отдел „Планово-икономически“
(Кр. Душков)

Материално-техническо осигуряване

Във века на научно-техническата революция и в етапа на бурното развитие на олимпийския спорт материално-техническото осигуряване изпълнява важни функции – създава и поддържа материалната база за тренировка и състезания, за настаняване и прехрана, за екипировка, за транспорт и т.н. Оставени сами на себе си, спортистите, федерациите, дружествата и клубовете не биха се справили успешно с огромните материално-технически, битови, транспортни и прочие проблеми. Тази голяма, трудоемка дейност в СОП е възложена на специализиран орган – отдел „Спортен“ на управление „Спортни имоти и прояви“ (УСИП) при ЦС на БСФС.

Основна задача на УСИП е да работи за издигане ръста на спортното майсторство, като поема свързаната с това стопанска, техническа и административна дейност. Тази своя задача УСИП изпълнява, като осигурява:

- битовите и тренировъчните условия за лагер-сборовете;
- битовата и състезателната база за реализиране на спортния календар.

Материално-техническото осигуряване на олимпийската подготовка има 4 главни направления:

- строителство;
- обзавеждане и екипировка;

- поддържане на базата;
- експлоатация на базата и обслужване на олимпийската подготовка.

Първите три направления се приемат като дадени или създадени условия за СОП, но те не се управляват от нея, т.е. не влизат в системата, а са условия за нейното съществуване. В този смисъл те изпитват силното влияние на СОП като потребител и заявител.

Четвъртото направление е най-тясно свързано с дейността на СОП и се осъществява в рамките на цялостната олимпийска подготовка.

До 1965 г. за нуждите на националните проектоолимпийски отбори се построява само тъй нареченото „олимпийско село“ в „Дианабад“ с около 80 легла и без нито едно закрито спортно съоръжение. Началният период на оформянето на съвременна СОП предизвиква и бурното разрастване на материалната база. Построяват се последователно „Спортпалас“ (Варна), базите в Созопол, Петрич, Белмекен, „Дианабад“, „Раковски“ (София). Изграждат се бази в основни центрове, които се използват и за подготовка на националните отбори, като: Кюстендил, Сопот, Варна, Етрополе и др. Построената и обзаведена база се предава на УСИП, който я поддържа и чрез нея обслужва тренировъчния процес на проектоолимпийските отбори и реализирането на международния и републиканския спортен календар. Задачата на СОП е да организира оптималното използване на базата. Това се осъществява чрез отдел „Спортен“ на УСИП, който осигурява материално-технически тренировъчния процес и спортния календар. По този начин се освобождават от несвойствена дейност СВСМ, БСФ и старши треньорите и се създават условия за тяхното по-рационално използване по предназначение, квалификация и подготовка.

За провеждането на лагер-сбор се извършват следните дейности: осигуряват се легла, хранене, терен за тренировки, транспорт за отбора, транспорт за допълнително обзавеждане на терена (залата). По време на лагера се стопанисва допълнителното обзавеждане, уреждат се всички битови проблеми на отбора, а след завършване на лагера се уреждат финансовите сметки с базата и се връщат хората и материалната част обратно.

За организирането на дадено състезание отдел „Спортен“ има следните задължения: осигурява транспорт за отборите и материалната част,

украса на обекта, разпределение на уредите (тепих, ринг, гимнастически или атлетически уреди и др.) по игралното поле, химни (при международни прояви) и озвучаване, подготвя материално-технически откриването и закриването и др.

Отдел „Спортен“ извършва голяма по обем организационно-техническа и административна дейност, с която допринася за повишаване ефективността на тренировъчната и състезателната дейност. Механизмът на взаимодействие между него и федерациите е на базата на заявките. По специални формуляри (поотделно за тренировка и за състезание) федерацията или старши треньорът 15 дни преди началото на мероприятиято подава в отдела писмена заявка. От 1972 г. се въвеждат комплексни планове за материално-техническо осигуряване на лагер-сборове и състезания. Изработването на комплексния план става преди започването на новата учебно-спортна година по писмени заявки на федерациите за цялата година. След приемането на плана федерациите имат задължение да уведомяват отдела само ако се налагат промени.

Най-общо казано, преди се строеше предимно производствена база за спортисти, а сега предимно представителна база за зрители или, с други думи казано, преди – за здраве и спорт, а сега за развлечения и търговия.

ЗА ПО-ВИСОКА ЕФЕКТИВНОСТ В РАБОТАТА НА СПОРТНИТЕ ЦЕНТРОВЕ В СТРАНАТА (IV пленум на БСФС, 1978 г.)

На два последователни конгреса (IV и V) БСФС се занима с проблемите на центрoвете и в резолюцията на V конгрес бе записано: „ЦС на БСФС да разработи принципна схема и конкретни организационни форми на отделните типове центрoве и да издаде нормативни документи за тяхната работа, оценка и стимулиране на получените резултати“.

В много кратки срокове след Петия конгрес, състоял се на 25.02.1977 г., председателството на ЦС на БСФС утвърди работна група под мое ръководство, която да анализира дейността на Съюза по развитието на центрoвете и да предложи мерки за подобряването ѝ. В нея бяха включени деятели и специалисти от федерации и отдели на ЦС на БСФС, от окръжни съвети на Съюза и от дружества за физическа култура и спорт, а също

така и представители на спортните структури на профсъюзите, Комсомола и просветното министерство. За да направим снимка на съществуващото състояние в страната, утвърдихме методика за анализ и формуляр за събиране на информация с 33 показателя. След получаването на формулярите всичко това обобщихме и отразихме в доклад и в проект за решение на пленум. Двата документа бяха озаглавени еднакво – „За по-висока ефективност в работата на спортните центрове в системата на БСФС“.

Пленумът, популярен сред спортната общественост от онова време като Четвърти пленум на БСФС (1978 г.), изслуша доклада, запозна се с проекта за решение и след творческа дискусия ги одобри. Ще охарактеризирам накратко съдържанието на доклада и ще се спра по-подробно на изводите и концепцията. Чрез цитати от доклада и решението ще се опитам да покажа какво е било равнището на компетентност на тогавашното ръководство на БСФС. В самото начало на доклада е формулирана следната задача:

Нашият пленум трябва да обсъди състоянието на работата по развитието на спортните центрове в системата на БСФС и да внесе необходимите корекции в нея с оглед още по-ефективното използване на територията и спортния потенциал на страната (стр. 4).

След това се аргументира кое налага такъв подход.

Бързите и стабилни темпове на техническия прогрес в световен мащаб, усъвършенстването на формите на управление и внедряването на новите постижения на науката във всички сфери на човешкия живот доведоха и до невидан подем на спорта в света.

Това, което до вчера се считаше невъзможно за отделния човек, сега вече е масова практика. През последните 4-5 години световният спорт показва изключителни темпове на развитие.

Олимпийските игри заемат особено място в историята на световния спорт, култура и наука. Те са критерий за състоянието на световния спорт и на спорта в отделните страни. Олимпийските игри са мощен фактор за прогреса на спорта, нямащ равен на себе си. Той мобилизира усилията на спортисти, треньори, деятели, медицински и научни работници за изучаване и разкриване възможностите на човешкия организъм.

Ето защо анализът на олимпийския спорт и анализът на представянето на отделните нации разкриват редица закономерности и тенденции, които следва да знаем и да се съобразяваме с тях при нашата бъдеща дейност (стр. 4).

Анализирано бе представянето на първите 15 нации в Мюнхен и в Монреал. В програмата на игрите са включени 21 вида спорт. Само Съветският съюз (СССР) покрива пълната програма, Федерална република Германия (ФРГ) – 18, Германска демократична република (ГДР) – 17, а останалите държави – от 6 до 15 спорта. Ние се класираме два пъти на 8-о място, като печелим точки по 7 спорта. По-малко от нас, с по 6 спорта, са Япония (в Мюнхен) и Румъния (в Монреал). Логиката сочи необходимостта от увеличаване броя на спортовете у нас с възможности за класиране на спортисти или отбори до 6-о място. Разглеждат се структурите на националните спортни системи и механизмите за тяхното управление на следните страни (поотделно за всяка от тях): Съветски съюз, САЩ, ГДР, Унгария, Полша, Франция.

В края на този преглед се правят два извода: „Челните спортни нации са преминали от екстензивно към интензивно развитие на високото спортно майсторство“ (стр. 14) и „Там са оформени в относително самостоятелни подсистеми, макар и в различна степен, масовият спорт и високото спортно майсторство... Това... се е наложило поради изместването на центъра на подготовка на олимпийския спортен резерв от масовия спорт въобще в масовия детско-юношески спорт“ (стр. 14-15).

Интерпретира се влиянието на тези тенденции върху нашата спортна действителност и се предлага да се ускорят темповете на преминаване от екстензивно към интензивно развитие на спорта. В доклада се предлага следната **концепция**:

Повишаването на ефективността и качеството на определен вид дейност става преди всичко за сметка на засилване на ролята на субективния фактор, но това не означава, че само субективният фактор ще реши проблема. Подценяване ролята на обективните условия и фактори би взривило идеята за интензивно развитие на спорта.

Обективни условия и предпоставки са необходими не само за високото спортно майсторство, но и за масовия спорт. На тях трябва да се гледа като

на база за ефективно, интензивно и рационално прилагане и използване на субективните фактори, които само при тези обстоятелства биха играли решаваща роля. С други думи, за да се премине от екстензивно към интензивно развитие, е необходимо наличието на определен екзистенц минимум от обективни условия и фактори, върху които да се приложи интензивно, т.е. качествено и ефективно субективно въздействие. Крайната цел на интензивното развитие на спорта е максималното използване на създадените обективни условия.

Трябва да се изяснят понятията „Дружество за физкултура и спорт (ДФС) – център за високо спортно майсторство“ и „Спортен център по отделен вид спорт“. В досегашната практика разлика не се правеше, но най-често водеща роля имаше спортният център по отделния спорт, който се изгражда независимо от категорията на ДФС. Тринайсетгодишният опит показва, че това е неправилно. Естествен център на високото спортно майсторство е Дружеството за физкултура и спорт (Обединеният спортен клуб) и то трябва да има не само водеща, но и решаваща роля. Интензификацията на спортното развитие в България трябва да се извършва чрез ДФС и чрез механизма за тяхното диференцирано управление, стимулиране и санкциониране.

А. Масов спорт

Основната цел на масовия спорт е да се укрепва здравето и дълголетието на човека, от една страна, и дееспособността и жизнеността на нацията, от друга. Обект на масовия спорт е човекът – от неговото раждане до дълбока старост. Масовият спорт играе и допълнителна роля – подбор на талантиливи деца и юноши за високото спортно майсторство.

Могат ли да служат на основната цел на масовия спорт всички олимпийски и неолимпийски спортове? Всеки спорт по принцип укрепва здравето на занимаващите се, но не всеки спорт може да бъде масово достъпен и желан за занимания и развлечения (стр. 28-29).

Системно-структурният подход в решаването на основната цел на масовия спорт изисква диференцирана разработка на средствата и методите на масово-оздравителната дейност, т.е. изисква се определянето на онези спортове и спортни дисциплини, които натоварват функционалните системи, а не психиката на човека, които са достъпни и желани от съответните социални и възрастови групи и за които са необходими минимални капиталовложения, парични средства, щатни треньори и т.н. Освен това е необходимо да се създаде и съответна леснодостъпна, подвижна организационна система (стр. 30).

Б. Високо спортно майсторство

В областта на високото спортно майсторство се работи за укрепване здравето на занимаващите се, за подобряване на физическите, спортно-техническите, интелектуалните и психическите им качества... с цел постигане на високо спортно постижение и победа...

Високото спортно майсторство също така се развива върху базата на обективно съществуващи условия и фактори. Към онова, което е необходимо на масовия спорт, трябва да се прибави потребността от непрекъснато реконструиране и модернизиране на съществуващата спортна база и инвентар, създаването на научно-приложни лаборатории, изграждането на система за селекция и начална подготовка, създаването на спортни училища и интернати, както и на съответна спортносъстезателна система...

От субективните фактори с най-голямо относително тегло са квалификацията на кадрите, тренировъчната методика и използването на науката в обучението, тренировката, състезанието и възстановяването, както и организираността на цялостната система за спортно майсторство. Поради редица социални, научни, методични и спортно-технически изисквания на нашето време високото спортно майсторство черпи своите кадри, селектира спортисти не пряко от масовия, а от масовия детско-юношески спорт, който се явява негова естествена база (стр. 30-31).

В. Детско-юношески спорт

Детско-юношеският спорт има две главни задачи, които се решават диференцирано: в масовия спорт – чрез средствата и методите на масово-оздравителната дейност, а във високото спортно майсторство – чрез специфичните средства и методи на спортното обучение и тренировка, приспособени за съответната възраст.

От данните, които приведохме в предишните раздели, се вижда, че детско-юношеският спорт е диалектичната връзка между масовия спорт и високото майсторство и може да бъде отнесен към първия или втория. Като се има предвид обаче, че самият ДЮС е разделен на масов спорт и спортно майсторство, където използваните средства и методи са различни, където и организационните форми и звена също са различни, то обективно той може организационно и методически да се раздели на две и да се придаде съответно към масовия и към представителния спорт (стр. 31).

Отново ще подчертая, че когато говорим за спортуване и за спорт, имаме две спортни подсистеми – масов спорт и високо спортно майстор-

ство. Към първата подсистема отнасяме всички органи, звена и дейности, свързани с масовото спортуване по местоживеене и месторабота, а към втората – всичко, свързано с началното обучение, тренировката и усъвършенстването. Пленумът бе посветен на втората подсистема и за това в доклада се предлага нейното преструктуриране.

Предлага се да се запазят досегашните 4 категории ДФС (екстрена, I, II, III). Да се разшири броят на ДФС – екстрена категория, от 14 до 34, като във всеки окръг се оформи най-малко едно ДФС – екстрена категория. В ДФС – екстрена категория, да се развиват масовият спорт и високото спортно майсторство. За да се създаде по-голяма конкретност, оперативност и за да се отговори на специфичните изисквания на високото спортно майсторство, в тези 34 ДФС да се изградят съвети за високо спортно майсторство (СВСМ). Съветът да бъде специализирано помощно структурно звено на ръководствата на ДФС – екстрена категория, предназначено да осъществява селекция, тренировка, спортно усъвършенстване и спортно майсторство. Неговата [на СВСМ] главна цел е да подготвя висококвалифицирани спортисти за участие в републикански и международни състезания и да създава предпоставки за постепенно децентрализиране на олимпийската подготовка. По този начин ще се създаде широк резерв от кандидати за националните олимпийски отбори, което ще изостри конкуренцията и ще подобри качествения състав на първите отбори на нашата страна. Повишаването на конкуренцията и подобряването на условията за спортна тренировка в СВСМ ще премахне съществените различия в постановката, периодизацията, съдържанието и протичането на учебно-тренировъчния процес между националните отбори и тези на СВСМ към ДФС – екстрена категория, както и различията във възстановяването и режима на живот на спортистите.

Взаимоотношенията между ДФС – екстрена категория, и СВСМ се определят от факта, че СВСМ е структурно звено на ДФС – екстрена категория. По силата на това обстоятелство се запазват всички механизми на въздействие на обществеността върху дейността както на дружеството, така и на съвета. По същество в съвета се концентрират досегашните дейности на отделите за високо спортно майсторство на ДФС и част от функциите на спортните секции, която касае учебно-тренировъчния процес. Освен това на пряко подчинение и като негова съставна част СВСМ получава сегашните права и задължения на ДФС по отношение на СУ, СИ, ССШ, ДСШ и ДТГ (детски тренировъчни групи). Освен тези звена в СВСМ

се изграждат отбори по всички спортове, застъпени в него за съответните възрастови групи.

За да се осигури компетентно и на високо професионално равнище ръководство на работата в СВСМ, е целесъобразно председателят и неговите заместници да се назначават от председателя на ДФС – екстрена категория, съгласувано с ОС на БСФС. Председателят на СВСМ е I зам.-председател на ДФС. Той и заместникът му по учебно-спортната работа са номенклатурни кадри на СВСМ при ЦС на БСФС, а главният треньор на съвета по отделния вид спорт – на съответната българска спортна федерация. Оперативното бюро на СВСМ се утвърждава от бюрото на ДФС – екстрена категория, съгласувано с ОС на БСФС.

Спортистите от всички звена на СВСМ, включително и служителите му, регистрират своето членство в БСФС чрез секцията на ДФС. Секциите имат да играят, както и досега, голяма роля като обществена основа за развитието на даден спорт в рамките на СВСМ или от „А“, „Б“, „В“ група. Обществеността ще помага и ръководи създаването на база, условия, социално-психологически климат, обстановка и т.н. Това обаче не изключва, а налага необходимостта и от специализирано ръководство на спортовете. Ето защо в рамките на СВСМ трябва да се изграждат групи по отделните спортове. Спортно-методически и организационен ръководител на спортистите от отделния спорт в СВСМ, в т.ч. и на групата е главният треньор...

Така урегулирани и регламентирани взаимоотношенията между ДФС – екстрена категория, и СВСМ създават реална база за диференциран подход в рамките на дружеството по изпълнение на задачите на БСФС в двете главни негови подсистеми – *масов спорт* и *високо спортно майсторство*. СВСМ поема специфичните функции на високото спортно майсторство, а всички останали органи на ДФС и най-вече спортните секции се съсредоточават в масовия спорт...

На територията на един окръг ще има само един СВСМ, което означава, че всички други ДФС – I, II, III категория, от дадения окръг ще подготвят кандидати и попълнения на местата в СУ, СИ или отбор на съвета по спортовете, развиващи се в СВСМ. Право на участие в републикански състезания по спортовете, развивани в клуба, има само той, т.е. всъщност съветът ще бъде сборен представителен окръжен отбор по застъпените в него спортове. Останалите ДФС от окръга ще имат право на участие в републикански състезания по онези спортове, които не се развиват в СВСМ, на които те са техен център от група „А“ и „Б“.

Предвижда се в СВСМ да се развиват от 2 до 10 спорта, което означава, че в някои окръзи ще се работи за високо спортно майсторство само по няколко спорта, а за масовост ще се работи по много повече спортове. За да се обхванат появилите се талантиливи деца и юноши от цялата страна, трябва да се разработи механизъм за тяхното насочване в други окръзи, където техният спорт е в СВСМ. Регулирането на тази дейност трябва да става чрез показателите на ДФП (Държавен физкултурен план), които следва да се изменят и пригодят към този механизъм.

Считаме за целесъобразно съветите към ДФС – екстрена категория, да бъдат разпределени в две степени. В първа степен да се включат онези, които имат принос към националния спорт от олимпийски игри и световни първенства, а във втора степен – онези, които имат принос от европейски първенства или дават национални състезатели за разширените състави на първите национални отбори. СВСМ се атестират веднъж на 4 години, т.е. в края на олимпийския цикъл. Тогава се определя и тяхната степен. Първата степен носи по-високи заплати, по-голям щат, повече субсидия и други привилегии. Както се вижда, съветите са относително самостоятелна система, която има вътрешна динамика и преминаване от степен в степен.

Чрез създаването на СВСМ българските спортни федерации получават възможност още по-компетентно да упражняват правата си на ръководители на своя спорт. Те ще контролират и методически ще ръководят учебно-тренировъчната работа в СК и СУ, както и в центровете на група „А“ и група „Б“. Освен това заедно със СВСМ при ЦС на БСФС, където те участват равносечно и пълноценно, ще влияят върху цялостната дейност на съветите, СУ и спортните центрове. Така постепенно ще пренесат опита от работата си с националните отбори в СВСМ и в центровете и ще тежат на мястото си като ръководители на спорта в страната.

В нашата страна има 990 ДФС, а дотук ние говорихме само за 34 от тях. За останалите 956 ДФС се предлага да се усъвършенства сегашната система на спортните центрове. С оглед на по-голяма диференциация се счита за целесъобразно спортните центрове да се оформят в 3 групи – „А“, „Б“, „В“. За всяка група центрове да се утвърдят изисквания, чието изпълнение да води до преминаване в по-горна, а неизпълнение – в по-долна група.

Центърът за високо спортно майсторство по отделен спорт е съсредоточаване на кадрови, методически, финансов, материален и др. потенциал по дадения вид спорт в определено ДФС с цел получаване на по-висока ефективност от тяхната дейност по високото спортно майсторство.

По своята количествена и структурна характеристика центровете по отделните видове спорт са:

Комплексни центрове за високо спортно майсторство, обхващащи всички възрастови групи от двата пола в зависимост от вида спорт.

- Център по даден вид спорт за двата пола, но само за възрастова група – мъже и жени или само за единия пол.
- Център по даден вид спорт за ДЮС – двата пола или само единия.
- Център по няколко еднородни дисциплини от даден вид спорт или само една дисциплина от един вид спорт.

Центрове от група „А“ са тези, които дават състезатели за националните отбори и имат принос от европейски и световни първенства (олимпийски игри). Те работят по планове, утвърдени от съответните федерации, и по изпълнение на плана за високите разрези.

Центровете от група „А“ се формират в ДФС I и II категория. В един окръг само едно ДФС може да има център от „А“ група по един от видовете спорт. Тогава останалите ДФС, вкл. и ДФС от екстрена категория, следва да селекционират и подготвят спортисти по съответния вид спорт за ДФС с център „А“ група.

Центровете от група „Б“ са тези, които дават национални състезатели в младежките и в юношеските национални отбори или излъчват МС (майстор на спорта), КМС (кандидат-майстор на спорта) и първоразрядници в съответствие с ЕРСК (Единна републиканска спортна класификация). Техните планове се утвърждават и контролират от ОС на БСФС.

Центрове от група „В“ са тези, които работят предимно с деца и юноши и подготвят носители на масовите разрези до втори разряд включително.

Броят на центровете за високо спортно майсторство по отделните видове спорт и категории да се определят от:

- стратегията и тактиката на БСФС в областта на националния спорт;
- значението на отделните спортове в зависимост от тяхната категоризация въз основа на съюзните документи;
- достигнатото равнище на спортовете в тяхното развитие;
- традициите и възможностите на отделните видове спорт в дадено ДФС;
- кадровите и материалните ресурси на Съюза за даден етап на развитие.

Изхождайки от изискванията за центровете по отделните спортове, предполагаме, че количествено те биха изглеждали така:

Група „А“ – около 75 броя;

Група „Б“ – около 180;

Група „В“ – около 300.

От различната комбинация на спортните центрове по отделните спортове и от тяхната количествена и качествена характеристика да се определя и категорията на съответното ДФС. Смятаме, че това би могло да стане приблизително по следния начин:

Екстрена категория – СВСМ, центрове от „Б“ и „В“ група;

Първа категория – с центрове „А“, „Б“ и „В“ група;

Втора категория – с центрове „Б“ и „В“ група;

Трета категория – без центрове, т.е. за масова дейност и масов детско-юношески спорт.

Предполагаме, че при прилагане на нормативните изисквания разпределението на ДФС по категории ще придобие приблизително следния вид:

Екстрена категория – 34 (сега са 14);

Първа категория – 70 – 80 (сега са 27);

Втора категория – 120 – 130 (сега са 54);

Трета категория – 766 (сега са 895).

За да имат стимул ДФС и центрoвете да преминават в по-горна категория или група, трябва в края на всяка втора година въз основа на получените резултати от международното представяне (националния принос) и изпълнението на ДФП (Държавен физкултурен план) Председателството на ЦС на БСФС да прекаатегоризира ДФС и центрoвете. Преминаването в по-горна категория да става веднага. Преминаването в по-долна степен да става след второто атестиране (ако и тогава резултатите не отговарят на категорията), за да се даде възможност на ръководствата на съответните ДФС да коригират своята работа. Както по-горе бе казано, в края на всеки олимпийски цикъл ще се извършва атестиране и на СВСМ, и на ДФС – екстрена категория, и ще се определя тяхната принадлежност към I или към II степен.

Главното в нормативната база за категоризирането да бъде стимулиране на динамичните, качествените и субективните фактори. В основата на нормативите да залегнат изискванията за изпълнението на плановите показатели и подготовката на спортисти за по-горните звена.

Всички анализи и препоръки, както и разработената концепция, бяха утвърдени от пленума. Деятелите и спортните специалисти от 70-те и 80-те години дълго време се ръководеха от решенията на популярния като Четвърти пленум на БСФС. В таблица 4 е показана в цифри картината през 1983 г.

Таблица 4

БРОЙ ТРЕНЬОРИ, ЦЕНТРОВЕ И СПОРТИСТИ ПО ФЕДЕРАЦИИ (1983 Г.)

ВИД СПОРТ	ТРЕНЬОРИ	БРОЙ ЦЕНТРОВЕ И СПОРТИСТИ							
		А		Б		ДЮС		брой центрове общо	брой спортисти общо
		центрове	спортисти	центрове	спортисти	центрове	спортисти		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Акробатика	100	10	1871	4	142	7	419	21	2432
Бадминтон	2	–	–	4	313	2	77	6	390
Баскетбол	250	16	4251	19	2544	28	2103	63	8898
Бокс	84	11	1414	8	938	2	128	21	2480
Борба св. стил	150	7	2548	10	2266	41	3786	58	8600
Борба кл. стил	303	12	3953	12	1570	60	4443	84	9966
Борба – самбо	12	–	–	7	477	3	126	10	603
Ветроходство	7	–	–	4	221	–	–	7	221
Вдигане на тежести	136	16	1925	17	1344	16	1055	49	4324
Волейбол	214	12	3220	18	2575	22	1676	52	7971
Водна топка	22	–	–	10	815	–	–	10	815
Гребане	68	8	1516	1	90	1	76	10	1682
Джудо	46	6	677	11	1326	4	176	21	2179
Кану-каяк	83	8	1674	1	69	3	64	12	1807
Колоездене	63	1	100	18	1212	4	189	23	1501
Конен спорт	56	3	136	19	545	10	195	32	876
Лека атлетика	521	18	8415	35	6932	76	4947	129	20 294

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Модерен петобой	13	–	–	4	168	–	–	4	168
Плуване	213	6	3090	8	4243	11	1235	25	8568
Ръгби	6	–	–	4	377	–	–	4	377
Скокове във вода	9	–	–	4	222	2	49	6	271
Ски	93	3	847	7	1200	2	218	12	2265
Спортна гимнастика	189	7	1654	9	888	8	412	24	1290
Спортна стрелба	58	9	1005	7	314	–	–	16	1319
Тенис	30	–	–	5	520	4	323	9	843
Тенис на маса	34	–	–	14	1152	14	569	28	1721
Фехтовка	25	2	248	6	427	1	104	9	782
Фигурно пързаляне	11	–	–	3	293	2	53	5	346
Хандбал	95	–	–	21	3472	15	1032	36	4504
Хокей на лед	15	–	–	5	804	2	147	7	951
Художествена гимнастика	72	6	1383	6	739	2	84	14	2206
Шахмат	36	5	396	9	577	13	629	27	1602
Подводен риболов	1	–	–	2	32	–	–	2	32
Стрелба с лък	3	–	–	5	65	1	6	6	71
ВСИЧКО	3019	166	40 323	317	38 875	356	24 321	839	

До Олимпийските игри в Сеул през 1988 г. кардинални промени не са правени, а само се усъвършенстваха отделни нормативни документи и се работеше по тяхното внедряване в практиката. Стабилността на националната спортна система се дължеше и на факта, че БСФС бе адаптирал своята дейност много добре към съществуващото в страната обществено-политическо управление.

БЪЛГАРИЯ В ОЛИМПИЙСКАТА ДЕСЕТКА МЮНХЕН'72

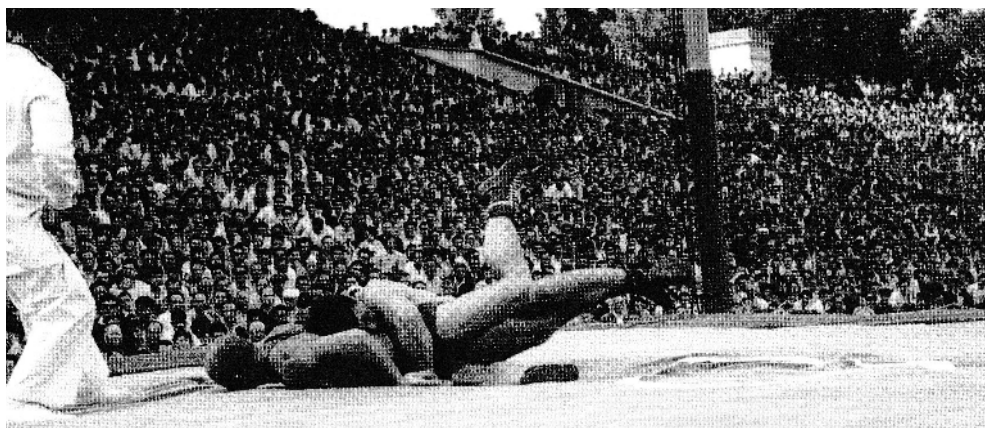
Вече подчертах, че системата за подготовка на олимпийските отбори функционираше в пълен обем и в движение се усъвършенстваха отделни нейни подсистеми. Набираше скорост изграждането на спортни училища и оптимизирането на подсистемата за детско-юношески спорт. На широк фронт се работеше по изпълнението на 48-о министерско постановление за развитието на борбата.

През 1971 г. София бе домакин на Световното първенство по борба, което се проведе на Националния стадион „В. Левски“, където всекидневно присъстваха по 15 000 – 16 000 зрители.

Борците ни се бореха отлично, многохилядната публиката за първи път вместо популярното дотогава „Хайде наш'те“ наложи мощното БЪЛ-ГА-РИ Ю-НА-ЦИ. Българските юнаци тогава спечелиха общо 19 медала, от които 4 златни, 9 сребърни и 6 бронзови. За първи път България спечели отборна световна титла. Отборен световен шампион стана Националният отбор по класическа борба.

Старши треньор на отбора бе Филип Кривиралчев. Два пъти преди тях „свободняците“ (отборът по свободна борба) през 1968 г., с треньор Райко Петров, и през 1970 г., с треньор Михаил Борисов, печелят европейската отборна титла.

С бързи темпове се развиваше отборът по щанги с треньор Иван Абаджиев, който стигна до третото място в света през 1971 г. в Лима (Перу) и до второто място на Европейското първенство през 1972 г. в Констанца (Румъния). Трите години след Мексико бяха най-плодовитите за нашите спортисти на световните първенства по олимпийските спортове в цялата история на дотогавашните им участия. За тези 3 години спечелихме 61 медала и 15 световни титли срещу 48 медала и 8 титли от всички световни първенства до 1968 г. включително (табл. 5). Подобна бе ситуацията и при точките от този вид първенства – 75,5 за 1969 г., 88 – за 1970 г., и 110 – за 1971 г. Вижда се, че Системата за олимпийска подготовка функционираше ефективно и се очакваше следващата година да се представим добре. На фона на тази оптимистична картина силно безпокойство предизвикваше провалът

Световно първенство по борба на стадион „Васил Левски“ в София, 1971 г.

на европейските първенства по бокс и по лека атлетика. Боксьорите спечелиха 6 медала на европейското през 1969 г. и нито един през 1971 г. На първенството в Мадрид, 1971 г., участвахме с пълен отбор, но само един от боксьорите спечели една среща и се качи два пъти на ринга. Всички останали паднаха още в първия бой. Бях ръководител на отбора и станах свидетел на провала. Лекоатлетите имаха шампион през 1969 г. и 3 медала от континенталното първенство на закрито през зимата и нито един медал и слабо представяне на европейското през лятото на 1971 г.

Националният отбор на класическа борба – световен шампион, 1971 г. В първата редица (от ляво на дясно): борците Александър Томов, Христо Трайков, Стефан Ангелов и треньорите Филип Кривиралчев и Динко Петров

Таблица 5

МЕДАЛИ ОТ СВЕТОВНИ И ЕВРОПЕЙСКИ ПЪРВЕНСТВА
ПО ГОДИНИ ПО ОЛИМПИЙСКИТЕ СПОРТОВЕ

ГОДИНА	СВЕТОВНИ ПЪРВЕНСТВА				ГОДИНА	ЕВРОПЕЙСКИ ПЪРВЕНСТВА			
	МЕДАЛИ					МЕДАЛИ			
	златни	сребърни	бронзови	ОБЩО		златни	сребърни	бронзови	ОБЩО
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1949			1	1	1951		1		1
1952			1	1	1954			1	1
1957	1	1	2	4	1955		1	4	5
1958		2	1	3	1956		1	1	2
1959	1	4	1	6	1957	1	2		3
1962	1	4		5	1958	1	2		3
1963	1	3	7	11	1959		2	2	4
1964			1	1	1960		3		3
1965		4	3	7	1961	1		1	2
1966	3		1	4	1962			3	3
1967	1	2	4	7	1963	3	1	2	6
1969	6	13	4	23	1964		1		1
1970	1	6	5	12	1965	4	5	4	13
1971	8	6	12	26	1966	1	4	2	7
1972	3	2		5	1967	1	6	6	13
1973	6	7	9	22	1968	4	7		11
1974	8	10	6	24	1969	8	6	5	19
1975	6	5	12	23	1970	6	1	8	15
1976	2	3	1	6	1971	1	1	5	7
1977	4	7	15	26	1972	7	10	7	24
1978	5	3	7	15	1973	11	15	6	32
1979	6	11	6	23	1974	12	7	4	23
1980	2	4	2	8	1975	9	9	9	27
1981	12	15	9	36	1976	10	8	9	27
1982	8	9	6	23	1977	5	10	7	22

1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1983	15	11	20	46	1978	8	7	11	26
1984		3	4	7	1979	12	13	9	34
1985	21	8	14	43	1980	21	12	6	49
1986	11	12	13	36	1981	14	11	12	37
1987	23	9	11	43	1982	13	9	8	30
1988			1	1	1983	20	13	14	37
1989	12	11	9	32	1984	19	10	12	41
1990	5	9	5	19	1885	17	15	16	48
1991	7	13	10	30	1986	23	14	8	45
1992		3	2	5	1987	17	12	10	39
1993	15	3	4	22	1988	16	10	12	38
1994	7	9	6	22	1989	13	11	14	38
1995	7	6	7	20	1990	5	10	15	30
1996	1	4	3	8	1991	12	4	7	23
1997	4	2	4	10	1992	10	12	10	32
1998	3	1	3	7	1993	9	6	9	24
1999	4	2	5	11	1994	11	5	12	28
2001	9	5	7	21	1995	7	14	7	28
2002	5	8	12	25	1996	4	2	9	15
Общо	234	240	256	730	1997	8	4	7	19
					1998	8	2	1	11
					1999	9	12	4	25
					2000	10	11	10	31
					2001	3	5	6	14
					2002	13	12	8	33
					Общо	387	339	323	1049

Подготовката и участието в първенствата на двата отбора бяха подложени на критичен анализ (в СВСМ), който показва, че в бокса има силно деформиране на отношенията между дългогодишния старши треньор и състезателите, довело до демотивиране на боксьорите в подготовката и особено в участието им в състезания. Решихме да предложим

на федерацията по бокс да смени старши треньора с нов, млад и мотивиран. Изборът падна върху доскорошния капитан на отбора Стоян Пиличев, известен със своята всеотдайност в тренировката и непримиримост и боен дух в състезанията. За да се компенсира недостатъчният му опит, за негов помощник назначихме съветския треньор и бивш световен шампион по бокс Борис Никаноров. След една година същият този обезверен и немотивиран отбор бе преобразен и спечели първа олимпийска и вицеолимпийска титла и регистрира най-силното си участие на олимпийския ринг.

Съвсем друга се оказа ситуацията при леката атлетика. Анализът показва, че грешките са от методически характер и се свеждат преди всичко до слабости в протичането на подготовката и управлението на спортната форма. Коригирахме плана и драстично увеличихме научния и методическия контрол и при повечето от кандидат-олимпийците преминахме към едноциклов режим на подготовка. На олимпийските игри през 1972 г. нашите лекоатлети, главно жените, реализираха 4 медала и 25 точки – връх в представянето им. Само 1 сантиметър не достигна на Диана Йоргова за шампионската титла на дълъг скок. Малко още трябваше и на Йорданка Благодеева за златния медал на висок скок. С бронзови медали се върнаха Иванка Христова на гюлле и Василка Стоева на диск.

За първи път България влезе в десетката на олимпийските спортни нации с 6 титли, 21 медала и 145 точки. Този успех постигнахме с един млад състав. Петима от 6-те шампиони участваха за първи път на олимпиада, 16 от медалистите също участваха за първи път. Независимо от това нашият млад отбор беше много силен. В него личаха имената на 4 световни и 7 европейски шампиони и общо на 33 медалисти от световни и европейски първенства. Като се вземе предвид и фактът, че голяма част от спортистите, които не донесоха медали и точки, покриха предвидените нормативи, че за първи път България влезе в олимпийската десетка, ще бъде обективен изводът, че българският спорт извърши качествен скок и влезе в големия спорт с достойнство и престиж.

ПОТВЪРДЕНАТА ПРОГНОЗА МЮНХЕН'72

Потвърди се нашата прогноза, че не 4, а 6-8 години са необходими, за да се почувстват реалните резултати от реформите и внедряването на СОП. В табл. 6 са показани планираните и реализираните точки по спортовете в Мексико и в Мюнхен. В Мексико спечелените точки са по-малко дори и от плана минимум, докато в Мюнхен са значително повече дори и от плана максимум.

От особено значение е фактът, че при увеличен принос на борбата с 2 медала и 14 точки в сравнение с Мексико и 11 точки в сравнение с Токио, т.е. при най-доброто представяне на борбата, има промяна на съотношението в полза на другите спортове – при медалите с 10 и при

*Олимпийската делегация на България дефилира на олимпийския стадион в Мюнхен'72. Знаменосец: Александър Томов – борба.
Ръководители на делегацията (от ляво на дясно): Трендафил Мартински, Грюю Юруков, Христо Меранзов, Тодор Тодоров.*

точките с 64. Сега структурата на българския олимпийски баланс е вече друга – 61,91% от медалите и 57,94% от точките са за сметка на спортовете извън борбата.

Таблица 6

ПЛАНИРАНИ И РЕАЛИЗИРАНИ ТОЧКИ В МЕКСИКО'68 И В МЮНХЕН'72

№	ВИД СПОРТ	МЕКСИКО		МЮНХЕН	
		План	Изпълнение	План	Изпълнение
1	Борба – класически стил	25 – 30	22,5	35 – 30	36
2	Борба – свободен стил	27 – 25	24	28 – 24	25
3	Вдигане на тежести	7 – 4	–	15 – 10	38
4	Лека атлетика	8 – 4	2	15 – 20	25
5	Бокс	8,5 – 3,5	7	10,5 – 7	12
6	Кану-каяк	5 – 3	2	7 – 4	5
7	Гребане	3 – 2	3	3 – 2	–
8	Волейбол	2 – 1	1	7 – 4	3
9	Футбол	7 – 3	5	–	–
10	Спортна стрелба	8 – 4	–	2 – 1	–
11	Колоездене	–	–	2 – 1	1
12	Плуване	–	–	1	–
13	Модерен петобой	2 – 1	–	1	–
14	Фехтовка	–	–	2 – 1	–
15	Конен спорт	–	–	2 – 1	–
	ОБЩО	102,5 – 69,5	66,5	123,5	99

В началото на последната олимпийска учебно-тренировъчна година (октомври – ноември 1971 г.) ръководството на ЦС на БСФС по предложение на БОП разпредели отборите, които се готвят за Мюнхен, в 3 групи и им определи задачите, както следва:

▪ **I група – борба, вдигане на тежести, бокс, кану-каяк, академично гребане.** Към тези 5 отбора следваше да се съсредоточават усилията на БОП, тъй като на тях се поставяше около 75 – 80% от задачата за достойно представяне на България в Мюнхен. Следователно от успехите на тези отбори зависеше представянето на България в комплексното класиране.

▪ **II група – лека атлетика, спортна стрелба, волейбол, спортна гимнастика и футбол.** Това бяха спортове с теоретични възможности за добро класиране, но с големи колебания и амплитуди в своето представяне на международни състезания. Това бе резервът, който можеше да придвижи България по-напред в класирането. Основната тежест по подготовката на тези спортове се възлагаше на съответните федерации и Съвета за индивидуални спортове (СИС).

▪ **III група – плуване, колоездене, фехтовка, джудо, конен спорт, баскетбол, хандбал, водна топка, модерен петобой и др.**

Това бяха спортове с шансове за участие в игрите и за успешно представяне, но при благоприятно стечение на обстоятелствата и с преодоляване на големи трудности. Участието в игрите за тях имаше голямо значение. То щеше да ги издигне на по-високо ниво. Върху тези отбори се съсредоточиха усилията на СИС, на Съвета за приложни спортове и игри (СПСИ) и федерациите. В съответствие с това степенуване се извърши прегрупиране и на кадрите в СОП, както и на съответните ресурси.

Критерий за ефективността на тази организация на труда е реализирането на целта. На таблица 7 е показано реализирането на точки от всяка група и класирането на България в Мюнхен. Първата група класира България на 11-о място, а втората я придвижи с още три места напред. Третата група не влияе на класирането.

Таблица 7

РЕАЛИЗИРАНЕ НА ТОЧКИ ОТ ОТДЕЛНИТЕ ГРУПИ СПОРТОВЕ И КЛАСИРАНЕ В МЮНХЕН

Група	Точки	Класиране (място)
I	116	11
II	+ 28 = 144	8
III	+1 = 145	8

*Йордан Биков,
най-атрактивният
олимпийски
шампион
в щангите – 1972 г.*

Причините за този скок трябва да се търсят главно в повишената ефективност на СОП като цяло, в нарасналото професионално и научно-методическо майсторство на треньорите по управлението на спортната форма и в мотивацията, психическата устойчивост и умението на спортистите да се състезават в обстановката на голямото олимпийско напрежение. Това стана възможно и благодарение на пререструктурираната Система за детско-юношески спорт. И сега твърдя, че без използването на науката и най-вече на приложната наука не бихме постигнали ефективността на СОП през 1972 г. и през следващите две десетилетия. Няма да забравя и опасността, която ни грозеше през 1971 г. да загубим постигнатото дотогава в научно-приложното направление, а то не беше никак малко – за 7 години (1964 – 1971) създадохме следните лаборатории: по функционална диагностика, спортна психология, електроника, спортна тренировка, биохимия. В тях работеха 71 щатни и няколко десетки хонорувани и обществени сътрудници, главно хабилитирани научни ръководители на лаборатории и направления от ВИФ.

По това време държавата започна обсъждането и създаването на единни центрове за наука и подготовка на кадри, в които се обединяваха

висши учебни заведения и научни институти. Имаше предложение нашите лаборатории да преминат в структурата на ВИФ, който следваше да се преустрои в Единен център за наука и подготовка на кадри по физическа култура и спорт (ЕЦНПКФК). БСФС възрази на това предложение и настояваше лабораториите да останат в неговия щат и бюджет, а да се интегрират функционално с ВИФ, който да осъществява само научно ръководство над тях. На друго мнение бяха във ВИФ и Комитета за младежта и спорта (КМС) към МС, което кореспондираше с официалната теза на ЦК на БКП. Това наложи Иван Абаджиев – тогава секретар на ЦК на БКП и кандидат-член на Политбюро, да опита да склони БСФС да се откаже от своето мнение. Той свика в кабинета си среща с ръководителите на БСФС, КМС и ВИФ. Мартински с мотива, че е и зам.-председател на КМС, ми делегира правата да го представям на срещата. Присъстваха още Георги Атанасов – завеждащ отдел „Наука и образование“ на ЦК на БКП (по-късно министър-председател), Иван Николов – завеждащ спортния сектор на ЦК на БКП, Тодор Тонев – председател на КМС, и Иван Стайков – ректор на ВИФ. Изложих нашите аргументи, но подкрепата получих само от Иван Николов. В обобщението си Иван Абаджиев каза, че нашето становище противоречи на партийната директива, но в него има логика, и ме попита дали ще е фатално, ако лабораториите отидат във ВИФ. Отговорих, че няма да е фатално, ако заедно с лабораториите ВИФ поеме отговорността и за представянето на България през следващата година в Мюнхен. Реши се да има функционална интеграция, а не структурна, за която настояваха КМС и ВИФ. По-късно, при самото учредяване на Единния център, бе намерено прекрасно структурно и кадрово решение – за зам.-директор на ЕЦНПКФК и за директор на научно-приложните лаборатории бе назначен Райко Петров, което помогна за още по-добро развитие на приложната дейност.

ДРУЖБАТА СИ Е ДРУЖБА, А СЛУЖБАТА СИ Е СЛУЖБА

На Олимпийските игри през 1972 г. в Мюнхен имахме много приятни изненади, имахме и неприятни. Една от тях няма никога да забравя. В първия кръг от състезанията по класическа борба в категория до 48 кг нашият борец Стефан Ангелов срещна съветския борец Владимир Зубков и го победи, но съдиите обявиха за победител руснака. Настъпи суматоха в нашите редици. Състезател и треньор настояваха пред мен и пред председателя на федерацията Райко Петров да подадем контестация. Ние бяхме на същото мнение, но за да подадем протеста, трябваше да имаме съгласието и на Трендафил Мартински – председател на БСФС и ръководител на олимпийската делегация.

След като ни изслуша, той каза: „Аз контестация срещу Съветския съюз няма да подам, но не възразявам, ако Христо реши, да я подаде.“ Знаех, че контестацията срещу съветски спортист може да се използва срещу мен, но независимо от това я подадох. Последва логичното пререшаване и Стефан Ангелов бе записан в протокола като победител. Той продължи в следващите кръгове и завоюва бронзов медал. Както предполагам, реакция от ръководството на съветската делегация по нашия протест нямаше. Нещо повече – моят колега Анатолий Колесов, зам.-председател на ВКФС в Москва, с когото бяхме съпредседатели на смесената българо-съветска комисия за спортно сътрудничество и добри приятели, по-късно ми каза, че му било неприятно, но на мое място би постъпил по същия начин, защото срещата бе спечелена от българина.

Тук ще направя едно отклонение. На Европейското първенство по свободна борба в Истанбул през 1967 г. Еньо Вълчев се среща с Бериашвили (СССР), който му беше традиционно неудобен съперник и срещите им протичаха трудно и завършваха непредвидимо. На това първенство обаче Вълчев победи. Малко след срещата ръководителят на съветския отбор ме помоли да му услужа с 200 долара, тъй като той не разполагал с непредвидени средства. За разлика от тях ние винаги имахме определена сума за непредвидени разходи, която отчитахме с документи за разход. От размера на сумата разбирам, че това е таксата за подаване на кон-

тестация и се досещам, че вероятно ще протестира срещу победата на Е. Вълчев, поради което му казвам: „Нали знаеш, че като не се пререша срещата, парите остават за ФИЛА и ти няма как да ми ги върнеш.“ Отговори ми, че знае, но не може да устои на искането на треньорите. Дадох парите, подадоха контестация, но тя не бе уважена. Вълчев остана победител, а парите ми върнаха на следващите състезания.

Ето как и в двата случая, както казва нашата поговорка, „Дружбата си е дружба, а службата си е служба“. За съжаление не така е мислел представителят на Държавна сигурност в ръководството на олимпийската ни делегация в Мюнхен, който подаде донос по съответния ред срещу мен за антисъветска проява. За негова изненада тя остана без последствие.

СПОРТНОТО СЪДИЙСТВО

играе важна роля в спортносъстезателната дейност. Съдията ръководи състезанието и е отговорен то да протича съгласно правилника по съответния спорт. В зависимост от своята компетенция и морал той може да стимулира спортистите да покажат най-доброто от себе си или да им пречи. Той отговаря за безпристрастното класиране или за неговото опорочаване. В практиката има грешки, но има и съзнателно ощетяване или дори пристрастно съдийство. Повече грешни отсъждания има в спортовете, където се оценява изкуството на движението, като гимнастика (спортна, художествена, акробатика), фигурно пързаляне, скокове във вода и др., в спортните игри (футбол, волейбол, баскетбол и др.), в единоборствата (борба, бокс, джудо, карате, фехтовка и др.). Сравнително по-малко са грешките в обективно измеримите спортове, като лека атлетика, плуване, вдигане на тежести, гребните спортове и др., където постижението се измерва в метри, килограми, секунди и т.н.

Борбата срещу грешните съдийски решения се води чрез непрекъснато подобряване на състезателните правилници с цел да се намали ролята на тълкувателните съдийски решения и на субективния фактор в определяне на победителя и чрез все по-широкото използване на видеотехника. Заедно с това непрекъснато се разширяват функциите на съдийските

*Христо Меранзов – председател на жури по вдигане на тежести
на Олимпиадата в Барселона, 1992 г.*

журита, които оценяват, контролират и променят съдийските решения по време на състезанието.

Тези разсъждения правя като човек, който десетилетия се занимава със съдийската проблематика. Бил съм съдия, член на жури и председател на жури на множество световни първенства и олимпиади по вдигане на тежести.

А сега няколко думи за Колесов и смесената комисия. Анатолий Колесов е олимпийски шампион по класическа борба от Токио 1964 г. Това бе първата олимпиада за мен като зам.-председател на БСФС, отговарящ за подготовката на българските спортисти. Познавах подготовката и възможностите на всеки наш участник. В категория до 78 кг в класическата борба се създаде много интересна ситуация. От 19 участници след 4-тия кръг останаха четирима с по 5 наказателни точки – Анатолий Колесов (СССР), Кирил Петков (България), Нистрьом (Швеция) и Дубицки (Полша). Съгласно действащия тогава правилник те следваше да се срещнат помежду си и да определят шампиона. В третия предварителен кръг Колесов и Петков бяха завършили наравно и следваше да се преборят с другите двама, за да оформят класирането. Те също завършиха наравно и се наложи в допълнителен кръг да се срещнат отново – Колесов и Петков за шампионската титла и Нистрьом и Дубицки за бронзовия медал. Титлата спечели Колесов, без да вземе техническа точка, а с предупреждение за пасивност на Петков. Бронзът отиде при Нистрьом по същия начин, т.е. с предупреждение на Дубицки.

Защо разказвам това?

Разказвам го, за да подчертая, че всеки от тези четиримата бе достоен да спечели титлата и съдиите не се намесиха брутално, за да помогнат на някого или за да ощетят друг. На мен ми бе неприятно, че предупредиха Кирил Петков, който ми е съученик от харманлийската гимназия, но това не ми попречи да поздравя Колесов за титлата. Явно това не е останало незабелязано и 5-6 години по-късно, когато той бе назначен за зам.-председател на спортния комитет на СССР и двамата бяхме съпредседатели на смесената комисия за спортно сътрудничество, между нас винаги имаше феърплей. Така беше и в описаните по-горе два случая с подаването на контестации.

СМЕСЕНАТА БЪЛГАРО-СЪВЕТСКА КОМИСИЯ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

В Българо-съветската комисия за сътрудничество и от двете страни влизаха спортни експерти и сътрудници от международните отдели. Работихме в съответствие с постановките от договора за дългосрочно сътрудничество между спортните органи на двете страни, подписан от техните ръководители тогава – Трендафил Мартински и Сергей Павлов.

Ежегодно комисията отчиташе изпълненото през текущата година и приемаше план за следващата. Нашата спортна наука и методиката на обучение и тренировка не бяха добре развити за разлика от съветските, които тогава бяха на световно равнище. От преподавателите по спортните дисциплини във ВИФ по това време нямаше нито един професор.

Сергей Павлов и Трендафил Мартински (вдясно) подписват дългосрочния договор. Зад тях българската част на присъстващите (от дясно на ляво): Цветанка Кирилова – референт в Международния отдел, и зам.-председателите на БСФС Тодор Тодоров, Райко Петров, Грую Юруков и Христо Меранзов

С колегата Анатолий Колесов (вляво) подписваме поредния годишен протокол

В ежегодните планове се предвиждаха аспирантури в Москва, гостуване на съветски професори, преподаватели и треньори в София, обмен на треньори и преподаватели в националните отбори и спортните школи, съвместни лагер-сборове на национални отбори за възрастни и за юноши, съвместни семинари и научни и научно-приложни разработки. Мисля, че дългосрочният договор и работата на съвместната комисия помогнаха съществено за издигане на равнището на научната мисъл и на методиката на тренировка в нашата страна.

АМАТБОРИ. ПРАВИЛО 26 НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ОЛИМПЕЙСКИ КОМИТЕТ

В Бюрото за олимпийска подготовка няколко пъти обсъждахме проблемите на материалното и моралното стимулиране на спортистите и треньорите и след като изяснихме принципите на системата, работна група ги оформи в правилник за приложение. Главното в стимулирането като принцип на управлението е да се съчетават моралните и материалните стимули. Елиминирането или фетишизирането на единия от тези компоненти поражда нежелателни тенденции и затруднения във функцио-

нирането на цялостната система на управление. Поради тези причини правилникът бе утвърден от ЦС на БСФС и от министъра на финансите, а поради строгите правила на Международния олимпийски комитет и дефиницията за аматьора той бе и секретен. Поради прословутото правило 26 на МОК до 1984 г. всяка страна решаваше по свой начин как да го прилага или да го заобикаля. В България по това време нямаше професионален спорт, но бе създадена така наречената категория на „държавни аматьори“. Това стана по следния начин. С Разпореждане № 95 от 10.05.1965 г. на Министерския съвет футболът премина на самоиздръжка. Съгласно т. 8, ал. II „Състезателите по футбол от „А“ републиканска футболна група да преминат от 01.07.1965 г. на щат към физкултурните дружества като инструктори...“, а футболистите „на ЦСКА, „Спартак“ и „Славия“ да бъдат на щат съответно към МНО, МВР и ГУСВ като инструктори по физкултура“.

В алинея IV на т. 8 е записано: „Българският съюз за физическа култура и спорт може да предвиди допълнителен щат за изтъкнати състезатели, които се подготвят за участие в олимпиади, световни или европейски първенства...“ Така се създадоха юридическите предпоставки за възникването на термина „държавни аматьори“.

По-късно ЦС на БСФС внесе в Министерския съвет (МС) проект за постановление за развитието на борбата. На заседанието на МС представях БСФС и в кратко изказване направих обосновка на проекта. Председател на МС тогава бе Тодор Живков, но заседанието се водеше от неговия първи заместник Живко Живков, който в обширно изложение и с аргументи от порядъка на „какви зали, какви тепихи, когато векове българите се борят на поляната... какви екипи и тренажори и разните му измишльотини, написани в проекта“ отхвърли предложението документ. Бях силно смутен и потърсих с поглед Пенчо Кубадински, тогава зам.-председател на МС, любител на борбата и активен поддръжник на идеята за постановление на правителството за нейното развитие. Той ми даде знак да го изчакам. След известно време излезе и в негов стил ми каза: „Бай Меранзов, не се ядосвай – постановление ще има. Дай ми проекта, аз ще го докладвам лично на Тодор Живков. Ще използвам насрочената среща при него за обсъждане на постановление за развитието на гр. Котел и ти ще получиш постановление“.

нието, подписано от него, а после ще го подпише и Живко Живков.“ Точно така стана. След няколко дни, благодарение на Пенчо Кубадински, се появи министерско постановление № 48 от 23.12.1969 г., което определи борбата като „наш традиционен спорт и истинско национално богатство“ и утвърди редица мерки за развитието ѝ. Специално място зае отпускането на 400 щатни държавни бройки за назначаване на борци, треньори, лекари, масажисти и др. Сформирани бяха две „А“ републикански професионални групи по борба (свободна и класическа).

Структурата на „държавни аматьори“ вече имаше 3 професионални съставки – футбол, борба и олимпийски спортове. На 19 и 20 ноември 1970 г. ЦС на БСФС проведе специален пленум, посветен на борбата. В доклада (изготвен и обсъден от широк кръг експерти и деятели на борбата), който имах честта да представя пред пленума, и в решенията му са обосновани и определени задълженията на всички структури на БСФС и на федерацията по борба за изпълнение на изискванията на 48-о министерско постановление. Тук възниква логичният въпрос – защо борбата е удостоена с привилегиите да има първото и единствено засега министерско постановление?

Ето как е аргументиран в доклада отговорът на този въпрос.

„По своя характер борбата е дълбоко национален спорт, здраво свързан с историческото развитие, бита, нравите и традициите на нашия народ. Най-характерните черти на българина – несъкрусима физическа и морална сила, юначен дух и непреклонна воля за победа, са намерили своята естествена изява в широкото практикуване на този спорт.“

По-нататък се прави исторически преглед в развитието на борбата и се изтъкват изключителните му успехи през годините до Мексиканската олимпиада (1968 г.).

От олимпийските игри борците са спечелили 75% от медалите и всичките 7 титли за България, от световните първенства – 53% от медалите, те станаха безспорен лидер на Балканите и между първите 5-6 страни в Европа и света. Първите петима спортисти, удостоени с най-високото звание в Народна република България „Герой на социалистическия труд“, са борците Лютфи Ахмедов, Еньо Вълчев, Боян Радев, Продан Гарджев и треньорът Райко Петров.

ПРОФ. РАЙКО ПЕТРОВ – ЕНЦИКЛОПЕДИЯТА НА БОРБАТА

Той е старши треньор на националния отбор по свободна борба от 1954 до 1969 г., като през това време неговите спортисти са спечелили от олимпиади 3 златни, 8 сребърни и 3 бронзови медала, от световни първенства – съответно 5, 12, 5 медала, и от европейски – 6, 11, 5 медала, или всичко 58 (14, 31, 13). Това са само сухите цифри. Зад тях са ерудицията, интелектът, себераздаването и умопомрачителното трудолюбие на този изключителен българин.

Райко Петров не беше само спортен педагог и експерт. Той имаше завидни познания и в областта на историята, психологията (народопсихология, спортна психология), философията, фолклора, културата и изкуството. И с треньорската си дейност, и с преминаването си на научно-преподавателска работа той изучаваше народната борба, приспособяваше я към модерната борба и създаде българска национална школа. Наложил научни методи на обучение и подго-

Райко Петров (вляво), Милан Ерцеган (в средата) и Христо Меранзов (вдясно) в София по време на Световното първенство по борба, 1971 г.

товка, разработи програми и планове, издаде книги с научна и популярна тематика. В продължение на 20 години (1969 – 1989) той оглавяваше и ръководеше федерацията по борба, завеждаше Катедрата по борба и бе ректор на ВИФ.

С Райко Петров работихме заедно за борбата от 1963 г. Още в началото на съвместната ни работа бях впечатлен от неговата ерудиция и съм му съдействал и помагал в областите, където съм могъл.

Само един пример. Десетина години активно участвах в дейността на Международната федерация по борба (FILA), за което бях удостоен със златен почетен знак за заслуги. Познавах много добре дългогодишния президент на FILA, сърбина Милан Ерцеган, семействата ни бяха близки. При едно семейно гостуване в Белград в началото на 70-годишния ми каза, че има намерение на следващия конгрес да ме предложи за член на борда на световната федерация.

Благодарих за вниманието и му отговорих, че неговият борд е пълен с любители на борбата като мен, но истински експерт няма. Българинът, който му трябва, не съм аз, а Райко. И така Райко Петров, един от най-изявените експерти по борба в света, стана член на борда и дългогодишен вицепрезидент на световната федерация, на когото Ерцеган възложи да оглави или да отговаря за техниче-

Почетен знак за заслуги – златен, на Международната федерация по борба

ския комитет, треньорската, научната и медицинската комисия.

Специално внимание заслужава последният му енциклопедичен труд „Борбата в избрани творби от световната литература“ (С., 2010), посветен на проучване на отразяването на спортната борба в световната литература и изкуство през вековете, ценно помагало за всеки, който се интересува от история, спорт, наука и тяхното художествено пресъздаване в творчеството на гениални творци от древността до наши дни.

Райко Петров има над 300 публикации, от които 62 книги. Трудовете му са преведени на английски, френски, испански, руски, португалски, иврит, турски, гръцки и румънски език.

УКРЕПВАНЕ И РАЗШИРЯВАНЕ НА ПОЗИЦИИТЕ – МОНРЕАЛ’76

ПЛАНИРАНЕ И ПОДГОТОВКА НА ОЛИМПИЙСКИТЕ ОТБОРИ

Двудневен пленум на ЦС на БСФС (3-4 април 1973 г.) обсъди представянето в Мюнхен и планира работата през следващия олимпийски цикъл. В доклада „Да укрепваме и разширяваме позициите на българския спорт“ пред пленума направих критичен анализ на постигнатото и посочих основните насоки за подготовката до Монреал. Целта бе да разширим кръга и да повишим качеството на готвещите се, за да спечелим достатъчно медали и точки, които да класират отново България в първата десетка.

Мюнхенската олимпиада през 1972 г. показва недвусмислено, че на следващите олимпийски игри конкуренцията ще бъде значително по-силна. За влизане в десетката бе необходимо да спечелим 130 – 160 точки. Опитът от участието в досегашните олимпиади показва, че почти никога не могат да се реализират максималните възможности, което налага създаването на резерв от сигурност или разширяване на задачата по спортове за класиране до шесто място, поради което се изисква федерациите да имат възможност за спечелване на около 200 – 215 точки. Те бяха разпределени между 18 федерации и за да се създаде конкуренция между кандидатите за участие на игрите, на окръзите и софийските дружества бяха разпределени повече точки – 230 – 240. Тези числа, разпределени в 2 таблици, съответно за федерациите и за дружествата, бяха утвърдени в решението на пленума като план-прогноза (вж. табл. 8 и табл. 9).

Както и в предишния цикъл, подготовката протече на два двегодишни етапа, което създаде възможност за по-конкретно и по-целенасочено решаване на основните проблеми на подготовката в двата етапа.

В началото на цикъла с решение на Бюрото на ЦС на БСФС на Съвета за високо спортно майсторство (СВСМ), наследник на БОП, се възложиха по-обща функции от организационен, методически, научен, медицински и друг аспект. Вследствие на това СВСМ съсредоточи усилията

Таблица 8

ПЛАН-ПРОГНОЗА ПО ФЕДЕРАЦИИ ЗА МОНРЕАЛ 1976 Г.

№	Отбори	Медали	Точки
1	Борба	10 – 12	60 – 70
2	Вдигане тежести	6 – 6	36 – 40
3	Бокс	2 – 3	15 – 18
4	Лека атлетика	4 – 6	25 – 30
5	Кану-каяк	3 – 4	16 – 18
6	Гребане	1 – 2	10 – 12
7	Колоездене	2	8 – 14
8	Спортна стрелба	1 – 2	8 – 10
9	Волейбол	1	4 – 7
10	Баскетбол	1	4 – 5
11	Футбол	1	4 – 7
12	Гимнастика	1	4 – 5
13	Джудо	1	3 – 4
14	Фехтовка	–	2
15	Плуване	–	1 – 2
16	Водна топка	–	1 – 2
17	Мод. петобой	–	
18	Хандбал	–	1 – 2

си върху разработването на общи нормативи за обема и интензивността, за подбора и комплектуването на отборите, за участието им в спортно-състезателната дейност. Определи основните положения за научното и медицинското обслужване на спортистите. Разработи единна система за планиране, отчитане и контрол на учебно-тренировъчния процес. Оперативната работа се възложи на федерациите, съветите, отделите и другите органи. Това се оказа твърде полезно.

Таблица 9

ПЛАН-ПРОГНОЗА НА ФИЗКУЛТУРНИТЕ ДРУЖЕСТВА ЗА МОНРЕАЛ – 1976 Г.

№	ОС на БСФС физкултурни дружества	Медали	Точки	№	ОС на БСФС физкултурни дружества	Медали	Точки
1	„Левски-Спартак“	6 – 8	40 – 45	16	Русе	1	5 – 6
2	ЦСКА	6 – 8	40 – 45	17	ОС – София	1	5 – 7
3	„Академик“ – София	4 – 6	30 – 35	18	Разград	1	5 – 7
4	Пловдив	2 – 3	12 – 15	19	Търговище	–	4 – 5
5	Варна	2 – 3	8 – 12	20	Кърджали	–	4 – 5
6	Бургас	2 – 3	12 – 15	21	Толбухин	–	4 – 5
7	„Славия“	1 – 2	8 – 10	22	Габрово	–	4 – 5
8	Пазарджик	1 – 2	7 – 8	23	Перник	–	3 – 4
9	В. Търново	1	5 – 7	24	Шумен	–	1 – 2
10	Хасково	1	5 – 7	25	Благоевград	–	1 – 2
11	Сливен	1	5 – 7	26	Враца	–	1
12	Плевен	1	5 – 7	27	Михайловград	–	1
13	„Локомотив“ София	1	5 – 7	28	Видин	–	1
14	Стара Загора	1	5 – 6	29	Ловеч	–	1
15	Ямбол	1	5 – 6	30	Кюстендил	–	1
				31	Силистра	–	1
				32	Смолян	–	1

С приближаването на игрите дейността на СВСМ придоби по-конкретен, по-действен и оперативен характер, т.е. от орган за методическо ръководство Съветът се превърна в орган за оперативно ръководство. Една година преди олимпиадата СВСМ обсъди състоянието на подготовката и предложи на ръководството на ЦС на БСФС промени в съдържанието на функциите на съвета и преустройство (разстановка) на неговите усилия с оглед да се засили оперативното ръководство на олимпийската подготовка.

Организирана в съответствие с концепцията и решенията на пленума от 1973 г., олимпийската подготовка премина без съществени сътресения до Монреал.

Особено голямо внимание отделяхме на подготовката на гребците. Стремехът бе да изведем гребните спортове на равнището на конкурентите за медали и да придвижим напред баскетбола (жени), който вече беше включен в олимпийската програма. Освен това да положим усилия в художествената гимнастика, за да задържим световното равнище на отбора в очакване и този спорт да бъде включен в олимпийската програма. Това бяха новите акценти по подготовката на националните отбори.

Притесняваше ни фактът, че академичните гребци след спечелените 2 медала през 1967 и 1 през 1970 г. от европейски първенства забуксуваха. Сменихме треньорите, подмладихме екипажите, подобрихме тренировките и всички показатели за състоянието на спортистите, но медалите не идваха. Особено неспокоен и нервен бе тогавашният председател на федерацията Георги Беловежков. Той засили атаките си срещу старши треньора на отбора Николай Здравков. Няколко пъти настояваше пред мен за смяната му, но не успя да получи съгласието ми. Аргументите ми бяха, че след като се подобряват тренировъчните резултати и данните от комплексните и специфичните изследвания и тестове, ще дойдат и медалите. Оказа се обаче, че Беловежков говори не само пред мен, а и пред други деятели и треньори.

В един летен ден на 1973 г. в кабинета ми идва Н. Здравков и пита вярно ли е това, което се говори на Панчаревското езеро – че ще го сменяме. Бях силно възмутен от случилото се и му заявих, че няма такова нещо, но ако някога реша да го направя, то първият човек, на когото ще кажа, ще бъде самият той. Докато отговарях за гребането, не ми се наложи да предлагам смяната му, а и резултатите, макар и със закъснение, се появиха – 15 точки от Европейското първенство през 1974 г. и 3 сребърни и 1 бронзов медал от Световното първенство през 1975 г. Много усилия положихме и за кану-каяка, но скок, подобен на гребането, не се получи тогава.

*Иван Абаджиев – край подиума
в Мюнхен – 1972 г.*

Методиката на Абаджиев

Най-голямата и най-приятната изненада в Мюнхен бяха шангистите. Те надхвърлиха и най-оптимистичните прогнози и вместо очакваните максимум 15 донесоха цели 38 точки, подплатени с 3 шампионски и 3 вицешампионски титли.

Тук решаваща роля изигра субективният фактор – появи се новият старши треньор Иван Абаджиев, който промени представите ни за възможностите на човешкия организъм да понася невероятни за това време натоварвания. Това е името, с което по-нататък са свързани големите успехи на родните шанги.

През 1969 г. той стана старши треньор на националния отбор и въведе нова методика на тренировка, определяна като „революционна“ за вдигането на тежести в България и в света.

Общият му стаж като старши треньор на националния отбор е 23 години. Той започна създаването на българската школа по вдигане на тежести по методика, известна по-късно в целия спортен свят като „Методиката на Абаджиев“.

Ето характерните черти на тази методика и на българската школа в този спорт:

- а) ранно започване на обучение и тренировка;
- б) ранна спортна специализация;
- в) големи по обем и високи по интензивност натоварвания;
- г) непрекъснатост на подготовката в многогодишната кариера на спортиста;
- д) премахване на тренировките по обща физическа подготовка;

е) редуциране на броя на упражненията с щанга в рамките на 7-8, които се използват през цялата спортна кариера на спортиста;

ж) участие в много състезания през годината.

Един пример за световната доминация на българите при юношите:

От 1975 г. се провеждат световни първенства за юноши. През 1980 г. на Световното първенство в Монреал, Канада, в 8 от 10 категории шампионите са българи, а през 1983 г. в Кайро, Египет, в 9 от 10 категории шампионските титли са наши.

В средата на олимпийския цикъл Мюнхен'72 – Монреал'76 щангистите постигнаха нов връх – след отборната купа на олимпиадата в Мюнхен за първи път победиха на световно първенство отбора на Съветския съюз и с 4 златни, 2 сребърни и 1 бронзов медал спечелиха отборната световна титла в Манила, Филипините, 1974 г.

Бях ръководител на делегацията на първенството и изпитах невероятна национална гордост от тази победа, но нямах представа как се посрещатя в страната. Това разбрахме, когато се прибрахме в София. Невероятно посрещане на аерогарата. Спомням си, че посрещачите бяха пуснати на пистата и митингът се проведе буквално до самолета. На снимката се вижда част от публиката. Определените да носят купата щангисти бяха „отвлечени“ от близки и журналисти и се наложи ние с Абаджиев да приберем това великолепно отличие.

Безспорна е заслугата на Иван Абаджиев както за създаването на методиката, така и за изграждането на българската школа във вдигането на тежести. Негова бе методиката и идеята, но реализацията ѝ бе дело на федерацията и на секциите (клубовете) по вдигане на тежести в цялата страна. Големи са заслугите в това отношение на двамата най-дългогодишни щатни ръководители на федерацията – Асен Стоев (13 години – от 1965 до 1978) и Никола Моллов (12 години – от 1978 до 1989). Смяната на Стоев с Моллов стана след скандала на олимпиадата в Монреал, където двама български щангисти бяха хванати с допинга анабол (виж по-подробно в подраздела „Допинг и биологично стимулиране“).

А сега – накратко. След олимпиадата имаше срив в представянето на националния отбор. Налагаха се промени и в методиката, и в организацията, а отношенията между треньор и секретар бяха ненормални. Стоев

искаше смяната на Абаджиев и не виждаше необходимост от промени в методиката и организацията. Пред мен твърдеше, че новият треньор ще реши проблема. Обяснявам му, че Абаджиев познава най-добре методиката, която е създал, че това е най-добрият треньор по шанги в света, че нямаме по-добър от него. Отговорът му беше: „Аз, както създадох Иван, така ще създам и негов заместник.“ Стана ми ясно, че той не е разбрал в какво състояние сме, и му казвам: „Знам много добре твоите качества на организационен работник и знам, че в БСФС има и други като теб. Знам и качествата на Иван и знам, че нямаме друг като него. И ако двамата не можете повече да работите заедно, ще трябва да предложи твоето освобождение.“ Назначихме за щатен заместник-председател на федерацията по вдигане на тежести Никола Моллов и в следващите 12 години те върнаха отбора отново в челото на световните шанги.

Иван Абаджиев и Христо Меранзов със световната купа по вдигане на тежести, 1974 г.

РАБОТАТА НА БСФС В СТРАНАТА

А сега да се върнем към работата на БСФС в страната. Другото направление, което се нуждаеше от специални мерки, бе работата в окръзите и дружествата. Продукцията на Системата за детско-юношески спорт бе вече доста по-голяма и не можеше да се поеме от националните обори за мъже и за юноши. Наложих се да се реформира работата по спортното майсторство по окръзи и дружества. Изградихме окръжни и ведомствени проектоолимпийски отбори. Преустроихме цялата система на вътрешните първенства, както и начина на провеждане на спартакиадите.

Голямо внимание обърнахме и на масово-оздравителния спорт. Практикуването на физически упражнения и спорт за здраве цели осъществяването на здравна профилактика, повишаване на дееспособността и жизнеността на нацията, а масовият състезателен спорт, освен всичко споменато, има за цел и подбора на талантиливи спортисти за високо спортно майсторство. Всички нормативни документи на БСФС и на държавата (министерства, ведомства, общини и др.) бяха съобразени с тези цели и изисквания. На всеки 10 години се правеше национално изследване на физическото развитие и дееспособността на населението, а на всеки 5 години се провеждаше национална спартакиада и преглед на масовия спорт. В ежегодно утвърждавания републикански спортен календар бе формиран раздел за масово-оздравителен спорт.

Подобно на олимпийския цикъл и спартакиадите имаха цикличен характер, като само на финала се демонстрираха масови гимнастически композиции. През останалото време се провеждаха състезания по училища, квартали, села и градове, по общини и окръзи на териториален, производствен или ведомствен признак. На финала на спартакиадата се извършваше комплексно класиране. То обхващаше: масов спорт – за работници, чиновници, селяни, ученици, студенти, ветерани и др.; детско-юношески спорт – за спортни школи, спортни училища, специализирани спортни школи, ученически спортни школи и детски и юношески отбори на дружествата за физическа култура и спорт, т.е. сегашните обединени спортни клубове, а по някои спортове – сборните отбори на окръзите; високо спортно майсторство – за отборите на дружествата за

Таблица 10

СПОРТНИ ПРОЯВИ. IV РЕПУБЛИКАНСКА СПАРТАКИАДА 1974 Г.
КРАЙНО КОМПЛЕКСНО КЛАСИРАНЕ

№	Окръг (дружество)	Точки	№	Окръг (дружество)	Точки
1	ЦСКА „Септемврийско знаме“	27 969,50	20	Ямболски окръг	1649,50
2	„Левски-Спартак“	21 292,67	21	Толбухински окръг	1636,00
3	„Академик“ – София	12 646,00	22	Врачански окръг	1511,74
4	„Тракия“ – Пловдив	8957,27	23	Благоевградски окръг	1423,50
5	„Славия“ – София	8656,81	24	Габровски окръг	1419,67
6	„Черно море“ – Варна	6191,00	25	Шуменски окръг	1384,75
7	Софийски окръг	5855,60	26	Пловдив – ОС	1374, 17
8	ЖСК „Спартак“ – Варна	5248,63	27	„Марица“ – Пловдив	1325,50
9	Бургаски окръг	4973,89	28	Кюстендилски окръг	1261,08
10	Русенски окръг	4963,66	29	Разградски окръг	1212,50
11	Пернишки окръг	3702,16	30	Кърджалийски окръг	1069,50
12	Старозагорски окръг	3668,24	31	Търговишки окръг	1009, 50
13	Пловдивски окръг	3512,16	32	Ловешки окръг	942,25
14	„Локомотив“ – Пловдив	3244,50	33	Смолянски окръг	864,50
15	Сливенски окръг	3198,25	34	Видински окръг	822,50
16	„Локомотив“ – София	3151,11	35	Варна – ОС	459,00
17	Великотърновски окръг	3150,14	36	Михайловградски окръг	445,00
18	Пазарджишки окръг	2962,25	37	Силистренски окръг	304, 50
19	Хасковски окръг	2409,25	38	„Банкя“ – Банкя	51,50
			39	РСФ „9 септември“	16,00

Таблица 11

ПРЕГЛЕД НА СПОРТНОТО МАЙСТОРСТВО – МЪЖЕ

№	Окръг (дружество)	Точки
1	ЦСКА „Септемврийско знаме“	23 480,00
2	„Левски-Спартак“	17621,00
3	„Академик“ – София	12 482,00
4	„Славия“ – София	6836,64
5	„Тракия“ – Пловдив	6230,60
6	„Черно море“ – Варна	4905,00
7	ЖСК „Спартак“ – Варна	3656,88
8	Бургаски окръг	3542,64
9	Пернишки окръг	2996,66
10	Софийски окръг	2812,60
11	Русенски окръг	2703,00
12	Сливенски окръг	2580,00
13	Старозагорски окръг	2464,24
14	Великотърновски окръг	2402,64
15	„Локомотив“ – София	2359,28
16	„Локомотив“ – Пловдив	2132,00
17	Плевенски окръг	2037,68
18	Хасковски окръг	1390,00

№	Окръг (дружество)	Точки
19	Пазарджишки окръг	1036,00
20	Ямболски окръг	1022,00
21	Толбухински окръг	1001,00
22	„Марица“ – Пловдив	961,00
23	Шуменски окръг	898,00
24	Търговишки окръг	828,00
25	Врачански окръг	753,24
26	Разградски окръг	639,00
27	Пловдив – ОС	622,00
28	Кърджалийски окръг	621,00
29	Габровски окръг	592,00
30	Кюстендилски окръг	400,66
31	Видински окръг	362,00
32	Ловешки окръг	342,00
33	Смолянски окръг	289,00
34	Михайловградски окръг	240,00
35	Благоевградски окръг	208,00
36	Варна – ОС	117,00
37	Силистренски окръг	46,00

Таблица 12

ПРЕГЛЕД НА СПОРТНОТО МАЙСТОРСТВО – ЖЕНИ

1	„Левски-Спартак“	6520,00
2	ЦСКА „Септемврийско знаме“	5413,00
3	„Академик“ – София	3960,00

4	„Тракия“ – Пловдив	2067,00
5	„Славия“ – София	2018,00
6	ЖСК „Спартак“ – Варна	1744,00
7	Пернишки окръг	1171,00

физическа култура и спорт по спортните игри и сборните окръжни отбори по индивидуалните спортове.

В по-късен етап и по индивидуалните спортове участваха отборите на ДФС – екстрена и първа категория. На всеки 5 години се правеше преглед на състоянието на спорта в страната. Вместо кампанийно участие в отделни прояви се преминаваше към системно целогодишно и многогодишно практикуване на спорт. Родиха се прегледите по спортен многобой (СМ) или Национален физкултурен комплекс (НФК) „Родина“ и „Здрави, силни, работоспособни“, инициативата за семеен спорт „Мама, татко и аз“ и др. В масови спортни мероприятия ежегодно участваха над 1 500 000 граждани, което бе около 17-18% от населението на страната. Комплексното класиране на спартакиадите стимулираше както развитието на масовия спорт, така и високото спортно майсторство. Наредбата за провеждането на Четвъртата републиканска спартакиада (1974 г.) беше съобразена със стратегията за развитието на спорта и предвиждаше редица бонуси (главно във вид на коефициенти), които стимулираха качествените показатели и резултатите от участие в международните първенства за сметка на еднократни прояви и масови състезания на ниско спортно-техническо равнище. Комплексното класиране на спартакиадата включваше сбора от точките от всички по-горе изброени състезания. Първите две места заеха ЦСКА и „Левски-Спартак“, а до 6-о място се наредиха още „Академик“ – София, „Тракия“ („Ботев“) – Пловдив, „Славия“ – София, и „Черно море“ – Варна. В приложените таблици (табл. 10, 11, 12) е показано комплексното класиране и класирането по спортното майсторство и на спортната младост.

През ноември 1975 г. пленум на ЦС на БСФС бе посветен на състоянието на учебно-тренировъчния процес в страната. Докладчик бе Грую Юруков – тогава зам.-председател на БСФС. Той направи обстоен критичен анализ на тази дейност във всички звена на системата на детско-юношеския спорт и на спортните центрове в окръзите. Главният акцент бе върху планирането, контролирането и отчитането на извършената тренировъчна работа от треньорите. Докладът и пленумът дадоха мощен тласък за внедряването на плановостта и обективизирането на тренировъчния процес в страната.

УЧАСТИЕ И КЛАСИРАНЕ НА ОЛИМПИАДАТА В МОНРЕАЛ 1976 Г.

В Монреал участвахме със 168 спортисти (8 от тях резерви) по 14 спорта, спечелихме общо 22 медала – 6 златни, 9 сребърни и 7 бронзови, и 156,5 точки, което ни нареди на 8-о място в комплексното класиране по нации (вж. табл. 1).

Постигнахме 1 медал и 11,5 точки повече от Мюнхен. Подобрихме 18 пъти олимпийските рекорди. Два нови спорта – гребане и баскетбол (жени), спечелиха за първи път медали.

Гребците показаха невероятен резултат – 2 олимпийски титли (Светла Оцетова и Здравка Йорданова на двойка скул и Сийка Келбечева и Стоянка Груйчева на двойка без кърмчия), 1 сребърен медал и 34 точки. Участвахме с 10 лодки и само една не влезе в шестидесятата, но се класира на седмо място.

Двама големи спортисти увенчаха дългогодишната си кариера с шампионски титли – лекоатлетката Иванка Христова, която същата година

От ляво на дясно: Стоянка Груйчева, Христо Меранзов, Сийка Келбечева и Виктор Дорофеев – руският треньор на пловдивската лодка, минути след спечелването на титлата на гребния канал в Монреал, 1976 г.

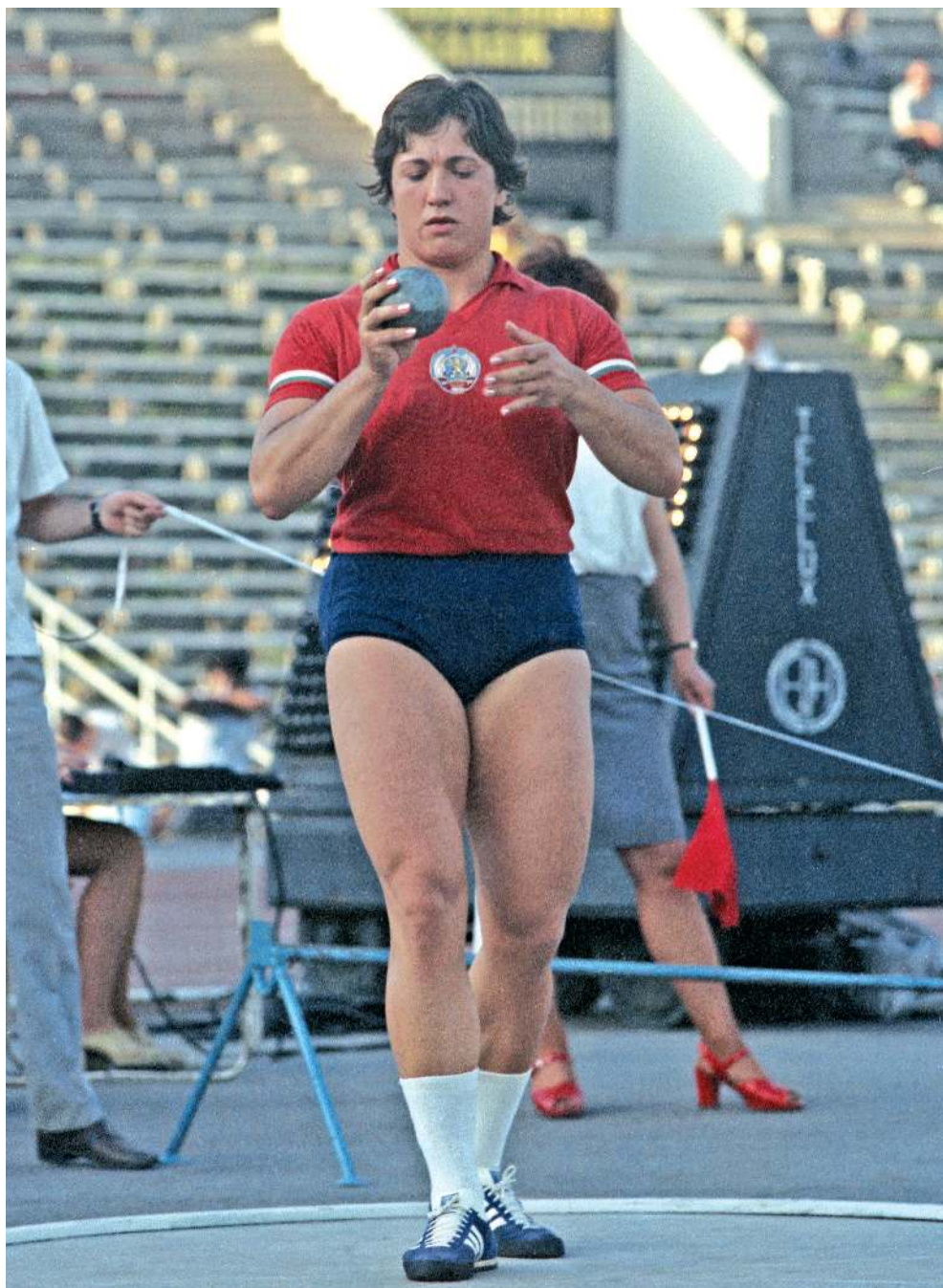

Олимпийските шампионки на двойка скул Здравка Йорданова (вляво) и Светла Оцетова, 1976 г.

стана и европейска шампионка в зала, а 4 години по-рано в Мюнхен завоюва бронзов олимпийски медал, и шангистът Нораир Нурикян.

Спортистите на ЦСКА спечелиха 45,70 точки и ако бяха участвали в комплексното класиране по нации, щяха да заемат 20-о място, а в Рио де Жанейро България е на 65-66 място. Колко високо сме били през 1976 г. и колко ниско сме паднали през 2016-а.

Това е цифровото изражение на укрепването и разширяването на позициите на нашия спорт, което показва, че направеният скок в Мюнхен от 15-о на 8-о място не е случаен.

*Иванка Христова – първата олимпийска шампионка в леката ни атлетика,
Монреал, 1976 г.*

На конгреса на Международната федерация по вдигане на тежести (IWF) в Монреал 1976 г. бях избран за член на Изпълнителния комитет (Executive board member). По принцип в борда се избират изтъкнати международни съдии и председателите на континенталните федерации. Моят избор бе едно от изключенията. Трябваше да реша с какво мога да бъда полезен на световните щанги. Виждах, че там витае духът на консерватизма, че IWF се занимава със състезателния правилник и с провеждане на състезания. Главните действащи лица и обект на внимание са съдиите и състезателите. Треньорите са някакъв спомагателен или помощен персонал. Има технически, разбирайте, съдийски комитет, но няма орган, който да се занимава с проблемите на обучението, тренировката и науката. Предложих да се създаде научно-методически комитет, който на конгреса през 1977 г. бе учреден и бях избран за негов председател, а за членове бяха избрани треньори и академични преподаватели (професори, доценти). Двете основни направления в дейността ни бяха методиката на обучение и тренировка и стимулиране на внедряването на науката в спорта. От 1979 г. IWF започна да издава Научно-методически бюлетин, на който бях главен редактор. Няколко години по-късно той прерасна в списание, което и сега продължава да се издава. С тази проблематика се занимавах в продължение на 16 години, като първите 8 бях член на борда, а след това два пъти бях избран за вицепрезидент на IWF. Моята дейност бе високо оценена и наградена с най-високото отличие за изключителен принос в развитието на световните щанги.

Златен плакет на IWF за особени заслуги за развитието на вдигането на тежести в света

МОРАЛНОТО И МАТЕРИАЛНОТО СТИМУЛИРАНЕ

Мюнхен и Монреал потвърдиха правилността и ефективността от реформирането на спорта и изграждането на Система за олимпийска подготовка като единна национална спортна система. Интересно е как тогава държавата и обществото реагираха и оценяваха промяната и успехите. Както вече стана дума, БСФС имаше разработен правилник за морално и материално стимулиране, който държавата приемаше, поддържаше и допълваше със свои отличия (табл. 13). Ето държавните отличия към края на 1976 г., или след олимпиадата в Монреал.

Таблица 13

БРОЙ ОРДЕНИ, МЕДАЛИ, ЗВАНИЯ И ОТЛИЧИЯ ЗА ПЕРИОДА 1969 – 1976 Г.

ДЪРЖАВНИ ОТЛИЧИЯ		ОТЛИЧИЯ НА БСФС	
Герой на социалистическия труд	10	Заслужил деятел на физкултурата	350
Орден „Г. Димитров“	5	Почетен медал за особени заслуги	1034
Орден „Народна република България“	15	Златен медал за спортна слава	241
Орден „9 септември“	6	Заслужил майстор на спорта	169
Орден „Червено знаме на труда“	45	Заслужил треньор	124
Народен орден на труда	219		
Орден „Кирил и Методий“	2		
Медал за трудово отличие	53		
Общо	355	Общо	1918

Числото 355 държавни отличия за 7 години означава много. Нито една сфера извън производството не можеше да се похвали с подобно постижение. Държавата имаше нужда от спорта, оценяваше постигнатото и награждавайки усилията на БСФС, на състезатели, треньори, научни работници и ръководители, стимулираше техния труд и ги мобилизираше за бъдещи успехи.

Ако Мексиканската олимпиада потвърди необходимостта от СОП, то Монреалската констатира наличността и ефективността на функциониращата вече система с всички нейни подсистеми. Стана ясно, че ако се придържахме към статуквото и правим усилия да усъвършенстваме, а не да подменяме системата, ще гарантираме стабилност в представянето ни на олимпийските и на световните спортни форуми.

ДОПИНГ И БИОЛОГИЧНО СТИМУЛИРАНЕ

На фона на това прекрасно представяне като изневиделица изскочи първият истински допинг скандал.

Щангистите Валентин Христов и Благой Благов бяха хванати и дисквалифицирани съответно от първото и от второто място в своите категории поради употреба на анаболни препарати. Съобщението за положителната първа проба получихме в София няколко дни след приключването на олимпиадата. Бяхме шокирани. В съобщението от Монреал канеха наши представители да присъстват на втората (контролна) проба. Тази мисия бе възложена на мен и на д-р Никола Грънчаров – биохимик от нашата лаборатория. При отварянето на вторите проби ни направи впечатление, че печатите на пломбите са смачкани и поради това неясни. Допуснахме, че може би са манипулирани, и поискахме обяснение. Отговорът бе, че това е направено поради невнимание от страна на лаборанта при отварянето на контейнера. Въпреки нашето твърдение, че това е процедурно нарушение, пробите бяха поставени в апаратурата и потвърдиха положителния резултат. Докладвахме в София за случилото се и предложихме да пледираме пред МОК за нарушена процедура. Прие се и ми бе поръчано да се явя пред медицинската комисия на МОК и да отстоявам нашата позиция.

Преди да замина на заседанието, извиках двамата щангисти и ги информирах за това становище. Заявих им, че ще защитавам горната теза във всички случаи, но искам да знам истината от тях. И двамата категорично заявиха, че не са взимали анаболни препарати и не знаят откъде те са се появили в урината им. МОК не прие нашите възражения и медалите бяха върнати.

След 20-годишно отричане и мълчание през 1998 г. Валентин Христов издаде книгата „Шампионът на кръст“, в която призна, че урината в контейнера не е била неговата, а на треньора Слави Канелов. Това е криминално престъпление и нямам компетенцията и смелостта да го коментирам.

Спирам се на този случай по няколко причини. След Монреал няколко шангисти бяха хванати с допинг, а на Олимпийските игри в Сеул през 1988 г. други двама – Митко Гръблев и Ангел Генчев – бяха дисквалифицирани. Появиха се слухове и инсинуации за чужда намеса от други държави, за пропукване на утвърдената система за биологично и фармакологично възстановяване, за провокатори в нашия отбор, за заговор от Международната федерация и т.н. Всички тези обстоятелства ме накараха да направя един ретроспективен преглед на системата за възстановяване през 70-те и 80-те години. Предварително искам да подчертая, че тази система след 1990 г. не съществува и не може да осветли скандалите в шангите и в другите спортове от края на миналия и в началото на настоящия век.

През 1976 г. излезе от печат монографията ми „Система за олимпийска подготовка“. В нея е изложена философията и съдържанието на възстановяването, в това число и медикаментозното. Ето няколко цитата.

Възстановяването в спорта е почти толкова важно, колкото и натоварването. Пределните натоварвания изискват не само контрол върху обема и интензивността, но и рационализиране и ефективизиране на възстановителните процеси на организма и на психиката на спортиста. Умореният спортист, който понася един изключителен енергетичен разход, трябва да погаси кислородния и енергетичния дълг на организма и да елиминира метаболитите на умората и депресиращите психиката фактори. Натоварванията в спорта растат и вече достигат почти абсурдни размери. Това изисква заедно с ежедневния контрол при спортистите широко да се внедрят и използват постиженията на науката за физикално, медикаментозно и психическо възстановяване и биологично стимулиране (стр. 91).

Ролята на възстановяването ще нараства не само като охрана на спортната дейност на спортиста, но и като средство за създаване на предпоставки за приемане на по-голям обем и по-висока интензивност в натоварването.

Важен момент в изграждането на системата за възстановяване следва да бъде разбирането, че възстановяваме не болни, а здрави, но уморени спортисти.

В системата за възстановяване трябва да се отчитат следните моменти:

1. възстановяване по време и след тренировка;
2. спортният режим като възстановително средство;
3. физикални възстановителни процедури;
4. психически възстановителни въздействия;
5. фармакологични възстановителни средства;
6. рационално хранене.

В посочената концепция за възстановяването е заложена идеята за неговата комплексност, поради което чисто медицинската интерпретация би се явила причина за едностранчиво развитие на системата. Необходима е съвместна работа на лекари, рехабилитатори, психолози, фармаколози и спортни педагози.

Следователно, както се рационализира тренировката, така трябва да се рационализира и възстановяването, тъй като и тренировката, и възстановяването имат една и съща цел – постигане на голям тренировъчен ефект и висок спортен резултат.

Тренировката цели да постигне умора, а възстановяването да отстрани умората. Възстановяването в спорта е немислимо без тренировката, която предопределя необходимостта от съответен вид и степен на възстановяване. Съвременната тренировка също е немислима без възстановяването, но то от своя страна също предопределя характера и величината на следващата тренировка (стр.114).

В практиката се сблъскваме с две еднакво опасни концепции. Първата концепция отхвърля използването на фармакологични средства, като аргументира вредата от тяхната употреба и залага единствено на приспособителните възможности на организма на спортиста и на доброто (обилно) хранене. Втората концепция надценява ролята на фармакологичните средства, поради което се стреми чрез тях да компенсират недостатъчната тренировка или да я замени, което води до употреба на повече от необходимото количество медикаменти, а следователно и до отрицателни последствия. Ние считаме, че и двете концепции са неприемливи и крият опасности за здравето на спортиста.

Нужно е комплексно възстановяване, което включва и фармакологични средства. При психическа и физическа умора на обикновените граждани ле-

карите предписват разни витаминни комплекси, комплекси от минерали и т.н. Те обаче не действат адекватно на спортиста, тъй като умората е неколккратно по-голяма. Представителите на първата концепция разсъждават твърде ограничено, примитивно и наивно. Да изтощиш организма и да не му помогнеш да се възстанови, означава да експлоатираш неговите възможности, бързо да го износиш, да го разболееш и изхвърлиш от спорта, а може би и от обикновения трудов процес. Фармакологичните препарати са насъщна необходимост като профилактика и охрана на здравето на спортиста.

Не по-малко вредна е и втората концепция. Представителите на тази концепция надценяват ролята на фармакологията в спорта и поставят в опасност здравето на спортиста. При прекаляването с употребата на биологичните стимулатори остава само една крачка до допинга. По силата на тази концепция на биологичните фармакологични стимулатори се приписват вълшебни качества, които те не притежават. САЩ са известни като родина на много от използваните в целия свят медикаментозни препарати за спортисти и със силно развитата си спортна фармакология. Знае се обаче, че американците са силни в леката атлетика, плуването и баскетбола (от олимпийските спортове). Не може да се допусне, че американската фармацевтична промишленост не може да произведе достатъчно количество медикаменти за своите представители във вдигането на тежести, борбата, гребането и т.н.

Следователно основното в постигането на високи спортни резултати е правилната възпитателна и учебно-тренировъчна работа, големите натоварвания и мерките за възстановяване, взети в цялостен комплекс. Фармакологичните препарати са необходимо и прекрасно средство за възстановяване само тогава, когато са правилно дозирани, а това следва да се определя от лекаря и от треньора на отбора (стр. 118).

В плана на всеки олимпийски отбор имаше раздел за възстановяване и схема за прилагане на медикаменти, която се утвърждаваше от специална комисия от медици и фармаколози по доклад на лекаря и треньора на отбора. Това бе постановката и практиката, приложена и за Монреал, и за Сеул. Ако тя бе грешна, би трябвало всеки българин, попаднал на допингов контрол, да бъде положителен и дисквалифициран, а това не е така. На тези две олимпиади на допинг тестове бяха подложени над 120 българи в почти всички спортове, а бяха хванати само шангисти. Вероятно има нещо само там.

Нека се опитаме да надникнем в шангите. Анаболните препарати бяха забранени от МОК през 1973 г. Дотогава те се използваша свободно и най-вече от силовите спортове. През 1974 г. с нарочен текст в Закона за народното здраве българската държава въведе забрана и допингов контрол на всички препарати от допинг листата на МОК и бе създадена Републиканска допинг комисия (РДК). Наредбата за тази цел бе утвърдена от министъра на народното здраве и от председателя на БСФС. В страната започна преследването на анаболните препарати. Международната федерация по вдигане на тежести обаче не бе вписала в допинг листата си и не преследваше анаболите. Така бе на всички световни и европейски първенства до 1976 г.

Познавах добре нормативните документи на МОК и бях сигурен, че те са задължителни за всички спортове. Предизвиках разговор на тази тема с Асен Стоев – тогава секретар на нашата и на европейската федерация, и с Иван Абаджиев. Обясних им, че в Монреал шангистите ще бъдат проверявани за анаболи. И двамата бяха категорични, че това няма да стане. Асен Стоев заяви, че той като секретар на Европейската и на Българската федерация по вдигане на тежести е разговарял с Международната федерация и че те щели да се противопоставят на решението на МОК. Още веднъж ги предупредих, че трябва да се съобразят с официалното становище на МОК и на БСФС. Това разминаване между становищата на МОК и БСФС, от една страна, и на МФВТ и БФВТ (Стоев), от друга страна, създаваше обстановка, която би могла да провокира желание за нарушаване на приетата схема за фармакологично възстановяване с мисълта, че „може и да мине номерът“. Не допускам, че е подменена схемата за целия отбор, а по-вероятно отделни „браконieri“, които може да са опитали подобни действия и на други състезания, където номерът е минал, да са решили да опитат и на олимпиада.

В подкрепа на тази хипотеза има два факта – в Монреал през допинг тест са минали всички останали шангисти безпроблемно, а в Сеул така минаха двама шампиони (Маринов, Гидиков) и двама медалисти (Топуров, Върбанов). Ръководителят на олимпийската ни делегация Трендафил Мартински спря от участие останалите 4-ма шангисти.

В Сеул присъства и секретарят на Републиканската допинг комисия д-р Е. Милошов, който на място взе проби от нестартиралите шангисти.

При изследванията в София резултатите бяха отрицателни. Така глупостта или авантюрата на двама души България от още 4 медала.

След всичко изложено дотук по двата скандала логично може да се заключи, че става дума за вътрешни наши неуредици и за груби индивидуални нарушения на установения ред за ползване на медикаменти.

На 29.12.1976 г. се проведе XIII пленум на ЦС на БСФС, който прие изводите в представения от мен доклад, даде оценка на представянето в Монреал и утвърди плана за участие на игрите в Москва след 4 години.

Смяна в движение*

Чувствам се длъжен тук да направя малко отклонение и да обясни защо се наложи да се откажа от отговорността да продължа да отговарям за подготовката на олимпийските отбори на България.

Поради голямото напрежение в моята работа развих хронично безсъние и в продължение на месеци няха естествен сън. Заспивах с приспивателни, които сутрин опитвах да отстраня с кафе и около час и половина активен спорт. Безсънието се увеличи в края на 1975 г. и не помнех да съм заспивал без сънотворно. Направих си прегледи, изследвания, консултации при най-добрите невролози и психиатри, но резултат никакъв. Според лекарите оставаше единствено да пробвам да си сменя професията. Това беше най-нежеланият вариант за мен. На 40 години и да се разделя с работа, която ми носи удовлетворение, работа с големи творчески и социални перспективи, не можех да се примиря и отхвърлих този вариант. Реших, че ще пробвам да променя само профила на работата си, като сменя олимпийската подготовка с научно-приложната работа в БСФС (вече бях защитил дисертация и предстоеше да се хабилитирам във ВИФ) и със системата за детско-юношеския спорт. Давах си сметка, че не бива това да става в навечерието на олимпиадата в Монреал, а след нея. Реших за свое успокоение да направя предварителни сондажи или най-малкото да подготвя почвата за приемане на едно такова действие след олимпиадата.

Двама ръководители бяха хората, които можеха да решат този проблем – председателят на БСФС Трендафил Мартински и завеждащият

* Термин от хокея на лед, когато се сменя играч, без да се спира мачът.

отдел „Организационен“ в ЦК на БКП Димитър Димитров. Проведох срещи последователно и с двамата и ги предупредих, че след олимпийските игри ще поставя проблем, който не трябва да се свързва с резултата от нашето участие, т.е. и при добро представяне, и при провал аз ще ги занимавам с личен проблем. Олимпиадата бе успешна и според мен благоприятстваше решението. Освен това дълги години работихме заедно с Грую Юруков и той извървя пътя от старши треньор на националния отбор по лека атлетика, главен методист по олимпийска подготовка, председател на Съвета за спортни игри и заместник-председател на ЦС на БСФС, познаваше системата и кадрите и беше готов да поеме отговорността за олимпийската подготовка.

Отидох при Мартински и след като напомних за разговора ни преди игрите, му обясних състоянието си и предложението за промяна на отговорностите ми като първи негов заместник. Не ме разбра и настоя още да помисля, тъй като смяташе, че преувеличавам и че може би имам други причини, които не казвам. Всичките ми усилия да го убедя в правотата на моите искания пропаднаха. Проведох среща и с Димитър Димитров. Напомних му разговора преди олимпиадата и го информирах за срещата си по този повод с Мартински. Той сподели, че също страда от безсъние и затова разбира и подкрепя промяната, която предлагам. Предположи, че Мартински няма подобен проблем. Тогава му разказах, че в Мексико, Мюнхен и Монреал по време на игрите с Мартински пребивавахме в общ апартамент и сутрин след традиционния си крос го будех от дълбок сън. Така стигнах до извода, че народната поговорка „Ситият на гладния не вярва“ прекрасно обяснява отказа на Мартински. Разбира се, с помощта на Димитров проблемът бе решен и аз поех в допълнение към исканата от мен система за детско-юношески спорт и научно-приложното направление, и федерациите по спортна гимнастика и вдигане на тежести.

Подготовката за олимпиадата в Москва, съгласно плана, приет от пленума, се провеждаше вече под ръководството на моя приятел и колега Грую Юруков, а след него председател на СВСМ бе Стоил Сотиров. Помагах в подготовката за Москва главно чрез ръководенето на двете подсистеми на СОП – научно-приложното осигуряване и работата с резерва (СДЮС и центрoвете за високо спортно майсторство

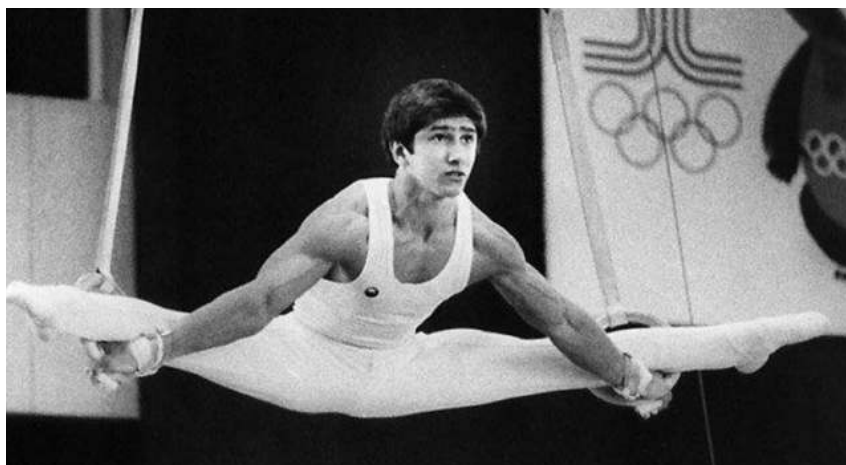
в страната) и, разбира се, чрез работата ми с федерациите по спортна гимнастика и вдигане на тежести.

Федерациите по спортна гимнастика и вдигане на тежести

Помогнах на федерацията по спортна гимнастика да преразгледа и реформира работата си в страната и с националните отбори. През юни 1977 г. проведохме разширено съвещание на бюрото на федерацията с участието на треньорския ѝ съвет, научната комисия, личните треньори и главните треньори на основните гимнастически центрове и катедрата на ВИФ под мотото „Перспектива има, но липсва конкретен подход“. Уточнихме следните мерки: да се оформят по два състава на националните отбори за мъже и жени с по 14-16 състезатели; да се допълнят показателите в индивидуалните планове, като се обърне особено внимание на броя на упражненията и целите комбинации във всяка тренировка; да се утвърдят волните съчетания със задължителен минимум от упражнения от група С на всеки уред още в началото на подготвителния период; да се състави мрежови график за заучаването на упражненията и комбинациите; индивидуалните планове да се защитават пред и утвърждават от зам.-председателя на ЦС на БСФС, отговарящ за гимнастиката на първите състави, и от председателя на федерацията – за вторите състави.

За подобряване на работата в централните съвещанията препоръча да се актуализира „Единната програма за обучение и тренировка по гимнастика“ и да се внедрява на базата на конкретния подход във всички звена и етажи. Председател на федерацията беше Никола Хаджиев, негов заместник – Цветана Димова, а секретар – Христо Христов. Дългогодишен старши треньор на мъжкия отбор бе Светослав Батов. Този екип изведе спортната гимнастика до най-високото ѝ равнище на международната арена.

Родната гимнастика чака дълго време своя голям шампион. И ето че през 1979 г. изгря ярката звезда на Стоян Делчев, който завоюва европейската титла в многобоя. През следващата година (1980) той печели и първата олимпийска титла по гимнастика на коронния си уред висилка,

Стоян Делчев – бронзов олимпийски медал в многобоя по спортна гимнастика, Москва, 1980 г.

като играе не само на, но и „около“ висилката, тъй като пръв изпълнява упражнението, без да се държи за лоста, а първа световна титла на прескок спечели Боряна Стоянова през 1983 г.

Бронзовият олимпийски медал на Стоян Делчев в многобоя от 1980 г. все още е единствен в спортната ни гимнастика. Стоян Делчев е рожба на пловдивската гимнастическа школа, която по-късно даде на България и другия голям гимнастик – Йордан Йовчев, спечелил един сребърен и три бронзови олимпийски медала на халки и земя и станал четири пъти световен шампион (2 пъти на халки и 2 пъти на земя). Той е единственият българин с медал (бронзов) в многобоя от световно първенство (1999 г.). Носител е и на сребърно отличие в многобоя на Европа. Всички тези успехи са му спечелили славата на най-успелия български гимнастик. През 1988 г. олимпийска титла на кон с гривни печели и Любомир Герасков. Жените в спортната гимнастика са с по-скромни резултати. Диана Дудева притежава единствения олимпийски медал (бронзов) на земя, спечелен в Сеул през 1988 г.

А сега за другото ми наследство от олимпийската подготовка – **вдигането на тежести.**

Макар и с четиригодишно закъснение Международна федерация по вдигане на тежести включи в списъка на забранените медикаменти анаболните препарати и започна повсеместни проверки. В света на щангите, в това число и в българските, години наред се използваше анаболна методика на силовата подготовка. Тя трябваше да се замени с алтернативна методика и който по-бързо я заменише, щеше да властва на световния подиум.

Треньори и състезатели си правеха оглушки и се надяваха, че това решение ще се отмени. Поради тази причина настъпи криза. Тя се прояви в повсеместно спадане на резултатите и с покачване на броя на наказаните за допинг състезатели. Това засегна и нас. За две години бяха наказани десетина българи за допинг, резултатите драстично спаднаха, класирането – също. През 1975 г. на световното и на европейското първенство имаме по 8 медала (3 златни), през 1977 г. паднахме до 3 медала (1 златен) на световното и 3 медала (2 златни) на европейското. През следващата 1978 г. крахът бе пълен – само 2 медала (1 златен) от Световното първенство в Гетисбърг (САЩ).

Трябваше да се действа. Повиках на разговор щатния зам.-председател на федерацията Никола Моллов и Иван Абаджиев – старши треньора, и след съдържателна беседа поисках от Абаджиев да напише и ми предаде промените, за които говорихме.

За да придам автентичност на направеното тогава, ще използвам цитат от книгата на Надежда Богданова „Достоен за рекордите на Гинес“, в която тя помества мое интервю, дадено в края на 70-те години, където казвам: „...След време ми донесе точно 3 страници. Десет пъти ги прочетох. Толкова оригинални предложения имаше в тях, толкова дръзки промени предлагаше, че и най-заклетият революционер в спортната методика би се стъписал. Ако не идваха тъкмо от Иван Абаджиев, можеше да захвърля листчетата: той не е бил на себе си, като ги е писал. Познавах обаче човека и не ги захвърлих“.

Богданова продължава нататък, като преразказва това, което съм казал тогава:

„Хващат се двамата [Меранзов и Абаджиев] и с първия самолет – в Москва. Настаняват се в хотел „Метропол“ и без да се съобразяват, че вече е десет и половина вечерта, Меранзов телефонира в дома на личния си приятел професор Матвеев. Определят си среща за след един час. Абаджиев изпада в предстартова треска. Не познава лично професора, само е чел негови статии, негови монографии. Поглежда листчетата, които Меранзов е извадил и прилежно подредил върху масата. Поглежда ги така, както изпраща на подиума шангистите си да бият световен рекорд. Остава само да измъкне от джоба си шишенце с амоняк и да смръкне, та да се съвземе.

След половин час проф. Матвеев е в „Метропол“... И хайде сега да видим каква дяволия е измислил другарят Абаджиев. Това? Само това ли е?

Като се зачита, „само това“ го увлича до такава степен, че остава в хотела до три и половина след полунощ. Пита – отговарят му, питат – отговаря им. Заедно разсъждават, преглеждат многократно редовете и скритото зад тях. Десетина пъти професорът отсича: Каква свежа методическа мисъл, каква смелост!

Датата на въпросното пътуване е 19 декември 1978 г. Това е краят на годината и на големия провал на Световното първенство в Гетисбърг“ (стр. 82 – 83).

След като се върнахме от Москва, подготвихме планове, графици, методики, контролни тестове, материални и финансови условия за промените и нова организация на работата с националните отбори. В нея се предвиждаше освобождаването на Абаджиев от множеството административни, финансови и организационни задачи, за да може да се концентрира изцяло върху методическите и спортно-техническите проблеми на всички национални отбори – за мъже, за младежи, за юноши до 18 и до 20 години, а по-късно – и за женските отбори. Този модел се запази без съществени промени до края на 80-те години. През това време председател на федерацията бе Стефан Досев (1973 – 1985), шатен зам.-председател Никола Моллов (1978 – 1989) и старши треньор на националните отбори Иван Абаджиев. През този период бях последователно обществен зам.-председател и председател (1985 – 1989) на нашата федерация.

Периодът 1979 – 1989 г. е най-продуктивният. За да не се загубим в множеството индивидуални титли и медали в двубоя и в отделните упражнения, ще посоча само отборното класиране. Участваме на 11 европейски първенства, като 6 пъти сме отборен шампион и 5 пъти – вице-шампиони, от 9 участия на световни първенства 4 пъти сме първи и 5 пъти втори. Провеждат се 10 индивидуални световни купи, като 8 пъти носители на купата са българи.

Мисля, че тук му е мястото да кажа, че оценката на проф. Матвеев за Абаджиев е синтез на онова, което той знае и може – световна величина в областта на методическата мисъл и на треньорската професия. Точно те аргументираха и обусловиха избирането му от анкетата на спортните журналисти за най-добрия треньор на България за XX век. Това е силната страна на Абаджиев, а не както някои го смятаха за спец по медикаментозно стимулиране, което той, за съжаление, не опроверга.

Иван Абаджиев (в средата)

БОЙКОТЪТ В СПОРТА – „МРЪСНА“ ДУМА МОСКВА '80 И ЛОС АНДЖЕЛИС '84

ПОЛИТИКА И СПОРТ

Спортът е съревнование с някого. Отказът от участие в съревнованието е абсурдно за спортиста и за спорта въобще. Това означава да се откажеш от себе си или да се самоубиеш като спортист, а да принудиш друг да се откаже, означава да го убиеш или да убиеш неговата спортна идентичност. Ето защо в спорта „бойкот“ е мръсна дума.

Не така мислят обаче политиците. Джими Картър – президент на САЩ, заяви през 1980 г., че за да накаже руснаците за навлизането им в Афганистан, забранява на американските спортисти да участват на олимпиадата в Москва, и това противоречащо на всякаква логика и морал вмешателство на политиката в спорта стана факт.

Четири години по-късно същото направи съветското Политбюро на ЦК на КПСС. В съгласие с това становище Политбюро на БКП с Решение № 372 от 09.05.1984 г. постанови: „Счита за нецелесъобразно участието на български спортисти в Олимпийските игри в Лос Анджелис през 1984 г.“ По този начин цяло поколение спортисти от двете страни на барикадата на Студената война бе лишено от възможността в продължение на 8 години да се състезава заедно. Редица правителства забраниха на своите спортисти да се състезават съответно в Москва и в Лос Анджелис. По силата на тези обстоятелства българските спортисти не участваха на игрите през 1984 г.

МОСКВА '80 – ПОМРАЧЕН БЪЛГАРСКИ УСПЕХ

Да спечелиш 8 титли, 41 медала, 265 точки, да се класираш на трето място в комплексното подреждане по нации и да не можеш истински да се зарадваш заради бойкота и отсъствието на някои от силните спортни нации! Наистина малшанс.

Такава е цената на мръсната дума *бойкот*. Все пак нека се опитаме да очертаем, макар и приблизително, мащаба на постигнатото.

Четири страни от първата десетка в Монреал (САЩ, ГФР, Япония и Канада) бойкотират олимпиадата и не участват в Москва. На тяхно място в десетката влизат нови 4 (Англия, Куба, Чехия и Италия), които са явно по-слаби от бойкотиралите и печелят по-малко – 30 златни и 95 медала общо и 596,25 точки.

Явно тук не може да става дума за механична смяна в десетката, а за качествени промени и разместване на пластовете между останалите 6 страни от Монреал. Първите две нации (СССР и ГДР) увеличават чувствително баланса си по всички показатели, но не влияят пряко върху баланса и подреждането на останалите четири (България, Полша, Унгария, Румъния). Те взаимно се конкурират и разменят местата си, но с различен брой отличия и места.

Безспорно най-убедително се представя България с прогрес по всички показатели – 1 златен, 17 медала и 98,5 точки в повече и с 5 места в класирането по нации по-напред. Че този резултат не е случаен, потвърждава участието ни в европейските първенства по олимпийски спортове през същата тази година, където върхът ни още не е повторен – 49 медала с 21 континентални титли (вж. табл. 5).

След московските олимпийски игри преминах на работа в апарата на ЦК на БКП като ръководител на звеното, занимаващо се със спорта и спортните организации. Тази позиция ми даде възможност да се запозная по-отблизо с работата, ролята и мястото на другите спортни организации извън БСФС, като Българския туристически съюз (БТС), Съюза на българските автомобилисти (СБА), Доброволната организация за съдействие на отбраната (ДОСО), Българския ловно-рибарски съюз (БЛРС), както и с работата, касаеща практикуването на физически упражнения и спорт на министерства, ведомства и народни съвети – окръжни и общински. По този начин още веднъж се убедих в правилността на извършената реформа в страната през 1957 – 1958 г., когато държавата върна управлението на спорта на обществените организации и им делегира някои свои функции. Разбира се, всичко това ставаше в рамките на допустимото и в съответствие с ръководната роля на комунистическата партия съгласно с чл. 1 на действащата тогава Конституция.

НЕОСЪЩЕСТВЕНИ ВЪЗМОЖНОСТИ.
ОЛИМПИАДАТА В ЛОС АНДЖЕЛИС '84

В периода преди игрите в Лос Анджелис, в който на пълни обороти функционираше националната ни спортна система, изявите ни по целия свят чертаеха ярки перспективи за олимпийската надпревара. Никога преди 1983 г. не бяхме постигали в преолимпийската година толкова много медали и толкова предно класиране по сбора на медалите от световните първенства по олимпийските дисциплини, както тогава. За първи път изпреварихме САЩ и заехме трето място след Съветския съюз и ГДР с 46 медала, от които 15 златни (вж. табл. 5).

С ПОГЛЕД КЪМ ОЛИМПИЙСКИТЕ ИГРИ В СЕУЛ 1988 Г.

През май 1984 г. се проведе VII пленум на ЦС на БСФС, на който доклад „За по-високо качество в подготовката на резерва на българския спорт“ изнесе Гр. Юруков – зам.-председател. В доклада се открииха по-главните резултати от дейността на Съюза по подготовката на резерва, обосноваваше се нов подход в дейността за подобряване на качеството в подготовката, като се акцентираше върху комплексния подход в усъвършенстване на системата на работа и се препоръчваше чрез използването на икономически лостове решително да се ускори внедряването на качествени параметри в системата за работа с резерва. В доклада и в решението се настояваше за по-пълно внедряване на постиженията на научно-техническата революция и върховите постижения на физкултурната наука за усъвършенстване на учебно-тренировъчния процес, за повишаване квалификацията на кадрите, за по-нататъшното интензивно развитие на националната система на центровете за високо спортно майсторство и за усъвършенстване на управлението на системата за подготовка на спортния резерв.

През 1983 г. бяха атестирани всички ДФС, СВСМ и ЦВСМ (центрове за високо спортно майсторство). В доклада се анализираха постиженията и слабостите при атестирането. Ще посоча само някои от постиженията. Делът на СВСМ и центровете от група „А“ достигна 98,90% от спечелените медали и точки от световни и европейски първенства. Във възходяща линия се развиваше и участието ни в юношеските първенства, като през последните 3 години (1981 – 1983) заставахме трайно на третото място след СССР и ГДР по спечелените призови места. В края на 1983 г. в страната функционираха СВСМ в 28 ДФС и общо 839 ЦВСМ със 102 319 трениращи спортисти под ръководството на 3019 треньори (вж. табл. 4). Един по-подробен анализ на данните показваше и мащабността на работата в цялата страна. Постигнат бе относително стабилен баланс между ДФС, работещи за високо спортно майсторство – 97, или една трета, и останалите две трети, които развиват масов детско-юношески спорт.

През ноември 1983 г. се проведе пленум на ЦС на БСФС, посветен на научно-приложната дейност. Доклад на тема „За по-нататъшно

развитие на научно-приложната дейност в системата на БСФС“ изнесе зам.-председателят на Съюза проф. Цветан Желязков. В него бе направен ретроспективен анализ на състоянието на научно-приложната работа на БСФС в областта на масовия спорт, на детско-юношеския спорт и на високото спортно майсторство. Пленумът бе предшестван от изложба на уникални технически устройства и комплектации за контрол на тренировката и диагностика на спортната подготовка, разработени от български експерти.

Пленумът отбеляза, че в научно-приложната работа е настъпил нов етап на сътрудничеството между БСФС, ВИФ, БАН, МА и други научни звена след извършеното преустройство на Центъра за научно-приложна дейност в спорта (ЦНПДС). Висока оценка бе дадена на провеждания всяка година (след 1969 г.) конкурс за научни творби и разработки в областта на спорта. Конкурсната програма обхващаше научни публикации, дисертации и монографии, технически изобретения и рационализации, нови методики за диагностика и управление на тренировъчния процес, тестови и учебни програми за детско-юношеския спорт, разработки, свързани с дълголетие и здравето на хората, и др. Осигуряваше се солиден награден фонд. Всичко това имаше стимулиращо въздействие. Само през 1987 г. вече бяха представени 51 научни разработки. БСФС финансираше участието на научни работници и други специалисти и в международни симпозиуми, семинари, конференции и конгреси, като командироваше годишно средно по 30-40 души.

Тази активност бе забелязана и оценена и от другите страни. През февруари 1987 г. организирахме Седмица на научно-техническия прогрес в спорта. В рамките на тази седмица се проведеха: съвещание на зам.-председателите на спортните организации на социалистическите страни, отговарящи за научните проблеми, семинар по приложение на информатиката и компютърната техника в спорта, изложба на съвременна тренировъчна, телеметрична и друга измервателна апаратура. През октомври 1989 г. София бе домакин на европейска конференция „Спорт и наука“. В доклада на нашата делегация пред ръководителите на спорта от Европа бе показано къде се крие една от основните причини за успехите на българския спорт.

ПАРТИЙНОТО ВМЕШАТЕЛСТВО

През 1985 г. на футболния мач между ЦСКА и „Левски-Спартак“ имаше сбиване между футболистите и кратко прекъсване на мача, но, общо взето, съдиите овладяха положението и приключиха срещата без други инциденти и в съответствие с правилата на играта. Присъствах на мача и приех съдийското решение за правилно, а наказанията на провинилите се за достатъчни и справедливи. Не така обаче е приел случилото се Милко Балев – тогава секретар и член на Политбюро на ЦК на БКП. На следващия ден той свика оперативно съвещание, на което в кратко изложение обоснова предложението си двата отбора да бъдат най-строго наказани. Присъствах на срещата, взех думата и изказах несъгласие с неговото предложение, като изтъкнах, че такъв критерий не се прилага в европейските турнири и че на нашия стадион не е станало нещо невиждано в Европа, за да извадим отборите от групата. М. Балев контрира, че въпросът е политически, а не спортно-технически. Отборите, треньорите и провинилите се футболисти бяха наказани не от федерацията, както е по наредбата и правилата, а от Секретариата на ЦК на БКП. Разпуснаха се двата клуба, отне им се ведомствено-териториалният статут, извадиха се от класирането, а на двамата старши треньори бяха отнети треньорските права. Сурови и незаслужени санкции получиха и редица футболисти, между които Христо Стоичков и Борислав Михайлов.

Но злото, както казва народът, не идва само. Няколко месеца по-късно Милко Балев иницира още един скандал. Този път предложи да се лишат от ведомствено-териториалния им статут всички физкултурни дружества, които го имаха съгласно устава на БСФС. Георги Атанасов – член на Политбюро и секретар на ЦК на БКП, който по тогавашната терминология „наблюдаваше“ отдела, в който бе и спортният сектор, ме извика в кабинета си, даде ми 2-3 напечатани страници и ми каза, че това е проект за решение на Политбюро, разработен в кабинета на М. Балев. Нареди да го прочета и да напиша докладна записка, която да подкрепи и аргументира предложенията.

След като се запознах с документа, заявих, че това е началото на ликвидирането на спорта и то не трябва да се допуска. Г. Атанасов

смяташе, че съм краен, и не прие този начин на разговор. Обясних, че става дума за всички столични, за две пловдивски, две варненски и за едно сливенско ДФС, които носят около 90% от medalите за България, и предложих да задържи проекта и да ми даде време да разработя справка-мнение, където да аргументирам защо го смятам за недопустим. След неговото съгласие събрах ръководителите на дружествата, посочени по-горе, и отговарящите за спорта в съответните ведомства и за няколко дни подготвих справката. Представих я на Г. Атанасов, обсъдихме я, коригирах някои формулировки и с това моята мисия приключи. Чаках развоя на скандала. Не мина и седмица и Г. Атанасов ми съобщи, че са се договорили в Секретариата, вместо да се внася проектът за решение в Политбюро, да се раздаде на членовете му моята справка за сведение, а не за обсъждане. И тогава, и сега съм благодарен на Г. Атанасов, че прояви разбиране, повярва на аргументите и предотврати атаката срещу българския спорт. В противен случай крахът на Златния век в спорта щеше да започне поне една петилетка по-рано.

Подобни груби вмешателства в работата на БСФС не са изолирани случаи, а част от инструментариума на тъй нареченото „партийно ръководство“ над обществените организации не само в центъра. Позовавайки се на него и на чл. 1 от Конституцията за ръководната роля на БКП, партийните органи понякога драстично се намесваха в кадровата политика и в управленската работа на органите на самодейните спортни организации, независимо от техните устави и правилници. Показателно в това отношение бе политическото решение да не участваме на олимпиадата в Лос Анджелис. Не искам да привеждам други примери, а ще се задоволя да кажа, че тези действия на съществуващия тогава командно-административен подход на тоталитарната държава ограничаваше инициативата на обществените спортни деятели и лимитираше международните изяви на спортистите. С други думи – пречеше на пълната реализация на създадения спортен потенциал на нацията. Ръководителите на самодейния спорт, в т.ч. и аз, приемахме или не това вмешателство, бяхме длъжни да се съобразяваме с него и да адаптираме дейността си към тоталитарната форма на управление на държавата, за да гарантираме успешното развитие на спорта.

III. ОЛИМПИСКИЯТ ТРИУМФ НА БЪЛГАРИЯ – СЕУЛ'88. РАВНОСМЕТКАТА

Очакванията ни за добро представяне на първата нормална олимпиада след двата бойкота се сбъднаха. България зае 7-о място по броя на златните медали и точките и 5-о място по броя на спечелените медали (вж. табл. 1). От Московската десетка отпаднаха Полша, Англия, Куба и Чехия, а първите три страни в Москва'80 намалиха броя на спечелените медали – СССР с 32,30%, ГДР с 19,00% и България с 14,63%. (Вижда се, че другите две страни от тройката намаляват медалите си с по-големи проценти, което свидетелства за по-големия стабилитет на нашата страна в 8-годишния цикъл между двете олимпиади.)

През този период всички подсистеми на националната спортна система функционираха с пълния си капацитет. Спартакиадата през 1984 г. демонстрира мащаба на масовото спортуване, а участието в континентални и световни първенства потвърди качествения ръст на високото спортно майсторство. Нашите спортисти поставиха 113 световни рекорда за мъже и жени и 84 – за юноши и девойки, в периода между олимпиадите в Москва и в Сеул.

Ще се спра по-подробно на мащаба на участието и представянето ни в Сеул. Участвахме със 182 спортисти по 16 вида спорт. Увеличи се броят на спортовете с олимпийски принос. Сред призьорите от 1 до 6-о място се наредиха представители на 14 вида спорт (в Мюнхен и Монреал – по 7), 106 спортисти се класираха в първата шестица, за първи път имяхме медалисти по плуване, художествена гимнастика и тенис, за първи път имяхме шампион по плуване (Таня Богомилова), за първи път имяхме носител на пълен комплект от медали (Ваня Гешева – каяк). Врѳх в своето олимпийско представяне постигнаха леката атлетика, кану-каякѳт, гимнастиката, боксѳт и стрелбата.

Никога преди не бяха представяни така мащабно физкултурните дружества от страната. При призьорите – 44 града имаха спортисти в олимпийската шестица, което в най-голяма степен се дължеше на разгърнатата мрежа на системата на детско-юношеския спорт в страната – 82%

от носителите на призове бяха преминали през спортни училища и специализирани спортни школи. ЦСКА спечели 121,38 точки и 12 медала (3 златни, 5 сребърни и 4 бронзови) и ако участваше самостоятелно (като нация), щеше да заеме 16-о място в комплексното класиране по държави.

(На олимпиадата в Рио де Жанейро през 2016 г. България е на 65-66 място в класирането по нации! Къде сме били и къде сме сега?!)

Равносетка по спортове

Тъй като това е последната олимпиада от Златния век, ще бъде полезно да направим някои обобщения, касаещи мястото на отделните спортове. През периода с различен темп и променлив успех БСФС развива възходящо всички видове спорт – олимпийски и неолимпийски; индивидуални и колективни; летни и зимни. Ако влезем във вътрешната характеристика на тези групи спортове, ще отбележим, че примерно в индивидуалните спортове има циклични и ациклични, обективно измерими и с оценка на изкуството на изпълнението, единоборства и т.н. Вътрешната характеристика ще оставим на теоретичите, а тук ще разсъждаваме по генерално типизираните групи спортове в БСФС. Най-силно развитие получи олимпийските спортове, което бе приоритет при реформирането на спорта и при изграждането на новата национална система. На фона на общия напредък следва да отбележим някои различия и особености. По-силни са индивидуалните летни олимпийски спортове, което личи от Таблица 14 и от изложението дотук.

Колективните спортове, макар и значително да отстъпват на индивидуалните, също през Златния век имат най-силното си международно присъствие. Тук искам да кажа малко повече за тях. Безспорен лидер е волейболът, който има сребърен и бронзов медал и общо 15 точки от олимпиади и 11 (1, 2, 8) медала от световни и европейски първенства (вж. табл. 5). На второ място е баскетболът съответно с 2 медала и 11 олимпийски точки и 12 (1, 6, 5) медала от световни и европейски първенства, а на трета позиция са футболистите с 2 медала и с 9 олимпийски точки. Трудно обяснимо е изоставането на игрите. Всички обективни показатели говорят за равнопоставеност и балансираност между индивидуалните

Таблица 14

РАНГИСТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ ОТБОРИ ПО ОБЩИЯ БРОЙ
НА ОЛИМПИЙСКИТЕ МЕДАЛИ (ЛЕТНИ И ЗИМНИ СПОРТОВЕ)

№	Вид спорт	Брой медали			
		Златни	Сребърни	Бронзови	Общо
1	Вдигане на тежести	11	16	7	36
2	Борба – свободен стил	7	16	9	32
3	Борба – класически стил	9	14	8	31
4	Лека атлетика	5	7	6	18
5	Кану-каяк	4	5	8	17
6	Бокс	4	5	8	17
7	Спортна стрелба	4	6	6	16
8	Гребане	3	4	7	14
9	Спортна гимнастика	2	2	6	10
10	Плуване	1	1	1	3
11	Ски	1	–	2	3
12	Художествена гимнастика	–	2	1	3
13	Джудо	–	1	2	3
14	Баскетбол	1	1	2	4
15	Волейбол	1	1	2	4
16	Футбол	–	1	1	2
17	Шорттрек	–	1	1	2
18	Конен спорт	–	1	–	1
19	Тенис	–	–	1	1
	Всичко	52	84	77	213

*Бронзовите медалисти от Световното първенство по футбол, САЩ, 1994 г.
Пълен състав на отбора: Борислав Михайлов, Емил Кременлиев, Трифон Иванов,
Петър Хубчев, Цанко Цветанов, Златко Янков, Красимир Балъков, Йордан Лечков,
Емил Костадинов, Наско Сираков, Христо Стоичков, Даниел Боримиров, Ивайло
Йорданов, Илиян Кирияков, Ивайло Андонов, Бончо Генчев, Велко Йотов, Георги
Георгиев, Петър Александров, Николай Илиев, Петър Михтарски, Пламен Николов,
старши треньор – Димитър Пенев*

и колективните спортове. Повече центрове и треньори от баскетбола и волейбола към 1983 г. (табл. 4) имат само леката атлетика и борбата. Подобно е съотношението и по броя на обучаващите се в СДЮС. Вероятно причините следва да се търсят в качеството на учебно-тренировъчния процес и в субективните фактори. Това се потвърждава и от великолепно представяне на футболния ни отбор на Световното първенство през 1994 г., където благодарение на изключителния Христо Стоичков и неговите съотборници Борислав Михайлов, Йордан Лечков, Красимир Балъков, Наско Сираков, Трифон Иванов и компания, под ръководството на най-добрия футболен треньор, който сме имали, Димитър Пенев, постигнахме своят Еверест – бронзовите медали.

Неолимпийските спортове с малки изключения са били на по-заден план. Изключенията са онези от тях, за които сме мислили, че ще станат

олимпийски – художествена гимнастика, джудо, женските направления по спортна стрелба, баскетбол и волейбол. Специално място сред тези спортове има художествената гимнастика, където благодарение на Жулиета Шишманова и особено на Нешка Робева се създаде българска школа със забележителни успехи – 57 златни медала от световни първенства. Само ние имахме две трикратни световни шампионки – Мария Гигова и Мария Петрова.

От 1969 до 1995 г. са проведени 16 световни първенства, в които 13 пъти шампионките са българки, като 5 пъти те печелят и трите медала в многобоя. Какво

превъзходство! След борбата и шангите създадохме национална школа и в художествената гимнастика, школа, която по-късно се наложи в целия свят. В края на 50-те и в началото на 60-те години заварихме една елегично-балетна гимнастическа дисциплина и я превърнахме в завладяващ динамичен спорт със или без уред, който почти не се задържа в ръцете на гимнастичките. Архитект и творец на тази художествена гимнастика, която спира дъха на публиката и телевизионните зрители, е голямата Нешка Робева.

По традиция силно развитие у нас имат единоборствата и силовите спортове като самбо, сумо, таекуондо, силов трибой, канадска борба и др., както и гимнастическите спортове като акробатика, скокове на батут, аеробика, фитнес и др. С най-много медали от световни и европейски първенства са самбо и акробатика. Общото количество медали и титли по всички неолимпийски спортове е впечатляващо голямо и подсилва представата за многото видове спорт в България и за множеството междуна-

*Христо Стоичков
със Златната топка за 1994 г.*

родни успехи, постигнати от българските спортисти.

Зимните олимпийски спортове бяха слабо развити, с малка и примитивна база, и се налагаше да се полагат неимоверни усилия през годините за тяхното придвижване напред. Поради липса на съвременни условия за алпийските дисциплини приоритет имаше работата ни по северните. Подобно на летните спортове и тук създадохме центрове и съвети за високо спортно майсторство, спортни училища, разгърнахме цялата гама на системите за детско-юношески спорт и за олимпийска подготовка.

Иван Лебанов, бронзов олимпийски медал, Лейк Плесид, 1980 г.

Варна, 1969 г. Тройката в многобоя с двете треньорки (от ляво на дясно): Румяна Стефанова – бронз, Жулиета Шишманова – старши треньор, Мария Гилова – злато, Златка Пърлева – треньор, Нешка Робева – сребро

Най-широко комплексно развитие получиха Боровец – като база, и Самоков – като естествен център за развитие на зимните спортове, с детски и специализирани спортни школи, спортно училище и научно-приложна лаборатория. След Самоков по подобен модел се разви и Чепеларе, а напоследък и Банско, т.е. създават се предпоставки за постигане на сериозни резултати, които идват твърде късно и епизодично.

През 1980 г. в Лейк Плесид Иван Лебанов печели първия олимпийски медал (бронз) за България в ски-бягането на 30 км. На същите игри Петър

Екатерина Дафовска – олимпийски шампион, 1998 г.

Петър Попангелов

Попангелов бележи връх в представянето ни в алпийските дисциплини с постигнатото 4-то място в специалния слалом и повтаря успеха си на следващите зимни олимпийски игри в Сараево (1984 г.). Класирането му още не е повторено от друг наш алпиец.

През 1992 г. в Албервил правим пробив в женския биатлон – Надежда Алексиева заема 4-то място на 7,5 км и женската ни щафета на тази дистанция също се класира 4-та, а шест години по-късно в Нагано (Япония) Екатерина Дафовска завоюва златен

медал на биатлон (15 км) и записа името на България в златния летопис на зимните олимпийски игри. С построяването на открити и закрити ледени пързалки за кънки, хоккей и фигурно пързаяне ускорено развитие получиха шорттрекът и фигурното пързаяне.

ЗЛАТНИТЕ БЪЛГАРИ НА ЗЛАТНИЯ ВЕК

Златните българи, подготвили и реализирали Златния спортен век на България, са много. Те са спортисти, треньори, научни работници, експерти, професионални и обществени спортни деятели на БСФС, ръководители на федерации и дружества, на спортни училища и школи и т.н. Имената на някои от тях са посочени в текста на изложението по хронологията на установяването на националната спортна система и при описанията на нейните подсистеми, както и при анализиране на участието ни на олимпиади и на световни и европейски първенства. Таблиците сочат ефективността от функционирането на спортната система и резултата от усилията на многобройна армия от всеотдайни спортни дейци.

Прекланям се пред тях и техния труд. Венец на всичко това са спечелените купи, титли и медали. Носители на крайния продукт на системата са спортистите. Тях познава цяла България, а някои от тях познава и целият свят. Ето защо искам тук да представя с помощта на статистиката най-изтъкнатите рожби на Златния век.

Таблица 15

ДВУКРАТНИ ОЛИМПИЙСКИ ШАМПИОНИ И МЕДАЛИСТИ

(Двукратни олимпийски шампиони на България по реда на получаване на титлите)

№	Име (спорт)	Години
1	БОЯН РАДЕВ (класическа борба)	1964, 1968
2	ПЕТЪР КИРОВ (класическа борба)	1968, 1972
3	НОРАИР НУРИКЯН (вдигане на тежести)	1972, 1976
4	ТАНЮ КИРЯКОВ (спортна стрелба – пистолет)	1988, 2000
5	МАРИЯ ГРОЗДЕВА (спортна стрелба – пистолет)	2000, 2004
6	НИКОЛАЙ БУХАЛОВ (кану)	1992 (двоен шампион – на 500 м и на 1000 м)

Боян Радев

Петър Киров

Нораир Нурикян

Таню Киряков

Мария Гроздева

Николай Бухалов

БОЯН РАДЕВ – УНИКАЛНИЯТ

България е дала на света 6 двукратни олимпийски шампиони – по двама в борбата и стрелбата и по един във вдигането на тежести и кану-каяка. Борецът Боян Радев пръв стъпи два пъти на най-високото място на олимпийската стълбичка на победителите – Токио'64 и Мексико'68. Много малко са спортистите, които постигат такива върхове. Да си един от тях, се иска не само талант.

Той е роден през 1942 г. в с. Мошино, сега квартал на Перник, в патриархално селско семейство, където трудът и любовта са на първо място. Неслучайно трудовият път на Боян започва, като се качва на каруцата при дядо си и започва да се труди за хляба си. Никога няма да забравя какво ми каза той в Токио, когато го поздравявах за първата олимпийска титла. Тогава още в речника му нямаше „за партията и за народа“, а изригна отвътре като вулкан: *Знаеш ли, те дядо ти, като се събуди утре и разбере, те съм шампион, ще утре от радост.*

Да. Това не е само талант. Природата го е дарила не само с физическа сила, а и с богата душевност, с твърда воля и характер и пословично трудолюбие.

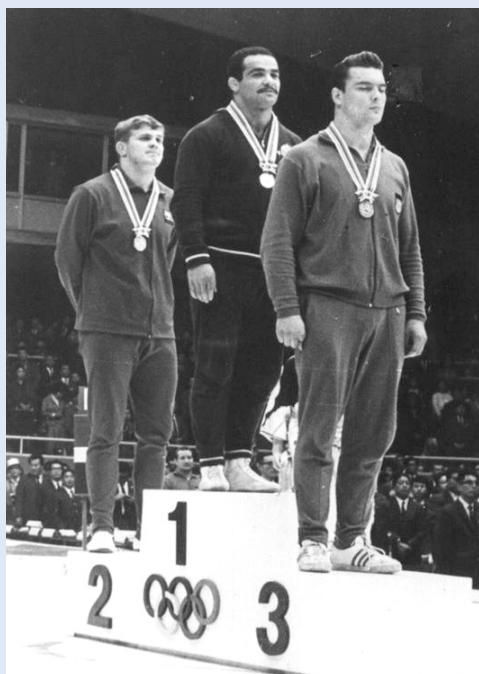
Първите ми впечатления от участието на Боян Радев в тренировките бяха, че въпреки буйния си и понякога невъздържан характер той е безкомпромисен в тренировките и

често остава на тепиха и след края им. Негов патент бе в дните, когато няма занимания, той сам да се качи на Черни връх и да държи на високо равнище издръжливостта си.

През 1964 г. цялата олимпийска делегация пристигна в Токио с чартерен самолет десетина дни преди откриването. Отборите, чиито състезания започваха по-късно, трябваше да продължат да тренират. Така бе и за класическата борба. След третия или четвъртия ден треньорът на отбора Димитър Добрев – олимпийски шампион от предишната олимпиада, ми казва, че Боян Радев и Гюро Гюров след тренировките не се прибирали в олимпийското село, а ходели из града, и настоя да разговарям с тях. Извиках ги и започнах да ги критикувам, но след минута-две гледам как Боян с длан се удря по челото и казва: *Главо, главоо... като не си станала нагазник, слушай какво ти казват.* Това бе неговият начин да покаже, че е разбрал за какво става дума. До спечелването на титлата проблеми нямаше.

Ето как се случи това: първи кръг срещу Ловел – САЩ, безспирните и мощни атаки на нашия борец направиха американеца безпомощен и той бе дисквалифициран за пасивна борба; втори кръг срещу Канг – Южна Корея, туш в 57-ата секунда; трети кръг – дисквалификация за пасивна борба на Маенца – Финландия; чет-

върти и пети кръг – победа по точки срещу Илмаз (Турция) и Мартинеску (Румъния). Съгласно действащия тогава правилник всеки борец, който получи 6 наказателни точки, отпада от по-нататъшна борба, а точките се получават: 0 – за победа с туш или дисквалификация за пасивна борба, 1 – за победа по точки, 2 – за равна борба, 3 – за загуба по точки, и 4 – за загуба с туш или дисквалификация за пасивна борба. Накрая само Боян остана с 2 наказателни точки, а всички останали – с 6 и повече. И така той стана шампион, а вторият и третият нямаха право да се борят с него.

Първата олимпийска титла на Боян Радев в Токио с подгласници Свенсон (Швеция) – вляво, и Кил (обединен отбор на Германия) – вдясно.

Ето я шестията:

1. Боян Радев – България
2. Свенсон – Швеция
3. Кил – Обединен отбор Германия
4. Мартинеску – Румъния
5. Абашидзе – СССР
6. Киш – Унгария

Парадокс. Само Мартинеску се бори с шампиона. Всички останали бяха доволни, че жребият не ги е противопоставил на безспорния фаворит и са извадили късмет да получат шестата си наказателна точка, без да са се борили с него. Какво се случи на награждаването? Вторият – Свенсон (Швеция), и третият – Кил (Германия), след като изслушаха българския химн, хванаха под мишниците олимпийския шампион (и двамата по-високи от него) и под бурните овации на публиката го понесоха на ръце, като направиха почетна обиколка на тепихите в залата. Това бе невиджано и противоречеше на олимпийския протокол на награждаването, но никой не спря тази спонтанна демонстрация на спортсменство и почит към великия шампион. Моята гордост бе неописуема. Да те признаят противниците, е щастие, но да покажат на целия свят, че ти се покланят и се прекланят пред теб, е нещо невероятно. Bravo, Бояне!

През 1966 г. Световното първенство по борба се проведе в гр. Толедо, щата Охайо, САЩ. Боян Радев направи едно тактическо равенство с Анисимов (СССР), след което победи всичките си противници и спечели световната титла. На това

първенство за първи път раздавахме парични премии – 500 долара за титлата, 300 – за сребърен медал, и 200 – за бронзов медал. Бях водач на отбора и раздадох лично премиите. Бяхме настанени в едно студентско общежитие, всички отбори. След връчването на валутата излязохме на двора, а там много борци. Гледам, Боян разговаря със съветския борец Анисимов и му подава нещо. По-късно го питам: *Ти май се похвали на руснака за доларите.* Отговаря ми: *Да... ама на тях нищо не са дали и аз тук дадох 200 от моите, неудобно ми е – и той се е трудил като мене, а нищо не полуцава.* И тогава не коментирах жеста, и сега няма да го коментирам. Това е Боян – непредвидим и на тепиха, и извън него.

В последния етап от подготовката за Световното първенство в Букурещ през 1967 г. Радев получи прорезна рана на гърдите и съгласно правилника не можеше да мине предварителния медицински преглед преди кантара, а в заявката бе записан той. Имахме право да го заменим и затова с отбора замина Крали Бимбалов. Идва при мен Боян и моли да разреши да дойде само да наблюдава състезанията. Съгласих се и в деня преди кантара той пристигна. Идва при мен треньорът Филип Кривиралчев и Крали Бимбалов и предлагат да направим опит Боян да мине прегледа. Крали твърди, че Боян е в страшна форма и може отново да стане шампион, а неговите (на Крали) възможности са да се бори за шестото мяс-

то. Съветваме се с лекаря на отбора, който казва, че той може да замаскира раната и ако някой не ни издаде, може да минем успешно. Така и стана. По време на състезанието Боян не даде признак за болка. Без загуба и само с една равна среща той спечели сребърен медал.

Една година преди олимпиадата в Мексико се проведе предолимпийска седмица, където трябваше да направим преглед на модела за аклиматизация към високопланинските условия (2400 метра надморска височина). Събра се елитът на световната борба и в продължение на две седмици борците тренираха заедно в зали с по 5-6 тепиха. Присъствах на някои от заниманията и забелязах, че Боян по-дълго се застоява пред тепиха на унгарците и наблюдава много внимателно как се бори свръхтежният им Козма (по-тежък с около 60 кг и по-висок с 22-23 см от Боян). Заинтересувах се защо прави това и се изненадах от отговора му: *Преценявам дали се открива за моята хватка и дали ще мога с късите си ръце да го скоптая, а скоптая ли го, ще го хвърля.* На следващия ден Боян отиде при унгарците и направи спаринг борба с Козма, гмурна се под рамото му, скопча го и го хвърли през гърди. Това бе сензация, която дълго се коментира в средите на борците.

Олимпийската 1968 година бе уникална в живота на Радев. Лягаше и ставаше с мисълта за втора олимпийска титла.

В съответствие с утвърдения модел за аклиматизация към високопланинските условия, след няколко месеца подготовка на високопланинската база на Белмекен трябваше да пристигнем в Мексико 40 дни преди състезанията. И тук Боян демонстрира желязна воля. За разлика от Токио, когато трудно го задържахме в олимпийското село, сега като един истински Гюро Михайлов (герой от народния хумор, който не отстъпва дори пред огън и вода, за да не измени на дадената дума или клетва) и крачка встрани не направи.

Започнаха състезанията и всичко вървеше добре, но до последния ден на олимпиадата България нямаше шампион. В този последен ден бяха финалите на турнира по класическа борба. Напрежението бе голямо. Всички искахме шампионска титла. Двама наши борци – Боян Радев и Петър Киров, отиваха на финала и от техните срещи зависеше ще имаме ли шампион.

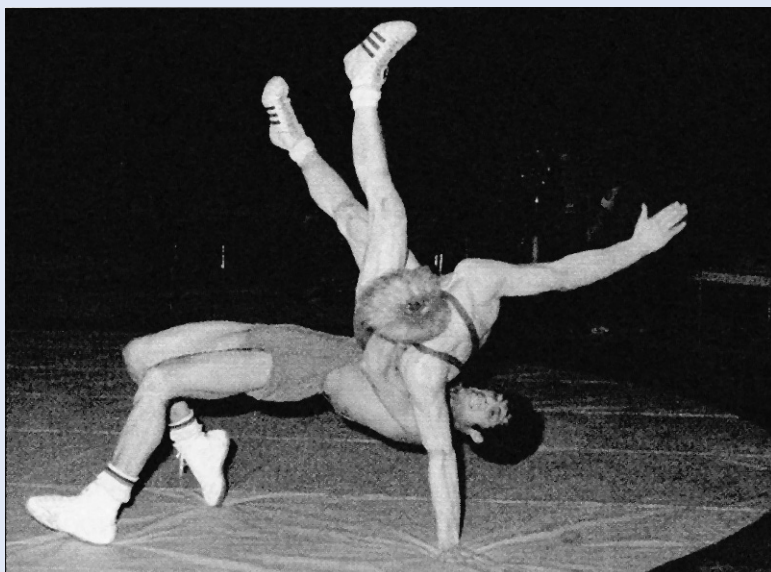
На полуфинала Боян се среща с Яковенко (СССР) и има само половин наказателна точка, което предопределя тактиката – бори се без риск и постига равна среща, която го праща на финала с Мартинеску (Румъния). Обсъждаме тактиката за финала. Нашият борец може да стане шампион при победа, при равна среща и при загуба по точки. Треньорите са сигурни, че ще победим, но Боян бие тревога. Ами ако се наговорят руснаци и румънци и дисквалифицират двамата за пасивна борба,

тогава руснакът става пръв, а румънецът във всички случаи е трети. Тогава се реши да се вземат мерки, които да осуетят този вариант. Успокояваме бореца да не мисли за другото, което е наша работа, а той да се бори за победа. Започва схватката и изненадващо за нас Мартинеску се бори вяло и не оказва сериозна съпротива, демонстрира симулативна борба и възниква опасност за дисквалификация, за договорена среща. Не знам дали Боян почувства това, но неговите колебания обикновено са, преди да се качи на тепиха. Стъпи ли на него, той става настървен и налита не като танк, а като ураган. По-добре е да не си срещу него. С придърпване свали противника и с центур така го хвърли по гръб, че едва не го смаза. Туш и... **ДВУКРАТЕН ОЛИМПИЙСКИ ШАМПИОН. НОВ ВРЪХ НА БЪЛГАРСКИЯ СПОРТ!**

Винаги съм смятал, че природата е дарила Боян Радев с всичко необходимо да бъде голям шампион и съм съжалявал, че борбата не е като гимнастиката или плуването, където един спортист може да спечели 5-6 медала на едно състезание.

След спортната си кариера Боян Радев се посвети на колекционирането на картини. Не мога да давам оценка на неговата колекция, това ще направят други, експертите, но бях силно впечатлен да видя как през 2018 г. Националната художествена галерия показва 91 картини от неговата колекция, която е една от най-големите в България.

ПЕТЪР КИРОВ – ФЕНОМЕНЪТ

*Една от
коронните
хватки на Петър
Киров*

В Мюнхен 1972 г. Петър Киров става вторият българин – двукратен олимпийски шампион – с 4 победи с туш, една по точки и без да даде нито една техническа точка на противниците си, и отново изкачи олимпийския Еверест.

Роден е в с. Калчево, Ямболско, през 1942 г. В борбата се появява през 1964 г. На тази възраст неговият връстник Боян Радев става олимпийски шампион в Токио. Ямбол е център на свободната борба, а народните борби в този край нямат алтернатива по сборове, сватби и други празненства. Той става класик (класическа борба). Големите спортисти започват да тренират в детски, ученически, младежки школи,

а като войници – в армейска школа или спортна рота. Петър започва да тренира, след като се уволнява от армията. Ръстът му е за категория 62 или 68 кг, а той се състезава в категория до 52 кг и я държи повече от 10 години. Избира категорията на Ангел Керязов, който е олимпийски вицешампион от Токио'64 и световен шампион от 1966 година. От 11 участия на турнира „Никола Петров“ 11 пъти е шампион. Освен двете олимпийски титли има 3 титли от световни и 4 от европейски първенства. Целеустремен в тренировките и непоколебим в състезанията. При тежаваше физическа мощ и издръжливост и желязна психика. Петър Киров е може би единственият бо-

рец, който на международния тепих е прилагал с успех 7 различни хватки. Руснаците на всяко първенство водеха нов противник на Киров, но докато той не слезе от тепиха, те не намериха кой да го победи.

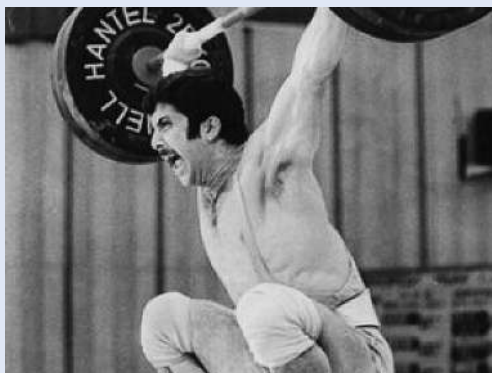
Имал съм щастието да го наблюдавам при спечелването на повечето от медалите му и да съм съпричастен с неговата подготовка. Няколко примера. Всяка година лично утвърждавах индивидуалните планове на титулярните състезатели в проектоолимпийските отбори. Планът се подготвяше от треньора, а се защитаваше от спортиста. На Белмекен сме и Филип Кривиралчев докладва плана на Киров. В графата класиране на състезания той е записал I–III място на турнири, континентално първенство и олимпиада. Питам Киров какво е неговото мнение. Отговаря ми, че приема плана с изключение на задачата за класиране: *Аз за второ или трето място не отивам, а само за първото*. Коригирахме написаното, а той го изпълни с отличие.

На олимпиадата в Мексико сме. Предпоследен ден е, а България още няма шампион. Присъствах на предварителния разбор в съблекалнята и знаех тактическия план на Петър срещу Земан от Чехословакия. Седнал съм на трибуната в близост до тепиха и се вълнувам. Треньорът и борецът знаеха къде съм и минавайки на 5-6 метра от мен, Киров се обърна и ми каза: *Другарю Меранзов, терна ще е*.

Разбрах го. Сигурен е в победата и дава заявка волгата, която се полага за шампиона, да бъде черна. Едно пояснение. Съгласно утвърдения от правителството правилник за морално и материално стимулиране за пръв път медалистите получават лека кола като награда. „Волга“, „Москвич“ и „Шкода“ съответно за златен, сребърен и бронзов медал. Уверен и категоричен, той не даде никакъв шанс на чеха. До втората си олимпийска титла след 4 година мина през златните медали на европейските и световните първенства в цикъла.

Завърши кариерата си и дойде при мен за консултация. Какво да правя? От ЦК на Комсомола му предлагат работа в спортния отдел. Отговорът ми бе: ако искаш да ставаш организационен работник в борбата, какъвто е сега Цено Ценов – отговорен секретар, отивай в ЦК. Ако искаш да ставаш като Райко Петров – професор и преподавател във ВИФ, трябва да минеш през аспирантура в Москва. Петър започна в Комсомола, но след няколко месеца отиде в Москва, а след завръщането си стана доктор на науките, завеждащ Катедрата по борба и уважаван професор в НСА. Във федерацията по борба е бил старши треньор на националния отбор, председател на федерацията, международен съдия и инструктор (преподавател) на ФИЛА (Световната федерация по борба).

НОРАИР НУРИКЯН – БАСКЕТБОЛНИЯТ ШАНГИСТ

В Монреал шангистите отново атакуваха медалите и титлите и спечелиха 2 златни, 3 сребърни и 1 бронзов медал. След борците и те излъчиха двукратен олимпийски шампион. След Мюнхен отново Нораир Нурикян стъпи на най-високото място на стълбичката на победителите.

Роденият през 1948 г. в гр. Сливен Нурикян се влюбва в баскетбола и като ученик е между най-добрите баскетболисти в гимназията.

През 1965 г. Иван Абаджиев е назначен за треньор в Сливен и тръгва по училищата да набира шангисти. Забелязва нисичкия гард на баскетболното игрище и без никакво колебание го записва в своя списък, независимо че той вече е на 17 години, не е пипал шанга и е „стар“ за начална

подготовка. Този тандем в следващия половин век ще сътвори чудеса в българските и в световните шанги.

Ето визитната карта на Нурикян:

- двукратен олимпийски и двукратен световен шампион,
- европейски шампион,
- носител на 5 златни, 3 сребърни и 4 бронзови медала от олимпиади, световни и континентални първенства за мъже.

Поради „старост“, сиреч поради късно започнала специализация в шангите, няма участие в юношеско първенство.

През 1975 г. Абаджиев решава, че шансове за втора олимпийска титла има не в категория до 60, а до 56 килограма, и започва ходене по мъките. На Световното първенство в

Москва Нурикан спада за новата си категория, но сауната му изсмуква и последните сили и на състезанието не може да се справи с първата си тежест, „хваща“ нула и отпада от класиране.

Разговарям с Абаджиев и го питам не е ли грешка свалянето в по-долната категория. Не. Грешката е в късното решение за спадането. За олимпиадата догодина ще стабилизираме новата категория.

На Европейското първенство в Берлин през пролетта на 1976 г. с 255 килограма двубой печелим титлата, а на 17 юли в Монреал с 262,5 кг Ну-

рикан става третият български двукратен олимпийски шампион.

В щангите е нормално големият шампион през следващите 4 години да натрупа мускулна маса и да вдига в по-тежката категория, за да постигне отново победа. Нораир доказва, че всяко правило има изключение. Стига да имаш воля и по-малко да ядеш, а много повече да се трудиш.

Воля и трудолюбие бележат по-натъшната кариера на Нурикан като старши треньор на националния отбор, отговорен секретар на федерацията и вицепрезидент на Световната федерация по вдигане на тежести.

Ваня Гешева

НОСИТЕЛИ НА ПОВЕЧЕ
ОТ 2 ОЛИМПИЙСКИ МЕДАЛА

1	МАРИЯ ГРОЗДЕВА (спортна стрелба – пистолет)	5 медала (2 златни и 3 бронзови), спечелени на игрите на четири олимпиади
2	ВАНЯ ГЕШЕВА (кану-каяк)	4 медала (1 златен, 2 сребърни, 1 бронзов), спечелени на игрите на две олимпиади
3	ЙОРДАН ЙОВЧЕВ (спортна гимнастика)	4 медала (1 сребърен и 3 бронзови), спечелени на игрите на две олимпиади

Йордан Йовчев

ШАМПИОНИ НА ШАМПИОНИТЕ

Таблица 16

СВЕТОВНИ И ОЛИМПИЙСКИ ШАМПИОНИ

№	Име	Европейски първенства				Световни първенства				Олимпиади				Всичко медали			
		I	II	III	Общо	I	II	III	Общо	I	II	III	Общо	I	II	III	Общо
1	ВАЛЕНТИН ЙОРДАНОВ (борба)	7	1	1	9	7	2	1	10	1	-	1	2	15	3	3	21
2	СТЕФКА КОСТАДИНОВА (лека атлетика)	6	1	-	7	7	-	-	7	1	1	-	2	14	2	-	16
3	АЛЕКСАНДЪР ТОМОВ (борба)	5	2	1	8	5	-	-	5	-	3	-	3	10	5	1	16
4	ИВАН ИВАНОВ (вдигане на тежести)	5	2	2	9	4	1	1	6	1	-	-	1	10	3	3	16
5	АСЕН ЗЛАТЕВ (вдигане на тежести)	5	3	-	8	3	3	1	7	1	-	-	1	9	6	1	16
6	ЯНКО РУСЕВ (вдигане на тежести)	5	2	-	7	5	2	-	7	1	-	-	1	11	4	-	15

Борецът **ВАЛЕНТИН ЙОРДАНОВ** е безспорен лидер в това подреждане със своите 21 медала (8 златни, 2 сребърни и 2 бронзови). Той е „Борец на годината“ на Световната федерация по борба за 1994 и 1995 г. и е обявен за най-добър борец на света през XX век. Първата си титла печели на 22, а последната – на 36 години. За да стигне до тези титли, 685 пъти излиза на международния тепих и 673 пъти го напуска като победител. Борил се е на 18 финала и е спечелил 16 от тях. Десет пъти е номиниран сред десет-

Валентин Йорданов

Стефка Костадинова

те най-добри спортисти на България. След приключване на спортната си кариера е дългогодишен председател на родната федерация по борба.

Лекоатлетката **СТЕФКА КОСТАДИНОВА** (висок скок) печели 16 медала, от които 14 златни и 2 сребърни, и е най-близо до него и по постижение, и по дълголетие. От 1985 до 1996 г. тя 10 пъти стига до финала и 8 пъти го печели. На 03.08.1987 г. на Световното първенство по лека атлетика в Рим поставя световен рекорд от 209 см на висок скок, който надживя рекорда на дълъг скок на легендарния Дже-

си Оуенс (САЩ) с 32-годишна давност. Изключително постижение! Рекордър на рекордърите. Няма друг такъв в света. Ето какъв феноменален спортист е начело на Българския олимпийски комитет (БОК) от 2005 г. като негов несменяем председател.

Борецът **АЛЕКСАНДЪР ТОМОВ** е единственият ни трикратен олимпийски вицешампион. Куриоз: няма изгубен финал на световно първенство и няма спечелен олимпийски финал. Явно неговият олимпийски бог не е българин.

Щангистите **ИВАН ИВАНОВ** и **АСЕН ЗЛАТЕВ** имат също като Стефка и Сашо по 16 медала и се нареждат след тях поради по-голямото разнообразие на цвета на медалите си. И на Асен олимпийският бог, изглежда, не е от Тракия. Той е най-добрият щангист в света в категорията си през

Александър Томов

80-те години. Световният му рекорд в категория до 82,5 кг още не е подобрен, макар че категорията сега е не 82,5, а 85 кг. Не участва на олимпиадата в Лос Анджелис през 1984 г. поради бойкота, а през 1988 г. в Сеул поради решението на ръководството на олимпийската делегация за оттегляне на отбора по вдигане на тежести след втора дисквалификация за допинг. Да бъдеш на върха и да не участваш в най-престижното състезание два пъти не по твоя вина, е голям малшанс. Вместо да бъдеш трикратен олимпийски шампион, оставаш само с един медал. Съдба.

Щангистът **ЯНКО РУСЕВ** е шести с 11 шампионски и 4 вицешампионски титли. И той като Стефка Костадинова не признава място след второто.

* * *

Изредените по-горе спортисти са една малка част от шампионите и медалистите, които България подготви и представи на света по времето, когато прилагаше описаната система. Само по олимпийските спортове имаме 52 олимпийски, 234 световни и 387 европейски шампиони. Всички заслужават да бъдат назовани поименно в книгата, но това е невъзможно. Ще направя само едно изключение:

Асен Златев

Янко Русев

НАИМ/НАУМ СЮЛЕЙМАНОВ/ ШАЛАМАНОВ/СЮЛЕЙМАНОГЛУ

Той е роден в с. Птичар, Момчилградска община, открит и обучен е в детско-юношеската школа на Кърджали и още в детската си възраст е включен в националните отбори за юноши и мъже. До навършване на 19-годишна възраст се състезава за България и печели само от световните и европейските първенствата за мъже (а не за юноши) в двубоя и в двете движения (изхвърляне и изтласкване) 69 медала, от които 50 златни, и подобрява 24 пъти световните рекорди в двубоя и в двете движения за мъже. Три пъти е носител на Световната купа за най-добър шангист на годината за мъже, преди да е излязъл от юношеската си възраст. През 1986 г., по време на тъй наречения „възродителен процес“, емигрира в Турция. Българските спортни власти бяха принудени да му дадат право да се състезава от Турция, а Иван Абаджиев продължи да участва в подготовката му и Наим стана 3 пъти олимпийски шампион. През целия си живот не е казал една лоша дума за България, а винаги е изтъквал, че е рожба на българската школа по вдигане на тежести.

Кой и как принуди Българската федерация по вдигане на тежести (БФВТ) и Българския олимпийски комитет да му дадат правото да се състезава от името на Турция?

В съответствие с Олимпийската харта и с устава на световната федерация, когато един състезател сменя гражданството си и иска да се състезава за новата държава, той трябва да получи съгласие от спортните органи (федерация и олимпийски комитет) на държавата, за която се е състезавал.

По това време бях председател на нашата и вицепрезидент на Световната федерация по вдигане на тежести и ще опиша процедурата по преотстъпването на правата на Наим за олимпиадата в Сеул '88. Няма да коментирам възродителния процес и емиграцията на Наим, това е проблем на държавата.

Нашата федерация смяташе, че при създадената ситуация правилният ход е да се намери решение, което да даде възможност на най-добрия шангист в света в момента да участва на игрите в Сеул – като се спазят

изискванията на Олимпийската харта – от името на България, а ако това се окаже невъзможно, тогава да дадем съгласие да участва от името на Турция.

Тази теза бе приета и от БСФС, и от БОК. Оставаше да получим подкрепата и от Готфрид Шодел – президент на световната федерация, но не успяхме. Според него, след като състезателят е станал гражданин на друга държава, той автоматично придобива състезателни права от нея. Остана да се разберем с турската федерация. Въпреки многобройните ми разговори с моя турски колега Ариф турците бяха непреклонни – или Наим ще участва от тяхно име, или няма да участва. При такава, както я наричат в шахмата, патова ситуация се намеси политиката.

След среща на външните министри на България и на Турция в Белград в началото на 1986 г. в качеството си на зам.-завеждащ отдел „Организационен“ на ЦК на БКП, отговарящ за спорта, ме посети Иван Ганев – заместник-министър на външните работи, който бе присъствал на срещата. Той ми съобщи, че Петър Младенов – тогава външен министър, му казал да ми предаде, че е обещал на турския си колега да дадем съгласие Наим да участва от тяхно име. С Ганев и Младенов в младежките си години работехме заедно в ЦК на Комсомола и си позволих по-неофициален разговор. Казах му, че това не е работа на министерството, а на федерацията, чийто председател съм аз, и на БСФС и БОК. Отговори ми така: Младенов му казал, че има решение на Политбюро на ЦК на БКП.

Прекратих разговора и отидох при Чудомир Александров, който завеждаше нашия отдел, член на Политбюро и първи заместник на Тодор Живков в партията. Разказах му за разговора си с Иван Ганев и му обясних какво сме направили по спортна линия и че в света тези въпроси се решават от спортните органи, а не от партийните или от държавните. Александров потвърди, че има решение. Тогава вече, както казва народната поговорка, „изплюх камъчето“ и му казах, че спортният свят ще ни се смее, че сме дали на Турция шангист по решение на Политбюро.

Въпросът му беше: „А какъв е вариантът, ако не можем да отменим решението?“ Отговорих му, че световна практика в такива случаи е клубовете или федерациите да дадат съгласие срещу заплащане, т.е. да продадат състезателните права. Разбра ме, прекратихме срещата и я

продължихме след няколко часа. Тогава ми съобщи, че е разговарял по проблема с Тодор Живков, който му казал да ми предаде: да „продам“ Наим на турците, но за не по-малко от 1 милион долара.

По време на Европейското първенство в Кардиф, Англия, по моя инициатива проведохме среща разговор на ръководителите на федерациите на България и на Турция за изясняване на статута на Наим. Присъства и президентът на световната федерация Готфрид Шодел. С него се бяхме договорили аз да водя разговора, а той само да присъства, без да взема страна. След около час обсъждане дадох думата на Наим. Той започна да говори на турски, но аз го прекъснах с аргумента, че сме се събрали да чуем неговото, а не на преводача мнение и затова трябва да говори на български. Той премина на български и заяви, че има голямото желание да участва на олимпиадата и моли да дадем съгласие това да стане от името на Турция. За целта ще подаде лична молба до бюро на българската федерация. Срещата закрих с обобщението, че молбата ще обсъдим и ще отговорим.

От казаното дотук става ясно, че нямаше реална възможност щангистът да участва в Сеул от наше име. Оставаше да изясним при какви условия щяхме да прехвърлим правата му на турската федерация. Всъщност нашата федерация имаше само един изход – да даде съгласие срещу финансова компенсация.

Както се разбрахме в Кардиф, поканихме президента на турската федерация в София да обсъдим условията. Срещата се проведе в Гранд хотел „София“ (дн. „Радисън“). От наша страна освен председателя участваха Никола Моллов – щатен зам.-председател, и зам.-завеждащите на отдел „Финансов“ и отдел „Международен“ на БСФС. От турска страна участваше 3-членна делегация, водена от Ариф – председател. Стигнахме до компромисно решение за финансова компенсация от 1 070 000 долара и след като парите влязат в касата на БСФС, да изпратим официално съгласието си до Турция и МОК. Минаха няколко дни и от Турция потвърдиха решението, но помолиха да донесат парите кеш, а не по банков път, за да не ставало публично достойние. Приехме и чрез съответните органи осигурихме пренасянето на сумата от Капитан Андреево до София, където експертна валутна комисия я прие и депозира в БНБ по сметката на БСФС.

БЪЛГАРКИТЕ В ЗЛАТНИЯ ВЕК НА СПОРТА

Както в целия свят, така и в България жените навлизат в спорта доста по-късно от мъжете. Силен тласък в развитието на спорта дава възстановяването на древните олимпийски игри. През 1896 г. се провежда първата модерна (съвременна) олимпиада в Атина, в която участват само мъже, както е било в древността. През 1900 година на II олимпиада в Париж участват само 4 тенисистки и 7 състезателки по голф, но по-късно тези спортове отпадат от олимпийската програма. Дори по основните олимпийски спортове жените се появяват символично, по отделни дисциплини и с ограничен брой участнички – лека атлетика – 1928 г. в 5 дисциплини, гимнастика – 1928 г. – 5 участнички, плуване – 1912 г. в 3 дисциплини. Тази тенденция се запазва до Втората световна война. Жените заемат подобаващо място в олимпийските игри след 1948 г.

Подобна е ситуацията и в българския спорт. В началото на XX век се появяват първите жени в гимнастическите дружества, а след войните през второто десетилетие те участват активно в занимания по лека атлетика, тенис, колоездене, кьнки и др. Първият национален рекорд в леката атлетика за жени е поставен през 1929 г., а първи официални първенства за жени се провеждат през 1938 г. След Втората световна война настъпва динамично развитие и масовизиране на спортовете в България както сред мъжете, така и сред жените. Държавата и обществото водят национална политика за издигане на ролята на жените и еманципирането им в общественния живот, в бита, труда, културата и спорта.

Критерии за равнището на спорта са рекордите и класирането на международни състезания. Тези два критерия ще използваме и ние.

Първият национален рекорд по лека атлетика е поставен от Надя Михайлова през 1929 г. на скок на височина – 1,19 м. След 43 години Йорданка Благоева е първата българка, поставила световен рекорд – 1,94 м на висок скок (на 24.09.1972 г. в Загреб). През 1984 г. друга българка, Людмила Андонова, поставя нов национален и световен рекорд от 2,07 м, а през 1986 и 1987 г. Стефка Костадинова нанася нови две поправки на рекордите – съответно от 2,08 и 2,09 м. Така за 58 години

българките превръщат този първи женски лекоатлетически рекорд на Надя Михайлова в световен. За това – колко е голям световният рекорд на Стефка Костадинова, говори фактът, че вече над 33 години никой не може да го подобри и тя продължава да оглавява вечната световна ранглиста на високия скок, а България е единствената страна в света, която има в една лекоатлетическа дисциплина 3 световни рекордьорки.

Подобна е картината и на 100 м бягане с препятствия (жени). Йорданка Донкова през 1986 г. три пъти подобрява световния рекорд – 12,35, 12,29 и 12,26 сек. Следващата година друга българка – Гинка Загорчева, прави поправка на рекорда с резултат 12,25 сек, а през 1988 г. Й. Донкова си връща притежанието на рекорда със страхотното постижение от 12,21 сек. Така и в тази дисциплина вечната ранглиста на света се оглавява от българка. Световни рекорди в своите дисциплини поставят още 8 наши лекоатлетки срещу нито един рекорд при мъжете. Въобще жените ни в леката атлетика започват да се състезават много по-късно във времето от мъжете, но са с явно превъзходство пред тях. Така е и по отношение на олимпийските титли (4:1) и олимпийските медали (16:2). Олимпийски шампионки са Иванка Христова – гюлле, Йорданка Донкова – 100 м с препятствия, Стефка Костадинова – висок скок, и Тереза Маринова – троен скок.

В плуването олимпийските отличия са притежания само на жените, а от европейски и световни първенства има само едно мъжко притежание. Безспорна прима на плуването е олимпийската шампионка Таня Богомилова. В спортната стрелба жените имат смазващо предимство пред мъжете. Те печелят 87% от всички медали, а Мария Гроздева е безспорен лидер със своите 5 олимпийски отличия (2 титли и 3 бронза). Тези медали са спечелени на 4 олимпиади и това я прави най-успешният и най-дълголетният олимпийски медалист на България, а неин подгласник с 4 медала (1 златен, 2 сребърни и 1 бронзов) от 2 олимпиади е Ваня Гешева (каяк).

И в академичното гребане по-добри и по-силни са жените. Здравка Йорданова и Светла Оцетова на А2 скул са първите ни олимпийски шампиони в този спорт. На същата олимпиада (Монреал'76) Сийка Келбечева и Стоянка Груйчева печелят титлата на А2 без кърмчия. Най-титлувана и с най-дълъг спортен живот на световно ниво е Румяна Нейкова,

Ивет Лалова

Таня Богомилова

Йорданка Донкова

Станка Златева

олимпийска шампионка от 2008 г. и носителка на сребърен и бронзов олимпийски медал, двукратна световна и европейска шампионка на скиф.

От средата на 60-те години на XX век започва да се формира българска школа в художествената гимнастика със специфични национални характеристики. Родоначалник на тази школа е Жулиета Шишманова, а след ранната ѝ кончина неин вдъхновен диригент е Нешка Робева. Това е най-изявената и най-добрата българска треньорка. Повече от две десетилетия нашата школа е водеща в света. Имаме 10 световни титли в многобоя и две трикратни световни шампионки – Мария Гилова и Мария Петрова. Спечелили сме 145 медала от световни първенства в многобоя и в отделните уреди. Златните са 57, или 45% от общия брой. Това е най-високият процент на златните медали от всички наши спортове.

В спортните игри най-високи международни постижения има националният отбор по баскетбол – жени. Той печели първата отборна европейска титла за България през 1958 г., а следващата година става световен вицешампион. Тогава в неговия състав блестят звездите на Ваня Войнова и на Кръстина Гьошева. Тяхната генерация в продължение на периода от 1954 до 1964 г. печели 7 медала от европейски и световни първенства – едно изключително постижение. Едно друго поколение с ярките си представителки Пенка Стоянова, Евладия Славчева и Пенка Методиева между 1972 и 1989 г. прибавя нови 7 медала, от които 2 олимпийски.

На зимните олимпийски игри имаме само един олимпийски шампион – Екатерина Дафовска, биатлон, и един вицешампион – Евгения Раданова, с 2 сребърни и 1 бронзов медала на шорттрек, а от 6-те медала само един е спечелен от мъж. Явно женско превъзходство! Друга голяма звезда на зимните спортове е Албена Денкова, която в двойка с Максим Стависки е двукратна световна шампионка по фигурно пързалане.

Впечатляваща кариера в борбата – най-популярният, най-силният и най-мъжкият български спорт, направи Станка Златева, след въвеждането на женските категории. Тя е 2 пъти олимпийска вицешампионка, 5 пъти е печелила титлата на света и 5 пъти – на Европа. Три пъти е обявявана за спортист № 1 на България.

В другия ни силов мъжки спорт – вдигането на тежести – също имаме завидно женско присъствие. От 1987 г. се провеждат световни и евро-

пейски първенства за жени, а от 2000 г. те са включени и в олимпийските игри. За първите си 13 участия жените печелят 123 медала от световни и 252 от европейски първенства. Най-богатата златна колекция има Милена Трендафилова – само в двубоя 3 световни и 9 европейски титли.

Много силно се представят жените в неолимпийските спортове – акробатика, батут, самбо, източни бойни спортове, аеробика, силов трибой и др. Иванка Колева е параолимпийска шампионка, а Стела Енева е с 3 сребърни медала от параолимпиади. Антоанета Стефанова е световна шампионка по шахмат за 2004 г.

Числата показват, че българките са сред световния спортен елит и с чест и достойнство защитават спортната чест на родината ни.

Жените треньорки са важен фактор в развитието на българския спорт както в женското, така и в мъжкото направление. Те са главни действащи лица в системата за детско-юношеския спорт – в детските, ученическите и юношеските школи, в спортните училища и в юношеските отбори на дружествата. Не един и двама олимпийски медалисти са минали през ръцете на тези треньорки. Към името на безспорната Нешка Робева могат да се добавят имената на заслужилите треньорки Надежда Василева – каяк, открила и подготвила олимпийската шампионка Ваня Гешева, и Анастасия Митова, подготвила националния отбор по спортна гимнастика жени за 4-то място на олимпиадата в Сеул 1988 г.

НАЙ-ДОБРИТЕ ТРЕНЬОРИ НА XX ВЕК

Иван Абаджиев – вдигане на тежести. Най-добрият треньор на XX век

Нешка Робева – треньорът архитект на българската школа в художествената гимнастика

Спортистите на Златния век са откритие и творение на българските треньори, които вложиха неимоверни усилия и талант, за да открият и извадят такива колоси на световния спорт.

Няма обективни критерии, по които да се подредят имената на най-добрите треньори. Някои създадоха български школи в своя спорт, като Райко Петров – борба,

Иван Абаджиев – вдигане на тежести, Жулиета Шишманова и Нешка Робева – художествена гимнастика.

Други, като Филип Кривиралчев – класическа борба, Николай Здравков – академично гребане, Дамян Дамянов – кану-каяк, Димитър Гигов и Тодор Симов – волейбол, Иван Гълъбов – баскетбол, Димитър Пенев – футбол, Ангел Ангелов – бокс, Васил Крумов, Николай Пет-

Димитър Пенев – футбол

ров, Георги Димитров и Константин Жалов – лека атлетика, Светослав Батов – спортна гимнастика, Панчо Гюрков – плуване, и други (съжалявам, че не мога да изредя имената на всички), издигнаха равнището на своите спортисти и отбори до най-добрите в света.

През 2000 година анкета на в. „Труд“ излъчи тримата най-добри треньори на ХХ век. За „треньор на века“ бе обявен Иван Абаджиев, а за негови подгласници бяха посочени Димитър Пенев и Николай Петров.

*Николай Петров – лека атлетика,
висок скок*

ВТОРА ЧАСТ

**СЛЕД ЗЛАТНИЯ ВЕК
НА БЪЛГАРСКИЯ СПОРТ**

ОБЩ ПОГЛЕД

От 10 ноември 1989 г. започна промяна в обществено-политическата обстановка в страната и преход от тоталитарна към демократична форма на управление на държавата. Организираният спорт със своите структури, дейности и функции заема място в надстройката и се съобразява с промените в базата на обществото. В края на миналия и в началото на новия век както в света, така и у нас сме свидетели на промени в социалната структура на обществото, предизвикани от прехода от индустриално към информационно общество – появява се нова структура на заетостта, изчезват стари и се раждат нови професии и т.н. Всичко това обуславя и налага необходимостта от реформиране на обществото, в това число и на спорта.

От 01.05.1990 г. съм пенсионер и нямам активно участие в преустройството на спортната система. Впечатленията, както и наблюденията ми на този процес са бегли и в значителна степен общи. По тази причина ще направя кратък преглед на случилото се след 1990 година.

I. НАЧАЛОТО НА КРАЯ НА ЗЛАТНИЯ ВЕК БАРСЕЛОНА 1992 Г.

Четири години след триумфа в Сеул в Барселона констатираме началото на края на Златния век на българския спорт. Това се случи по време на управлението на Съюза на демократичните сили (СДС) с министър-председател Филип Димитров. Само за четири години се сгромолясваме надолу с 10 места в комплексното класиране по нации и стигаме до равнището си от олимпиадата в Рим 1960 г. – 17-о място.

Точките и медалите намаляват повече от 2 пъти, като точките от 247,80 стават 113,50, а медалите от 35 стават 16. Броят на златните медали пада от 10 на 3, на сребърните – от 12 на 7, а на бронзовите – от 13 на 6. Кла-

сиралите се спортисти от 4-то до 6-о място също намаляват от 32 на 19. Тотално отстъпление (вж. табл. 1)!

При това не случайно, а напълно закономерно. Това потвърждават данните от световните и европейските първенства в предолимпийските години. В годината преди Сеул (1987) печелим 46 медала от световни и 39 от европейски първенства, а в годината преди Барселона (1991) – съответно 30 от световни и 23 от европейски първенства, или с 16 по-малко от световни и 16 по малко от европейски първенства (вж. табл. 5).

Интересно е да погледнем какво става по това време с резерва на българския спорт. През 1988 г. в специализираните звена за деца и юноши се обучават и тренират 181 968 спортисти, а през 1992 г. 90 160 (табл. 3). Това не само е причина за слабото представяне в Барселона, а и бомба със закъснител за спада през следващите няколко олимпийски цикъла. Но за това ще стане дума по-късно. Сега само отбелязваме, че Барселона 1992 г. постави началото на края на Златния век.

Николай Бухалов (кану) – двоен олимпийски шампион – Барселона'92

На фона на тази тъжна картина имаше и радостни моменти. За първи път имахме двоен олимпийски шампион. Николай Бухалов на единично кану спечели шампионските титли на 500- и на 1000-метровите дистанции. Трябва да отдадем заслуженото на Бухалов. Първата му титла е за спринта, а втората за издръжливостта. Това е парадокс. Как би прозвучало например, ако Юсеин Болт стане олимпийски шампион на 100 и на 800 метра?! Няма друг такъв случай като този на големия Николай Бухалов.

Цифровият израз на случилото се на олимпиадата в Барселона и след това е показан по-долу в две извлечения от таблица 1. Обработката на информацията от тази таблица дава

възможност за сериозни и разнопосочни изводи. Ще отбележа само някои от тях.

Българската спортна общественост е приела като еталон за сравняване представянето ни на Олимпийските игри в Сеул 1988 г.

Нека сравним резултатите от Сеул'88 и от Пекин'08:

Извлечение А от таблица 1

ОЛИМПЕЙСКИ ИГРИ	МЕДАЛИ				КЛАСИРАНЕ НА 4–6 МЯСТО			БРОЙ УЧАСТНИЦИ	ТОЧКИ	КЛАСИРАНЕ ПО НАЦИИ
	зл.	ср.	бр.	общо	4-о	5-о	6-о			
Сеул'88	10	12	13	35	9	12	11	182	247,80	7
Пекин'08	1	1	3	5	–	3	1	72	31,00	42
Разлика	-9	-11	-10	-30	-9	-9	-10	-110	-216,80	-35

Цифрите са неоспорими, разликите не са в проценти, а в пъти, и то многократно, което е обидно не само за управляващите българския спорт, а и за всеки българин.

Едно сравнение с предишните игри (извлечение Б) ще потвърди, че нашият спорт с опасна скорост се движи към пропастта.

Извлечение Б от таблица 1

ОЛИМПЕЙСКИ ИГРИ	МЕДАЛИ				КЛАСИРАНЕ НА 4–6 МЯСТО			БРОЙ СПОРТОВЕ С МЕДАЛИ	ТОЧКИ	КЛАСИРАНЕ ПО НАЦИИ
	зл.	ср.	бр.	общо	4-о	5-о	6-о			
Атина'04	2	1	9	12	5	6	2	8	84	33
Пекин'08	1	1	3	5	–	3	1	2	31	42
Разлика	-1	=	-6	-7	-5	-3	-1	-6	-53	-9

В Рио де Жанейро през 2016 г. печелим 1 сребърен и 2 бронзови медала и се спускаме до 65 – 66-о място в класирането по нации, с което се потвърждава изводът, че нашият спорт се връща на равнището си от 50-те години на XX век.

Нито успехите ни през 70-те и 80-те години, нито спадът в края на миналия век и дълбоката криза в началото на настоящия век са случайни. Имахме система за детско-юношески спорт и за високо спортно майсторство в страната и система за подготовка на националните отбори, с всички полагащи се към тях подсистеми: методическа, научна (фундаментална и приложна), медицинска, за физикално и медикаментозно възстановяване, за материално-техническо осигуряване, за финансиране и т.н., които гарантираха стабилни темпове в развитието на спорта. Всичко това създаваше предпоставки и условия за атакуване на световните и на олимпийските върхове. Вместо да запазим тези темпове и след промените през 90-те години, допуснахме рязък спад.

Защо?

Защото държавата, вместо да прави държавна спортна политика и да създава условия за развитие на спорта, реши да го командва. Парадокс: тя се отказа да се занимава с икономиката, но не и със спорта. И за да няма конкуренция, ликвидира по същество обществената организация БСФС в центъра и нейните дружества за физическа култура и спорт по места, прогони кадрите или ги принуди да емигрират (над 1500 български треньори работят в чужбина). Защото вместо единен учебно-тренировъчен и спортносъстезателен процес се получи изкуствено раздуване на състезателния за сметка на учебно-тренировъчния процес и естествено секна създаването на спортисти. Защото ние, които имахме най-ефективната система за детско-юношески спорт в света, стигнахме дотам да внасяме спортисти отвън, дори и в най-българските спортове, като борбата и вдигането на тежести. Защото позволихме да се разграби и унищожи материалната спортна база или от производствена база за спортисти я превърнахме в търговска стока с неспортно предназначение. След всичко сторено дотук става ясно, че спадът не е случаен, а закономерен.

Дейността на Български съюз за физическа култура и спорт след 01.01.1993 г. бе прекратена по силата на Закона „Лучников“ (ДВ

бр.15/21.02.1992 г.), а със Закона за физическото възпитание и спорта от 1996 г. се узакони изградената вече държавна структура за управление на националната спортна система. С тези два акта държавата отнема правото самодейният спорт да се самоуправлява чрез своя единна национална обществена спортна организация и въвежда административно-бюрократичния модел и структура на държавно управление, което противоречи на позициите на Олимпийската харта, на Европейската харта и на практиките на всички страни от Европейския съюз. По този начин държавата пое както управлението, така и отговорността за бъдещето на спорта.

Констатацията ми е, че през този период българският спорт се намира в непрекъснато задълбочаваща се криза.

Ето някои цифри и факти:

1. Най-напред бе разрушена системата за олимпийска подготовка, а след нея и цялата национална спортна система с почти всички нейни подсистеми – работа с резерва, научно осигуряване, медицинско осигуряване, финансиране, материално-техническо осигуряване, както и структурите и механизмите за тяхното управление.

2. Ликвидирани бяха областните, общинските и низовите градски и селски структури на обществените спортни организации, а държавни не се създадоха.

3. Изчезнаха зоналните, областните и общинските системни изяви и първенства по почти всички спортове.

4. Извършен бе погром и срещу ведомствения, ученическият и студентският спорт.

5. Драстично намаля броят на треньорите и спортистите.

6. През последните години, по данни на „Евростат“, двойно се увеличи броят на учениците до 16-годишна възраст, употребяващи дрога (от 14% през 1999 г. на 30% през 2015 г.).

7. С наднормено тегло са 15% от хората над 18-годишна възраст (по данни на „Евростат“).

8. Получи се катастрофален срив в участието и класирането ни на олимпийските игри, където от трето място в Москва (1980) и седмо място по броя на златните медали, респективно пето по броя на медалите в

Сеул (1988) се сринахме до 65-66 в Рио де Жанейро (2016); от 41 медала (Москва) и 35 медала (Сеул) едва стигнахме до 3 в Рио де Жанейро и от 2008 г. нямаме олимпийски шампион.

9. От безспорен спортен лидер на Балканите се превърнахме в абсолютен аутсайдер.

Посочените цифри и факти недвусмислено показват, че българският спорт вече се развива не интензивно, както през втората половина на миналия век, а екстензивно, което го обрече на непрекъснато задълбочаваща се криза през новия век.

През последните години все по-рядко говорим и пишем за олимпийски спортни успехи на българите. Поколения деца и юноши не са виждали актуални олимпийски шампиони в индивидуалните спортове и национални отбори – медалисти по спортните игри. Създава се комплекс у младите хора, че сме нация без традиции и без качества да се състезаваме наравно с най-добрите или, с други думи, не сме спортна нация. Това не е така. Българският спорт има славна история, а България бе в олимпийската десетка на най-силните спортни нации в света в продължение на близо три десетилетия.

Преди олимпиадата в Пекин през 2008 г. в отворено писмо до президента Георги Първанов пледирах за „...необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и предприемане на мерки за възстановяване на международните му успехи“, а след олимпиадата в списание „Понеделник“ (бр. 8-9/2008 г.) констатирах „...че нашият спорт се връща на равнището си от петдесетте години, когато се разчиташе предимно или само на борбата, а още по-лошото е, че ако продължаваме да се спускаме така главоломно надолу, ни грози опасността да останем и без борбата“.

За съжаление трябва да признаем, че „по-лошото“ е станало. Само един медал от борбата и пълно фиаско на олимпийския ни спорт в Лондон 2012 г. и в Рио де Жанейро 2016 г. Пак за съжаление констатирам, че се случва и най-лошото – и след Лондон, и след Рио нямаме обективна оценка на състоянието на българския спорт.

От водеща сила и спортен хегемон на Балканите се свлякохме до жалкото и срамно за нас 6-7-о място на полуострова и от лидер се превър-

нахме в аутсайдер (табл. 17). Разрушена е не само националната спортна система, а и почти всичките нейни подсистеми – тренировъчен процес, работа с резерва, спортносъстезателен процес, научно осигуряване, медицинско осигуряване, финансиране, материална база и техническо осигуряване, както и структурите и механизмите за тяхното управление.

Таблица 17

БЪЛГАРСКИЯТ ОЛИМПИЙСКИ СПОРТ НА БАЛКАНИТЕ ПО БРОЙ МЕДАЛИ

Сеул 1988		Лондон 2012		Рио де Жанейро 2016	
1. България	35	1. Турция	5	1. Хърватия	10
2. Румъния	24	2. Хърватия	5	2. Сърбия	8
3. Югославия	12	3. Сърбия	4	3. Турция	8
4. Турция	2	4. Словения	4	4. Гърция	6
5. Гърция	1	5. Румъния	3	5 Румъния	5
ОБЩО	74	6. България	2	6. Словения	4
		7. Гърция	2	7. България	3
		8. Черна гора	1	8. Косово	1
		9. Кипър	1		
		ОБЩО	27	Общо	45

В медиите след Лондонската олимпиада се появиха оценки, които са в широк диапазон.

Ето няколко примера.

Премиерът Бойко Борисов в интервю във в. „7 дни СПОРТ“ от 18.08.2012 г. на въпроса за неговата оценка отговаря: „В общи линии добра, като се има предвид, че нашите отбори нямаха база за подготовка, нямаха лаборатория за допинг контрол и в половината федерации години наред имаше какви ли не скандали. Ако имахме малко повече шанс, можеше дори да отчетем, че представянето е много добро.“ Спортният министър Свилен Нейков във в. „Труд“, 14.08.2012 г.: „Не бих казал, че представянето ни е разочароващо, а имахме малшанс в много от спорто-

вете – художествена гимнастика, борба... Чисто технически не успяхме да спечелим тези медали.“ Това е оценката на ръководителите на спорта в изпълнителната власт, сиреч на държавата.

Спортният експерт Огнян Макавеев – преподавател в НСА и бивш старши треньор на националния отбор по свободна борба, в интервю, озаглавено: „По този път не ни чака нищо добро“ във в. „7 дни СПОРТ“ на 18.08.2012 г., говорейки за подготовката и участието ни в Лондон, заявява: „Успешният модел е различен от това, което се прави у нас“, а провалът на борците не го изненадва – „...аз не мога да разбера защо това нещо се окачествява като изненада. То беше ясно, че ще стане, въпросът беше кога“.

Проф. д-р Цветан Желязков – световна величина в теорията и методиката на спортната тренировка, в статията „Изчезна резервът, изчезнаха успехите“ във в. „24 часа“ от 26 август 2012 г. твърди: „За любителите на спорта и за очакванията на нашата спортна общественост това е дълбоко разочарование. За специалистите, които следят съвременните тенденции в развитието на елитния спорт и състоянието на нашата система за високо спортно майсторство в последните 20 години, класирането е съвсем закономерно.“

Симеон Щерев – треньор №1 на България за 2010 и 2011 г., старши треньор на националния отбор по свободна борба, в интервю под заглавието „Канада иска Симеон“ пред в. „ПРЕСА“ от 03.09.2012 г. на въпроса: „Според вас кой чужд модел трябва да последваме?“, дава следния отговор: „Защо да следваме чужди модели, когато ние тук имахме прекрасна система.“ А след като изброява какво очаква да се направи сега, заявява: „Но ако това, което ви казвам, не се промени, не само аз, а всички останали добри треньори и спортисти ще бъдат принудени да бягат навън. Много вече го правят и никой не може да ги вини.“

Такива са оценките на експертите.

„Мълчанието на спор/т/ните агнета“ (в. „Труд“ от 30.11.2012 г.) е оригиналното заглавие на статията на един от доайените на спортната журналистика Андрей Кожухаров. Той започва статията си с каскада от укорни въпроси: „Кой ще потърси отговорност за похарчените пари за тъй наречената олимпийска подготовка? Защо родните федерации се

превърнаха в акционерни дружества и ООД-та? Други се учеха от нас, а сега ние от кого ще се учим?“. Кожухаров твърди, че е останал „изненадан от факта, че след това Ватерлоо за страната ни в Лондон... първият човек в спорта не си подаде оставката“; приема, че „да, времената се промениха, но ние, българите, свикнахме да бъдем фактор в олимпийското движение след пробива в Мюнхен’72 и незабравимите игри в Сеул’88 и сега не можем да приемем фиаското“, и прави извода: „Време е да се смени целият модел на българския спорт и да се върнем към традициите си, от които в момента се учат не кой и да е, а Франция и Англия.“

Това са оценките на пресата.

Премиерът Бойко Борисов в цитираното по-горе интервю прави интересно откритие: „В момента големите държави всъщност работят по програмите и по начина, по който работеха навремето в България.“ Да, така е. Констатацията е точна. Въпросът е защо се отказахме? Случайно или систематично унищожавахме националната спортна система?

В първата част на книгата съм описал как бе изградена и как ефективно функционираше националната ни спортна система от онова време. Сега ще опитам да разкажа онова, което зная за нейното ликвидиране – за спортния геноцид в България.

В справката за държавните органи за управление на националния спорт (вж. на следващата страница) от 1991 до 2020 г. се вижда, че за срок от 29 години 9 пъти са направени смени в името, ранга и предмета на дейност на държавния орган за управление на спорта, или 9 пъти се е преобразувал от една в друга административна структура. Това означава, че на всяка трета година имаме нов държавен управленски орган. През това време 13 души са заемали поста на ръководител (министър, председател), или всеки ръководител е управлявал средно по 2 години и половина.

Честите смени на структурните единици и на персоналните ръководители са признак на липса на стабилност и дългосрочна перспектива в управлението на такъв сложен социален организъм, какъвто е националната спортна система.

Тази нестабилност е предпоставка, а може би и основна причина за непрекъснато задълбочаващата се криза.

ДЪРЖАВНИ ОРГАНИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА НСФВС 1991 – 2020 г.

№ по ред	Ръководител на държавен орган	Наименование на държавния орган	Период на функциониране	Номер на правителството	Председател на МС	Период на функциониране
1	Проф. Георги Кабуров (отказва да встъпи в длъжност)	Комитет по въпросите на младежта и спорта (КВМС)	ПМС №107 от 17.06.1992 г.	82	Филип Димитров СДС, ДП, РДП	08.11.1991 г. до 30.12.1992 г.
2	Атанас Георгиев – ВРИД	Комитет по въпросите на младежта и спорта (КВМС)				
3	Цвятко Барчовски	Комитет за младежта и спорта (КМС)	ПМС № 594/30.12.1992 г. до октомври 1994 г.	83	Любен Беров АСП, СДС, ДПС, БСДП	30.12.1992 г. до 17.10.1994 г.
4	Валентин Заяков	Комитет за младежта и спорта (КМС)	От м.10.1994 г. до м.01.1995 г.	84	Ренета Инджова служебен кабинет	17.10.1994 г. до 25.01.1995 г.
5	Христо Христов	Комитет за спорта, младежта и децата (КСМД), разделен на Комитет за младежта и децата и Комитет за физическо възпитание и спорт (КФВС)	От м.01.1995 г. до 12.02.1997 г.	85	Жан Виденов Демократична левица	25.01.1995 г. до 12.02.1997 г.
6	Цвятко Барчовски	Комитет за младежта, физическото възпитание и спорта (КМФВС)	От 12.02.1997 г. до м.12.1999 г.	86	Стефан Софийнски служебен, СДС и независими	12.02.1997 г. до 21.05.1997 г.

7	Симон Спасов	КМФВС се преименува в Държавна агенция за младежта и спорта (ДАМС)	От м. 12.1999 г. до 23.08.2001 г.	87	Иван Костов ОДС	21.05.1997 г. до 24.07.2001 г.
8	Васил Иванов – Лучано	ДАМС след 11.10.2002 г. се преименува в Министерство на младежта и спорта (ММС)	От 23.08.2001 г. до 11.10.2002 г. От 11.10.2002 г. до 17.08.2005 г.	88	Симеон Сакскобурготски НДСВ, ДПС, Новото време	24.07.2001 г. до 17.08.2005 г.
9	Весела Лечева	Държавна агенция за младежта и спорта (ДАМС)	От 17.08.2005 г. до 27.07.2009 г.	89	Сергей Станшев БСП, НДСВ, ДПС	17.08.2005 г. до 27.07.2009 г.
10	Свилен Нейков	Министерство на физическото възпитание и спорта (МФВС)	От 27.07.2009 г. до 13.03.2013 г.	90	Бойко Борисов ГЕРБ	27.07.2009 г. до 13.03.2014 г.
11	Петър Стойчев	Министерство на физическото възпитание и спорта (МФВС)	От 13.03.2013 г. до 29.05.2013 г.	91	Марин Райков служебен, независими	13.03.2013 г. до 29.05.2013 г.
12	Мариана Георгиева	Министерство на младежта и спорта (ММС)	От 29.05.2013 г. до 06.08.2014 г.	92	Пламен Орешарски БСП, ДПС	29.05.2013 г. до 06.08.2014 г.
13	Евгения Раданова	Министерство на младежта и спорта (ММС)	От 06.08.2014 г. до 07.11.2014 г.	93	Георги Близнашки служебен, независими	06.08.2014 г. до 07.11.2014 г.
14	Красен Кралев	Министерство на младежта и спорта (ММС)	От 07.11.2014 г. до 27.01.2017 г.	94	Бойко Борисов ГЕРБ, Реформаторски блок, АБВ	07.11.2014 г. до 27.01.2017 г.
15	проф. Даниела Дашева	Министерство на младежта и спорта (ММС)	От 27.01.2017 г. до 04.05.2017 г.	95	Огнян Герджиков служебен, независими	27.01.2017 г. до 04.05.2017 г.
16	Красен Кралев	Министерство на младежта и спорта (ММС)	От 04.05.2017 г. до 12.05.2021 г.	96	Бойко Борисов ГЕРБ, Обединени патриоти	04.05.2017 г. до 12.05.2021 г.

Съставил: Георги Натюв

Да видим какво ще ни покажат тези параметри в предишния етап от развитието на националния спорт. От учредяването на БСФС през 1958 г. до фактическото прекратяване на дейността му през 1990 г. изминават 32 години. Това е периодът, в който спортът се ръководи от обществената спортна организация с придадени ѝ някои държавни функции и се характеризира със стабилни темпове на развитие и сътворява Златния век на родния спорт. За тези 32 години БСФС сменя четирима председатели, или всеки от тях е управлявал средно по 8 години, а Трендафил Мартински – цели 22. Неслучайно този период е най-успешният.

II. СПОРТНИЯТ ГЕНОЦИД В БЪЛГАРИЯ

В текста неслучайно използвам думата „геноцид“. Съгласно Уикипедия „Геноцидът е целенасочено и систематично унищожаване, частично или пълно, на дадена национална, етническа, расова или религиозна група ...говори се и за културен геноцид. Такъв може да бъде провеждан както явно (посредством явни държавни актове), така и прикрито – чрез косвена икономическа, информационна и друга политика.“ Показаното в цифри и факти в изложеното дотук аргументира приложимостта на горната дефиниция за случващото се с българския спорт. Да, има спортен геноцид в България.

Кой го поръча и дирижира?

Генерално това е ръководството на СДС, поръчител е Филип Димитров (Ф. Д.) – председател на СДС и министър-председател на България, а физическият извършител е Цвятко Барчовски – председател на Комитета за физическо възпитание, младежта и спорта по време на правителствата на Филип Димитров и на Любен Беров от 08.11.1991 г. до 17.10.1994 г. и в правителството на Иван Костов от 21.05.1997 г. до 2000 г.

Кой е Филип Димитров? Ето как го характеризира Паун Цонев, виден български публицист, журналист и писател, в статията си „Ибо доживяхме, господи – Ф. Д. в Конституционния съд!“ във в. Труд от 23.09.2015 г.: „Ф. Д. ...ще остане в новата история на България като премиера, при когото започна жестокият погром върху държавността, икономиката и селското стопанство на страната. Погром, трасиращ пътя на България до сегашното ѝ унижително положение на абсолютен европейски аутсайдер.“ Ще добавя – това е премиерът, който поръча спортния геноцид в седмата по сила спортна нация в света, която будеше възхищение и завист със своите 35 медала и 10 олимпийски титли на олимпиадата в Сеул 1988 г. и трасира пътя ѝ към нейната олимпийска голгота в Лондон 2012 г., където се свлече до 63-68 място без титла и само с 3 медала.

Няколко години след началото на спортния геноцид имах непланирана (случайна) среща с покойния проф. Георги Кабуров, с когото през 50-те години на миналия век учихме едновременно във ВИФ, сега НСА, бивш директор на Центъра за научна информация и документация при БСФС,

бивш ректор на НСА, уважаван експерт. На срещата естествено главната тема, която обсъждахме, бе рязкото влошаване на националния спорт. Изказах моята тревога и учудване, че никой не реагира на разрушаването на Системата за олимпийска подготовка (СОП), в която ние с него работихме и познаваме много добре, и че се опасявам да не би същата участ да сполети и Системата за детско-юношески спорт, което ще доведе до фактическото ликвидиране на националната система за физическо възпитание и спорт. Реакцията на проф. Кабуров бе изненадваща за мен. Ще предам по памет неговия коментар и съм сигурен, че ако беше жив, щеше да го потвърди и допълни. Изненадващо бе твърдението му, че това е планирано.

Ето резюме на казаното от него. Не го поставям в кавички, правя свободен преразказ:

През ноември 1991 г. управляващата партия СДС съставя правителство с министър-председател Филип Димитров (председател на СДС). Той поканва Кабуров и му предлага да стане председател на Комитета за физическо възпитание, младежта и спорта с ранг на министър с две главни задачи – да разгони комунистическата спортна номенклатура от горе до долу и да ликвидира БСФС като комунистическа креатура. Професорът се аргументира, че той, макар и безпартиен, е един от тези кадри, които са работели и създавали висококвалифицирана национална спортна система, която се ползва с авторитет и признание в спортния свят. Между плеядата кадърни кадри има и слаби, но ще е грешка тоталното отстраняване на всички. Що се отнася до БСФС – това е една обществена спортна организация със структурни подразделения по всички равнища – в центъра – федерации, в окръзите – окръжни съвети, в общините – физкултурни дружества, а в низовите структури – спортни секции, физкултурни колективи и клубове. Един държавен орган не може да замести такава организирана обществена структура.

На декларацията на Кабуров, че той не може и не желае да разгонва кадри, с които е работил, а част от тях е създавал като университетски преподавател, и да ликвидира ефективно действаща система, министър-председателят му казва да не се безпокои, защото те ще поставят Атанас Георгиев за негов заместник и той ще свърши тази работа. В

такъв случай го назначете за председател – отговаря Кабуров и отказва министерското кресло.

По времето, когато СДС търсеше ръководители – изпълнители на генерицията на спорта, ми се обади Ненчо Христов – най-популярният наш колоездач, победител в Пробега на мира през 1957 г., и ми разказа, че му предложили да го назначат за зам.-министър по проблемите на материалната база, но той отказал с аргумента, че не се чувства подготвен за подобна дейност. Зададе ми въпроса бих ли се съгласил да организирам среща при президента Желю Желев, за да му разкажа как сме постигнали големите спортни успехи в миналото и какво следва да прави СДС сега. Не го попитах чия е инициативата – на президента или на премиера. Но обясних, че не би имало полза от подобен разговор, тъй като на този етап СДС търси какво и как да разруши, а не да строи. Така както и БКП постъпи в края на 40-те и началото на 50-те години на миналия век. „Нека изчакаме още“ – бе дипломатичният ми отказ.

След като Цвятко Барчовски, един от големите български баскетболисти – спортист и треньор, оглави държавния спортен орган, а за негов заместник назначиха Атанас Георгиев, се срещам с Барчовски, поздравявам го с отговорния пост и му пожелавам успехи.

Какво ще ме посъветваш? – пита Цеко. Казвам: Тебе, като са те назначавали, са ти казали какво да правиш, а това, което аз бих ти казал, едва ли ще има някакво значение. Тъй като обаче дълги години съм бил в ръководството на националния спорт, бих могъл да ти кажа някои неща, които да те предпазят от груби грешки: Първо, не си прави илюзии, че ще взимаш пари от младежките дейности и ще ги даваш на спорта – гледай да не става обратното. Второ, помни, че материалната база не може да бъде печеливша – тя трябва да обслужва спорта, и, трето, не си въобразявай, че ти управляваш спорта. Спортът е обществено явление и не се управлява с директиви, заповеди и други административни хватки. Федерации, съюзи, физкултурни дружества, секции, клубове и т.н. се подпомагат, координират, контролират, стимулират, финансират и т.н.

Като гледам сегашното състояние на спорта, си казвам – язък за приказките.

След като Цвятко Барчовски пое властта, бе даден старт на геноцида на националната спортна система. БСФС бе лишен от държавно признание, федерациите бяха принудени да станат придатък на министерството, а окръжните структури и физкултурните дружества и техните спортни секции, заедно с физкултурните колективи, групи, кръжоци и други низови (първични) звена бяха ликвидирани. Започна разграбването и унищожаването на спортната база, стотици кадърни треньори бяха принудени да търсят реализация в чужбина, а към кадрите на спортния съюз, единствено в Европа, бяха прилагани принципите на лустрация.

На 14.09.1994 г. се проведе пленум на ЦС на БСФС, който единодушно прие декларация до президента, до председателя на Народното събрание и председателя на Министерския съвет на България, в която с тревога декларира, че „БСФС, обществената организация на българския спорт, бе подложен на неимоверен натиск... че каузата на българския спорт изисква партньорство и общите усилия на всички политически, държавни и обществени организации ...и апелира държавните структури да поемат своята отговорност за обезпечаване на действителен демократичен курс на развитие на българския спорт“.

На 20 декември 1994 г. се проведе IX конгрес на БСФС. Ето неговата оценка за първите години на прехода: „Частично или изцяло бяха ликвидирани доказалите своята висока ефективност системи за подбор и подготовка на спортния резерв и на спортното майсторство, научното осигуряване и контролът на спортния процес...“

Въпреки тези и други подобни настоявания геноцидът продължи. СДС нито тогава, нито по-късно призна своята грешка. Въпреки непрекъснато задълбочаващата се криза СДС нито промени спортната си политика, нито набеляза мерки за излизане от нея. Нещо повече. Четири-пет пъти бяха сменяни лидерът и ръководството на партията и не се намери човек, който да поиска преразглеждане на провалилата се концепция. От 1997 до 2002 г. президент на България бе Петър Стоянов от СДС. Той е бивш волейболист и бивш зам.-председател на волейболната федерация и се предполагаше, че ще помогне на спорта. Вицепрезидент по това време бе Тодор Кавалджиев – мой съученик от Харманли. Поисках среща с него и му дадох 3 страници текст с моите оценки за състоянието и идеи за

промени в националната спортна система с молба да ги предаде на президента. Очаквах след прочита на бележките ми да има някаква реакция. Минаха 3-4 месеца и научих, че Стоянов е разговарял по този проблем с лидера на СДС и министър-председател Иван Костов, който му е дал да разбере, че трябва да продължи да поздравява спортистите при успех и да не се занимава с глобалните проблеми на спорта. Стана ясно. Тази партия каквото е могла, е направила (навредила) и на нея не може да се разчита.

Четири години (2001 – 2005) управлява правителството на НДСВ (Национално движение „Симеон Втори“) начело с министър-председател Симеон Сакскобургготски и спортен министър Васил Иванов – Лучано. През този период имаше известно смекчаване на санкциите към обществените организации и плахи опити за сътрудничество с БСФС, като даже в последния ден на мандата си (16.08.2005 г.) министърът му дава лиценз и благодарствено писмо до председателя, в което пожелава „на целия екип на ръководената от Вас федерация много бъдещи успехи“. Да, точно така, федерация, а не съюз, с който имаше подписан меморандум за основните положения за съвместна дейност, явно останал в папката, но не и в съзнанието и ежедневието на министъра. Лучано започва мандата си като председател на Държавната агенция за младежта и спорта (ДАМС), която през 2002 г. се преобразува в Министерство на младежта и спорта (ММС) и съгласно закона министърът трябва да е с висше образование, а той го няма. За да заеме този пост, НДСВ чрез Народното събрание промени закона, като отпадна изискването министрите да са с висше образование. Ето как на 11.10.2002 г. Васил Иванов – Лучано, стана министър. Кой спечели от тази поправка в закона, оставям без коментар. Големите български спортисти запомниха Лучано с това, че прокара в закона текст, с който се дават пожизнени пенсии на олимпийските медалисти, а деятелите и любителите на спорта – с това, че след Лучано няма медалисти за пожизнени пенсии.

Парадокс е, че и Българската социалистическа партия (БСП), наследничка на БКП, която бе управляваща партия по времето на Златния век на българския спорт, също мълчи. И... бездейства. Или ако действа – то това не е в правилната посока. Обикновено в годината преди избори се

приема предизборна платформа, в която се критикува състоянието на спорта и се обещава реформи, а след изборите – ако БСП е във властта, не променя съществуващия модел, а ако е в опозиция – продължава да го критикува. Така БСП пропиля доверието на милиони любители на спорта и спортисти, които очакваха тя да върне спорта на обществото и спортната слава на България. Защо очакваха? Защото нейната предшественичка успя при тоталитарна форма на управление на държавата да даде спорта на обществото, а не на държавната администрация и нещо повече – да делегира държавни функции на обществената спортна организация и повече от 30 години да осигури стабилност на националната спортна система. Жалко за спорта, жалко за България! Пиша така, защото на ръководителите на тази партия бе подсказвано и казвано нееднократно за грешната спортна политика.

Ще изложа и някои от личните си опити да предизвикам дискусия и промяна на визията на БСП за състоянието и бъдещето на националния спорт. В периода от 1995 до 2001 г. при председатели на партията Жан Виденов (1991 – 1996) и Георги Първанов (1996 – 2001) участвах в обсъждането на проектите за предизборни платформи в раздела за спорта и аргументирано настоявах за промяна в модела на управлението на националния спорт, но безрезултатно. Стигна се само до критично-аналитично изказване в Народното събрание от Атанас Мерджанов – депутат от БСП. Потвърди се отново моята теза, че бъдещето на спорта не е партийно-политическа задача, а обществена повеля, която може да се реализира чрез национална спортна доктрина, приета от Народното събрание с консенсус между политическите сили, които са представени в него. Реших, че президентската институция, а не партиите, че президентът, а не партийният лидер трябва да инициира национална дискусия за изработването на доктрина и консенсус за нейното приемане. Вече споменах как се провали опитът ми да ангажирам за тази цел президента Петър Стоянов. Оставаше да пробвам и при президента Георги Първанов – бивш председател на БСП. Този път чрез отворено писмо, публикувано в бр. 27 от 28.01.2008 г. на в. „Труд“.

Предлагам няколко цитата.

...Като един от ръководителите на националния ни спорт от 1958 до 1992 г. ще си позволя да обявя необходимостта от обективна оценка на състоянието на българския спорт и предприемане на мерки за възстановяване на международните му успехи...

Изграждането на БСФС (1958 г.) вместо бюрократичния държавен орган Върховен комитет за физическа култура и спорт върна спорта на обществото. Националната обществена организация обедини ентузиазма, любовта и енергията на хиляди деятели и специалисти.

През шейсетте години се доразвиха структурите и се изясниха понятията за масова физкултура, масов спорт и високо майсторство. После държавата делегира много от функциите си на обществото в лицето на БСФС, а чрез него на спортните федерации и на спортните дружества и техни подразделения. Държавата остави за себе си задължението да подготвя спортни кадри и да развива науката, да финансира строителството и поддържането на материалната база, да формира спортната политика и да контролира нейното прилагане. Това се извърши от тоталитарна, а не от демократична държава...

Така подредена и непрекъснато усъвършенствана, националната спортна система функционираше до края на осемдесетте години. Бяха необходими около 10 години, за да се появят значими международни успехи. Започнаха след олимпиадата в Мексико 1968 г., минаха през всички световни и европейски шампионати и олимпиади и стигнаха апогея си през осемдесетте години.

Връх в развитието си достигат и почти всички направления на националната спортна система: масов спорт, детско-юношески спорт и елитен спорт. Този период с пълно основание може да се нарече Златен век на българския спорт...

Вместо да адаптираме, усъвършенстваме и доразвиваме ефективно функциониращата национална спортна система и при демократичната държава, ние я разрушихме...

Уважаеми г-н президент, в спортните среди се ползват с репутацията на държавен глава, който не само обича, но и разбира спорта. Помогнете да се върнем на правия път, който ни сочи и Европейската харта за спорта. На президента най-много подхожда да инициира обществени дебати за състоянието и бъдещето на българския спорт и изработването на стратегия за неговото развитие. И в нея да намерят място както държавата, така и обществените спортни организации.

Георги Мърков – олимпийски, световен и европейски шампион по борба, беше председател на Съвета по спорта на БСП, когато неин лидер бе Сергей Станишев. Покани ме на няколко заседания на съвета, включително и когато се обсъждаше спортният раздел на предизборната платформа за парламентарните избори през 2014 г. На заседанието изложих описаната по-горе концепция и подчертах, че за да се реализира тя, трябва председателят на партията лично да се ангажира. По-късно се договорихме Мърков да поиска среща разговор със Станишев, където ние двамата да го убеждаваме да поеме личен ангажимент. Това не стана. Коментарите тук са излишни, защото е видно, че със своето бездействие БСП стана съучастник в спортния геноцид. В трите правителства на БСП министри на спорта бяха:

- Христо Христов – в правителството на Жан Виденов, който бе непознат за спорта, стоя в Спортната палата като чуждо тяло, не направи нищо запомнящо се и остана непознат за спортната общественост.

- Весела Лечева – в правителството на Сергей Станишев – популярна в спортните среди, вицеолимпийска, многократна световна и европейска шампионка по спортна стрелба, посрещната с очаквания за сериозни реформи. В началото на мандата ѝ имахме делови разговор, в който се опитах да ѝ внуша да възстанови статуквото на БСФС и да назначи за главен секретар на министерството независим експерт с перспектива той да остане на поста поне десетина години, независимо от цвета и идеологията на управляващата политическа сила, тъй като това е един от вариантите да се стабилизират взаимоотношенията между държавната администрация и спортната общественост. Бяха направени някои промени, но те имаха временен характер или не засягаха промяната на модела на националната система.

- Мариана Георгиева – в правителството на Пламен Орешарски (мандат на БСП) – непозната и неприета от спортните среди, ще се запомни с някои популистски идеи и продиктувани отвън мерки и действия, които не засягаха същността на системата.

През 2009 г. ГЕРБ спечели изборите и състави правителство. Ние, спортните деятели, виждахме светлина в тунела и се надявахме най-после да започне реформирането на спорта. Главните аргументи бяха: пър-

во, лидерът на ГЕРБ е спортен човек – състезател, треньор и председател на федерация, а неговият заместник е възпитаник на Националната спортна академия; второ, предизборната платформа обещава реформи в правилната посока, и трето – Бойко Борисов става премиер, Цветан Цветанов – вицепремиер, а министър на спорта – Свилен Нейков – доцент в НСА, старши треньор на националния отбор по гребане и избран за треньор № 1 на страната за 2008 г. Прекрасна комбинация. По-добра не сме имали и надали някога спортът ни ще има втори подобен шанс. Мисля, че аргументите са убедителни и основателни за оптимизма ни.

Какво се случи?

Бяха разработени и приети от Народното събрание в духа на платформата стратегия за развитието на физическото възпитание и спорта за периода 2012 – 2022 г. (утвърдена на 24.11.2011 г.) и изменения и допълнения в Закона за спорта (утвърдени на 09.11.2012 г.). В тези документи има добри постановки, чието прилагане би помогнало за създаване на предпоставки за реформи.

Позволявам си да коментирам някои от тях, за да се видят парадоксите в нашия спорт. Нормативните документи поставят в центъра на системата националните обществени спортни организации, а в модела и в практическата работа по прилагането на нормативните документи те са в периферията, изтикани в ъгъла, или ги няма. Документите изискват децентрализация, а в практиката няма никаква структура на областно и общинско равнище за сметка на невероятната централизация на всичко в министерството. Изисква се разширяване на доброволчеството в спорта, а се шири бюрокрацията и издигането на ролята на негово величество чиновника вместо методиста и командира на производството – треньора. Тръби се за икономии и ефективност, а медалите ни струват със стотици пъти по-скъпо от преди.

Възникват логичните въпроси:

Кой пречи на изпълнението на нормативните документи?

Какви интереси се задоволяват?

Докога обществото и държавата ще търпят тези парадокси?

И накрая парадокс на парадоксите – в демократична България държавните интереси в спорта се защитават от мастодонт като Министерство на

младежта и спорта, а обществените – от над 100 обществени национални спортни организации, и поради факта, че те нямат единен национален координатор, тази роля се изпълнява от същото министерство. Тъй като подзаконовите нормативни документи се изготвят и утвърждават от него, става ясно, че те отразяват позициите едностранно, т.е. без коректив и без съобразяване със становището на самодейния спорт. Това се прави независимо от изричното изискване на раздел VII от стратегията, което гласи: „Преодоляването на съществуващите проблеми налага комплекс от съгласувани действия на държавата и обществото за изграждане на една съвременна, научнообоснована система за физическо възпитание и спорт, която да бъде адекватна на нарастващите потребности на населението от двигателна активност, здравословен начин на живот и престижни изяви в сферата на високото спортно майсторство“, и въпреки текста на чл. 10 ал. 1 от Закона за спорта, който постановява, че „спортните организации... осъществяват тренировъчна, състезателна и организационно-административна дейност и развиват и популяризират физическото възпитание и спорта“. В ал. 3 категорично се декларира, че „държавата поощрява създаването и функционирането на спортните организации“, но това не пречи единствената национална комплексна (многоспортова) организация – БСФС, да няма лиценз и да е извън този закон. Парадокс е, че това не смущава министерството и не предизвиква протестна реакция от страна на спортната общност. И двете страни мълчат в съгласие с парадокса. Възможно е министерството да не приема устава, програмата или кадрите, които работят там, но защо тогава не предприема поощрителни мерки за създаването и функционирането на друга национална комплексна (многоспортова) спортна организация, с която да си партнира?

Буди тревога пасивността и на БСФС, и на над 100-те национални спортни федерации и съюзи с едноспортов статут.

Преследвайки своите икономически и политически приоритети и грубо погазвайки европейския модел за организация и управление на националните спортни системи и правния статут на неправителствените спортни организации, ГЕРБ и управляващата коалиция приеха закон, който поражда недоверие и съжаление на национално и европейско равнище.

Ето как и ГЕРБ разочарова деятелите, спортистите и любителите и

зае достойно място в редиците на извършителите на спортния геноцид. За второто и третото правителство на ГЕРБ и министър Красен Кралев няма да пиша, защото от изказванията и действията на министъра не мога да разбера посоката и същността на реформата, която ще прави, и дали има намерение да я прави. Всичките ми опити за личен контакт се провалиха, а публичните изяви на министъра имат предимно протоколен характер или характер на пиар-акции. Поне на мен на това ми приличат. Искам само да припомня, че нашият мъдър народ на подобни хора казва: „Лозето не иска молитва, а мотика.“

Не мога да подмина и ролята на ръководителите на сегашния БСФС, който пази марката на онзи БСФС, сътворил Златния век на българския спорт. От 21.11.2002 г. председател на съюза е проф. Светослав Иванов, а негов заместник – Георги Натов. Те ръководят организацията през втората половина на непрекъснато задълбочаващата се криза. Преди тях, през първата половина, се смениха 6 председатели и техните екипи – Георги Христов, Груйо Юруков, Цветан Цветанов, Никола Хаджиев, Йордан Костадинов, Валентин Заяков. Всички те бяха принудени да воюват за правото на съществуване и запазване на онова, което все още не бе разграбено или разрушено. Появиха се и два документа: „Основни задачи за развитието на елитния спорт (1995 – 1998 г.)“ и „Програма за действие на БСФС за периода 1996 – 1998 г.“, които чертаеха перспективи, но не получиха подкрепа от държавния орган. Същата участ имаха и „Основни насоки за дейността на БСФС за периода 2006 – 2010 г.“ през втората половина на кризата. Проф. Иванов и екипът му успяват да запазят един модифициран и силно окастрен БСФС, изолиран от държавните управленски структури и живеещ на самофинансиране и на дивиденди от нищожната част на забравената за разграждане, разпродаване, приватизиране или одържавяване спортна база.

В този му вид и без никаква държавна подкрепа БСФС успя да върне една много малка част от заграбените обекти, да възстанови редовното функциониране на Общото събрание, да привлече като членове част от федерациите, обединените спортни клубове и някои клубове по вид спорт; помогна за възстановяване на някои състезания от спортния календар, участва активно в Европейската неправителствена спортна организация

(ENGSO); успя чрез поредица от препоръки и предложения до почти всеки нов министър да поддържа не само спомена, но и идеята за необходимостта от връщането на обществения характер и същност на националната спортна система. Но битката продължава, защото кой, ако не те трябва да тръбят тревога пред обществото за унищожаването на едно национално богатство и да водят борба за възвръщане на националния спорт?

Странно е мълчаливото безразличие, с което се отнасят към системното унищожаване на спорта БОК (Български олимпийски комитет) и ФБС (Фондация „Български спорт“). Учреденият през 1923 г. Български олимпийски комитет е най-дългогодишната доброволна, самоуправляваща се, неправителствена, извънпартийна, комплексна обществена спортна организация у нас, обединяваща спортни федерации и национални спортни съюзи. Член е на МОК и представлява страната на олимпийските игри. Работи по прилагането и спазването на Олимпийската харта и резолюцията на Генералната асамблея на ООН от 31.10.2014 г., която „подкрепя независимостта и автономността на спорта, както и мисията на МОК като ръководител на олимпийското движение“. Фондация „Български спорт“ е създадена през 1991 г. с цел да стимулира развитието и постигането на високи спортни резултати от спортистите и треньорите, да подпомага обучението и квалификацията на обществените доброволни кадри – организатори, инструктори, съдии и т.н. Както се вижда, ръководителите и на двете организации не оценяват опасността от фалит, при който едните няма кого да водят на олимпиади, а другите – кого да награждават.

Всички политически партии – управляващи и опозиция, и изброените по-горе министър-председатели и министри на спорта, ръководители на БСФС, на спортни съюзи и федерации, на БОК и на ФБС със своите действия или бездействия са отговорни за продължаващия спортен геноцид в България. В новите политически и икономически условия в днешна България те не успяха да организират професионалните общности в българския спорт и като мощни обществени и професионални структури да спасят от явната катастрофа националната ни система за физическо възпитание и спорт. Те допуснаха политическата класа в нова България да се разпорежда с приоритетите, с материалните, финансовите, научните и кадровите ресурси на българския спорт.

III. ДА ВЪЗРОДИМ БЪЛГАРСКИЯ СПОРТ

Битката за възраждане на спорта ще бъде трудна. Ако не се намери държавник (мъж или жена) с авторитет и обаяние, който да инициира и оглави национален инициативен комитет за ликвидиране на спортния геноцид, ще трябва да се търси вътре в спорта обединително възродително движение. Десетки и стотици хиляди са деятелите, спортните педагози и експертите, феновете, бившите спортни величия и звезди, из чиито среди ще се намерят достойни млади хора, които да застанат начело на спортното възраждане.

БСФС в края на петдесетте години обедини усилията на спортните федерации, дружествата и окръжните съвети на БСФС, адаптира ги към държавните органи и окръжните народни съвети и общините, координира дейността си с младежките и синдикалните организации, за да се издигне равнището на спорта до световните стандарти.

Ще подчертая, че адаптирането е много труден процес. Въпреки това мисля, че мисията е възможна.

Защо?

1. Защото, ако обществената форма на управление на националния спорт успя да се наложи в условията на тоталитаризма и да създаде уникална национална система, а не административно-бюрократична държавна креатура, логично е при демокрацията обществото да е по-силно и да се справи по-добре с управлението на една напълно самодейна социална система.

2. Защото нашата система или отделни нейни подсистеми, като тези за олимпийска подготовка, за детско-юношески спорт, за ведомствен спорт и др., бяха успешно пригодени и внедрени в някои от най-развитите демокрации, като Франция, Италия, Англия и др., което показва, че няма несъвместимост между нашата система от Златния век и развитата демокрация в света.

3. Защото Полша, Чехия и Унгария извършиха спортни реформи, адаптирайки основите на функциониращите у тях до 90-те години на миналия век национални системи към демократичната форма на управление на държавите им след това, и запазиха позициите си и досега.

Разбира се, че адаптирането изисква да се познават много добре обществените структури и механизмите на взаимодействие и координация между тях и органите на законодателната и изпълнителната държавна власт. Освен това е необходима прогноза за тяхното развитие за следващите 10-15 години, а сегашната нестабилност и честите кризи в управленските структури поставят трудно преодолими препятствия пред процесите на прогнозиране, реформиране и адаптиране на спорта.

Като човек, ръководил проектирането и адаптирането на системата от миналия век, си давам сметка за трудностите, неверието, обструкциите и неистовата съпротива, които ще съпътстват възраждането на обществената спортна система, но не виждам алтернатива. И колкото по-рано се започне – толкова по-добре. Иначе ще трябва да приемем статуквото към днешна дата (2019 – 2021 г.), когато по модерно построените зрелищни спортни съоръжение (зрителни зали) гастролират чуждестранни циркови артисти, т.е. спортисти, които забавляват българската публика, а българите са лишени от възможността да откриват, развиват и показват спортния талант на нацията.

IV. ЗА НОВ МОДЕЛ НА НАЦИОНАЛНАТА СПОРТНА СИСТЕМА

Ще изложа само някои най-общии идеи за смяна на модела на системата.

В Конституцията на Република България е записано, че физическото възпитание и спортът са дело и отговорност на държавата, обществото и индивида. Тази Света Троица липсва в днешния модел на управление на българския спорт. Има я само държавата, която не може да замести обществото и да действа от името на индивида, ако не е упълномощена за това. Следователно, когато казваме, че обществото трябва да заеме своето място, то е, защото по същество то контролира и държавата, и личността. Не може българският спорт като социално явление да бъде дело само на държавните управленски органи, а не на цялото общество. Навсякъде по света спортът се възприема като обществено явление и се ръководи от обществото. В стратегии, концепции, закони и други нормативни документи се подчертава ролята на държавата за създаване на правни, финансови, материални и други условия за практикуване на спорт за здраве и за високи постижения и правото на самоуправление на обществените спортни организации по развитието му. Така е било и у нас – и в монархическа, и в тоталитарна България. Ето защо се налага да приложим балансиран подход при смяната на модела и реформирането на националната система. В него следва да се очертаят доминиращите функции на държавните органи по отношение на практикуването на физически упражнения и правенето на национална спортна политика и спомагателните им функции по отношение на управлението на самодейния спорт. На държавния спортен орган, вместо да управлява самодейния спорт, да се възложат истинските държавни проблеми в спорта, като формиране на държавната политика, изграждане на нормативната база, строителство и поддържане на спортната база, финансово и научно осигуряване, контрол по прилагане и спазване на закона и постановленията и на другите държавни нормативни актове.

Обществените спортни организации трябва да поемат фундаменталната отговорност за цялостното развитие на спорта в страната – спорт за здра-

ве, детско-юношески спорт, високо спортно майсторство, професионален спорт и подготовка на националните отбори. Тук са нужни два типа организации: специализирани по отделни спортове – федерации или съюзи, и единна национална комплексна спортна организация или конфедерация – по всички видове спорт на национално, областно, общинско и низово териториално равнище, която координира юридически самостоятелните субекти от първия вид. Двата типа организации следва да имат юридическа, административна и финансова самостоятелност и лостове за координиране и взаимен контрол. Те следва да осъществяват взаимодействие с останалите неспортни обществени организации (синдикални, младежки), с държавния спортен орган, с ведомствата и с общините по развитието на самодейния спорт в страната. Тези два типа спортни организации трябва да реанимират производствения процес в спорта – обучение, селекция, тренировка и състезания, и да осигурят възпроизводството на спортисти от висока класа. Освен това да разработят и предложат стратегия за развитието на спортовете по вертикала и хоризонтала, т.е. по отделните спортове и комплексно – по територии и ведомства.

Най-напред, разбира се, следва да се опише моделът и структурата на националната система, след което да се формулират и декомпозират целите и функциите на отделните подсистеми и йерархически равнища и техните взаимозависимости или, с други думи, да се субординират всички субекти на националната спортна система.

Тези постановки следва да намерят място в съответните нормативни документи, които да задължават, поощряват и да улесняват трите субекта (общество, държава, индивид) в реализацията на техните права и задължения. Реформираният модел и реформата на самата система следва да предпазват спорта от външни вмешателства – политически, идеологически, религиозни, расистки. За да стане това, е необходимо те да бъдат утвърдени със съответни национални, а не партийни документи (концепция, стратегия, манифест, закон, доктрина). Всички идеи за реформиране на българския спорт – управленски, научни, методически, трябва да съответстват на прогнозите за прогреса на световния спорт за периода след 10 години, а не на нашите спомени от 1988-а. В този контекст трябва да се разглеждат и лансираните стратегически и тактически идеи за

реформиране на националната спортна система. С други думи казано, не трябва да рециклираме стари наши и чужди образци, а да ги използваме като база за надстрояване на прототипа на бъдещите технологии и инструментариум в спорта.

Практикуването на физически упражнения и особено на спорт е самодейно и напълно доброволно. Това е аксиома, която трябва да се спазва в изписването на всички нормативни документи.

Забранителният и разрешителният стил на изложение на текстовете в нормативните документи е характерен за линейните структури (армия, полиция) и за съдебнонаказателната документация.

За самодейните структури и доброволческата дейност се прилагат поощрителни и мотивационни текстове. За провеждането на състезания, тренировки, щафети и т.н. в дадено населено място, учреждение, учебно заведение и други подобни не трябва да се иска лицензия. Този вид дейности трябва да се улесняват, а не да се затрудняват.

Водещи в работата по проектодокументите трябва да са спортните експерти и дейци, защото те най-точно могат да формулират работещите правни норми, необходими на спорта.

Когато се подготви целият проектодокумент, той следва да се подложи на юридическа и стилова редакция, след което отново да се обсъди и приеме от експертен спортен съвет и чак тогава да се изпрати в парламента. Важното е да няма двусмислие или възможности за противоположни или взаимно изключващи се тълкувания.

През целия преход управляващите от дясно, от ляво и в центъра се стремяха не да адаптират, а да управляват самодейния спорт и го обрекоха на непрекъснато задълбочаваща се криза. Излизането от кризата преминава задължително през отказа на държавата да управлява сама и във всичко спорта, а да делегира някои свои функции на обществото и да му помогне за адаптирането на самодейния спорт към държавните структури.

Предложеният подход има стратегически характер и може да постави началото на реалното провеждане на обективно необходимата реформа в спорта и да създаде предпоставки за спиране на разпада на българския спорт и за постепенно възраждане на международния спортен престиж на България.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Уважаеми читатели,

Тази книга съм написал за вас. Благодаря, че я прочетохте. Тя вече е ваша.

Представител съм на поколението, което пое спорта горе-долу на това равнище, на което е сега, през 2021 година, и го докара до върха през края на 80-те години на ХХ век. Не беше лесно, съпротива имаше много. Успяхме да постигнем не само това, но и да опишем как сме го направили (има го в книгите), и сме търсили недостатъците, поради които не сме по-нагоре в класирането, което също е описано в анализите ни. Нещо повече, успяхме да видим и недъзите на сегашното управление на спорта. Генералните от тях сме ги назовали. От нашето поколение повече няма какво да чакате. Оттук нататък сте вие.

ТРЕТА ЧАСТ

**ДЕЯТЕЛИ И ЕКСПЕРТИ
ЗА ОЛИМПИЙСКИЯ СПОРТ
НА БЪЛГАРИЯ**

Съжалявам, че след демократичните промени в началото на 90-те години, вместо да се потърси и да се приложи нов механизъм, ПОДОБЕН НА ТОЗИ ПРЕЗ ЗЛАТНИЯ ВЕК, Съюзът на демократичните сили анатемоса БСФС и физкултурните дружества в страната като „комунистически“, забрани дейността им и предизвика дълбока криза в спорта в края на века. По подобен начин постъпи и БКП през 40-те години, когато обяви всички спортни организации, създадени преди 09.09.1944 г., за фашистки и монархически и ги ликвидира.

Едно и също отношение към наследството и коренно различен подход към бъдещето. Парадокс. Спортните ръководители през 60-те години на миналия век са адаптирали спорта към държавното управление, за да извлекат максимално възможното подпомагане на спорта от държавата, а в началото на настоящия век те вместо това помагат на управляващите максимално да използват спорта за предизборни и други свои цели. Отрекоха се и от успехите, и от системата, която ги роди. Помислиха, че манията за величие и неповторимост на новоизлюпените властващи демократи могат да са мерило за спортната история на държавата и я отрекоха.

В почти всички мои публикации през новия век предлагам и призовавам за публично обсъждане на състоянието на олимпийския спорт, за неговата криза и за неговото бъдеще. С изключение на временния министър проф. Даниела Дашева, която опита, но не ѝ стигна времето, нито един от останалите министри, управлявали спорта през годините на кризата, не подложи на обществен дебат бъдещето на българския спорт. Това се опита да направи Димитър М. Димитров – управител на издателска къща ТАНГРА ТанНакРа, която при представяне на мои книги няколко пъти прави опит за обществено обсъждане или кръгла маса по състоянието на българския спорт. Мисля, че ще представлява интерес да се прочете не само какво е написал авторът на издадените книги, но и мнението на присъстващите експерти, деятели, треньори, журналисти и др. Прилагам извадки със съкращения от стенографски записи по време на обсъжданията.

I. Представяне на книгата
„Златният век на българския спорт“ – 31.05.2012 г.
Музей на спорта на стадион „В. Левски“, София
(извадки от стенограмата)

КАТЯ ИВАНОВА – директор на Музея на спорта:

Уважаеми г-н министър на физическото възпитание и спорта, уважаеми ректор на НСА, уважаеми председатели на БСФС, Фондация „Български спорт“ и Национален клуб на спортния деятел, уважаеми спортисти – олимпийски, световни и европейски шампиони, уважаеми треньори, научни и спортни експерти и деятели, почитаеми професори и приятели, добре дошли в Музея на спорта.

Хубав повод ни е събрал тук – в българската книжнина, посветена на българския спорт, се прибавя още едно заглавие, чийто автор е старши научният сътрудник Христо Меранзов и книгата е озаглавена „Златният век на българския спорт“. Аз имах възможност може би преди всички вас да се запозная с тази книга и искам да ви уверя, че това е един автентичен документ на времето, в което г-н Меранзов е бил един от основните конструктори и участници в управлението на спорта. Като професионален историк бих искала да кажа, че историците днес нито оправдават, нито обвиняват, те е необходимо да обясняват. С документи това е направил и Хр. Меранзов. За достойнствата на книгата, за творческия процес, който е съпътствал издаването на книгата, по-подробно ще говори управителят на издателска къща ТАНГРА ТанНакРа г-н Димитър М. Димитров.

ДИМИТЪР М. ДИМИТРОВ:

Уважаеми дами и господа, радвам се, че се отзовахте на нашата покана, на представянето на книгата на господин Христо Меранзов. Особено съм развълнуван и аз, тъй като съм една малка частица от този период, който се описва, наречен сполучливо от господин Меранзов „Златният век на Българския спорт“, като зам.-председател на „Локомотив“ – София, и зам.-председател на Софийски ГС на БСФС. Издателството му благодари за двете книги, които създадохме заедно за българския спорт. Върху тази книга работиха д-р Елена Алекова – писателка, поетеса, бли-

зък съратник на Николай Хайтов, и художникът Петър Добрев. Предизвикателство беше да се издаде книга за този период, който заедно преживяхме в нашата история.

ХРИСТО МЕРАНЗОВ:

Пред вас е една книга, която не е нито научна фантастика, нито приказка от 1001 нощ, а описание на една реалност, на един период от развитието на нашия спорт, донесъл много радости и слава на българския спорт, държава и народ. Това е описание на начина, по който е замислена, проектирана, изградена и функционирала националната система за физическа култура и спорт на България, която в продължение на 10-15 години извървя трънлив път, след което стъпи на магистрала и изведе България в десетката на олимпийските игри – 8-о място в Мюнхен – 1972 и Монреал – 1976, 3-то в Москва – 1980, и 7-о по златни медали и точки и 5-о по броя на медалите в Сеул – 1988 г.

Целите, които си поставих с тази книга, бяха: 1) да се документира как е направено и какво е постигнато; 2) да се внуши, че там, където е текло, може пак да потече; 3) да се обоснове необходимостта от реформа вместо няколкото опита за симулиране на реформа; и 4) да се помогне на новите реформатори с идеи, а не с копиране на системата от Златния век на българския спорт. Отговорът на въпроса – дали и доколко са постигнати тези цели, оставям на вас и на читателите.

Преди да започна работа по книгата, имах колебания.

Първото и най-голямото: след като в Пекин през 2008 г. се сринахме на 42-ро място и се върнахме на изходната си позиция от първото си олимпийско участие след Втората световна война в Хелзинки – 1952 г., а нито един държавен мъж, нито една държавна или обществена структура не реагира и не въстана срещу това, има ли смисъл аз да пиша колко велики сме били и че нашето място не е в петата, а в първата десетка на олимпийските нации. Отчайващо тъжна констатация.

Второто колебание: аз съм един от проектантите и ръководителите на действащата през Златния век система за олимпийска подготовка, което носи потенциална опасност да прекаля с АЗ-а и да се получи автобиографичен мемоарен разказ. Помогнаха ми да преодолеея колебанията си

двама души. Митко Димитров – с неподправения си оптимизъм, че предстои времето на възраждане на българския спорт и че той поема риска да издаде книгата, ако аз се съглася да я напиша, за да се предизвика спортната общественост към размисъл и действия, и моята съпруга Надето, която с женската си упоритост и неотстъпчивост ми доказваше, че не трябва да допускам да се забрави онова, което донесе толкова радост и гордост на нацията. Така и двамата поотделно, но продължително ме атакуваха, докато накрая капитулирах и седнах пред компютъра.

Две години търсене и писане, две години консултации и разговори с колегите, с които работихме заедно от средата на 50-те до началото на 90-те години. Консултирах се и с научни работници и експерти от областта на теорията и методиката на спорта, и със спортни историци и мениджъри.

Не съм в състояние да изброя имената на всички, затова ще спомена само едно име, което символизира цялата тази палитра. Става дума за проф. д-р Цветан Желязков, с когото съм работил от началото на шейсетте години, с малки прекъсвания, почти през целия Златен век. Той на два пъти бе главен методист в Бюрото за олимпийска подготовка, а по-късно оглави и Центъра за научно-приложна дейност като зам.-председател на БСФС, най-големият теоретик на спорта в България и със световно признание в тази област.

Аз дотук говорих за това как е излязла книгата, а за това какво представлява, дали е полезна и дали съм постигнал целите си, ще кажете вие, читателите.

Проф. ЦВЕТАН ЖЕЛЯЗКОВ – завеждащ Катедра „Теория на спорта“ в НСА, първи главен методист по олимпийска подготовка в БСФС през 1963 г.:

...Чувствам се морално задължен да кажа моето мнение, защото в продължение на двайсет и повече години работихме с Христо Меранзов, с малки прекъсвания, в една и съща област. Това е времето, когато се поставяха основите и се

изграждаше и усъвършенстваше Системата за олимпийска подготовка. Това е периодът от 1964 г. – олимпиадата в Токио, до блестящия успех на България в Сеул – 1988 г. Искам тук, пред вас, с цялото си сърце и душа да споделя това, че в този период безспорно основната, водещата, главната фигура беше тази на Христо Меранзов.

Той дойде твърде млад в БСФС, пое високоотговорните функции на заместник-председател и успя със своите безспорни качества на ръководител да направлява процесите по изграждането на системата. Той беше изключително трудолюбив, много упорит, много любознателен. Той разбра, че със знанията, които бе получил във ВИФ, няма да реши големите проблеми. Той непрекъснато се усъвършенстваше, беше много принципен и едно негово качество искам особено да изтъкна – беше много решителен. Имаше проблеми, при които не всичко вървеше както трябва, и в срещи с висши държавни и други ръководители той отстояваше с абсолютна убеденост и упоритост онова, което искаше да прокара. Периодът, за който говорим, е действително най-успешният в развитието на нашия спорт.

А сега само няколко думи за книгата. За мен тази книга е един монографичен труд. Подчертавам, че тя има безспорно познавателна стойност. На науката е известно, че човешкото познание преминава през три фази – фаза на описание, на обяснения и на прогнозиране (предвиждане). В книгата се съдържа огромно количество информация – решения на пленуми на БСФС и на висши държавни и партийни органи, които са пълни с богата информация за всички, които се интересуват от развитието на българския спорт.

Разбира се, Меранзов не се задоволява само с това да опише тези събития, той ги обяснява, той прави много задълбочен анализ, търси и причинно-следствените връзки между тези събития и явления и казва защо това е станало така, а не иначе, кои са причините за това, кои са факторите, които обуславят тези процеси, и не на последно място книгата съдържа много елементи на прогнозиране (прогностични елементи), особено в епилога. Тук ще намерим много предписания, много становища. Искам да подчертая, че основното е стратегическата увереност, концепцията, бих казал, на Меранзов, че бъдещето на български спорт е свързано с широката дейност на обществените организации

(голяма част от които бяха закрити в едно време, аз не искам въобще да коментирам). На тях, както и на спортните центрове, спортните дружества, научно-приложните лаборатории и други центрове се дължат безспорните успехи на българския спорт [...].

Още веднъж подчертавам, че вътре има изключително ценни напътствия за всички нас и за тези, които ръководят българския спорт днес. Дебело искам да подчертая, че Меранзов признава водещата роля на държавните органи, особено по отношение на тяхната законодателна инициатива, по отношение на материалното и техническото осигуряване, финансирането, научното, методическото и прочее осигуряване и в същото време той търси простор за обществените организации и за пълна изява на техните възможности.

СВИЛЕН НЕЙКОВ – министър на физическото възпитание и спорта:

Уважаемо семейство Меранзови, господин Димитров, уважаеми шампиони, медалисти, треньори, професори, искам да изкажа признание към този труд, към тази монография. Наистина това е сърцето на нашия спорт, изграден в годините. Целият този задълбочен анализ обхваща един голям период от време. Преди това аз лично съм се учил от предни монографии и книги на Меранзов, като „Система за олимпийска подготовка“, където е описано много добре как се изгражда спортистът в тренировката, какво се прави и др. Ето за това, както казаха г-н Меранзов и проф. Желязков, ние имахме нашите върхове в спорта на олимпиадите в Москва 1980 г. и в Сеул 1988 г. с 10 златни олимпийски медала, а сега, в Пекин 2008 г., се върнахме на 42-ро място. Много неща са разрушени, много неща са изменени. На всички ни е ясно това. Аз много задълбочено ще прочета книгата, в момента съм я прегледал по диагонал. Там е описано как е станало изграждането на високопланинската база на Белмекен с помощта на ГДР, как са обикаляли по всички курорти и са се спрели на Белмекен за такъв център, след което са започнали да се провеждат по-дълги тренировки и по-продължително с нашите елитни спортисти за участие в състезания в равнинни условия с високи резултати и т.н. По-важни са нещата, които са свързани със структурата на спорта, които в момента

са разбити – няма ги ДСШ, няма ги спортните училища, няма ги спортните роти, няма ги дружествата, които бяха основни структурни единици, които после се опитаха да прераснат в обединени спортни клубове, и т.н. В момента наистина ние се опитваме да възстановим с моя екип част от всичко това, което е разрушено в годините. Наистина има от какво да се поучим, непрекъснато се усъвършенстваме и искам да благодаря за този труд на г-н Меранзов и да ви уверя, че съм тръгнал по този път за възстановяване на тази система...

ИЛИЯ ПОПОВ – треньор, главен методист в БОП (1972 – 1976), а по-късно старши треньор в Австрийската федерация по лека атлетика:

...Годините минават, времето лети с космическа скорост, спомените избледняват и доста факти и събития, свързани с българския спорт, както и неговите успехи в ерата на Златния му век съзнателно се премълчават, прикриват или преиначават, особено в днешно време. Но, слава Богу, историята има памет и все още има достойни хора и в България, и в чужбина, които помнят и не се поддават на заблуда и забвение... В книгата „Златният век на българския спорт“ фактите и цифрите говорят с неопровержима сила и бих я нарекъл Библия на българския спорт...

...Спомням си как бе лансирана идеята да се готвим по някои спортове на 2400 метра надморска височина на Белмекен и да участваме в Монреал 1976 г. на морското равнище. Имаше съмнения и обструкции, но благодарение на проведените експерименти постигнахме прекрасни резултати. Само един пример. Иванка Христова на третия ден след слизането от Белмекен стана олимпийски шампион.

...Съпоставяйки сегашното състояние на спорта ни с това, което ние оставихме, се питам с какво заслужи България това падение? Защо от положението на световна сила да потъва все по-дълбоко към дъното на блатото на аутсайдерите?

Проф. П. БАНКОВ – НСА:

С господин Меранзов бяхме заедно в един период на функционирането на тази система и през 1972 г. получих Златен орден на труда като

зам.-председател на „Академик“ – София, за резултатите от олимпиадата в Мюнхен и най-вече като преподавател по управление на спорта в НСА.

Много неща могат да се кажат за този монографичен труд. Преди всичко аз искам да подчертая, че това е един цялостен и може би първият по рода си труд за управлението на спорта до 1990 година и в някои аспекти след това, когато се създаде държавно-обществено управление. В този труд намираме, от гледна точка на управлението, едни познания и професионален опит по приложение на системния подход, забележете, преди 1990 г., на който се дължат и успехите на българските спортисти, което много добре е отразено в различните таблици, анализи и т.н. В останалите страни отразяват официалния прогрес на българската система. Тука в труда е посочено на Пал Шмит плагиатството, а аз бих могъл да посоча и друг труд (на Васил Гиргинов), който в момента е професор в Англия и директор на олимпийския научен конгрес в Лондон. Той защити в Англия дисертация за спортната политика на България през XX век и в приложение помества 7-8 страници интервю със ст.н.с. Хр. Меранзов и естествено много коректно е отразена нашата система. Друг принос за мене, когато чета внимателно книгата, е неформалното управление, което той излага на базата на своя опит. Значи освен документи, правно-нормативна база, структури и др., вътре има много ценна информация, неформална информация за процеса на проектирането на тази система. Тук аз научих много неща, които не ги знаех, и ги възприемам. Защо? Защото познавам Христо Меранзов първо като професионалист, компетентен, второ като честен, като работохолик и с голям практически и теоретически опит. Ето защо всичко това го възприемам като чиста монета. Той с достатъчна скромност изложи своето взаимоотношение с индивиди, с институции, с индивидуални и колективни субекти на управление в държавни и обществени организации.

...Макар и малко по-синтезирано, авторът представя управлението на българския спорт след Златния век. Тук има много ценни идеи и това му прави чест, че той иска да утвърди една нова позиция на развитието и управлението на спорта. Всяка една от тези нови идеи, даже някои от

тях придобиват обществено значение чрез откритото писмо, което той отправя към президента Г. Първанов, има своето място и значение за нашия спорт в съвременното общество. Тука не е моментът да говорим какво правят политиците и управляващите държавата. Някои от тях се стремят да помагат, но друг е въпросът какви са резултатите. Но тука нещата опират до човешкия фактор. Човешкият фактор и тази книга възбудиха в мен мисли, свързани с човешките ресурси. Двайсет години на национално ниво се упражняваха да управляват спорта. Имам предвид съотношението политик – професионалист или професионалист – политик и тяхната взаимозаменяемост.

Части от този труд бяха популяризирани, бяха обект на списания, статии и публикации, така че не е някаква импозантна, т.е. фрагментална изява на Христо Меранзов. Това се дължи на две предпоставки.

Първо, научната подготовка на автора – защитена докторска дисертация по проблемите на Системата за олимпийска подготовка. ...Трудът изобилства (трябва да се прочете внимателно) от актуални (не толкова исторически) сведения, данни, аспекти на развитието на олимпийския спорт. И ние в академията, където преподаваме този модул, сега го ползваме.

Втората предпоставка за качеството на труда е изключително големият опит в практическата реализация на модела от страна на автора... Той участва на всички етапи в изграждането, функционирането и развитието на олимпийската система в България...

Свидетели сме на един парадокс. Колко проекти се защитиха в България – държавни, институционални, много пари се взеха! Нищо не остана от тях. Нямах ли кой от държавата да каже: ето, тази система трябва да се финансира...

Доц. ПЕНЧО ГЕШЕВ – ректор на НСА:

...Мисля да взема отношение единствено за ролята на тази книга, като бих казал, че тя е основно институционално помагало за студентите. Факт е, че много от тях или много малка част от тях знаят за възможностите на обществото за управлението на спорта и за постигнатите резултати. Не бих казал, че примерът на сегашното ниво на спорта е фактор, мобилизиращ и мотивиращ тяхната подготовка като бъдещи специалисти в област-

та на спорта. И тук според мен се крие и другата роля, другото значение на тази книга, а именно за възпитанието, за мотивацията на бъдещите специалисти. Аз съм също съпричастен към тези златни години, защото като зам.-председател на „Академик“ – София, по високото спортно майсторство през периода 1985 – 1988 г. участвах в подготовката за Сеулската олимпиада, където имахме своя реален принос като дружество в постигането на тези големи успехи в Сеул. Но нека си кажем нещо друго – само тогава в „Академик“, който работи предимно в областта на високото спортно майсторство, работеха 132 щатни треньори. Как няма да дойдат успехите в спорта, когато такава система се поддържа от такъв капацитет от специалисти.

Въпрос на виждане е в провеждането на работа по възстановяването на Системата за олимпийска подготовка. Сега от тази гледна точка смятам, че наистина тази книга – „Златният век на българския спорт“, има именно и такова значение за мотивацията на студентите...

НАДЕЖДА ВАСИЛЕВА – заслужил треньор, дал на България и света Ваня Гешева:

Реших, че трябва и един треньор да каже нещо, защото точно този Златен век, тези златни години на българския спорт сме ги правили ние. Виждам и доста от състезателите от онова време. Аз съм пък от треньорите, които работиха тогава. Прочетох книгата не по диагонал и искам само да благодаря на г-н Меранзов, че е написал нещо, което трябва да бъде настолна книга на всички треньори. Само се притеснявам от факта, че тука присъстват само тези, които сме били, а тези, които ще бъдат, и в момента не ги виждам. Може би трябва да се направи така, че всички треньори и всички студенти да имат тази книга. Това е нещо не само да се гордее човек, но в нея има и ентузиазъм, защото ние бяхме ентузиастични. Сега може да се говори за партии, за пари и за какво ли не. Аз съм започнала да работя със 70 лева заплата. Искам да ви кажа, че не само базата и не само заплата са важни. Важен е ентузиазмът, важно е да имаш сърце, да обичаш спорта и спортистите, да обичаш тази работа, която я вършиш. Много ви благодаря, г-н Меранзов. Вие, както казва народът в такива случаи, наистина сте голяма работа.

ЕШУА АЛМАЛЕХ – доайен на спортните журналисти:

Като пряк свидетел на поменатия тука Златен век и до известна степен негов летописец искам да кажа няколко думи. Първо, искам да поздравя моя приятел Христо Меранзов, че макар и може би малко късничко, но написа тази книга, която сега получих и още не съм я чел, но съм убеден, че той, макар и по-млад от мене, също е минал по този път от спортния отдел на ДСНМ или Комсомола и след това в БСФС. Тука виждам много приятели и деятели и се радвам, че поне мога на такова хубаво място да ги видя. Сега като вестникар, ще ми простите, че ще бъда малко критичен, малко, макар че може би заслужава повече. Съжалявам, че министъра го няма вече. Не считате ли вие, че нашият спорт върви назад? Помня в така наречената тоталитарна държава каква борба беше да премахнем тоталитарните устои на спорта, които по една или друга причина бяха съсредоточени около Върховния комитет за физическа култура и спорт, и създадохме по онова време напълно демократична организация БСФС, където от долу до горе ставаше с избори, с критики, събрания и това помогна изключително много за развитието на спорта. След появата на БСФС стана този гигантски скок към големия спорт. Сега всичко това е махнато. Защо трябваше да разваляме хубави неща? Ние разрушихме строителите на спорта – треньорското съсловие. Няма ги вече. Навремето треньори, и то масово, ги имаше във всички дружества и субсидирани от спортния съюз, ходеха като пчелички от училища на училища да събират млади таланти и така нашият спорт стигна дотам, че да се равнява от нулата до най-големите. Аз искам да спомена две-три неща. Вестник „Таймс“ писа за чудото на българската женска лека атлетика, когато в Единбург 1975 г. България само с една точка отстъпи второто място на Съветския съюз на отборното европейско първенство. Първа бе ГДР, а всички останали победихме. Могат да се приведат и много други такива примери и по другите спортове. На олимпиадите ние брояхме главно медалите – златни, сребърни, бронзови, това 4-о, 5-о, 6-о място, кажи-речи, не го смятахме за нищо. Ето тук пред мене виждам двама титани – Боян Радев и Петър Киров – два пъти олимпийски шампиони. Ние всички бяхме онемели от техните победи. И не само от тях, а и от десетки други наши спортисти. Сега нищо подобно няма. Борбата горе-долу върви,

обаче моя любим спорт леката атлетика, за който навремето се полага винаги грижи, а на турнира за наградите на в. „Народна младеж“ се събираха по 5-10 хиляди зрители, а сега на същия този национален стадион няма даже светлинно табло за лекоатлетически състезания, а в новата зала „Армеец“ не може да има атлетическа писта. Чудя се как е възможно да се построи съвременна зала и тя да е без атлетическа писта? Каквито са грижите, такива са и резултатите в леката атлетика сега. За съжаление не само атлетиката, а и другите спортове се свлякоха до дъното на световния спорт, но това е тема за друг разговор.

ХРИСТО МЕРАНЗОВ:

С голямо внимание слушах изказванията и съм удовлетворен от вашите оценки и мнения. Вие по същество потвърдихте и допълнихте тезата, че българският спорт е изживял един златен период от своето развитие, че той е добре описан и анализиран, че благодарение на реформираната национална система са реализирани постижения във всички подсистеми, като се започне от масовия детско-юношески спорт и се стигне до десетката на олимпийските игри от 1972 до 1988 г. Благодаря ви за оценките за книгата. Аз бих могъл да спра дотук, но като слушах критиките ви към сегашното състояние на спорта, се изкушавам от желанието „да изплюя камъчето“, както се казва в поговорката, и да кажа някои неприятни неща за нашия спорт след неговия Златен век. На съвременните големи ръководители на българския спорт – на министъра на спорта, на ректора на НСА, на председателя на БСФС, на ръководителите на фондация „Български спорт“ и на Националния клуб на спортния деятел, искам да припомня, че до началото на изграждането на Златният век, или до края на 50-те години, ние нямахме такова образцово и компетентно ръководство, каквото имаме сега. Ще приведа пример с един от зам.-председателите на БСФС след Учредителния конгрес през 1958 г. и съзнателно няма да назова името му. Той приема националния отбор по баскетбол – мъже, след един от турнирите за наградите на София и Виктор Радев – един от центровете на отбора, висок около 2 метра и тежък около 100 кг, се оплаква от храната по време на подготвителния лагер и на самия

турнир и съобщава, че е загубил 5-6 кг от теглото си. Зам.-председателят му отговаря: „Няма нищо страшно, Викторе, слушай ме сега как се оправя тази работа. Бях локомотивен помощник-машинист и през цялото време на пътуването от София до Горна Оряховица хвърлях с лопатата кюмюр в огъня. Слизам на гарата, стъпвам на кантара и гледам – 3 кила отдолу. Веднага вдигам стомнето с вода, което винаги си носех, и гъл-гъл-гъл и хоп готово – всичко се връща, както бе в София.“

Остроумните спортисти му сложиха прякор Мите Стомнето. Разбирате за какво става дума, за какво равнище на компетентност говорим. От такова ръководство да направиш ръководство, което да доведе българският спорт през 80-те години до най-високите върхове, можете да си представите какви усилия са били необходими. И още нещо. Какво взаимодействие е имало между отделните системи. Имаше период, в който ВИФ и БСФС – това бяха едно и също. Имаше период, в който БСФС воюваше за ВИФ и ВИФ воюваше за БСФС. Ей, хора, някъде 1967 – 1968-а година във ВИФ имаха 3000 лева за научноизследователска работа. Можете ли да си представите? Какво можеше ВИФ да направи с тези 3000 лева? В същото време БСФС даде стотици хиляди за апаратури и за разкриване на нови и нови лаборатории. За какво ги разкрихме? За хората, които са във ВИФ. Те дойдоха, те работиха, те използваша натрупаната научна информация, обработиха я, помогнаха на треньорите и на състезателите да постигнат високи резултати, а самите те защитиха дисертации и станаха доктори, доценти и професори, някои със световна известност. Професорите, които са тук и някои от тях се изказаха, са от това поколение. Питам – а сега? Къде сме сега? Орел, рак и щука. Въведоха един невъобразим забранителен режим с лицензии. Абе хора, спортът е доброволно нещо. Който иска да спортува, трябва да му се помага. „Не, казва чиновникът, ще спортуваш, ако ние ти разрешим.“

Имахме стотици хиляди физкултурни колективи и секции, но те бяха ликвидирани, защото не отговаряха на измислени нормативни документи. Стигна се дотам, че в момента, когато такива като моя колега от 50-те години в БСФС вече няма, всички са висшисти, доценти, доктори, професори и т.н., обаче създадоха нормативни документи, които те не могат вече да прилагат, и хайде – дойдоха юристите. Кой

сега управлява спорта – спортните специалисти или юристите? Първо, юристите не разбират от спорт и по тази причина създават документи, които пречат, и, второ, спортистите нямат необходимата юридическа образование и култура, за да кажат на юристите какво всъщност искат от документа. Какво прави БСФС – сегашното, което е наследник на БСФС – тогавашното? Ние тръгнахме, ходихме и се борихме, без да искаме някой да ни признава, и така стана, че в края на краищата на нас ни делигираха и държавни функции и станахме фактически обществено-държавен орган на България. Вижте сегашния куриоз – професорът, бивш ректор на НСА и настоящ председател на БСФС, отива при доцента от НСА, който е министър, и му се моли да му даде лиценз. Голяма работа. А доцентът се прави на еди-какво си и вика: чакай да питам юриста. Юристът казва: те не отговарят на еди-кой си параграф от еди-кой си член на правилника и не могат да бъдат лицензирани. И БСФС се свива, нямал лиценз. Няколко пъти съм им казвал и сега ще го кажа още веднъж, та дано да се чуе. На БСФС, за да развива дейност и за да прави нова реформа в спорта, не му трябва лиценз, защото ще го ограничи, той ще го подчини. На него му трябва перспектива, трябва му свобода да действа, трябва му да действа напред.

Имаме 6 национални спортни институции в нашата страна – Министерство на физическото възпитание и спорта, НСА, БОК, БСФС, Фондация „Български спорт“ и Национален клуб на спортния деятел, които, ако се обединят и тръгнат в единен строй, сигурно ще отидем много напред.

Така че много ви моля – не искам никакви хвалби повече за книгата ми, не искам никакви хвалби за това, че някога нашето поколение е направило нещо голямо, искам само едно от вас – помнете, че е било много трудно, когато го правехме тогава – и с невежи хора, и с лоша материална база, и т.н., а вие сега сте образовани и само трябва да бъдете единни и да тръгнете в посоката, която е необходима, и резултати ще има. Пожелавам ви го на всички вас и на българския спорт, защото не в петата десетка, нашето място е в първата десетка на олимпийските нации!

**II. Дискусия по ръкописа на книгата
„Да върнем спорта на обществото“ – 07.02.2013 г.,
в салона на София прес (извадки от стенограмата)**

ДИМИТЪР М. ДИМИТРОВ – издател, ТАНГРА ТанНакРа ИК:

Благодаря ви, че се отзовахте на поканата на ТАНГРА ТанНакРа ИК да участвате в обсъждането на получения в издателството работен вариант на сборника „Да върнем спорта на обществото“ от Христо Мераанзов, посветен на анализ на представянето на българските спортисти на олимпиадата в Лондон (2012 г.) и състоянието на българския спорт в последните години.

Тази покана бе отправена към експерти в НСА, Министерството на физическото възпитание и спорта, БОК и други държавни и неправителствени организации, журналисти. Още веднъж благодаря, че намерихте време за обсъждането на тези важни и наболели въпроси. Практика на издателството е голяма част от книгите да бъдат поставени на обществено обсъждане преди влизане в печат, така че да удовлетвори максимален брой читатели. Предвид малкото време, с което разполагаме, и значимостта на проблемите, които предстои да бъдат обсъдени, предоставям думата на автора на текста на сборника.

ХРИСТО МЕРАНЗОВ:

Идеята за съставяне на този сборник е на издателството и дойде не спонтанно, а бе провокирана от многобройни обсъждания с читатели на моята книга „Златният век на българския спорт“, представена преди олимпиадата в Лондон в София и в моя роден град Харманли. Повече от 20 експерти се изказаха по нея и лансираха различни идеи за бъдещи спортни реформи. След олимпиадата в Лондон г-н Димитър Димитров ми предложи да доразвия темата в материали за представянето ни на олимпиадата, състоянието на българския спорт и какво би трябвало да се направи занапред. След няколко срещи узря идеята за съставянето на сборник с мои статии, интервюта и архивни документи и коментари върху публикации на други автори. Два-три месеца след игрите не се появиха официални отчети и оценки за нашето представяне, независи-

мо че екипът на БНТ, отразяващ игрите, подканваше събеседниците си и ръководителите на нашата делегация да коментират представянето на българските спортисти и какво следва да се прави нататък...

В сборника съм коментирал добросъвестно материали на 10-12 автори по темата. Очакваше се, че ръководителите на спорта и на държавата ще реагират по подобаващ начин на провала и ще набележат мерки за преодоляване на кризата. Вместо това половин година след олимпиадата **ВСЕ ОЩЕ ЛИПСВА ОБЕКТИВНА ОЦЕНКА** за нашето участие в Лондон.

ВЕСЕЛА ЛЕЧЕВА – бивш председател на Държавната агенция за младежта и спорта (ДАМС):

...Внимателно прочетох материалите, включени в сборника „Да върнем спорта на обществото“, и мога да отсея няколко често присъстващи ключови думи в констатации, дадени от автора:

- обществено начало
- грешен модел
- балансиран подход
- национална спортна доктрина.

Показателно е, че предлаганото подзаглавие на книгата е „Държавното управление на спорта се провали“. Като цяло, без да използвам подобни квалификации, мисля, че изводът е абсолютно верен. Точно по тази причина на една подобна дискусия предложих за обсъждане идеята олимпийската подготовка за следващите два олимпийски цикъла да мине под ръководството на БОК. Мисля, че все още имаме време, а и както казвате, предстои Кръгла маса за обсъждане на основните проблеми на българския спорт, да продължим и тезата, която предложих за обсъждане. Господин Меранзов бе сред ръководителите на българския спорт в най-славните му години. Аз също израснах като състезател и бях плод на тази система. И на мен, като председател на ДАМС, ми се искаше да върнем славата на българските спортни успехи и неслучайно се обърнах към малкото останали спортни специалисти, с които да работим. Въпросът обаче е как да съвместим принципите на тази система с новите обществени условия – условия, които изключват доминиращата роля на

дадена партия, при които спортната кариера не е масово привлекателна за младите хора, при които федерациите сами избират председателите си, без да съгласуват с ресорен зам.-министър, при които държавата би следвало да дава отчет за харчовете на парите на данъкоплатеца. Вие правилно отбелязвате, че механичното пренасяне на старите принципи към новите условия е абсолютно невъзможно. Възможно е запазването само на някои добре функциониращи подсистеми. Приветствам предложението да се проведе общонационална дискусия по проблемите на олимпийския спорт в медиите, резултатите от която да бъдат обобщени от експертна комисия; тя да предложи вариант на реформата, обсъден на национална научно-практическа конференция, и да приеме проект „Национална спортна доктрина“, който да бъде внесен за приемане от Народното събрание. Днешната дискусия не бива да остане само в хрониките, а да постави началото на дългосрочна изпълнима програма за развитието на спорта у нас.

Какво обаче липсва в предлагания текст? Съзнавам, че това е сборник, а не монографична работа. Вие (*обръща се към Хр. Меранзов*) често казвате, че липсва обективна оценка на представянето ни на игрите в Лондон. Дали сте думата на редица журналисти. Но вашата лична оценка, господин Меранзов, сякаш се губи или поне не е отчетливо дефинирана, както тази за представянето ни в Пекин. Липсва вашето мнение за развитието на спортните игри и на зимните спортове. Липсват и очертани контури на обществените организации, които трябва да се включат, а считам, че вие имате възможност да дадете вашите тематични разработки за тези нови полета, за които вече споменах...

АНДРЕЙ КОЖУХАРОВ – спортен журналист:

...Най-страшното е, че у нас спортът се политизира. Тази политизация доведе дотам, някои да отидат на олимпиадата в Лондон, за да гледат, а после да кажат, че сме се представили блестящо. Не знам доколко блестящо сме се представили, но аз лично се срамувам от това, което стана на Олимпийските игри в Лондон. Поначало в последните 15 години е изцяло сбъркан моделът на българския спорт... В чужбина хората непрекъснато измислят нови неща, а ние вървим 10 години, ако не

и повече, след другите... Спортът би трябвало да тръгне от училищата и е крайно време вече да не говорим за масов, а за ученически спорт. Масов спорт имаше навремето. Сега трябва да се създадат условия в училищата и оттам спортът да започне да се развива нагоре. Преди години, когато работех във в. „Народна младеж“, правехме един турнир по лека атлетика за юноши младша и старша възраст, в който участваха 1500 деца от цялата страна. Всички наши олимпийски, световни и европейски шампиони са минали през такива турнири, развивали са се. Сега у нас няма къде да видите едно състезание с такива размери. Федерацията по лека атлетика организира един полумаратон миналата година, сега ще организира европейско първенство на 10 000 метра в Сливен, защото в програмата на европейското първенство нямало как да включат и 10 000 метра, а също така и един планински маратон. Кому е нужно да се харчат излишни пари? В България се харчат прекалено много излишни пари. В настоящия момент има подадени заявки за 17 милиона лева за провеждане на световни и европейски първенства, повечето от които са абсолютно ненужни, повечето от тях са отказани от други страни и ние поемаме бремето да организираме състезания, към които няма какъвто и да е интерес от страна на българския зрител. Искам да кажа още нещо много важно: крайно време е да се промени не само моделът на спорта, но и спортните федерации, които са се превърнали в едни ООД-та и в дружества на собствена сметка, които никой не контролира, да бъдат на отчет пред МФВС и да се въведе някакъв ред. Що се отнася до това олимпийският спорт да се управлява от БОК, аз мисля, че не е необходимо, защото малко страни в Европа имат такъв модел. В България е редно да се помисли за цялостна промяна на федерациите – да се види кои хора ги ръководят, какви средства се харчат, никой никого не контролира и оттам идва абсолютно всичко. За следващия олимпийски цикъл парите няма да бъдат малко и са достатъчни, но ако се изразходват така, както трябва. Надявам се, че ще настъпи някаква промяна и е време ръководствата на МФВС и БОК да седнат на една маса заедно с хората, които разбират от спорт от години, да не казват надменно, че никой не може да им помогне. Всички тези неща изискват съвместна работа.

ТОДОР СИМОВ – бивш спортист, треньор и спортен деятел:

Като човек с професионален опит в спорта – аз не наричам тази дейност физическа култура и спорт, а само спорт, защото до 1948 г. любителският спорт си беше само спорт, липсваше другото наименование. От 1948 г., когато държавата включи в бюджета разходи за спорт, настъпиха промени, продължили до 1990 година. Това бе форма на държавно ръководство на спорта, която бе разрушена около 1990 година, когато в спорта навлязоха онези „хубави“ пари, с които се управлява българският спорт в последните 20 години. Съгласен съм с всичко написано в материалите в сборника, съставен от г-н Меранзов, тъй като истината е представена обективно през погледа на всеки един от авторите. Аз също имам наблюдения, защото съм работил само в сферата на спорта в четири държави на два континента. Затова стигнах до извода, че е целесъобразно спортът да се дели на спорт за здраве и удоволствие и елитен спорт. Считам, че спортът за здраве и удоволствие трябва да бъде задача на държавата, общините и професионалните съюзи, за да се създава една здрава нация. Елитният спорт трябва да се ръководи от спортните федерации чрез клубове, да се финансира от собствени приходи с помощта на общините и шапка на този спорт трябва да бъде БОК, който има задължение да представя спортистите ни на олимпийски игри на всеки 4 години.

Защо спортът за здраве трябва да бъде подпомаган и от общините? Например в град Саста, Италия, ползвахме безплатно спортни обекти, общинска собственост – пътека за колоездене, спортна зала, басейни... Единствено трябваше да спазваме месечен график на ползване. Професионалният клуб, в който работех, не плащаше наем на общината, но когато се провеждаха състезания, входът беше с билети, така че с приходите да се покрие налогът за общината. Така общината даваше ръка на професионалния спорт, грижеше се за приходи, а и училищата ползваха безплатно съоръженията.

Кой да подпомага елитния спорт? – частни капитали, БОК чрез спортния тотализатор или други подходящи форми по преценка на самия БОК.

Освен това за двата вида спорт трябва да има подготвени ръководители, образовани мениджъри със спортна практика. Необходими са и обра-

зовани спортно-технически кадри – инструктори, треньори, медицински сътрудници, съвременни анализатори...

В заключение – трябва да се намери нова форма и да се раздели спортът надве – масов и елитен.

ГЕОРГИ НАТОВ – зам.-председател на БСФС:

...Години наред ние като обществена спортна организация по най-различни форуми и поводи поставяме въпроса каква е съдбата и накъде отива българският спорт? Отправихме Отворено писмо до президента на Република България, до председателя на Народното събрание, до МФВС и ръководителите на всички парламентарно представени партии. Искахме национална дискусия по тази тема, нова национална стратегия, обсъдена и приета от тези, които ще я изпълняват. Никой не ни обърна внимание. Още тогава казахме, че българският спорт е в тотална криза и че се нуждае от генерална ревизия на модела, по който се развива. Отговор нямаше отникъде. Клеймото, лепнато на БСФС през 1993 г., че това е комунистическа и ненужна организация, седи и до ден днешен. Никой не пита кой докара БСФС до това състояние – дали хората, които работят в него, или политическата система и политическите промени в България направиха така, че тази организация да я няма.

Искам да споделя с вас и други мои притеснения – за самите нас.

На всички ни е ясно, че новата политическа класа прави всичко възможно да управлява финансовите и материалните активи на българския спорт. Направихме всичко възможно до момента по демократичен начин да се борим за нашите права да работим професионално, а не да изпълняваме политически поръчки за приватизация на обществените активи на българския спорт. Привлякохме към нашата кауза народни представители от почти всички парламентарно представени политически партии. Някои от тях бяха наши елитни спортисти, израснали под грижите на БСФС. Имахме и имаме министри и зам.-министри наши уважавани колеги и даже приятели. Привлякохме видни и влиятелни бизнесмени. И какъв е резултатът към момента? Нищо, дълбока и всеобхватна криза!!! Стигне ли се до парламента, инициативите и предложенията ни приключват и лобистите ни приключват и си заминават неразбрани и огорчени от

колективната политическа безотговорност, в отделни случаи наглост и непрофесионализъм.

Искам да посоча къде е проблемът според мен. Ето какво пише в сайта на ММС: „Министърът на младежта и спорта е **едноличен орган** на изпълнителната власт, който разработва, организира, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на младежта и спорта, както и на социалния туризъм.“ Да виждаме в този текст какво и къде е общественото начало в спортния сектор? За съжаление и много от нашите съмишленици, попаднали в държавната власт, в министерството, се промениха. Станаха защитници на закона, който ни съсипа, а някои даже предприеха действия, подкрепящи продължаващия геноцид към БСФС. Да му се отнемат даже и историческите му заслуги към прогреса на родния, олимпийския и световния спорт! Чудя се какви патриоти и професионалисти има и в нашите среди? Защо се променят някои от нас? Какво наследство ще оставим за поколенията след нас? В Европа вече сме обект на научни публикации и очевиден пример за това как не трябва да се правят непрофесионални реформи в спортния сектор. Острата политическа конфронтация в страната не позволи ММС да намери партньор с огромен професионален опит и резултати в лицето на БСФС. Ние сме негативен пример и за обществените спортни организации от бившите източноевропейски страни, които не предприеха реформи в националните си спортни системи от периода на социализма. Само леко ги адаптираха към новите политически условия, но си запазиха организацията и равнищата на учебно-тренировъчния и състезателния процес и най-важното, собствеността и управлението на ресурсите. Днес имат успехи. И днес БСФС се ползва с огромен авторитет в Европа, а у нас не.

Мое мнение, е че трябва да приключим с демократичния характер на нашите протести. С убеждения, писма, пресконференции и срещи не постигаме промяна в модела на националната ни система, доколкото вече я има. Другите професионални общности пристъпиха **към активни протестни действия** срещу безумията в техните професионални сфери и някои от тях вече дават положителен резултат. Дълги години ние бяхме пример за патриотизъм и национална гордост. За съжаление сега къде сме?

Много ми се иска да сме позитивни, да сме оптимисти, но в положението, в което се намираме днес, това е невъзможно. Спомняме си сентенцията, че „без борба няма победа“. Дейността и творчеството на господин Христо Меранзов са много показателни за цената на големия успех и пътя, по който трябва да вървим, отчитайки новите реалности в България. Трябва да сме му изключително благодарни и признателни, че в редица свои публикации направи наше достойние идеите, философията, организацията и практиката през годините на изключителните успехи на българския спорт.

Не общественото спортно движение, а политици взеха това генерално решение да национализират спорта и да го превърнат от обществен в държавен.

Миналата година ние бяхме домакин на едно изключително голямо европейско спортно събитие в България – XX генерална асамблея на ENGSO (Европейската неправителствена спортна организация). В България бяха представители на 28 европейски национални спортни организации и национални олимпийски комитети, наши колеги, тези, които правят спорта в Европа.

Колко специализирани министерства на спорта има в Европа? Навсякъде са единни национални обществени спортни организации. Има държавни органи, които отговарят за спорта, но в Европейския съюз спортът се прави от обществото.

Сядаме с председателя на Съвета за спорт към Европейския комитет по образование и култура, отваряме новата Национална стратегия – цялата нашарена с питанки, и човекът пита: „Какво е това лицензиране? Тук в тази система нещо е сбъркано. Кой в България прави спорта? Министерството или обществените спортни организации? Министерството е иззело функциите на обществените спортни организации. Мястото на държавата е ясно, но къде са мястото и функциите на БСФС? Това категорично не е европейски модел за организация на спортното движение. Кой е изработил този важен национален документ, кои са съветниците, какво е отношението към него на спортната общественост? Какво ще стане при политически промени в парламента?“

Все въпроси, на които нямаме европейски отговор.

Какво е състоянието в момента? БСФС е това, което държавата и политиците позволяват. Двайсет години държавата не е дала нито лев като стимул за дейността на тази обществена спортна организация. По този въпрос колегите от ЕК казаха, че това е повече от ужасно. В нито една европейска държава няма такава форма на управление.

Точно тогава, преди 20 години, нашите колеги от Западна Европа казаха, че трябва да се поучат от опита на България. И го направиха, като адаптираха нашата система към техните социално-икономически условия. И днес се радват на огромни успехи.

Кой е виновен за състоянието на българския спорт днес? Всяка година на отчетните събрания и форуми на БСФС ние поставяме точно такива проблеми. Какво е положението? Може ли една обществена спортна организация да съществува без държавна подкрепа? Категорично не! В правния статут на неправителствените организации в Европейския съюз е записано, че те имат право на държавна помощ.

Кой наложи в закон лицензирането в българския спорт и защо? Къде в Европа се говори за лицензиране на обществени спортни организации, на спортни федерации и дружества с над 100-годишна история и обществена спортна организация като БСФС с 57-годишна история? Във всички документи на ЕС е отразено, че на лицензиране подлежат само спортни и професионални клубове. И защо? Това се направи не с цел те да бъдат смазани и унищожени, а за да могат да преминат от едно състояние в друго. Ако искате да сте отбор от „А“ футболна група, трябва да отговаряте на тези и тези критерии – да имате стадион, устойчиво и ясно финансиране и ред други показатели. Кой в България измисли, че национална спортна организация ще е тази, в която членуват две трети от лицензираните от министерството спортни федерации? Защо стигнахме до Административния съд на България? Две години се влачи проблемът за подновяване на лиценза на БСФС, а по Закона за физическото възпитание и спорта срокът е 3 месеца! БСФС спазва всички срокове. И знаете ли какъв бе отговорът на Административния съд: Да, МФВС има право. Две години чакаме да ни лицензират, макар в закона да е записано друго. Друг е въпросът защо трябва да ни лицензират.

Това е дискриминация и във всички европейски документи тя е категорично отречена. Но не е само това...

Къде отидоха активите на БСФС? Кой стопанисва Националния ски-център в Боровец, в Пампорово, тенис-комплексите на БСФС в София, Добрич, Ямбол, лекоатлетическата база в Петрич и стадиона в Пловдив, учебната база в Созопол, ветроходната база в Несебър, гребните бази на езерото Панчарево и язовир „Пчелина“. И...? Списъкът ще бъде много дълъг, ако към него се прибавят и активите на ЦСКА и над 350 дружества за физкултура и спорт в страната.

Как в България да имаме гражданско спортно общество без активи и без държавна помощ? Как държавата ги взема от обществото и ги дава на частния бизнес? Всъщност през последните 20 години развихме дребен частен бизнес и предприемачество. Над 90 процента от спортните клубове в България са само от един треньор. Не е възможно българският спорт да има стабилна и ефективна организационна структура. На практика спортните клубове са частни структури, макар да са регистрирани по закон, предназначен за обществени спортни организации. Двайсет години ние нямаме кадрова политика, нямаме треньорска професия, щатове, работни заплати. Какво очаквате да дойде? Хората, останали в България, оцеляваха индивидуално. Трябва да сме им благодарни, защото на техния труд днес се крепи спортът на България.

Как искате една частна структура да изпълнява големи национални приоритети? Въпросът за кадровата политика е от големите проблеми за българския спорт и ние го поставяме за обсъждане вече десетки години. Защо се чудим? Целта на частния бизнес е печалбата, а не подборът, селекцията и ефективният тренировъчен процес. Целта на държавата е националният спортен приоритет – кой е той и кой работи за него?

Същият този порочен модел се настани и в спортните федерации. Някой пита ли ги как се финансират? Какъв им е щатът? Къде са им старши треньорите на националните отбори? Къде са съюзните треньори? Кой работи с клубовете в България? Кой обсъжда големите проблеми за методиката и организацията на спорта? Къде са спортните мениджъри? Къде работят сега великите треньори на България? Къде е организационната структура на българския спорт? Поне засега тя е тотално де-

формирана – министерство, федерации, клубове... Къде е обществото тук? Къде са общинските структури? Няма европейска държава, която да няма общински спортни структури. И Америка с частния си спорт има общински спортни структури. Кой в България ги анатемоса? Кой съсипа дружествата за физкултура и спорт? И какво се постигна с това? Унищожиха се крупните спортни работодатели. Кой сега се грижи за социалния статус на българските треньори? Самите те за себе си. Ами ако минат държавните органи по труда, за да проверят дали си плащат социалните осигуровки? Вероятно половината ще се окажат извън закона – какво правим тогава? Какво е това управление на спорта, каква е тази структура и тази грижа за кадрите? Десет години поставяме за обсъждане тези въпроси на масата, но отговор няма, няма чуваемост.

Какви модели на управление да търсим по света? Имаме си ги и в България. Отрицателни и положителни. В София – с остатъци от бившите големи дружества с огромни заслуги за развитието на националния и световния спорт, които сега едва оцеляват и никой не се интересува от тях. Но имаме примери във Варна, Бургас, Ямбол, Горна Оряховица, Самоков и др. Коренно различен начин на управление и сътрудничество между общини и спортни организации. Как може кметът на Варна от години да работи съвместно с ОСК „Черно море“ и ОСК „Спартак“ – Варна, и те да са истински спортни организации, а в София да няма нищо и всичко да е на оцеляване? Как може варненският и бургаският кмет да имат отношение към общинските спортни структури, а кметът на София да няма? Какво става с басейна „Спартак“? Значи взимаме клубен басейн от една обществена спортна организация като „Левски“, развиваща 40 вида спорт, и го даваме на една частна фирма? Каква е тази национална и общинска спортна политика? Кой я формира и защо е така? Какво е състоянието на спортните организации в областните центрове Плевен, Добрич, Русе, Пазарджик, Видин, Смолян, Благоевград и други бивши основни бази на българския спорт? Защо в Пловдив, втория по значимост за спорта град в България, вече няма организирана спортна общественост? Останал е само един „Локомотив“ – Пловдив, и нищо друго. Само малки частни клубчета, работещи сами за себе си, и полузатворено спортно училище (някога най-доброто на Балканите). Тотална

катастрофа! В спортните клубове на Пловдив, втория по големина български град, хората от спорта се чудят как да оцелеят, няма ги традициите на този спортен град. Ще спра дотук, защото иначе могат да се кажат още безкрайно много неприятни неща.

Какво иска Европа от нас? Как е организиран спортът в ЕС? Кой консултира ЕС по проблемите на спорта? Това е ENGSO, в която БСФС членува. ENGSO е единствената обществена спортна организация в Европа, която се ползва със статута на официален консултант на Европейската комисия по въпросите на обществения спорт. Преди три години ние написахме вече споменатото Отворено писмо след един форум на ENGSO в Португалия, на който бе приета декларация, че Европа ще има нова европейска спортна политика. В нашето Отворено писмо казахме, че ако няма реформи, ще дойде време, когато България няма да бъде част от европейското спортно семейство. Сега сме 2013 година. След месец ЕК в Съвета на Европа ще гласува програмата „За Европа“ с бюджет 239 млн. евро за неправителствения спортен сектор в Европа. За втората програма – „Европа за гражданите“ – ще гласува още 220 млн. евро (в нея ще има раздел за спорт). Питам се как ние, в България, с това състояние на обществения спорт, ще се доберем до тези пари? Единият път е през държавата, т.е. през министерството, а другият път е през неправителствения сектор, където са ENGSO и БСФС. Преди три години поставихме този въпрос.

Тази година от БСФС бяха иззети и последните активи. Отказаха да подновят лиценза на съюза. Министерството и сегашният областен управител на София област изпълниха едно решение, заложено преди 20 години от едно бивше правителство. Безсмислени съдебни битки 20 години и какъв е резултатът? Взеха ни базата на Щъркелово гнездо и ресторанта. БСФС вече няма никакви активи и никаква финансова подкрепа. Европейските ни колеги вече реализират своите стратегии по държавна и обществена линия в тази насока и печелят европейски проекти.

Стигаме и до парламента. Разговорът ни днес за съдбата на българския спорт зависи от хората, които са в парламента. Тези хора трябва да разберат, че българският спорт наистина е в тотална криза. И наистина се нуждае от промяна на модела. През последните години сме направили

пътеки до всички парламентарно представени политически партии. Промени няма.

Този разговор трябва да бъде пренесен в българския парламент, да стане дискусия във всички парламентарно представени политически партии, може би и при президента. Идват нови избори, отново ще дойдат вероятно нови управляващи. Тези, които ще дойдат, трябва да знаят, че гражданското общество у нас ще иска от следващото правителство, каквото и да е то, да направи за спорта повече от предишното.

Какви задачи имаме? Какво иска БСФС? Да има гражданско спортно общество в България. Колегите ни да имат право да упражняват професиите си. Искаме никой да не се бърка в организационната структура на българския спорт. Олимпийската подготовка в България да бъде наистина професионална – грижа на държавата и големия частен капитал. Ние на практика сме загубили и следващите олимпийски игри – дотогава остават по-малко от три години, а година преди олимпиадата в Рио де Жанейро започват квалификации, по-тежки от участието в игрите. Вече сме изгубили половин година. Има програми и финансиране, но кой и как се готви? Кой ще носи отговорността? Истинската подготовката все още е само на книга. Какво става с федерациите по вдигане на тежести, борбата, стрелбата, гребането, леката атлетика? Какво се случва във всички олимпийски спортове? Реформи няма. Диалог няма...

Искаме дискусия с държавата, искаме да бъдем чути, искаме да работим в интерес на българския спорт и българската спортна общественост.

ХРИСТО МЕРАНЗОВ:

...Всички неща, които казахте, имам задължението да ги представя във вид за публикуване като последна част на сборника, който обсъждаме.

И в началото на 2013 г. продължават анализите и коментарите за представянето ни на олимпиадата в Лондон и за кризата в нашия спорт, което е добър знак за пробуждащото се обществено гражданско мнение. Жалкото е, че продължава летаргията в средите на спортните ръководители. Поместените публикации, коментарии, беглият преглед на печата и стенограмата от обсъждането на ръкописа на настоящия сборник убедително аргументират необходимостта от обективна оценка на състоянието на

българския спорт и от реална реформа на националната спортна система и нейния модел в България, в който националната обществена спортна организации (примерно БСФС) да заеме централното място, а държавните функции да му се делегират, както бе в България през Златния век на българския спорт и както сега е в Италия, или да се създаде и държавен орган с балансирани права и задължения на двата органа при водещата роля на гражданското спортно общество, както е в Германия.

Смяната на модела и реформирането на националната система изискват време и разработването на необходимите нормативни документи, поради което би било крачка напред, ако се решат предварително два проблема: 1) да се делегират права и финансови ресурси на БСФС да създаде структури в общините, които да организират детски спортни школи и подготвителни групи за осигуряване на кандидати за спортни училища (СУ) и 2) да се създаде национален граждански спортен съвет към президента, който да подготви идеите и документите за реформата. В този съвет да бъдат представени националните спортни организации, българските спортни федерации, обединените спортни клубове и спортни дейтели и експерти, в това число от МФВС и от НСА.

III. Представяне на книгата

„Българският олимпийски спорт – възход и падение“,
организирано от БСФС и издателска къща ТАНГРа ТанНакРа
в залата на БТА на 31.05.2017 г.
(извадки от стенограмата)

ДИМИТЪР М. ДИМИТРОВ:

Казвам се Димитър Михайлов Димитров и съм един от управителите на издателството... Това ни е четвъртата книга, която издаваме на господин Меранзов. Ще дам думата на автора за встъпителни думи.

ХРИСТО МЕРАНЗОВ:

Днес пред вас е книгата сборник „Българският олимпийски спорт – възход и падение“. Самото заглавие подсказва за съдържанието на книгата сборник. Защо е така? Затова, защото в края на по-миналия век Пиер дьо Кубертен успя да убеди света, че древните олимпийски игри могат да бъдат и съвременни, и модерни. Той и неговите хора успяха да върнат вече не на Гърция, а на света олимпийската идея, която по-нататък се разви в едно от най-мощните социални движения в света – именно олимпийското движение. А олимпийските игри – едни затворени в себе си в Олимпия, превърна в най-големия дразнител на световния спорт и критерий за състоянието на националния олимпийски спорт на всяка страна, която участва в олимпийските игри.

Къде сме ние? Осемнайсет години след Освобождението от турското робство ние прегръщаме идеята и идеала на Кубертен и сме съучредители на първите олимпийски игри. Нататък. До Втората световна война България се стреми колкото се може повече да участва на олимпийските игри. След Втората световна война има един втори стадий на развитие на олимпийския спорт, към който България също се присъединява. Започват битките за спечелване на медали и повече медали. Така българският спор се развива под влиянието на международния олимпийски спорт. Има един период, в който България не само участва, но дава тон на онова, което става по олимпийските арени. Всичкото това, ако си представим изкачване на една планина,

нашият Черни връх беше някъде между 1980 и 1990 година, когато българският спорт успя да се наложи и да бъде водеща сила в десетката на олимпийските състезания – трета в Москва (1980 г.), пета в Сеул (1988 г.).

След това за съжаление започна едно стръмно спущане, бих казал сгромолясване, на големите надежди и големите възможности, които имаше българският спорт, за да стигнем до положението, до което сме в момента, и отново да се борим не за повече златни медали, а за повече участници. Интересно е как бихме могли да обясним такава метаморфоза. В продължение на около сто и няколко години България тръгва от нулата, стига до върха и отново се връща към нулата. Нищо случайно няма нито във възхода на българския олимпийски спорт през 70-те и 80-те години на миналия век, нито в спада, падането, сгромолясването, на което сме свидетели сега.

Като човек, който се занимава през целия си живот със спорт, аз мога да ви кажа, че не е от желанието, не е и от парите, а е от създаването на система продуктивна, качествена, която да може да удовлетворява нуждите на хората от физическа активност и нуждата на хората да се състезават и да показват своите високи резултати. Лошото е, че спадането ни след 1990 година, спущането надолу е съпроводено и с негативизъм по отношение на управлението на спорта. Никой не иска да види, че „царят е гол“, а той е такъв.

Моята цел с поредица от публикации, включително и този сборник, е скромна – да предизвикам колегите, обществото, общественото мнение, България като държава да погледнат реално на това, което в момента съществува, и да набележат мерки, за да се излезе от това положение. Ще бъда много доволен, ако тези неща, за които аз съм писал, послужат на хората, които са призвани да възстановят, да възродят българския спорт – и това може да стане само чрез създаването на една нова олимпийска система, която да съответства на сегашните виждания и на сегашните тенденции на развитие на олимпийския спорт.

ГЕОРГИ МЪРКОВ – олимпийски, световен и европейски шампион:

...Тази книга не е написана за един ден. Тя е писана в продължение на много време. Тя е написана с много болка и с много тревога за българския спорт... И в продължение на много години (което той е описал в книгата) спортът непрекъснато се руши. Надигаме вой, но нищо не се чува. И хубаво е, че той [Хр. Меранзов] е един от последните „мохикани“, който се бори за спасението на българския спорт. Аз вече бях загубил надежда. Бях председател на Съвета за спорта в БСП и депутат, когато искаха да извадят класическата борба от олимпийската програма. От парламентарната трибуна прочетох една декларация, с която парламентът трябваше да подкрепи спасяването на българската борба. И трябва да ви кажа, че тогава за първи път този парламент го видях да гласува единодушно. Значи всички обичаме българския спорт, но нещо ни куца, нещо не можем да разберем какво трябва да направим, за да се възроди този спорт. Аз в една статия писах, че ние – олимпийските шампиони, сме на изчезване. И ние наистина сме на изчезване! От 2008 година имаме олимпийски шампион в Китай, оттам нататък – нищо. Вече не се борим за медали, вече се борим за точки – да вземем точка или среща. На мен лично като олимпийски шампион, като човек, който си е дал здравето, много ме боли, много ми е болно...

ГЕОРГИ КАЛЧЕВ – бивш национален състезател по борба, председател на обединени спортни клубове ЦСКА:

...Това, което всъщност искам да кажа, е, че вече много години – аз съм 15-16 години председател на обединените клубове на ЦСКА – ние сме абсолютен пример за това как по политически причини един елитен клуб с бази, с всичко, за да прави спорт, без обяснение бяхме изгонени от базата и лишени от държавна подкрепа... Това е фрапантен пример... Всичко оттам насетне е продукт на тази безотговорност на държавата.

За да променим тази система и изобщо за да има спорт в България, ние трябва наистина да осъзнаем, че без нас, спортната общност, няма как да стане... Значи трябва ние сами да организираме, да създадем инициативен комитет с ясна, кратка платформа и цел – да възродим спорта.

Спортът нали е надпартиен! Защо трябва някоя партия и коалиции да се събират и да решат кой ще ги представлява?...

Проф. ДАНИЕЛА ДАШЕВА – служебен министър на спорта:

Позволете ми да поздравя господин Меранзов за още един много ценен труд, който той оставя на нас – бъдещото поколение, и на тези след нас, разбира се, тъй като много пъти вече се повтаря, че който не помни миналото си, не може да изгражда бъдещето. Така че всичко това, което е написано не само в тази нова книга, а и в останалите, които аз всички чета и ги препрочитам като настолно четиво, защото действително в тях се съдържат причините за успехите на българския спорт в годините, в които имаше такива, в които спортът имаше система.

...Аз ще бъде откровена – 26 години няма никакъв модел, няма система. Ако имаше такава система, все пак поне един от факторите на системата на спорта можеше да има някаква посока на развитие. За голямо съжаление този модел не съществува. Умишлено е разрушен и моделът, който съществуваше в годините тогава, когато имахме успехи. Причините са от различно естество – аз не желая да ги коментирам, тъй като вече повече от 26 години ние коментираме причините, а не коментираме и не прилагаме действията, които трябва да предприемем, за да изградим една нова национална система за спорта.

Хубаво е, че в спорта ние сме такова социално общество, което си говори и може да посочим проблемите и да очертаем пътя за тяхното решаване. Това е доброто. Имаме винаги думата „колективизъм“ – сигурно не е най-подходящата, но действително спортът създава такава предпоставка да има колективизъм, да има усещане за общото. Аз смятам, че с обединени усилия ние можем да положим основите на една нова национална система на българския спорт. Разбира се, тази система, за да се утвърди, са необходими години. Няма да стане за една или две години, реално за да имаме някакви резултати, но крайно време е да започнем, защото още няколко изгубени години – и вече няма да има и върху какво да стъпим. Сега поне имаме положително наследство от далечното минало; имаме поуките от 25 години назад във времето и можем всичко позитивно и всичко негативно ние да обсъдим и да решим какви да бъдат

нашите конкретни действия. Тази книга разказва и показва какво трябва да направим и как бихме могли да го направим.

...Години наред имаме само лозунги и никакви действия – трябва да върнем децата в училище, ама как да ги върнем и какво правим, за да ги върнем; трябва да развиваме студентския спорт, вече толкова години, но какво правим, за да имаме студентски спорт (въобще правим ли нещо?); олимпийския ни спорт, който се опитваме изкуствено да реанимираме благодарение на усилията на хората, които обичат спорта, на това, че българите са талантливо поколение, все още да имаме някакви постижения, които обаче в никакъв случай не могат да се определят като закономерност. Тези постижения, те се дължат до голяма степен на случайност, ентузиазъм и генетичните предпоставки за практикуване на спорт на българина, който действително има такива. Да не говорим за спорта за здраве, за който също афишираме, че трябва да имаме здраво поколение, че трябва да инвестираме в спорта за всички, но как да го направим, какво да направим, защо не инвестираме, какви да бъдат подходите.... Трябва да се направят законови промени – не само да се създаде нов закон за спорта, но също така и в редица други законодателни уредби трябва да се открият възможности за допълнително финансиране на системата на спорта, особено при младите, за да може действително тя спокойно да стъпи на краката си и да се развива в бъдеще време. Необходими са обаче усилията на всички нас. Аз пак ще кажа – няма как една глава да реши всички проблеми на спорта, които дълги години не са решавани. Факт е (и с това съм съгласна), че трябва да тръгнем първо от приоритетите и системата и тогава да създадем законовата рамка, а не обратното (но нов закон вече е факт и възниква въпросът – той решава ли удачно проблемите на системата на спорта – категорично не). Необходим е закон, който да намери решение за баланс между общественото и държавното начало в спорта, така че да очертае ефективно насоките на развитие на българския спорт в бъдеще време. ...И тогава, и сега смятам, че спортните среди са тези, които познават проблемите на системата, имат необходимите компетенции.

Аз приканвам [...] всички да бъдем откровени, тъй като трябва да бъдем такива, ако искаме да изградим една нова система, национална сис-

тема за спорт, отчитайки постигнатото и анализирайки сериозно това, което се е случило или се случва вече толкова години – този несъществуващ модел на спорта, защото аз не смятам, че има някакъв модел. 25 години не видях модел. Ако има някакъв модел, то сигурно не е работел така, както трябва, тъй като нито един от параметрите на една система за спорт не е очертан така по най-добрия начин. Да не говоря, че няма и връзка между тях, защото връзката отдавна е нарушена. Няма как да мечтаем за олимпийски спорт, ако ние не развиваме детско-юношеския спорт – тази подсистема някак си я забравихме; тя в последния закон е слабо развита (само в рамките на уредбата на спортните училища). Откъде резерв за олимпийския спорт? Да не говорим за науката в спорта, която също куца вече години наред. Голямо предимството на тази книга (както и другите) е, че е показано какво означава практическа наука в спорта за високи постижения. Съвременен спорт без научно осигуряване е абсолютно невъзможен, както и подготовката на кадрите в това число, тяхната реализация, тяхната квалификация – въобще всеки един елемент от системата, от модела съществуващ за съжаление не функционира както трябва. ...Има нужда от приемственост и последователност, иначе пак няма да стигнем доникъде.

Проф. ЦВЕТКО ЦВЕТКОВ – Катедра „Теория на спорта“ в НСА:

...Обръщам се към господин Меранзов. Взимам думата не толкова да говоря за това, което правим ние всички, а да изразя поклон пред вас, поклон за всичко, което направихте досега и което ще продължите да правите.

Това, което мога да обещаю – след малко ще бъда в спортното училище „Ген. Владимир Стойчев“ и ще предам първите думи към децата с тази книга; към студентите, които завършват IV курс и които не виждат в бъдещето почти нищо. Ще им кажа, че все още има хора, които мислят за спорта; спортът ще бъде, ще бъде и България. Ще продължа да ви каня (вече бяхте на среща със студентите), защото не виждам смисъл да стоя пред дъската и да говоря за принципи, да говоря за функции на управление и в същото време всичко, което сме направили за спорта, да отива някъде в миналото. Вие наистина заслужавате този поклон! Поклон и

пред Митко [Д. Димитров] – не само като мой студент, а за това, че той направи много, изключително много в издателската дейност...

И само едно отклонение. Понеже проф. Дашева ме провокира за модел. За модел не може да се говори, но всички помните годината 1992, помните месец август – решение на Министерския съвет на Република България (с министър-председател тогава Филип Димитров). Решението гласеше буквално следното: „Закрива се системата за физическа култура и спорт в България – БСФС, и всички нейни органи, и се изгражда Комитет (обърнете внимание – това беше буквално точно така) по въпросите за младежта и спорта като държавен орган.“ И там се даваха някакви други неща, които бяха свързани със структурите – това са клубовете, клубове по вид спорт, комплексни клубове, и другите структури, които следваха. Имаше още нещо, което тогава го запомнихме много добре: „Назначава се за председател на този държавен орган Георги Кабуров – ректор на Националната спортна академия.“ Забрави се и това, че проф. Кабуров отказа – веднага, дни след това отказа да бъде, защото имаше причини. Изпаднахме в смешно положение, защото беше Комитет по въпросите... а един западен журналист постави въпроса: „Кога ще създадете Комитет по отговорите?“. Оттогава до днес ние имаме тази система, която върви, тя не е модел, тя върви в различни степени, различни нива – от комитет, държавна агенция, министерство (по времето на Сакскобургготски), след това отново държавна агенция. Тези неща ги знаете. Така че нещо като структури има, но не може да се говори за модел...

Проф. ПЕТЪР КИРОВ – двукратен олимпийски шампион:

Дойдох с голямо уважение, защото почитам, уважавам и тача г-н Меранзов... Защото, когато става дума за възход, надявам се, че и аз имам малко, частица дялово участие в това, а нещата, които са били с г-н Меранзов, те са и критични, и весели, и хубави.

И нещо друго – когато кажем за книга (той е писал много книги, чел съм ги всички)... Професионалният писател, когато го питат: „Коя е най-хубава ви книга?“, казва: „Ненаписаната“, което означава, че пак ще има книга. Да, но за мен най-хубавата книга е тази, която не стои на полиците да събира прах, а се чете и препрочита в дадени моменти, като

се върнеш в онова хубаво минало, и в бъдещето млад човек да я прочете.

В този смисъл искам да благодаря. Знам, че това, което е правил като програма, като искане, като специфичност в спортовете, г-н Меранзов го е правил и го има.

...Другото, което искам да кажа – никога на никого не се сърдя, но един пример искам да посоча. Другарят Меранзов на Белмекен, когато утвърждаваше годишния ми план, Филип Кривиралчев – старши треньор на отбора, дава някакъв (така да се каже) план минимум-максимум на представянията през годината. За мен бе написал – Петър Киров: за „десетте най-добри спортисти на годината“ – първо, второ място; на републиканския шампионат – първо, второ място; турнира еди-кой си в чужбина – първо, второ място; европейско първенство – първо-трето; световно – първо-трето. Обсъждане. Пита ме за моето мнение за задачите за класиране. Зачеркнах ги всичките и писах само римско едно. Прие се. Седем първенства – седем пъти бях шампион. Извинявайте за самохвалството!...

IV. Честване на 85-годишнината на Христо Меранзов 18.04.2019 г. в Музея на спорта

КАТЯ ИВАНОВА – директор на Музея на спорта:

Много хубав повод ни е събрал заедно в този априлски ден. Само преди два месеца – на 18 февруари, уважаваният и допринесъл много за българския спорт ръководител, спортен деятел и изключителен спортен експерт г-н Меранзов навърши 85 години. *(Ръкопляскания.)*

Много си мислих как кратко да обхвана този дълъг път, извървян от него в спорта, и ми се струва, че най-точното нещо, което може да се каже, е: един живот, посветен на спорта. Това е Христо Меранзов.

Той е извървял целия път в йерархията на спорта, без да прескача определени нива, което е довело до това днес да кажем, че той е един уважаван спортен експерт. Той защитава хабилитационен труд: „Организационно-методически основи на системата за олимпийска подготовка“ – един труд, за който по-важното е, че в практиката добива изключително голяма популярност и приложимост. Защото ние сме свидетели (без, разбира се, да обиждам когото и да било) колко много научни трудове са написани, а приложението в практиката, в спорта, не е много голямо. Благодарение на тази система за олимпийска подготовка, която разработва г-н Меранзов, искам изключително да подчертая, че той през целия си трудов път държи

Съпредседатели на Инициативния комитет за честване и награждаване. От ляво на дясно Нораир Нуриджян, юбилярят, Цено Ценов, Петър Киров, Катя Иванова

на научното обосноваване на целия спортно-тренировъчен процес. Това довежда до многото шампиони, които сте днес в залата.

Въпреки че от 2007 г. не участва активно в ръководните структури на спорта, той продължава да пише; продължава, както се казва, да бие камбаната за това, че българският спорт трябва да се върне на онова ниво, което беше през 70-те и 80-те години. Разбира се, ние трябва да си даваме сметка, че сега условията, в които живеем, са съвсем различни, но аз винаги съм вярвала, че трябва да се отнасяме с изключително уважение към хората, които са вървели по пътя преди нас; да се учим от техните грешки, да се учим от позитивните неща, които са оставили в този спорт. Вие най-добре знаете (и като историк бих искала да кажа), че най-добрият съдник за делата на всеки човек е историята и споменът, който всеки човек оставя у другите хора. Фактът, че на 85-годишнината на г-н Меранзов залата на Музея на спорта е пълна, говори за това, че той е оставил една много ярка, същностна и позитивна следа в българския спорт.

Давам думата на г-н Георги Александров – съветник на президента на Република България, а след него ще имат думата и останалите желаещи да поздравят.

ГЕОРГИ АЛЕКСАНДРОВ – съветник на президента на Република България:

...Господин Меранзов е предложен от инициативен комитет за удостояване с най-високото държавно отличие, а именно орден „Стара планина“ – първа степен, за изключителните му заслуги. В момента тече процедура за стиковане на цялата документация между съответни институции и ви уверявам, че в най-скоро време г-н Меранзов ще бъде удостоен с орден „Стара планина“, и се надявам да видя голяма част от вас отново в президентската институция, а сега ще прочета приветствието на президента.

Република България
Президент

ДО
Г-Н ХРИСТО МЕРАНЗОВ

Уважаеми господин Меранзов,

Приемете моите най-сърдечни пожелания по случай Вашата годишнина.

Вярвам, че на този ден можете с огромно удовлетворение и гордост да погледнете назад към своята кариера, посветена изцяло на спорта и развитието на младите хора.

Приносът Ви за системата на спорта на Република България в продължение на няколко десетилетия е забележителен и достоен за уважение. С неуморен труд, ентузиазъм и безрезервна отдаденост, поставихте страната ни на едно от най-високите места в световната спортна история. Визията за развитие на спорта и моделът за изграждане на шампиони, който създадохте, служи и до днес в много страни по света.

Приветствам Вашия продължаващ професионален и обществен ангажимент към българския спорт и физическото съзряване на нашите деца. Бих искал да изразя своето дълбоко уважение към Вас, не само като уважаван спортен деятел, но и като към човек, за когото развитието на спорта в България се е превърнало в лична кауза повече от половин век.

Желая Ви кренко здраве, щастие и въдъхновение.

Честит празник!

18 април 2019 г.

Румен Радев
ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Доц. СТОЯН АНДОНОВ – заместник-министър на младежта и спорта:

...Изключително ми е приятно във връзка с тази годишнина от името на Министерството на младежта и спорта, от името на министър Кралев да връча този поздравителен адрес (*чете текста на поздравителния адрес, публикуван тук на стр. 303*).

...Бих искал да връча от името на министерството и този почетен плакет и да се присъединя към всичко казано от министъра. Аз, като преподавател от НСА и като докторант, съм се запознал с Вашите трудове, така че благодаря за всичко, което сте направили за спорта.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на младежта и спорта

ДО
Г-Н ХРИСТО МЕРАНЗОВ,

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МЕРАНЗОВ,

За мен е удоволствие да поднеса моите почитания и поздравления по повод Вашата 85-а годишнина!

Вие сте достойна личност, която е допринесла изключително много за развитието на българския спорт и имате заслуги за много от успехите му на световната сцена. Вашите десетки книги, както и научните Ви доклади и съобщения в редица национални, световни, и олимпийски конгреси достойно представят България в научните спортни среди.

Приемете моите най-искрени пожелания за здраве, успехи и личностно удовлетворение! Вярвам, че и в бъдеще младите спортисти ще черпят от Вас и Вашия професионализъм! Съвременният български спорт има нужда от личности като Вас с огромен опит, знания и всеотдайност.

Честит празник!

КРАСЕН КРАЛЕВ,
МИНИСТЪР НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

Поздравителен адрес от министъра на младежта и спорта

Част от присъстващите на тържеството. От ляво на дясно (вж. таблицата):

№	ИМЕ	СПОРТ	Олимпийски медали			Медали от световни първенства			Общо (медали)					
			1	2	3	1	2	3	1	2	3	всичко		
1	Асен Златев	вдигане на тежести	1	-	-	1	3	3	1	7	4	3	1	8
2	Федя Дамянов	кану-кааяк	-	-	1	1	-	-	4	4	-	-	5	5
3	Нораир Нурикян	щанги	2	-	-	2	2	1	2	5	4	1	2	7
4	Йорданка Благоева	висок скок	-	1	1	2	-	-	-	-	-	1	1	-
	Юбилярят Христо Мераанзов													
5	Александър Томов	борба	-	3	-	3	5	-	5	5	3	-	8	8
6	Стефка Костадинова	висок скок	1	1	-	2	7	-	7	8	1	-	9	9
7	Георги Мърков	борба	1	-	1	1	-	1	2	2	-	1	3	3
8	Петър Киров	борба	2	-	-	2	3	-	3	5	-	-	5	5
9	Здравка Йорданова	гребане	1	-	-	1	1	2	1	4	2	2	1	5
10	Ваня Гешева	кану-кааяк	1	2	1	4	1	2	3	6	2	4	4	10
11	Валентин Райчев	борба	1	-	-	1	-	1	-	1	1	1	-	2
12	Боян Радев	борба	2	-	-	2	1	2	-	3	3	2	-	5
	Всичко		12	7	3	22	24	11	12	47	36	18	15	69

Бележка на автора. Уважаеми читателю, спри си малко погледа на снимката, прочети имената и се вгледай във всяко лице. Събрани на едно място и в една фотография толкова спортни величия едва ли ще намериш другаде. Тези 12 български юнаци са извоювали за България 69 медала и са направили 14 олимпийски и 30 световни рекорда.

ДИМИТЪР МАНЕВ – съветник в КВДМС при НС:

С най-голямо удоволствие изпълнявам поръчението да прочета и да връча поздравителния адрес от името на нашия председател – г-н Славчо Атанасов.

ЧЕТИРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ
Комисия по въпросите на децата, младежта и спорта

ДО Г-Н ХРИСТО МЕРАНЗОВ

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС

УВАЖАЕМА ГОСПОДИН МЕРАНЗОВ,

Приемете моите най-искрени почитания по случай 85-годишния Ви юбилей!

Вашият дълъг жизнен път на спортист, общественик и съзидател ми дава повод да изразя своята лична признателност за Вашите заслуги и неоценим принос към българският спорт като заместник-председател на Български съюз за физическа култура и спорт.

Честит празник!

СЛАВЧО АТАНАСОВ

**ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА КОМИСИЯТА ПО ВЪПРОСИТЕ
НА ДЕЦАТА, МЛАДЕЖТА И СПОРТА**

**ЙОРДАНКА БЛАГОЕВА,
олимпийски
вицешампион
на висок скок,
зам.-председател на БОК:**

За мен е чест, огромна чест, от името на Българския олимпийски комитет и лично от името на г-жа Стефка Костадинова да поздравя този прекрасен човек, който е допринесъл толкова много за българския спорт. Никои не може и няма правото да променя историята – историята на успехите на българския спорт; успехите, които постигнахме благодарение на специалистите и благодарение на ръководителите, които през годините работи-

ха. Аз съм щастлива да го поздравя, че той е част от това ръководство на българския спорт. Нека не забравяме Сеул – успехите, които постигнахме там, и още много други.

Позволете ми да връча грамота от Българския олимпийски комитет.

ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ БЪЛГАРСКИ ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ БЪЛГАРСКИ ОЛИМПИЙСКИ
КОМИТЕТ БЪЛГАРСКИ ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ БЪЛГАРСКИ ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ

ГРАМОТА

БЪЛГАРСКИЯТ ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ

НАГРАЖДАВА

ХРИСТО МЕРАНЗОВ

ПО ПОВОД 85 ГОДИНИ

ЗА ИЗКЛЮЧИТЕЛЕН ПРИНОС В

РАЗВИТИЕТО НА СПОРТА И

ОЛИМПИЙСКОТО ДВИЖЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ

С

“ПОЧЕТЕН ЗНАК НА БОК”

София, април 2019

Стефка Костадинова
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА БЪЛГАРСКИЯ ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ

ОЛИМПИЙСКИ
КОМИТЕТ

ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ БЪЛГАРСКИ ОЛИМПИЙСКИ
КОМИТЕТ БЪЛГАРСКИ ОЛИМПИЙСКИ КОМИТЕТ

Проф. ПЕНЧО ГЕШЕВ – ректор на НСА:

Огромна чест за мен е от името на академичната общност на Националната спортна академия да Ви поздравя с Вашия юбилей. Няма да бъда многословен, ще кажа само едно – че славата на българския спорт е пряко свързана с Вашето име и Вие сте в основата на славата на българския спорт.

Позволете ми да прочета решението на Академичния съвет на Спортната академия: *Националната спортна академия „Васил Левски“ удостоява с почетен медал доц. д-р Христо Меранзов за принос в развитието на българския спорт.*

ЦЕНО ЦЕНОВ – председател на Европейската и вицепрезидент на Световната федерация по борба, изпълнителен директор на фондация „Български спорт“:

...Аз имам честта и удоволствието да работя с Христо Меранзов дълги години. Срещата ни беше случайна, при случайни обстоятелства, но животът ни завъртя така, че изминахме един дълъг етап в развитието на нашите отношения, в който аз можах да оценя възможностите на този човек, достойнствата на този човек и най-важното – любовта и готовността му да направи всичко възможно за спорта... Той е фактор в развитието на българския спорт. Това е видно. Той е човек, който е попаднал в българския спорт от най-ниските нива, стигнал е до най-високите, никога не е изневерявал на линията, която е следвал в живота си – българският спорт да се развива модерно, да се развива в конкуренция с най-силните. И нека да не забравяме, че благодарение на него – не само на него, разбира се, но до голяма степен и на него, ние имахме българска школа в спорта (не само в един или друг спорт). Да, България се явяваше на олимпийски игри, на световни, европейски първенства и т.н. и всички знаеха, че нашите спортисти бяха представители на българската школа. Заслугата му в това отношение не мога да кажа, че може да бъде оценена както трябва – времето ще покаже. Едно от нещата са трудовете, които е написал. Всичко онова, което остава на хартия, което не е малко, това е нещо много важно – да представиш опита си и който и както иска да го ползва занапред. Той неизменно следваше и продължава да следва тезата, че българският спорт трябва да се върне на онези позиции, на които е бил. Защо? Защото той с опита си знае, че възможности има, кадри има, следователно е въпрос на организация и разбиране на нещата.

Бил съм му подчинен. Трябва да ви кажа, че аз никога не съм изпитал дори и най-малко затруднение или смущение в отношенията началник – подчинен. Той е човек, който работи с консултативни функции; не налага мнението си, а убеждава в мнението си – нещо, което е изключително

важно за един ръководител. Аз съм бил свидетел на много сериозни моменти, на много големи успехи, но и на много големи затруднения, в които той се е отдавал безрезервно, без да щади себе си, само и само да се запази доброто име на българския спорт.

Всичко това са заслуги, които не бива да забравяме. Нашият спорт е носител на много важни и богати традиции и тези традиции трябва да се съхраняват, да се доразвиват, да се обогатяват. Това може да стане само когато опитът и знанията и това, което ни е предал досега Христо Меранзов, се използват рационално и разумно.

**Проф. СВЕТОСЛАВ ИВАНОВ –
председател на БСФС,
бивш ректор на НСА:**

Всички, които ме познават, знаят защо съм си сложил шапката. Защото без думи искам да я сваля пред този човек.

По един или друг начин жизнената съдба на всеки един от нас е свързана с неговата дейност и сме му задължени. ...Чувствам се между приятели, и не само между приятели, ами като гледам колко олимпийски шампиони има, имам чувството, че съм в Рим.

...Невинаги си даваме сметка какво значи световен рекорд. Световният рекорд е граница на човешките възможности като биологичен вид. Това е над всички хора. Световен шампион да станеш, това е върхът на човека като биологичен вид. В една малка България да постигнеш такива успехи – не трябва да си на европейско ниво, не трябва да си на световно ниво, а трябва да си много над световното ниво по системата на спорта. Мисля, че сега системата ни липсва.

...В света има два вида закони. Едните са природните закони – гравитация и т.н., а другите са парламентарни. Спортът трябва да се управлява от

природните закони и не трябва да зависи от разни парламентарни хрумвания... Спортът е единението между духа и тялото...

Ние едно време, по времето на Меранзов, бяхме свикнали едва ли не всеки ден да правим световни рекорди. Световен рекорд... човек, като се замисли, това е граница на човешките възможности, на човека като биологичен вид. Няма друго същество, което да е постигнало по-голям резултат. Това се отнася и за олимпийските ни шампиони, и за световните ни шампиони. И един парадокс. Как така една малка България с този ограничен ресурс беше на върха на световния спорт? Отговорът е само един, отговорът е – организация, система. Не че сме кой знае колко по-талантливи от целия друг свят, но за да биеш света, трябва система и организация. ...Това е нещото, което сега ние успяхме да го разрушим...

Сега има нова среда. Разбира се, не всичко, което е било по времето на Меранзов, може да се копира, но трябва творчески да се прилага това, което е основно и неотменимо от миналата система... Някога Нютон бе казал, че е постигнал успехи, „защото бях стъпил върху рамената на тези преди мен“. Това прави Меранзов и заявява, че не му тежи, ако му стъпим на раменете. Българският народ казва, че умният и от най-глупавия може да научи нещо, ако е умен. Как би се наричал човек или политик, който и от най-умния не иска да се учи?

...Един скок да направим олимпийски и от 1934 г., Харманли, да отидем в Сеул 1988 г. Невероятен бум – 35 медала, 10 златни медала! Често не си даваме сметка какво е това. [...] Искам да ви кажа къде е Христо Меранзов в тези олимпийски медали и успехи. Той не е олимпийски шампион, други са талантите. Ще ви разкажа една притча. Марко Поло (чували сте го, той е най-известният пътешественик) попаднал при най-големия владетел на всички времена – не Александър Велики, Кубилай хан, той владее най-големи земи, наследник на Чингис хан, в Китай. Разхождат се двамата в една градина и виждат един мост, римски мост. И Кубилай хан го пита: „Кой е най-важният камък, който държи моста тук?“. И отговорът бил: „Няма такъв камък. Най-важна е линията, тя държи моста“ (арката, това е изобретението на римляните). За мен спортистите, олимпийските шампиони – това са камъните,

обаче трябва линия, която да направи моста. Това е направил Христо Меранзов.

(Влиза Боян Радев.)

БОЯН РАДЕВ:

Ти, понеже с книги се занимаваш цял живот – аз не съм пипал книги, дойдоха времена да носим и книги за подаръци (*Смях*), но от време на време е хубаво човек и с този бизнес да се занимава. Заповядай! (*Подарява на юбиляра книгата „Колекция Боян Радев. Българска живопис“*)

ХРИСТО МЕРАНЗОВ: Много ти благодаря!

БОЯН РАДЕВ: Няма нищо. Ти си свикнал да четеш.

(Обръща се към присъстващите в залата.)

Това е една голяма личност за българския спорт и ние трябва да се гордеем всичките с него, защото в онези години той беше един общ ръководител за всички ни в спорта.

Пожелавам ти жив и здрав да бъдеш. Бъди горд, че тази плеяда тук, които ги гледам, са все суперспортисти и суперхора.

Бъди жив и здрав и бъди горд!

ХРИСТО МЕРАНЗОВ: Благодаря много! Аз съм един от рядко щастливите хора, че съм разбрал, че този човек има талант, и правех

всичко, каквото мога, той да покаже таланта си. И съм много радостен, че [...] в изкуството го откриха чак на 30-годишната му възраст. *(Смях.)* Дотогава ние използвахме неговия талант и той с наша помощ направи всичко онова, което един спортист би желал да направи за своята страна.

БОЯН РАДЕВ: Благодаря! Шампиони, прегръщам ви всичките. Живи и здрави бъдете и горди, че сме спортисти и... да станем някои от нас и работници. *(Смях.)*

ВАЛЕНТИН РАЙЧЕВ –
олимпийски шампион по
борба, отговорен секретар на
Българската федерация по
борба:

...Имам приятното поръчение от президента на Българската федерация по борба – Христо Маринов, от почетния президент на Българската федерация по борба –

г-н Валентин Йорданов, от целия управителен съвет и лично от мое име да му връча този плакет по повод неговата годишнина за заслуги в развитието на българската борба.

Плакет на Българската федерация по борба

АСЕН ЗЛАТЕВ – олимпийски и световен шампион по вдигане на тежести:

...Христо Меранзов беше невидим, но не бе фантом, нито сянка. Явяваше се в един такъв обикновен образ човешки – сериозен, твърд, гранитен. Бе мълчалив, не говореше много. Но думата бе винаги на езика му най-подходяща. И говореше! Говореше пряко и точно, до дума подбрано. Говореше тихо, равно, спокойно, с глас леко дрезгав, идещ отвътре, дълбок и благ. Две очи свежи и ведри, хладнокръвно, но почти весело те гледат с поглед изпитващ, спокоен, от снага стройна тракийска. ...Нямаше кабинет или пък имаше някъде там горе, в ъгъла на БСФС или пък в ЦК – аз поне не знаех...

В Златния век на спорта той беше ръководителят в сянка, сивият кардинал. Облечен просто с костюм обикновен и чиста бяла риза, навсякъде ходеше скромно и тихо. И навсякъде беше, освен по новини и репортажи.

Не беше председателят на БСФС. Властта му бе сива – почти бяла, като косата му. Но през сивотата отвън, отвътре цъфтеше целият цвят на дъгата. И за всеки спорт отделен имаше той цвят ярък, подходящ и различен.

Ако имаше национална държавна програма за спорта, той беше виновен. Ако нямаше, той бе отговорен... пред себе си. А програма тогава имаше – програма за всеки отделен [спорт]. И една – за всички единна. Ако машината на програмата някъде не вървеше ритмично, бе обучен той в спорта механик. Във всеки джоб на ума си дълбок имаше резервен ключ всеобхватен. И беше ли нужно, запретваше ръкави и сменяше болтове, гайки, там – частите разни или мотора дори.

За шангите родни той бе епископ, владика – изцяло отдаден на господата Спорт, монаха всевластен. Шангите бяха неговата енория, негова сила, мъка му тежка и едничката слабост човешка. За шангистите буйни той бе свещеникът грешен, тъй още не знаеха те, че вуйчо владика им

бе, беше им и майката дойна, и лелята строга ведно. Единствено Тато [треньорът Иван Абаджиев] от него се боеше и нему само се повинуваше. За федерацията международна той беше умът, интелектът и гласът, говорещ зад кадър. Та там те, с брата си по съдба служебна (Н. Моллов), направиха къде повече за щангите световни и родни от всички тези други с долари бюджети милионни.

**ЗДРАВКА ЙОРДАНОВА –
олимпийска и световна
шампионка по гребане,
председател на Българската
мастърс федерация:**

Господин Меранзов, толкова прекрасни неща се казаха за Вас. Аз искам само да се поклоня пред вашата почтена възраст. Дай Боже всички да доживеем такава и да се радваме на такова уважение и на такова признание!

Този човек съпреживя моята кариера и кариерата вероятно на всички, които са в тази зала. Си-

гурно няма човек, който да не е бил свързан с името Меранзов: *Меранзов да каже. Той да разреши. Какво ще каже?* Той вгради частица от себе си в нашата кариера и в нашия живот.

Поднасям този плакет от свое име и от името на всички български спортисти, имайки предвид, че Българска мастърс федерация обединява повечето от тези шампиони и всички хора, които са изминали пътя си покрай Христо Меранзов.

Плакет от Българската федерация по гребане

Плакет от Българската федерация по кану-каяк

*Човек е богат със своята цел,
богат със своя собствен дял,
но не с това което е взел,
богат е с това, което е ДА!*

ЧЕСТИТ 85-ГОДИШЕН ЮБИЛЕЙ НА ХРИСТО МЕРАНЗОВ!

**Пожелаваме Ви още много години
здраве, щастие и успехи! Трите неща,
които никога няма да остареят във Вас!**

18.04.2019 г.

Президент на БФ Бокс
[Signature]
/Красимир Инински/

Поздравителен адрес от Българската федерация по силов трибой

ГЕОРГИ ЙОРДАНОВ – бивш зам.-председател на Министерския съвет (1979 – 1989):

Драги Христо, скъпи приятели,

За премиера Георги Атанасов, който присъства тук, и за мен е чест, че можем да споделим празника на Христо Меранзов. Това е празник и на българската спортна слава. Чудесно е, когато светлите мигове в живота на човека се споделят от свои, както е и добре при несгоди човек да разчита на съчувствието на приятели. Всеки един от нас като жив човек е взел от спомени за миналото, преживяване с настоящето и вълнение за бъдното. Тук ни събират и спомени за изминалия път на отечеството и на българския спорт, разсъждения за днешния ден и мечти за бъдното.

Христо Меранзов е един благоприятен повод да изразим думи на признателност към великолепните резултати на българския спорт през втората половина на миналия век. Геният Уилям Шекспир има една знаменитата мисъл: „И вдън земя да е зарито даже, злочестието пак ще се покаже“. Същото се отнася и за благочестието. Може да има хули и неразбиране, и недооценка за постиженията на отечеството и на българския спорт, но ние трябва да кажем, че и вдън земята да е зарито даже, благочестието

пак ще се покаже. Сигурен съм, че потомството ще произнася думи на възхвала към героите на българския спорт (много от тях са тук), които прославиха отечеството.

...За всяко нещо, както и за спорта, се говори не какво е, а как е сторено и от кои. Тези големи успехи на българския спорт бяха резултат на система за обучение, подготовка и възпитание на всички поколения спортисти.

Трябва да ви споделя, че този български опит и система бяха предмет на изучаване и възхищение от най-авторитетни ценители на световния спорт. Само през втората половина на 70-те години тук се проведеха две от най-добрите универсиади – лятната и зимната. И във връзка само с тях бяха построени за рекордно време десетки обекти – като се започне от стадион „Академик“ до зала „Фестивална“ и се завърши с многото обекти в Студентския град, сред които е и базата на един от най-добрите университети в Европа за физическа култура и спорт. Тогава аз имах щастливата възможност да чувам чудесни думи за отечеството и те идваха от оценка на постиженията, които имат българските спортисти.

Радостен съм, честит съм, че тук мога да поздравя всички, които са допринесли за българската спортна слава! Преди повече от век Симеон Радев наричаше „строители на съвременна България“ всички, които са допринесли за нейния нечуван подем след Освобождението и до Балканската война, сочена и от американския президент Уилсън като „второто чудо“ заедно с Япония. Аз мога да кажа, че българският спорт, атлетите и ръководителите му също са строители на съвременна България и ние, идните поколения, им дължим поклон.

Казвайки това, аз искам да подчертая, че Христо Меранзов е един от строителите на българския спорт, което ще рече и на модернизацията на нашата родина. Имах възможност да познавам неговата дейност (ние сме не само „набори“, но и колеги) и съм се възхищавал, първо, от неговия професионализъм, второ, от неговата всеотдайност и, на трето място, от неговата почтеност.

И тъй, уважаеми приятели, ние сме на празника на Христо Меранзов, който е празник и на най-хубавите години на българския спорт. Нека да си пожелаем тези добри години да характеризират и идните десетилетия.

А на приятеля, на строителя на българския спорт Христо Меранзов искам да пожелаая: „Скъпи Христо, на попрището жизнено до края! И след стоте години такъв бъди, такъв, такъв!“

ДИМИТЪР М. ДИМИТРОВ – управител на издателска къща ТАНГРА ТанНакРа:

...Свързан съм със спорта и съм благодарен на съдбата, че след като аз се оттеглих от спорта, се срещнахме отново с г-н Меранзов и той прие моето предложение да издадем книгите му, които отразяват Златния век на българския спорт и неговия анализ като експерт за днешното му състояние. През това време на творчество – след 2003 г. до днес, сигурно сме нарушили спокойствието на семейството му, отново да съпреживее всичко онова, което е минало през главата на г-н Меранзов, като ръководител, за проблемите, с които се е сблъскал, за решенията, които е взел, за поуките за днешното поколение – всичко, което е отразил в книгите си.

И още нещо. Изпълнявам едно приятно поръчение от Управителния съвет на нашата Общобългарска фондация ТАНГРА ТанНакРа, да връча на г-н Меранзов меча на кан Кубрат за изключителни заслуги към спорта в България.

...При подготовката на честването имах възможност да се запозная как е чествана 50-годишнината на Христо Меранзов. Ще ви върна 35 години назад.

Ето как го виждаха тогава сътрудниците в създадения по негово предложение Център за научно-приложна дейност в спорта (ЦНПДС).

**Проф. Михаил Бъчваров – зам.-директор
на ЦНПДС:**

НА ХРИСТО МЕРАНЗОВ ПО СЛУЧАЙ НЕГОВАТА 50-ГОДИШНИНА

Дълъг поглед, кратки думи
и дела, дела, дела,
стъпки по неравни друми,
полет с орлови крила.

Флагът спортен, с герб държавен,
да е гордо все развян,
летописът да е славен,
знае всеки – имаш дан.

Що са петдесет години
за характер твърд, но тих,
още петдесет да минат,
пак ще следва този стих:

Дълъг поглед, кратки думи
и зареждат се дела,
пак се раждат нови друми,
без парадност, суета.

1984 г.

ХРИСТО МЕРАНЗОВ:

Благодаря на всички, че сте тук! Както винаги, съм подготвил нещо, но не ми се иска да го чета. Ще бъда верен на себе си и ще кажа няколко неща, които имам нуждата да споделя с вас.

Благодаря на всички хора, на всички институции, които бяха представени и изразиха своите приветствия, своето отношение към моя празник! Трудно е. Най-добре би било след две седмици да се съберем отново и аз да премисля всичко това, което чух, и да кажа така ли е, или не е така. Тъй като тук чух неща за първи път за себе си, които, дай Боже, да са верни.

Искам да благодаря на моето семейство и специално на съпругата ми Надежда, която вече 70 години живее с моите проблеми, създава уют във фамилията и помага да се отдам на работата си в спорта.

Искам да благодаря на хората от моето поколение, с които съм ра-

Христо Меранзов със съпругата и с дъщерите Здравка (вляво) и Милена (вдясно)

ботил през Златния век на българския спорт не само в спорта, но и на другите места, дори и извън спорта.

Аз никога няма да забравя, че Георги Атанасов, Георги Йорданов, Георги Караманев (който вчера получил травма и ми се обади, че не може да дойде) бяха хората, с които съм работил в Комсомола, които ме изпратиха къде с мое, къде без мое съгласие да отида да работя в БСФС, от време на време ме прибираха и пак ме пускаха, защото явно и те са били на моето мнение, че аз без спорта не мога.

В заключение ще отбележа няколко категории хора, които заслужават моята благодарност.

Първата категория – това са шестимата двукратни олимпийски шампиони. Вижте сега, можеш да станеш веднъж европейски шампион, можеш да станеш световен шампион. Да станеш олимпийски шампион, не е никак лесно. Обаче благодарение на това, което беше създадено като система в България, се получи ситуация, при която, ако открием талантлив спортист и той е трудолюбив, той непременно ще трябва да отиде в световния елит. Ето ги тук, голяма част от тях.

Баба, дядо и внуци

Защото освен тези хора, за които говорих, че привлякохме като ръководители от общ мащаб, тук дойдоха такива експерти и треньори, като Райко Петков, Иван Абаджиев, Нешка Робева, Грую Юруков, Филип Кривиралчев, Иван Гълъбов, Николай Здравков, Дамян Дамянов – и да не ги изреждам нататък. Затова естествено се появи и възможността да имаме спортисти. И както досега говорих за тези, които създаваха спортистите и спорта, сега за самите спортисти няколко думи.

Позволете ми да перифразирам поета революционер Христо Ботев и да покажа „какви спортисти е раждала, ражда и сега българска майка юнашка“ – 213 олимпийски медала: 52 златни, 84 сребърни, 77 бронзови. Двукратните олимпийски шампиони: Боян Радев, Петър Киров, Нораир Нурикан, Таньо Киряков, Николай Бухалов, Мария Гроздева. (*Ръколяскания.*)

Има една класация, която е по-различна и я няма по света. Тъй като имах „неблагоразумието“ да създам и Център за информация и документация и събиране на данни и правехме какви ли не анализи, се оказва, че годината преди олимпиадата в Лос Анджелис '84, в която не участвахме,

говоря за 1983 г., България, българите, от световни първенства по олимпийските спортове и дисциплини печелят 49 медала. Никога това чудо не е било! За първи път тогава в това класиране на първо място е Съветският съюз, на второ място е ГДР, на трето място – България. Щатите бяха зад нас. Това никога преди не е ставало.

Направих и още една статистика. Кои са българите, които са най-добри, най-добри в историята на България?

Знам, че журналистите имат различни критерии, но аз ги определих по брой на спечелени медали от олимпиади, световни и европейски първенства. И обърнете внимание сега. С 21 медала, от които 15 златни, на първо място е Валентин Йорданов. *(Ръкопляскания.)* С 16 медала, от които – обърнете внимание – 14 златни – Стефка Костадинова. *(Ръкопляскания.)*

И третото, което искам да отбележа за спортистите. Ние имаме двукратни олимпийски шампиони. Имаме обаче един-единствен спортист, който на една олимпиада спечели златен, сребърен и бронзов медал – и това е Ваня Гешева. *(Ръкопляскания.)*

И накрая... Преди да се разделим, позволете ми сега и аз да се похваля с нещо, което е твърде лично. Освен с успехите в спорта, за които и аз съм допринесъл, съпругата ми Надя и аз се гордеем и с успехите на нашето голямо и задружно семейство: на внучката ни Надин и на внуците ни Орлин, Явор, Боян и Христо.

БЛАГОДАРЯ!

ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

- БОК – Български олимпийски комитет
БОП – Бюро за олимпийска подготовка
БСФС – Български съюз за физкултура и спорт
ВКФС – Върховен комитет за физкултура и спорт
БСФ – Българска спортна федерация по...
ДСНМ – Димитровски съюз на народната младеж
ДКМС – Димитровски комунистически младежки съюз
ДФС – Дружество за физкултура и спорт
ДЮС – Детско-юношески спорт
ЕРСК – Единна републиканска спортна класификация
СДЮС – Система за детско-юношески спорт
СОП – Система за олимпийска подготовка
СУ – Спортно училище
ДСШ – Детска спортна школа
УСШ – Ученическа спортна школа
СШ – Спортна школа
МСШ – Младежка спортна школа
ССШ – Специализирана спортна школа
ШВСМ – Школа за високо спортно майсторство
ВШВСМ – Ведомствена школа за високо спортно майсторство
ЦС – Централен съвет
ЦСКА – Централен спортен клуб на армията
ОС – Окръжен/областен съвет
СС – Спортна секция
ОСК – Обединен спортен клуб
СК – Спортен клуб или Спортен календар (републикански или международен)
ФК – Физкултурен колектив

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. *Алмалех, Е., М. Ексеров.* Олимпиада на бъдещето. С., 1969.
2. *Антон Антонов-Тонич.* Незабравимият триумф. С., 1981.
3. *Андреев, Т.* Индивидуална подготовка на боксьора. С., 1973.
4. *Андрианов, К. и др.* Олимпийские игры. Маленкая энциклопедия. М., 1970.
5. *Афанасьев, В.* Научное управление обществом. Изд. Полит. литература. М., 1970.
6. *Бачев, В.* Основи на научните изследвания в спорта. С., 2017.
7. *Блауберг, Н., В. Юдин.* Становление и сущность системного подхода. М., 1973.
8. *Богданова, Н.* Достоеен за рекордите на Гинес. С., 2000.
9. *Бубе, Х.и колектив.* Тестове в спортната практика. С., 1972.
10. *Бърдарева, Р. и др.* 50 години Български съюз за физическа култура и спорт. С., 2008.
11. *Бъчваров, М.* Разнообразие на специалната тренировка. С., 1982.
12. *Васев, А., Д. Мишев.* От Атина до Мелбърн. С., 1957.
13. *Важни, З.* Современные тенденции в планировании спортивной тренировки. М., 1972.
14. *Верхошанский, М.* Основи специальной силовой подготовки в спорте. М., 1970.
15. *Гвишиани, Д.* Организация и управление. С., 1973.
16. *Георгиев, Н.* Олимпийски сборник. С., 1971.
17. *Гюмишев, С.* Лектоатлетически албум. С., 2005.
18. *Дашева, Д.* Тренировка и адаптация в нестандартни условия. С., 2004.
19. *Делев, М., Ас. Минчев.* Българската спортна слава. С., 2018.
20. *Димитров, Д.* Вдигането на тежести в България. С., 2001.
21. *Жалов, К.* Система и планиране на спортната подготовка в дисциплината троен скок. С., 1971.
22. *Жалов, К.* Българските атлети в световния елит. С., 2018.
23. *Жалов, К.* Направляване подготовката на скачачите на скок на височина за участие в състезания. // *Въпроси на физическата култура.* Бр. 9, 1972.
24. *Желязков, Цв.* Основи на физическата подготовка на спортните игри. С., 1966.
25. *Желязков, Цв., Н. Хаджиев.* Проблеми на управлението на спортната подготовка. С., 1972.
26. *Желязков, Цв.* Теория и методика на спортната тренировка. С., 1986.
27. *Желязков, Цв., Д. Дашева.* Основи на спортната тренировка. С. 2011.

28. *Зациорский, Вл.* Проблема спортивной одаренности и отбор в спорте: направление и методология исследований. М., 1972.
29. *Йорданова, З., Ч. Калев.* Трите легенди. С., 2001.
30. *Калев, Ч.* Историята на кану-каяка в България – 1924 – 1994. С., 1994.
31. *Косев, Р., И. Илиев.* Централни и периферни фактори, лимитиращи пределната физическа работоспособност. // *Въпроси на физическата култура*. Бр. 1, 1972, стр. 31.
32. *Кръстев, Й.* Управление на тренировъчния процес чрез оптимизиране на упражненията за контрол при тласкане на гюлле. // *Въпроси на физическата култура*. Бр. 2, 1972, стр. 79.
33. *Кръстев, К.* За хипоксичната подготовка на спортиста. С., 1962.
34. *Кръстев, К., И. Илиев.* Височина, хипоксия и спорт. С., 1970.
35. *Кръстев, Кр., Р. Косев.* Възможности за използване на данни от комплексни изследвания при управлението на спортнотренировъчния процес. // Сб. Доклади от международна научна конференция по въпросите на организацията и управлението на тренировъчния процес. С., 1972, стр. 145.
36. *Катпер, Е.* Encyclopedie des Jeux Olympiques, 1972.
37. *Катпер, Е.* Lexikon der 12 000 Olympioniken /Who is Who at the Olympics/, 1968.
38. *Лекарска, Н.* Студии и есета по олимпийските проблеми. С., 1986.
39. *Мартински, Тр.* Моят живот в спорта. С., 2002.
40. *Матвеев, Л.* Периодизация на спортната тренировка. С., 1970.
41. *Матеев, Др. и др.* Законът за силата на дразнителя в спортната тренировка. // *Въпроси на физическата култура*. Бр. 1, 1960.
42. *Матеев, Др.* Физиология на мускулната умора и на крайника, и на крайното усилие. С., 1962.
43. *Меранзов, Хр.* Проблеми на спортното майсторство. // *Въпроси на физическата култура*. Бр. 1, 1967.
44. *Меранзов, Хр.* За утвърждаване и разширяване позициите на борбата в Народна република България. С., 1971.
45. *Меранзов, Хр.* Да ускорим внедряването на научно-техническите постижения в тренировката. // *Въпроси на физическата култура*. Бр. 11-12, 1973.
46. *Меранзов, Хр.* Система за олимпийска подготовка. С., 1976.
47. *Меранзов, Хр.* За по-висока ефективност в работата на спортните центрове в системата на БСФС. С., 1978.
48. *Меранзов, Хр. и др.* Българският спорт/The Bulgarian sport. С., 2008.
49. *Минчев, А.* Легенди на българския спорт, I и II част. С., 2007.
50. *Митев, Л.* Олимпийската слава на България. С., 2014.

51. Михайлов, Ст. Емпирични социологически изследвания във физическата култура и спорта. С., 1970.
52. Мишев, Д. Запознайте се с олимпийците. С., 1960.
53. Петров, Р. Исторически корени на борбата в България. С., 1958.
54. Петров, Р. Стратегия на спорта. С., 1969.
55. Петров, Р. Юнашка слава. С., 1973.
56. Петров, Р., С. Бакалова. Борбата в избрани творби от световната литература. С., 2010.
57. Петков, К. Класическата борба в България. С., 2001.
58. Петков, К. Свободната борба в България. С., 2001.
59. Солаков, А. и др. Физическата култура и спортът в България през вековете. С., 1982.
60. Солаков, А. Олимпийски конгрес Варна'73. С., 1974.
61. Стефанова, Л. Вулканите над Мексико димят. С., 1969.
62. Стойчев, А. Социологически проблеми на спортното майсторство. // *Въпроси на физическата култура и спорта*. Бр. 10, 1968.
63. Фол, Ал. Българите: една историческа мисия. // *Български векове*. Кн. 2, 2000.
64. Цветкова, Л. 50 години българска художествена гимнастика. С., 2002.
65. Цонков, В., Н. Петрова. История на физическата култура. С., 1964.
66. Цонков, В., Н. Петрова. Балканските игри и участието на България в тях. С., 1977.
67. Шанин, Ю. Герои античных стадионов. М., 1971.
68. Юруков, Гр. За по-високо качество в подготовката на резерва на българския спорт. С., 1984.
69. Янков, Б., Н. Георгиев. Олимпийските игри – 1896 – 1980. Справочник. С., 1984.
70. Schodl, G. The lost past. Budapest, 1992.
71. Schodl, G. 100 YEARS WEIGHTLIFTING. Budapest. 1992.
72. Ture, W. Weightlifting at the Olympic games – 1895-1988. Budapest. 1988.
73. Die Olympischen Spiele 1896. Offizielle Bericht.
74. Les Jeux de la VIII Olympiade, Paris, 1924. Rapport officiel.
75. Olympische Tage in Los Angeles, 1932.
76. Die Olimpischen Spiele, 1928, Amsterdam.
70. XI Olympiade Berlin. 1936, Amtlicher Bericht.
71. The Official Report for the XIY Olympiad, London, 1948
72. The Official Report for the XY Olympiad, Helsinki, 1952
73. The Official Report for the XYI Olympiad, Melbourne, 1956
74. The Official Report for the XYII Olympiad, Rome, 1960

75. The Official Report for theXVIII Olympiad, Tokyo, 1964.
76. The Official Report for the XIX Olympiad, Mexico, 1968.
77. The Official Report for the XX Olympiad, Munich, 1972.
78. The Official Report for the XXI Olympiad, Montreal, 1976.
79. Сборник. Материали от IV конгрес на БСФС. С., 1971.
80. Сборник. V конгрес на БСФС. С., 1977.
81. Сборник. Документи на X олимпийски конгрес'73. Кн. 1-8, 1973.
82. Сборник. 40 години Български съюз за физическа култура и спорт. Цифри. Факти. Събития. С., 1998.
83. Статистически справочник – IV конгрес на БСФС. С., 1971.
84. Статистически справочник – V конгрес на БСФС. С., 1977.

КНИГИ И ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРА В СПИСАНИЯ И СБОРНИЦИ

1. Меранзов, Хр. Проблеми на спортното майсторство в светлината на решенията на 8-ия пленум на ЦС на БСФС. // *Въпроси на физическата култура* бр. 6, 1965.
2. Меранзов, Хр. Физкултурна учебна година. // *Въпроси на физическата култура и спорта*, бр. 9, 1966.
3. Меранзов, Хр. Проблеми на спортното майсторство. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 1, 1967.
4. Меранзов, Хр. Към олимпиадата – с научна организация и управление на подготовката. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 1, 1968.
5. Меранзов, Хр. Да се равняваме с най-добрите. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 7, 1969.
6. Меранзов, Хр. Науката – основа и всекидневие в практиката на БСФС. // *Въпроси на физическата култура и спорта*, бр. 3, 1970.
7. Меранзов, Хр. Научно-методични проблеми на олимпийската подготовка. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 3, 1971.
8. Меранзов, Хр. За утвърждаване и разширяване позициите на борбата в Народна република България. С., 1971.
9. Меранзов, Хр. България на олимпиадата в Мюнхен. // *Въпроси на физическата култура и спорта*, бр. 12, 1972.
10. Меранзов, Хр. Да ускорим внедряването на научно-техническите постижения в тренировката. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 11-12, 1973.
11. Меранзов, Хр. и др. За славата на спорта и честта на родината. С., 1974.
12. Меранзов, Хр. Социални функции и характеристика на олимпийския спорт. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 6, 1974.
13. Меранзов, Хр. Да укрепваме и разширяваме позициите на българския спорт. С., 1974.
14. Меранзов, Хр. Организационно-методични основи на системата за олимпийска подготовка в НР България. Автореферат. С., 1974.
15. Меранзов, Хр. Някои фактори, които влияят върху успехите на олимпийския спорт. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 7, 1974.
16. Меранзов, Хр. Система за откриване и усъвършенстване на талантите в спорта. – В: *Сб. Проблеми на таланта*. С., 1975, стр. 473.
17. Меранзов, Хр. Контролът в системата за олимпийска подготовка. // *Треньорска мисъл*, бр. 4, 1975.

18. Меранзов, Хр. Олимпийският спорт в България. – В: Сб. *Проблеми на олимпийското движение*. С., 1975, стр. 102.
19. Меранзов, Хр. За достойно представяне на българските спортисти в Монреал. С., 1976.
20. Меранзов, Хр. и др. BULGARIA AT THE OLYMPIC GAMES. S., 1976.
21. Меранзов, Хр. Успехи, в които е вложен всеотдаен труд, високо професионално умение, ярки комунистически добродетели. // *Треньорска мисъл*, бр. 3, 1976.
22. Меранзов, Хр. За по-висока ефективност в подготовката за олимпиадата в Москва. С., 1976.
23. Меранзов, Хр. Система за олимпийска подготовка. С., 1976.
24. Меранзов, Хр. По-тясна интеграция между научните работници и спортно-педагогическите кадри. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 12, 1977.
25. Меранзов, Хр. За по-висока ефективност в работата на спортните центрове в системата на БСФС. С., 1978.
26. Меранзов, Хр. Към Москва – с науката. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 1, 1979.
27. Меранзов, Хр. Науката и вдигането на тежести. // *Scientific methodical bulletin*, IWF, 1/1979.
28. Меранзов, Хр., Христов, Мл. Weightlifting at the Olympic games. *Scientific methodical bulletin*. IWF, 2/ 1979.
29. Меранзов, Хр. Оптимистичен старт. *Scientific methodical bulletin*. IWF, 4/1980.
30. Меранзов, Хр. Добри ученици на превъзходни учители. Олимпийско братство. НРБ-СССР. 1980, с. 14.
31. Меранзов, Хр., Мл. Христов. Българските щангисти на олимпийските игри. // *Треньорска мисъл*, 1980.
32. Меранзов, Хр., Н. Георгиев. Анализ на олимпийската програма и участието на България на олимпийските игри. С., 1980.
33. Меранзов, Хр. Сборник COACHING-MEDICAL SEMINAR. VARNA, 1983.
34. Меранзов, Хр. За необходимостта от промяна в правилата за определяне на победителя във вдигането на тежести. // *Въпроси на физическата култура*, бр. 7, 1984.
35. Меранзов, Хр., Н. Георгиев. ANALYSIS OF THE OLYMPIC PROGRAMME. S., 1985.
36. Меранзов, Хр. DEVELOPMENT, SOME CURENT PROBLEMS AND MAJOR TASKS OF THE IWF... – *Сборник от симпозиум в Бад Бланкербуг*, ГДР. 1985.

37. Меранзов, Хр., П. Банков. Научни проблеми на масовата физическа култура. // *Въпроси на физическата култура и спорта*. Бр. 1, 1985.
38. Меранзов, Хр. A SYSTEM OF YOUTH SELECTION FOR WEITGHLIFTING IN BULGARIA. Proceedings of the WEIGHTLIFTING SYMPOSIUM. 1989 SIOFOK, HUNGARY.
39. Меранзов, Хр. България на игрите на XXX олимпиада в Лондон. // *Спорт и наука*. Бр. 5, 2012.
40. Меранзов, Хр. Научно-техническият прогрес и олимпийският спорт. – В: Сб. *Актуални проблеми на международното олимпийско движение*. С., 1981.
41. Меранзов, Хр. За балансиран подход в реформата на спорта. // *Сп. Понеделник*, бр. 3-4, 2008.
42. Меранзов, Хр. и др. Българският спорт. THE BULGARIAN SPORT. С., 2008.
43. Меранзов, Хр. Олимпийските игри в Пекин – 2008. Може ли България да стане отново световна спортна сила. // *Сп. Понеделник*, бр. 9-10, 2008.
45. Меранзов, Хр. Изграждането на националната спортна система в България. // *Сп. Понеделник*, бр. 1-2, 2012.
46. Меранзов, Хр. Златният век на българския спорт. С., 2012.
47. Меранзов, Хр. Реформата в спорта през шейсетте години. Равносметка. // *Сп. Понеделник*, бр. 5-6, 2012.
48. Меранзов, Хр. Да върнем спорта на обществото. С., 2013.
49. Меранзов, Хр. Реформите в българския спорт. Изводи и поуки. – В: Сб. *Към корените на българския спорт*. С., 2016.
50. Меранзов, Хр. Спрете геноцида над българския спорт. // *Спорт и наука*, бр. 2, 2016.
51. Меранзов, Хр. Олимпиадата в Рио – 2016 и България. // *Сп. Понеделник*, бр. 1-2, 2017.
52. Меранзов, Хр. Българският олимпийски спорт. Възход и падение. ТАНГРА ТанНакРа ИК. С., 2017.

СТАТИИ ВЪВ ВЕСТНИЦИ

1. В центровете – масов и висококачествен спорт // *Народен спорт*. 06.11.1965.
2. Първо гостуване в олимпийския град (Мексико) // *Народен спорт*. 18.12.1965.
3. Интервю // *Народна армия*. 03.10.71.
4. 1970 е равна на олимпийската 1972. Интервю // *Поглед*. 02.02.1970.
5. Някои проблеми на олимпийската подготовка // *Антени*. 05.02.1971.
6. Ръководители, специалисти, приятели. Интервю // *Народен спорт*. 05.09.1971.
7. Мъката на един атлет. Интервю // *Поглед*. 1971.
8. Българските проектоолимпийски отбори – една година преди Мюнхен // *Народен спорт*. 09.12.1971.
9. На дневен ред е Монреал // *Народен спорт*. 06.04.1972.
10. Спорна година // *Народен спорт*. 29.12.1973.
11. В челото на световния спорт // *Народен спорт*. 02.09.1974.
12. За ускорено внедряване на научно-техническите постижения в учебно-тренировъчния процес. Доклад пред IV пленум на БСФС // *Народен спорт*. 01.12.1974.
13. Една година преди Монреал-76 // *Народен спорт*. 02.08.1975.
14. Годината преди Монреал // *Народен спорт*. 27.12.1975.
15. Ярки успехи между двата партийни конгреса // *Земеделско знаме*. 24.03.1976.
16. През призмата на Юлския пленум – да видим и недостатъците си // *Народен спорт*. 03.02.1977.
17. От творческа дискусия към реализация в спортната практика // *Народен спорт*. 09.03.1978.
18. От масовост към майсторство // *Отечествен фронт*. 29.06.1979.
19. Съветите и центровете за високо спортно майсторство – на здрава основа.
20. Не вярвах, че Пал Шмит е плагиат. Интервю // *Труд*. 04.04.2012.
21. Реалният златен век на спорта ни // *Труд*. 05.07.2012.
22. Трябва национална спортна доктрина // *Труд*. 23.10.2012.
23. Интервю // *Над 55*. 18.02.2013 г.
24. Не рециклирайте, градете в спорта // *Дума*. 17.05.2016.
25. И след Рио ли ще чакаме чудо? // *Дума*. 30.08.2016.

ДЪРЖАВНИ ОРДЕНИ НА АВТОРА

1	1968	Орден ЧЕРВЕНО ЗНАМЕ НА ТРУДА	Указ № 918/15.11.1968 г.
2	1969	Юбилеен медал 25 ГОДИНИ НАРОДНА ВЛАСТ	Указ № 964 на Президиума на Народното събрание от 03.09.1969 г.
3	1972	Орден НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – I степен	Указ № 2235/27.09.1972 г.
4	1976	Орден ГЕОРГИ ДИМИТРОВ	Указ № 1496/07.10.1976 г.
5	1980	ОРДЕН НА ТРУДА – ЗЛАТЕН	Указ № 2728/1980 г.
6	1981	Юбилеен медал 1300 ГОДИНИ БЪЛГАРИЯ	Указ № 283/12.05.1981 г.
7	1982	Юбилеен медал 100 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ГЕОРГИ ДИМИТРОВ	Указ на Държавния съвет № 1490/14.06.1982 г.
8	1984	Юбилеен медал 40 ГОДИНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКА БЪЛГАРИЯ	Указ на Държавния съвет № 26-52/27.08.1984 г.
9	1984	Орден 9 СЕПТЕМВРИ 1944 Г. – I степен	Указ № 488/17.02.1984 г.
10	1985	Юбилеен медал 40 ГОДИНИ ОТ ПОБЕ- ДАТА НАД ХИТЛЕРОФАШИЗМА	Указ № 63/04.05.1985 г.
11	2019	Орден СТАРА ПЛАНИНА – I степен	Указ № 133/28.05.2019 г.

ОТЛИЧИЯ, ЗВАНИЯ И НАГРАДИ НА АВТОРА

1	1964	Звание „Майстор на спорта“ по плувен маратон	Решение № 71 от 12.03.1964 г. на ЦС на БСФС
2	1971	Звание ЗАСЛУЖИЛ ДЕЯТЕЛ НА ФИЗКУЛТУРАТА	Решение на бюрото на ЦС на БСФС № 3-а/23.09.1971 г.
3	1972	МЕДАЛ ЗА ОСОБЕНИ ЗАСЛУГИ I степен № 208	Решение на бюрото на ЦС на БСФС № 01 от 26.09. 1972 г. и удостоверение за вписване в почетната книга на ЦС на БСФС
4	1980	МЕДАЛ ЗА ОСОБЕНИ ЗАСЛУГИ I степен	Решение на бюрото на ЦС на БСФС - пр. № 09 от 01.10.1980 г.
5	1984	Заслужил деятел на Съюза на българските автомобилисти	Протокол 2, решение 3 от 20.02.1984 г.
6	1984	ЗЛАТНА ЗНАЧКА НА БСФС по случай навършване на 50-годишна възраст	
7	1984	За особени заслуги – I степен, на Българския туристически съюз	Решение № 8 от 15.02.1984 г.
8	2017	ПОЧЕТЕН ГРАЖДАНИН НА ХАРМАНЛИ	Решение № 332 от 26.04.2017 г.
9	2019	ПОЧЕТЕН ЗНАК НА БОК – по повод 85-годишнина	
10	2019	ПОЧЕТЕН МЕДАЛ НА НСА – по повод 85-годишнината	

МЕЖДУНАРОДНИ ОТЛИЧИЯ

1	ИОС – Международен олимпийски комитет	Мемориални медали и грамоти за участие в олимпийските игри и в научните олимпийски конгреси
2	FILA – Международна федерация по борба	Почетен знак за заслуги – златен, 1971 г.
3	IWF – Международна федерация по вдигане на тежести	Златен плакет за особени заслуги за развитието на вдигането на тежести в света, 1978 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

БЛАГОДАРНОСТ	5
--------------------	---

ВСТЪПИТЕЛНА ЧАСТ

От издателя	7
Предложение от Инициативен комитет за награждаване на ст.н.с. Христо Меранзов, доктор, с орден „Стара планина“ за изключителни заслуги към българския спорт по случай 85-годишния му юбилей.....	9
Държавни отличия	14

ПЪРВА ЧАСТ

ОЛИМПИЙСКИЯТ СПОРТ В БЪЛГАРИЯ ПРЕДИ И ПО ВРЕМЕ НА НЕГОВИЯ ЗЛАТЕН ВЕК

Предисловие.....	21
I. Съвременните олимпиади и България	25
Първи период (1896 – 1948).....	28
Втори период, или златен век в участието на България на олимпийски игри (1952 – 1988).....	29
Спорт и наука. Висш институт за физкултура „Георги Димитров“	
Държавата връща спорта на обществото. Учредителен конгрес на БСФС	38
Младежките организации	41
Осми пленум на БСФС.....	44
В Мексико по-добре от Токио	59
За или против Системата за олимпийска подготовка	
Национална дискусия (23 ноември 1968 г.)	63
Предварителни бележки.....	63
Основни положения на системата за подбор и подготовка на висококвалифицирани спортисти в НР България	65
Националната стратегия.....	88
II. Изграждане на Системата за олимпийска подготовка (СОП) в България	89
Същност и определение на Системата за олимпийска подготовка ..	93

<i>Тренировъчен процес</i>	94
<i>Спортносъстезателна дейност</i>	97
<i>Работа с резерва</i>	99
<i>Научно осигуряване</i>	106
<i>Медицинско осигуряване</i>	114
<i>Финансово осигуряване</i>	117
Бюджет на БСФС за 1990 г.	120
Докладна записка по бюджета	124
<i>Материално-техническо осигуряване</i>	128
За по-висока ефективност в работата на спортните центрове в страната (IV пленум на БСФС, 1978 г.).....	130
България в олимпийската десетка – Мюнхен’72	142
Потвърдената прогноза – Мюнхен’72	147
Дружбата си е дружба, а службата си е служба.....	152
Спортното съдийство	153
Смесената българо-съветска комисия за сътрудничество	156
Аматьори. Правило 26 на Международния олимпийски комитет	157
Проф. Райко Петров – енциклопедията на борбата.....	160
Укрепване и разширяване на позициите – Монреал’76	162
Планиране и подготовка на олимпийските отбори.....	162
Методиката на Абаджиев.....	166
Работата на БСФС в страната	169
Участие и класиране на Олимпиадата в Монреал 1976 г.	173
Моралното и материалното стимулиране	177
Допинг и биологично стимулиране	178
<i>Смяна в движение</i>	183
Федерациите по спортна гимнастика и вдигане на тежести ..	185
Бойкотът в спорта – „мръсна“ дума. Москва’80 и Лос Анджелис’84	190
Москва’80 – помрачен български успех.....	190
Неосъществени възможности. Олимпиадата в Лос Анджелис’84.....	192
С поглед към олимпийските игри в Сеул 1988 г.	193
Партийното вмешателство.....	195
III. Олимпийският триумф на България – Сеул’88.	
РАВНОСМЕТКА	197
Равносметка по спортове.....	198

Златните българи на Златния век	204
Боян Радев – уникалният	206
Петър Киров – феноменът.....	210
Нораир Нуриджян – баскетболният шангист.....	212
Шампиони на шампионите	215
Наим/Наум Сюлейманов/Шаламанов/Сюлейманоглу	218
Българките в Златния век на спорта	221
Най-добрите треньори на XX век	226

ВТОРА ЧАСТ

СЛЕД ЗЛАТНИЯ ВЕК НА БЪЛГАРСКИЯ СПОРТ. ОБЩ ПОГЛЕД

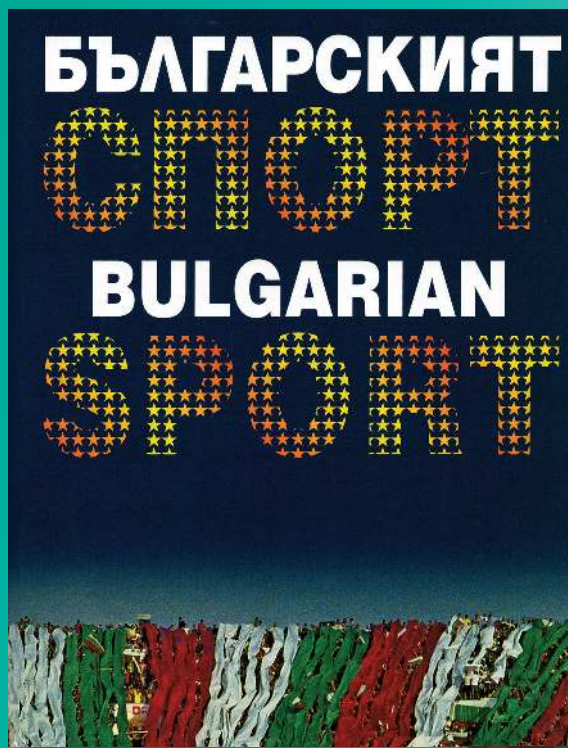
I. Началото на края на златния век. Барселона 1992 г.	231
II. Спортният геноцид в България	243
III. Да възродим българския спорт	255
IV. За нов модел на националната спортна система	257
Вместо заключение	260

ТРЕТА ЧАСТ

ДЕЯТЕЛИ И ЕКСПЕРТИ ЗА ОЛИМПИСКИЯ СПОРТ НА БЪЛГАРИЯ

I. Представяне на книгата „Златният век на българския спорт“ – 31.05.2012 г. Музей на спорта на стадион „В. Левски“, София (извадки от стенограмата)	264
II. Дискусия по ръкописа на книгата „Да върнем спорта на обществото“ – 07.02.2013 г., в салона на София прес (извадки от стенограмата)	277
III. Представяне на книгата „Българският олимпийски спорт – възход и падение“ , организирано от БСФС и издателска къща Тангра ТанНакРа в залата на БТА на 31.05.2017 г. (извадки от стенограмата)	291

IV. ЧЕСТВАНЕ НА 85-ГОДИШНИНАТА НА ХРИСТО МЕРАНЗОВ – 18.04.2019 г.	
в Музея на спорта	299
Често използвани съкращения	327
Използвана литература.....	328
Книги и публикации на автора в списания и сборници.....	332
Статии във вестници.....	335
Държавни ордени на автора	336
Отличия, звания и награди на автора	337
Международни отличия.....	337

КНИГИ
ОТ ХРИСТО МЕРАНЗОВ,
издадени от
ТАНГА ТанНакРа ИК

ХРИСТО МЕРАНЗОВ
БЪЛГАРСКИЯТ ОЛИМПИСКИ СПОРТ
ПРЕЗ МОИТЕ ОЧИ. РАВНОСМЕТКА

Дизайн на корицата *Петър Добрев*
Коректор *Светла Иванова*
Предпечат *Лиляна Карагьозова*

Българска. Първо издание.
Формат 16/70x100
Печатни коли 21,5

ISBN 978-619-91801-0-5
Издава *ТАНГРА ИК*

Печат *ДАЙРЕКТ СЪРВИСИЗ ООД*